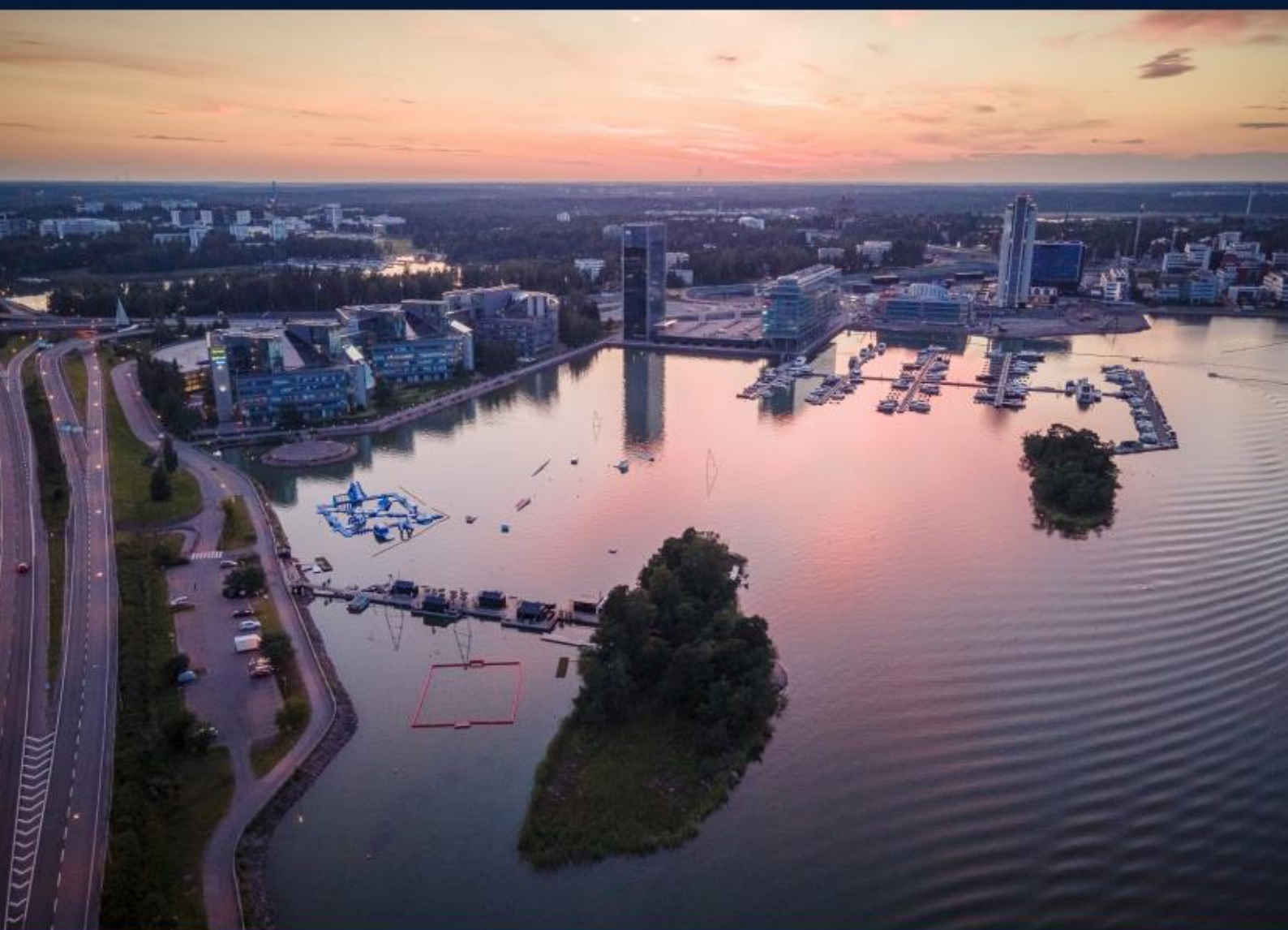

Espoon kaupungin

ARVIOINTIKERTOMUS

2022

Tarkastuslautakunta 2023

Sisällys

PUHEENJOHTAJAN KATSAUS	1
1 ESPOO-TARINAN TOTEUTTAMINEN	4
1.1 VUODEN 2022 TALOUSARVION SITOVIEREN TULOSTAVOITTEIDEN ASETTAMINEN JA TOTEUMARAPORTOINTI	4
1.2 TARKASTUSLAUTAKUNNAN ARVIOINTI VUODEN 2022 TULOSTAVOITTEIDEN TOTEUTUMISESTA JA POIKKEAMISTA	5
1.3 POIKKIHALLINNOLLISTEN KEHITYSOHJELMIEN TOTEUTTAMISEN ARVIOINTI	9
1.3.1 ELINVOIMAINEN ESPOO	10
1.3.2 HYVINVOIVA ESPOO	12
1.3.3 KESTÄVÄ ESPOO	14
1.3.4 TAPAHTUMIEN YHTEISÖLLINEN ESPOO	16
2 KAUPUNGIN JA KONSERNIN TALOUDEN JA TOIMINTAYMPÄRISTÖN ARVIOINTI	19
2.1 KAUPUNKIKONSERNIN TALOUDEN JA TOIMINTAYMPÄRISTÖN KEHITYS	19
2.2 SIJOITUSRAHASTOT	23
2.3 HENKILÖSTÖÖN LIITTYVÄT SEURANTATIEDOT	26
2.4 KAUPUNGIN TOIMIALOJEN ICT-HANKKEET	30
2.5 TIETOHALLINTOPALVELUT	32
2.6 SOTE-UUDISTUKSEN TOTEUTTAMINEN ESPOON KAUPUNGIN NÄKÖKULMASTA	35
3 ELINVOIMAN TULOSALUEEN PALVELUJEN ARVIOINTI	41
3.1 TYÖLLISYYSPALVELUT MAAHANMUUTTAJILLE JA VIERASKIELISILLE	41
3.2 TYÖMARKKINATUEN KUNTAOSUUSKUSTANNUSTEN KEHITYS	46
3.3 KULTTUURIPALVELUT	48
3.4 LIIKUNTAPALVELUT	51
4 HYVINVOINNIN JA TERVEYDEN SEKÄ KASVUN JA OPPIMISEN TOIMIALOJEN PALVELUJEN ARVIOINTI	54
4.1 LASTEN JA NUORTEN HYVINVOINTI	54
4.1.1 PKS-KAUPUNKIEN JA HUSIN TARKASTUSLAUTAKUNTIEN YHTEISARVIOINTI: LASTEN JA NUORTEN HYVINVOINNILLE ASETETTUVIEN TAVOITTEIDEN EDISTÄMINEN	54
4.1.2 ESPOOLAISTEN LASTEN JA NUORTEN MIELEN HYVINVOINTI	56
4.2 KASVUN JA OPPIMISEN SEKÄ HYVINVOINNIN JA TERVEYDEN PALVELUT MAAHANMUUTTAJATAUSTAISILLE LAPSILLE JA NUORILLE	60
4.2.1 KASVUN JA OPPIMISEN TOIMIALAN PALVELUT	60
4.2.2 HYVINVOINNIN JA TERVEYDEN TOIMIALAN PALVELUT	63
5 KAUPUNKIYMPÄRISTÖN TOIMIALAN PALVELUJEN ARVIOINTI	67
5.1 KAUPUNGIN MAAPOLITIikka JA MAAOMaisuUS	67
5.2 KAUPUNKITEKNIikan KeskUS	70
5.3 TILAPALVELUT-LIIKELAITOS	72
5.3.1 TOIMITILOJEN HANKINTAMALLIT JA RAKENNUTTAMINEN	73
5.3.2 KAUPUNGIN RAKENNUSOMaisuUDEN KUNNOSSAPITO	77
5.3.3 SISÄILMAN LAADUN HALLINTA	80
5.3.4 KASVUN JA OPPIMISEN TOIMIALAN PALVELUVERKKO JA TULEVAISUUDEN HAASTEET	83
6 KONSERNI	86
6.1 ENTER ESPOO OY	86
6.2 KOY ESPOON KOULU- JA PÄIVÄKOTITILAT	88
6.3 HELSINGIN SEUDUN YMPÄRISTÖPALVELUT (HSY) -KUNTAYHTYMÄ	89
7 TARKASTUSLAUTAKUNNAN ARVIOINTI- JA TARKASTUSTYÖ	94
LIITE 1: Taulukot kaupungin, liikelaitosten ja konserniyhteisöjen tulostavoitteiden toteutumisesta tilinpäätöksen ja tarkastuslautakunnan arvion mukaan	97
LIITE 2: Taulukko vuoden 2021 keskeisten arviointikertomushavaintojen jälkiseurannasta	101
Kuvatiedot, lähdeluettelo sekä linkit	105

PUHEENJOHTAJAN KATSAUS

Toimintaympäristö

Vuosi 2022 oli hyvin poikkeuksellinen. Siihen vaikuttivat muun muassa koronaepidemian vaikutusten korjaaminen, Ukrainan sodan alkaminen ja kaupungin valmistautuminen sote-uudistukseen. Lisäksi Espoon talouden ja toimintaympäristön kehitykseen vaikuttivat energian hinnan nousu, inflaation maailmanlaajuinen kiihtyminen, väestön ikääntyminen ja maahanmuuttajien kotouttaminen.

Espoon väkiluku oli vuoden 2022 lopussa 305 179 henkeä. Väestö kasvoi ennätysellisen paljon vuoden aikana, 8 050 hengellä eli 2,7 prosenttia.

Työvoiman saatavuudessa oli erityisiä haasteita Kasvun ja oppimisen sekä Hyvinvoinnin ja terveyden toimialoilla. Tämä vaikeutti kaupungin peruspalveluiden laadukasta järjestämistä.

Tulostavoitteet

Kuntaliiton talousarviosuosituksen mukaisesti tavoitteiden asettelussa tulisi kyetä osoittamaan tavoitteen ja siihen käytettävien määrärahojen yhteys. Lisäksi pitäisi huomioida tavoitteiden haastavuus ja mitattavuus sekä se, että tavoitteen toteutumiseen voi vaikuttaa omilla toimenpiteillä.

Vuodelle 2022 asetettiin yhteensä 71 tulostavoitetta. Tarkastuslautakunnan arvioinnin mukaan kaupungille asetetuista 27 tulostavoitteesta kahdeksan toteutui, seitsemän toteutui osittain, 10 ei toteutunut eikä kahta voitu arvioida. Liikelaitoksille asetetuista neljästä tulostavoitteesta kolme toteutui ja yksi ei toteutunut. Konserniyhteisöille asetettiin 40 tulostavoitetta, joista 21 toteutui, 9 toteutui osittain, kuusi ei toteutunut ja neljää ei voitu arvioida.

Kaupunginhallitus antoi vuoden 2022 ennakkotilinpäätöksen käsittelyn yhteydessä valmistelukehotuksen esitellä vuoden 2023 ensimmäisen osavuositarkastuksen yhteydessä toimenpiteet, joiden avulla pyritään parantamaan tulostavoitteiden toteutumista vuonna 2023. Toimintatapa, jossa riittävän aikaisessa vaiheessa pyritään vaikuttamaan tulostavoitteiden toteutumiseen, on erittäin hyvä.

Talous

Espoon talouden toteuma vuonna 2022 oli ennakoitua parempi. Kaupungin vuosikate oli 347 milj. euroa ja tulos 244,8 milj. euroa. Kaupungin hyvään tulokseen vaikuttivat muun muassa kertaluonteiset erät, kuten KOY Espoon sairaalan myynti. Tulosta paransivat myös työllisyyden kehitys ja yleinen talouskehitys.

Espoo on yksi valtionosuusjärjestelmän nettomaksajakunnista. Vuonna 2022 Espoolta tilitettiin verotuloihin perustuvaa valtionosuutta 176,2 milj. euroa muualle Suomeen.

Työllisyys

Työttömyys väheni vuonna 2022, mutta oli vuoden lopulla edelleen korkeampi kuin koronaa edeltävänä aikana. Vuoden lopulla työttömien osuus työvoimasta oli 8,7 prosenttia, mikä oli prosenttiksikön suurempi kuin ennen koronaepidemiaa kolme vuotta aikaisemmin.

Alle 25-vuotiaiden työttömien osuus samanikäisestä työvoimasta oli vuoden 2022 lopulla 8,1 prosenttia. Kolme vuotta aikaisemmin osuus oli 6,9 prosenttia.

Vuonna 2022 työmarkkinatuen kuntaosuuden kustannukset olivat Espoossa yhä korkealla tasolla, 28 milj. euroa. Nämä niin sanotut sakkomaksut ovat Espoon osalta vuosina 2016–2022 olleet yhteensä 163,9 milj. euroa.

Vertailuna uuden kaavaillun mallin (TE25) mukaisten kustannusten ja vuoden 2022 pitkäaikaisyöttömien määrällä laskettuna työmarkkinatuen kuntaosuus Espoolle olisi 49,3 milj. euroa. On tärkeää, että toimintaa suunnataan siten, että korotettu kuntaosuus ei toteudu.

Sote-uudistus

Espoon kaupungin sosiaali- ja terveystalvet sekä opiskeluhuollon psykologi- ja kuraattoritallvet siirtyivät Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen järjestettäväksi 1.1.2023 alkaen. Ennaltaehkäisevä hyvinvointityö, jonka mukaan kunnan on edistettävä asukkaidensa hyvinvointia ja terveyttä, jäi Espoon kaupungille.

Espoon kaupunki ja Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue allekirjoittivat syksyllä 2022 sopimuksen yhteistyöstä, työnjaosta ja varautumisesta turvallisen palvelutuotannon siirtoon, jossa asukkaiden tarvitsemat laadukkaat ja oikea-aikaiset talvet sekä henkilöstön asema on turvattu.

Uudistuksen myötä kaupungin tulopohjassa verotulojen osuus laskee merkittävästi ja valtionosuus kasvaa. Tulevat vuodet näyttävät, miten hyvin uudistuksessa on onnistuttu.

Lasten ja nuorten hyvinvointi

Pääkaupunkiseudun kaupunkien sekä Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirin (HUS) tarkastuslautakunnat ovat yhdessä arvioineet alueen lasten ja nuorten hyvinvoinnille asetettujen tavoitteiden toteutumista. Vaikka lasten ja nuorten hyvinvointia on edistetty monin tavoin, haasteena on edelleen opiskeluhuollon psykologien vastaanotolle sekä mielenterveyspalveluihin pääsy.

Espoolaisten lasten ja nuorten hyvinvointi ja sen kehitys on samansuuntainen kuin koko pääkaupunkiseudulla. Yleiskuva näyttää siltä, että lasten ja nuorten hyvinvointi on menossa huonompaan suuntaan. Tilanteen korjaamiseksi Espoon kaupungin ja hyvinvointialueen välinen yhteistyö sekä lasten ja nuorten hyvinvointia tukevien palvelujen kehittäminen ja oikea-aikainen saanti ovatkin tärkeitä. Lasten ja nuorten hyvinvoinnin vahvistamiseen tarvitaan mukaan kaikki tahot.

Paula Viljakainen

Tarkastuslautakunnan puheenjohtaja

1.2 TARKASTUSLAUTAKUNNAN ARVIOINTI VUODEN 2022 TULOSTAVOITTEIDEN TOTEUTUMISESTA JA POIKKEAMISTA

Kuntalain mukaan kuntastrategiassa tulee ottaa huomioon kunnan asukkaiden hyvinvoinnin edistäminen, palvelujen järjestäminen ja tuottaminen, kunnan tehtäviä koskevissa laeissa säädetty palvelutavoitteet, omistajapolitiikka, henkilöstöpolitiikka, kunnan asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet sekä elinympäristön ja alueen elinvoiman kehittäminen. Strategian tulee perustua kunnan nykytilanteeseen sekä arviointiin tulevista toimintaympäristön muutoksista ja niiden vaikutuksista kunnan tehtävien toteuttamiseen. Strategian arviointi ja seuranta tulee määritellä.

Kuntaliiton talousarviosuosituksen mukaisesti tavoitteiden asettelussa tulisi kyetä osoittamaan tavoitteen ja siihen käytettävien määrärahojen yhteys sekä huomioida esimerkiksi tavoitteiden haastavuus, realismi ja mitattavuus sekä se, että tavoitteen toteutumiseen voi vaikuttaa omilla toimenpiteillä.

Espoo-tarinan tavoitteet koskevat koko kaupunkikonsernia. Espoon tavoitteena on, että kaupunkikonsernia kehitetään taloudellisesti, ekologisesti, sosiaalisesti ja kulttuurillisesti kestäväällä tavalla. Kaupunkikonsernin palvelut järjestetään asukas- ja asiakaslähtöisesti siten, että palvelut ovat kustannusvaikuttavia.

Seuraavissa taulukoissa on esitetty tarkastuslautakunnan arvioinnin yhteenveto vuoden 2022 talousarviossa kaupungille, liikelaitoksille ja konserniyhteisöille asetettujen sitovien tulostavoitteiden toteutumisesta.

Kaupungin tulostavoitteiden toteutumisen arviointi

Kaupungin tulostavoitteet		TARKASTUSLAUTAKUNNAN ARVIO			
		Toteutunut	Toteutui osittain	Ei toteutunut	Ei voida arvioida
YHTEENSÄ	27	8	7	10	2

Liikelaitosten tulostavoitteiden toteutumisen arviointi

Liikelaitosten tulostavoitteet		TARKASTUSLAUTAKUNNAN ARVIO			
		Toteutunut	Toteutui osittain	Ei toteutunut	Ei voida arvioida
YHTEENSÄ	4	3	-	1	-

Konserniyhteisöjen tulostavoitteiden toteutumisen arviointi

Konserniyhteisöjen tulostavoitteet		TARKASTUSLAUTAKUNNAN ARVIO			
		Toteutunut	Toteutui osittain	Ei toteutunut	Ei voida arvioida
YHTEENSÄ	40	21	9	6	4

Liitteessä 1 on esitetty yhteenvedot kaupungin, liikelaitosten ja konserniyhteisöjen kaikkien tulostavoitteiden toteutumistilanteesta tilinpäätöksen ja tarkastuslautakunnan arvioon mukaan.

Tarkastuslautakunnan arvio vuoden 2022 tulostavoitteiden poikkeamista

Kaupunki

Tulostavoitteet, joissa tilinpäätöksen mukaan oli poikkeamia

Valtuusto hyväksyi joulukuussa 2022 seuraavien seitsemän tulostavoitteen poikkeaman:

- ▼ *Sote-palvelujen saatavuus palautuu koronaa edeltävälle tasolle,*
- ▼ *Nuorisotyöttömyys alenee vuoden 2019 tasolle,*
- ▼ *Lapset ja nuoret voivat hyvin,*
- ▼ *Henkilöstön saannin houkuttelevuus ja henkilöstön jaksaminen varhaiskasvatuksessa ja opetuksessa,*
- ▼ *Palvelutuotannon kustannusvaikuttavuus paranee digikärkihankkeiden vaikutuksesta,*
- ▼ *Toimintamenojen kasvua hillitään Taloudellisesti kestävä Espoo -ohjelman ja talousarvion mukaisesti ja*
- ▼ *Espoon kotouttaminen on tuloksellista.*

Tilinpäätöksessä on lisäksi raportoitu seuraavissa kolmessa tulostavoitteessa olleen poikkeamia:

- ▼ *Kaikilla lapsilla ja nuorilla on mieluisa harrastus,*
- ▼ *Rakentamisen lupien käsittelyaika paranee niin, että 85 % lupapäätöksistä käsitellään korkeintaan 75 vuorokaudessa ja*
- ▼ *Turvallisuus Espoossa ja kuntalaisten kokemus turvallisuus.*

Tarkastuslautakunnan arvion mukaan edellisten lisäksi toteutumatta jäänyt tulostavoite

- ▼ *Espoo kasvaa kestävästi. Uutta asuntokerrosalaa ei kaavoitettu tavoitteen mukaista määrää, espoolaisten tyytyväisyydessä asuinalueidensa viihtyvyyteen on pientä laskua, määrällinen ja laadullinen arviointi kumppanuuksien ja yhteistyömallien hyödyntämisestä ei ole valmistunut eikä kävelyn, pyöräilyn ja tilinpäätöksen mukaan joukkoliikenteen kulkutapaosuutta pystytty luotettavasti arvioimaan korona-ajan kulkuosuuksien vaihtelun vuoksi.*

Tarkastuslautakunnan arvion mukaan osittain toteutuneet tulostavoitteet

- ➔ *Espoolaiset lapset osallistuvat laadukkaaseen varhaiskasvatukseen. Osallistumisaste on noussut, ja henkilöstön tyytyväisyys onnistumisestaan pedagogisessa työssä ja toiminnassa on parantunut. Sen sijaan huoltajien tyytyväisyys lapsen varhaiskasvatuspaikkaan ja hänen saamaansa varhaiskasvatukseen eikä johtajien arvio pedagogisen toiminnan onnistumisesta ole parantuneet.*
- ➔ *Espoon oppimistulokset ja koulutustaso ovat Suomen kärkitasoa. Tulostavoite toteutui muilta osin, mutta yhteishaussa ammatilliseen koulutukseen perusasteen jälkeen ensisijaisesti hakeneiden osuus laski 24 % tavoitteena olleen kasvun sijasta.*
- ➔ *Nollatoleranssi koulukiusaamiseen ja väkivaltaan. Oppilaskyselyn minua ei kiusata -kohdan tulokset ovat parantuneet, sen sijaan koulumme aikuiset puuttuvat kiusaamiseen -kohdan tulokset ovat hieman laskeneet edellisestä.*
- ➔ *Toimintamenojen kasvua hillitään Taloudellisesti kestävä Espoo -ohjelman ja talousarvion mukaisesti – tulostavoite toteutui tarkastuslautakunnan mukaan osittain, koska toimintakate toteutui hieman talousarviota parempana, sen sijaan toimialojen taloudessa oli poikkeamia. Tulostavoite oli tilinpäätöksessä merkitty poikkeamia sisältäväksi.*
- ➔ *Espoo houkuttelee tieto- ja osaamisintensiivisiä yrityksiä sijoittumaan ja pysymään Espoossa. Tieto- ja osaamisintensiivisten työllisten määrä kasvoi, sen sijaan yritysten halukkuus suositella Espoota laski.*
- ➔ *Espoo profiloituu Pohjoismaiden parhaana startup-yrittäjyyden ja kasvuyritysten sijaintikaupunkina, jota tukemaan kehitämme kasvuyritys-kampuksen yhdessä kumppaneiden kanssa. Startup-yritysten määrä on kasvanut, mutta kerätyn rahan määrä on vähentynyt kuusi prosenttia edellisestä vuodesta. Tavoitteena olevan suunnitelman valmistelu on aloitettu.*
- ➔ *Luonnon monimuotoisuus vahvistuu. Luonnonsuojelualueita perustettiin kolme. Laadullinen arvio luontohaittojen lieventämishierarkian toteutumisesta uusissa maankäytön hankkeissa sekä luonnon kokonaisheikentymättömyystiekartta eivät valmistuneet.*

Tulostavoitteet, joiden toteutumista tarkastuslautakunta ei voinut arvioida

Tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan seuraavien laajojen ja pidemmälle aikavälille suunnattujen tulostavoitteiden toteutumista ei voitu vielä vuoden 2022 toteumatietojen perusteella kattavasti arvioida:

- *Palvelutuotanto kehittyi asukas- ja asiakaslähtöisesti ja kustannusvaikuttavasti monituottajamallia hyödyntäen ja*
- *Espoolaiset viranhaltijat sekä poliittiset päättäjät vaikuttavat hallitusohjelman valmisteluun ja valtakunnalliseen päätöksentekoon siten, että Espoon mahdollisuudet kestäväan kasvuun ja investointeihin turvataan.*

Liikelaitokset

Tarkastuslautakunnan arvion mukaan seuraava tulostavoite ei toteutunut

- ▼ Tilapalveluliikelaitoksen tulostavoite: *Talonrakennusinvestointihankkeiden toteutuminen valtuuston päättämän talousarvion sekä taloussuunnitelman investointiohjelman aikataulun ja kustannusarvion mukaisesti.* Tilinpäätöksen mukaan tulostavoite toteutui. Uudisrakennusinvestointien toteuma oli 52 milj. euroa, joka oli 49,3 milj. euroa talousarviota alempi (TA 101,3 milj. euroa). Investointeja raportoidaan viivästyneen mm. Ukrainan sodan ja rakennusalan suhdannetilanteen vuoksi.

Konserniyhteisöt

- ▼ Tarkastuslautakunnan arvio toteutumatta jääneistä kuudesta tulostavoitteista on yhteneväinen tilinpäätöksessä raportoidun kanssa.

Tulostavoitteet, joita tarkastuslautakunta ei voinut arvioida

Seuraavien neljän tulostavoitteen toteutumista ei voitu tilinpäätöksessä esitettyjen tietojen perusteella arvioida kattavasti, koska tarvittavia vertailutietoja ei ole esitetty:

- *EMMA–Modernin taiteen museon asiakastytyväisyys,*
- *Helsingin seudun liikenne -kuntayhtymä HSL –jalankulun, pyöräilyn, joukkoliikenteen ja uusien liikkumispalvelujen kulkutapaosuus kasvaa ja uusia liikkumispalveluja otetaan käyttöön,*
- *HSL–Joukkoliikenteen energiatehokkuutta parannetaan ottamalla käyttöön sähköbusseja ja muun linja-autokaluston osalta siirrytään käyttämään yhä enemmän biopohjaisia polttoaineita ja*
- *Helsingin seudun ympäristöpalvelut -kuntayhtymä HSY –Jätteiden hyödyntäminen yhteistyössä kumppaneiden kanssa.*

Tarkastuslautakunnan johtopäätökset

Valtuustoon nähden sitovat tulostavoitteet on asetettu pääosin kaupunkitasoisina ja ne on nostettu aiemmista valtuustokausista poiketen lähemmäksi valtuustokauden tavoitteita. Tulostavoitteiden toteutumisen arviointia vaikeuttaa se, että osin tavoitteet ovat erittäin laajoja ja kauaskantoisia, ja niiden toteutumista tulisi tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan arvioida yksittäisen talousarviovuoden sijasta valtuustokausittain. Esimerkkinä arvioinnin kannalta talousarviovuotta pidemmän aikavälin tarkastelua vaativasta tavoitteesta on strategisesti merkittävä tavoite tieto- ja osaamisintensiivisten yritysten sijoittumisesta ja pysymisestä Espoossa. Yhden vuoden raportoitujen toimenpiteiden perusteella on vaikea arvioida kattavasti tulostavoitteen toteutumista.

Espoo-tarinasta johdettujen valtuustokauden tavoitteiden, talousarvion ja -suunnitelman sekä taloudellisten ja toiminnallisten tulostavoitteiden tulee muodostaa johdonmukainen kokonaisuus. Lyhyemmän aikavälin kattavien tulostavoitteiden tulee toteuttaa pidemmän aikavälin kattavia valtuustokauden tavoitteita realistisesti ja ohjata toimintaa valtuuston päättämään suuntaan.

Tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet ja toimenpiteet ovat toisistaan liian erillisiä. Valmisteluvaiheessa toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet ja niiden vaikutusten arviointi on kytkettävä tiukemmin yhteen ja seurannassa tulee esittää toiminnallisten arvioiden lisäksi arvio taloudellisista vaikutuksista. Tarkastuslautakunta korostaa, että

tulostavoitteiden tulee samanaikaisesti olla sekä haastavia että vaikuttavia ja kaupungin omin toimin saavutettavissa olevia.

Tulostavoitteiden mittareissa on tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan vielä kehitettävää ja täydennettävää suhteessa asetettuun laajaan ja monipuoliseen tulostavoitteeseen ja sitä ohjaavaan valtuustokauden tavoitteeseen. Esimerkiksi tulostavoitteet, joiden mukaan Espoo on Pohjoismaiden paras paikka kansainvälisille osaajille, ja Espoon kotouttaminen on tuloksellista vaativat nykyistä kattavammat mittarit, jotta tavoitteiden kokonaistoteutumista on mahdollista arvioida. Vertailutiedot esimerkiksi muista suurista kaupungeista konkretisoisivat Espoon asettamaa tulostavoitetta ja antaisivat tietoa kaupungin nykyisestä asemoitumisesta suhteessa verrokkeihin.

Kaikkien mittareiden toteumatietoja ei ole raportoitu. Lisäksi osasta tulostavoitteista ja niiden mittareista puuttuu lähtöarvot ja raportointi jää sen seurauksena ylimalkaiseksi. Toimialayhteisissä tavoitteissa toteumaraportointia on esitetty toimialoittain vaihtelevasti ja vastausten kattavuudessa on eroavaisuuksia. Osin vastauksina on esitetty edelleen samat toteumatiedot kuin oli esitetty talousarviovuoden aikana osavuosikatsauksissa. Esimerkkinä tulostavoite palvelutuotanto kehittyä asukas- ja asiakaslähtöisesti ja kustannusvaikuttavasti monituottajamallia hyödyntäen, jonka toimialoittain vaihtelevan toteumaraportoinnin perusteella ei ole mahdollista arvioida tulostavoitteen toteutumista kokonaisuudessaan.

Tarkastuslautakunta kehottaa jatkossa johdonmukaistamaan niin laadullista kuin numeerista raportointia siten, että osavuosikatsauksissa annetaan mahdollisimman kattavat ja ajantasaiset arviot tulostavoitteiden toteutumistilanteesta valtuustolle ja toimialayhteisissä tavoitteissa raportointi on yhtenäistä. Erityisesti toteutumatta jäämässä olevista tulostavoitteista on raportoitava selkeästi toteutumatta jäämisen syyt ja tuotava julki tarvittavat toimenpiteet, jotta asetettuun tulostavoitteeseen on mahdollista päästä talousarviovuoden kuluessa.

Tarkastuslautakunta pitää hyvänä toimintatapaa, jossa kaupunginhallitus kehotti tuomaan ensimmäisen osavuosikatsauksen yhteydessä toimenpiteet, joiden avulla pyritään parantamaan tulostavoitteiden toteuttamista vuonna 2023.

Tarkastuslautakunnan suositukset

Vuosittaisten tulostavoitteiden tulee ohjata toimintaa valtuuston päättämään suuntaan ja muodostaa yhdessä valtuustokauden tavoitteiden kanssa johdonmukainen kokonaisuus.

Tulostavoitteille on asetettava selkeät ja konkreettiset mittarit ja lähtöarvot sekä arviointikriteerit, joiden toteumatiedot tulee raportoinnissa esittää kattavasti sekä toiminnallisten että taloudellisten vaikutusten osalta.

Tilikauden aikaista tulostavoitteiden toteumaraportointia on kehitettävä siten, että raportoinnissa tuodaan kattavasti esille mitä toimenpiteitä on tehty ja mitä tuloksia niillä on saavutettu sekä mitä tullaan tekemään, jotta asetettuun tulostavoitteeseen päästään.

1.3 POIKKIHALLINNOLLISTEN KEHITYSOHJELMIEN TOTEUTTAMISEN ARVIOINTI

Poikkihallinnollisten kehitysohjelmien avulla organisoidaan ja ohjataan kehittämistyötä Espoo-tarinan linjaamien tavoitteiden toteuttamiseksi. Kehitysohjelmia toteutetaan yhteistyössä kaupungin toimijoiden, asukkaiden, asiakkaiden ja kumppaneiden sekä sidosryhmien kanssa. Ohjelmissa voidaan kehittää ja kokeilla uusia palveluja, toimintatapoja ja muita ratkaisuja, joiden mahdollisesta laajemmasta käyttöön otosta päätetään linjaorganisaatiossa.

Valtuusto päätti kesäkuussa 2021 valtuustokauden 2021–2025 ohjelmien aiheiksi Elinvoimainen Espoo, Hyvinvoiva Espoo, Kestävä Espoo ja Tapahtumien yhteisöllinen Espoo. Ohjelmien ohjausryhmien luottamushenkilö- ja viranhaltijajäsenet nimettiin valtuustossa elokuussa 2021. Valtuusto hyväksyi ohjelmien hyötytavoitteet helmikuussa ja kaupunginhallitus hyväksyi ohjelmasuunnitelmat huhtikuussa 2022. Ohjelmien etenemisestä raportoitiin valtuustolle ensimmäisen kerran vuoden 2022 lopun tilanteesta helmikuussa 2023. Seuraavan kerran valtuustolle raportoidaan puolivälitarkastelu 31.7.2023 tilanteesta.

Poikkihallinnolliset kehitysohjelmat Espoo-tarinan toteuttamisessa

Poikkihallinnollisten kehitysohjelmien on määritelty olevan yhteistyöalustoja, joissa kehitetään kokeillen innovatiivisia ratkaisuja Espoo-tarinan mukaisesti yhdessä asukkaiden ja kumppaneiden kanssa. Ohjelmien välistä vuoropuhelua ja yhteistyömahdollisuuksien tunnistamista tuetaan esimerkiksi ohjausryhmien yhteisillä tilaisuuksilla. Työn vaikuttavaan toteutukseen haetaan ulkoista rahoitusta kansallisista lähteistä ja EU-ohjelmista.

Ohjelmat raportoivat valtuustolle puolivuositain ja ohjelmakohtaisissa seurantaraporteissa kuvataan ohjelmien toteutumista hyötytavoitteittain, poikkihallinnollisen yhteistyön tilannetta ja määrärahan käyttöä. Ohjelmat toteuttavat erilaisia kokeiluja ja hankkeita, joista osa on lähellä linjaorganisaatiolle kuuluvia tehtäviä. Ohjelmia rahoitetaan varsinaisen budjetin lisäksi osin toimialoilta, jotka osallistuvat ohjelman eri projekteihin. Lisäksi osa ohjelmista saa ulkopuolista rahoitusta. Tavoitteena on, että ohjelman kokeiluissa löytyisi vaikuttavaksi koettuja käytäntöjä tai toimintamalleja, jotka saataisiin vietyä osaksi palvelutuotantoa.

Tarkastuslautakunnan johtopäätökset

Poikkihallinnollisten kehitysohjelmien tavoitteena on tehdä kokeiluja, joista osa voisi siirtyä pysyvään käyttöön. Valtuusto on päättänyt ohjelmien hyötytavoitteista. Kuvulla valtuustokaudella on asetettujen hyötytavoitteiden mukaisesti tarpeen keskittyä Espoo-tarinan toteuttamisen kannalta tärkeimpien projektien ja hankkeiden toteuttamiseen, jotta poikkihallinnollisella ohjelmatyöllä on mahdollista edistää keskeisten tavoitteiden toteuttamista. Ohjelmien tavoitteiden toteuttamiseksi tulee tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan asettaa realistisesti toteutettavissa olevia ja mitattavia toimenpiteitä. Sisältötyössä tulee huolehtia, ettei tehdä linjaorganisaatiolle kuuluvaa työtä.

Toteuttamisen seuranta raportoitiin tehtävän samalla kaavalla ja samalla syklillä kaikissa ohjelmissa perustuen Espoon ohjelmajohtamisen malliin. Ohjelmien valmistelussa ja raportoinnissa on käytössä pohjadokumentit, jotka sisältävät rakenteen lisäksi ohjeistusta. Lisäksi ohjelmilla on omat painotuksensa ja ohjelmakohtaiset seurantamittarinsa.

Poikkihallinnollisten ohjelmien toteuttamisen hyötyinä voidaan nähdä yhteistyön edistäminen viranhaltijoiden ja luottamushenkilöiden kesken sekä yli toimialarajojen muodostuvat verkostot.

Tarkastuslautakunnan arvion mukaan ohjelmien 200 000 euron budjettien ja kunnianhimoisten tavoitteiden välillä on epäsuhta, minkä vuoksi ulkopuolisen rahoituksen etsiminen on tärkeää

ohjelmien hyötytavoitteiden kattavaksi toteuttamiseksi. Ulkopuolelta saadusta rahamäärästä ja rahan käytöstä on tarpeen raportoida valtuustolle säännöllisesti. Ohjelmilla on lisäksi käytettävissään keskenään hyvin erilaiset henkilöstöresurssit, mikä vaikuttaa myös toteutettavien projektien määrään ja kokoon ja sitä kautta saavutettavissa oleviin tuloksiin ja niiden arviointiin. Osa tavoitteista on mahdollista toteuttaa vasta pidemmällä aikajänteellä, eikä tuloksia voida kattavasti odottaa ensimmäisten toimintavuosien aikana.

Tarkastuslautakunnan suositukset

Kaikille poikkihallinnollisille ohjelmille tulee taata tarvittavat toimintaedellytykset suhteessa asetettuihin tavoitteisiin.

Ohjelmakauden edetessä tulee arvioida ohjelmien avulla saavutettuja tavoitteita ja tuloksia sekä konkreettisia hyötyjä. Lisäksi tulee arvioida ohjausmallin toimivuutta.

Poikkihallinnollisten kehitysohjelmien sisältötyössä tulee hakea tasapainoa samalla huolehtien, ettei tehdä linjaorganisaatiolle kuuluvaa työtä.

Poikkihallinnollisten ohjelmien määrärahojen käytön tulee olla selkeää ja läpinäkyvää ja erillään linjaorganisaation määrärahoista. Ohjelmatyössä on tärkeää olla kaikille ohjelmille yhteiset, selkeät ohjeet erityisesti taloushallinnon ja päätöksenteon tueksi.

1.3.1 ELINVOIMAINEN ESPOO

Elinvoimainen Espoo -ohjelman työ on jatkumoa edellisen valtuustokauden Innostava elinvoimainen Espoo -kehitysohjelmalle. Pitkän aikavälin tavoitteena on kohentaa Espoon houkuttelevuutta kansainvälisten yritysten ja työntekijöiden keskuudessa, parantaa työvoiman ja työn tarjonnan parempaa kohtaamista ja vahvistaa yritysmönteisyyttä.

Elinvoimainen Espoo -kehitysohjelman neljä hyötytavoitetta ovat: paras paikka osaajille – asuvat, viihtyvät ja pysyvät perheineen Espoossa, paras paikka yrittää – Espoon houkuttelevuus osaamisvaltaisten yritysten kotina kasvaa, Espoossa työ ja tekijä kohtaavat sekä kaupungin palvelut yrityksille paranevat.

Kehitysohjelman toiminta perustuu Espoo-tarinan tavoitteeseen olla Suomen elinvoimaisin sivistyksen, osaamisen, innovaatioiden ja yritystoiminnan kansainvälinen edelläkävijäkaupunki. Kehitysohjelmalle asetetut neljä hyötytavoitetta pohjautuvat Espoo-tarinaan, kuntien elinkeino- ja työllisyyspalvelujen alati kasvavaan rooliin sekä tunnistettuihin Espoon elinvoiman haasteisiin. Kehitysohjelman keskeisiksi kohderyhmiä ovat valikoituneet erityisesti kansainväliset osaajat, nuoret, pitkäaikaistyöttömät sekä tieto- ja osaamisintensiiviset yritykset.

Hyötytavoitteiden puitteissa on tarkoitus löytää keinoja osaavan työvoiman saatavuuteen, työttömyyden laskemiseen ja työllisyysasteen nostamiseen. Kehitysohjelman hyötytavoitteilla ja toimenpiteillä tähdätään siihen, että osaajat kotiutuvat Espooseen, heidän perheidensä tarpeet huomioitaisiin järjestelmällisesti kaupungin toiminnassa ja työmarkkinoiden ulkopuolella olevat kansainväliset opiskelijat ja puoliset löytäisivät työllisyyspalvelujen piiriin. Kaupungin vetovoimaa sekä yritys- ja yrittäjämönteisyyttä kaupungin päätöksenteossa ja toimintojen suunnittelussa on tarkoitus lisätä, jotta kasvuhakuiset yritykset ja startup-yritykset haluaisivat sijoittua tai laajentaa toimintaansa Espooseen ja yritykset saisivat kaupungilta korkealaatuista palvelua tarpeisiinsa.

Hyötytavoitteille on asetettu mittarit ja tavoitearvot vuodelle 2025. Kehitysohjelman projekteille ja hankkeille määritellään tarvittaessa myös omia toiminnan tuloksellisuutta kuvaavia mittareitaan, sillä hyötytavoitteiden asetetut mittarit ovat hyvin suhdanneriippuvaisia, eikä niiden toteutuminen ole vain kehitysohjelman omien toimenpiteiden käsissä. Tästä huolimatta mittareilla on tärkeä rooli esimerkiksi kehitysohjelman toimenpiteiden ja projektien kohdentamisen apuna.

Ohjelman toimenpiteitä toteutetaan erilaisten pilotointien ja kokeilujen avulla yhdessä koko kaupunkiorganisaation sekä kumppaneiden ja verkoston kanssa. Kehitysohjelman vuosibudjetti on 200 000 euroa. Ohjelmalle on myönnetty myös ulkopuolista rahoitusta. Kehitysohjelman kokonaisbudjettia laajentaa myös ohjelman projekteihin osallistuvat kaupungin yksiköt, jotka ovat mukana omilla resursseillaan ja määrärahoillaan.

Vuoden 2022 aikana kehitysohjelman puitteissa on käynnistetty yhdeksän projektia, jotka edistävät ohjelmalle asetettujen hyötytavoitteiden saavuttamista. Kehitysohjelman ensimmäinen vuosi on ollut erityisesti pohjatyön tekoa. Erilaisia selvityksiä on tehty esimerkiksi vieraskielisten työllistymisen edistämisestä, kansainvälisistä innovaatioekosysteemeistä, nuorten työllistymispalveluista sekä yritysasiakkaiden asiakastietojärjestelmästä. Lisäksi on kehitelty tapahtumaklubi-konseptia, saatettu Espoon, Aalto-yliopiston ja VTT:n yhteistä innovaatiotarinaa yritysten hyödynnettäväksi, käynnistetty työllisyyspalveluiden asiakkaita osallistava palvelumuotoiluprojekti sekä hyödynnetty työpajatyöskentelyä elinkeino- ja työllisyyspalveluiden painopisteiden pohdinnassa. Yrityksiä on lisäksi autettu kiinnittymään paikalliseen innovaatio- ja yritysekosysteemiin järjestämällä muun muassa verkostoitumistilaisuuksia. Suurin osa käynnistetyistä projekteista jatkuu myös vuonna 2023. Ohjelmatyön jatkuessa varaudutaan maailmanpoliittisen tilanteen aiheuttamiin vaikutuksiin kehitysohjelman kohteen toimintaympäristössä.

Tarkastuslautakunnan johtopäätökset

Elinvoimainen Espoo -kehitysohjelma tavoittelee positiivista vaikutusta kaupungin elinvoimaan huomioiden äkisti muuttuneen toimintaympäristön. Ohjelma korostaa yritysten, järjestöjen ja yhteisöjen roolia palvelujen tuottamisessa ja kehittämisessä yhdessä kaupunkiorganisaation kanssa. Ohjelman 200 000 euron budjetin lisäksi ulkopuolista rahoitusta on saatu kaupungin yksiköiden budjeteista ja myös muuta julkista rahoitusta on haettu ja saatu. Vuonna 2022 ohjelman tavoitteiden saavuttamiseksi käynnistettiin yhdeksän projektia ja toimenpidettä, joista suurin osa jatkuu vuonna 2023.

Käynnistetyissä toimenpiteissä on korostunut erityisesti korkean teknologian ala ja työvoima, vaikka ohjelmatyölle on asetettu useita kohderyhmiä ja ohjelmassa määritelty osaajan käsite on laaja.

Hyötytavoitteille asetetut mittarit eivät kaikilta osin vastaa hyötytavoitetta tai kuvaavat sitä heikosti. Tämän vuoksi tarkastuslautakunta pitää hyvänä sitä, että myös ohjelman toimenpiteille asetetaan tarvittaessa omia toiminnan tuloksellisuutta kuvaavia mittareitaan.

Tarkastuslautakunnan suositus

Espoon elinvoiman haasteet sekä ohjelman määrittelemät kohderyhmät huomioiden, Elinvoimainen Espoo -kehitysohjelman on huolehdittava siitä, että toimenpiteitä kohdistetaan korkean teknologian alan lisäksi muihinkin ohjelman kohderyhmiin.

1.3.2 HYVINVOIVA ESPOO

Hyvinvoiva Espoo -kehitysohjelma toimii poikkihallinnollisesti lisäten espoolaisten osallisuutta, yhteisöllisyyttä, terveyttä ja turvallisuutta. Kehitysohjelman pääpaino asetettiin aluksi valtuustokauden tavoitteeseen koronasta kasvuun sekä erityisesti lasten ja nuorten mielenterveyden tukemiseen. Ohjelma siirtyi Kasvun ja oppimisen toimialan omistukseen Hyvinvoinnin ja terveyden toimialalta kaupungin organisaatiouudistuksen sekä sote-uudistuksen seurauksena. Kehitysohjelmalla jatketaan edellisen valtuustokauden ohjelmatyötä.

Hyvinvoiva Espoo -kehitysohjelmalla on neljä hyötytavoitetta: espoolaisten osallisuus lisääntyy ja yhteisöllisyys vahvistuu, espoolaisten yhdenvertaiset mahdollisuudet edistää omaa hyvinvointiaan lisääntyvät, espoolaisten mielen hyvinvointi vahvistuu sekä hyvinvointia ja terveyttä edistetään Espoossa ja yhteistyössä Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen kanssa.

Kehitysohjelman raportoinnin mukaan valtuustokauden tavoite koronasta kasvuun sekä erityisesti lasten ja nuorten mielenterveyden tukeminen osoittautui vaikeaksi toteuttaa hyvistä toimenpideehdotuksista huolimatta, sillä useimmat toimenpiteet olisi pitänyt toteuttaa koulujen arjessa. Korona-aika rasitti kouluja ja nyt kouluissa halutaan toteuttaa rauhallista hyvää arkea ilman uusia hankkeita. Ohjelman haasteina ovat yhdelle vuodelle sidottu 200 000 euron määräraha, rajalliset henkilöstöresurssit, ohjelman tapahtumista tiedottaminen sekä asukkaiden osallistaminen ohjelmaan. Hyötytavoitteiden edistämiseksi on päästy kuitenkin alkuun tuottamalla pohjatietoa, rakentamalla kumppanuusyhteistyötä ja toteuttamalla ensimmäisiä konkreettisia toimenpiteitä.

Senioripaku Kivenlahden uimarannalla

Kuva: Vessi Hämäläinen

Vuoden 2022 aikana kehitysohjelma toteutti useita erilaisia espoolaisten hyvinvointia tukevia hankkeita ja toimenpiteitä. Kuntalaisten osallistamiseksi ohjelma toteutti hyvinvointikyselyn, jonka vastauksissa koettiin tärkeäksi lähiympäristön siisteys, viihtyvyys, esteettömyys ja puiden varjo. Ohjelma organisoii muun muassa Senioripakun toimintaa ja kukkasipulien istutusta palvelutalojen läheisyyteen sekä kaupungin ja hyvinvointialueen yhteistyötapaamisia.

Ohjelma kohdensi resursseja vähävaraisten perheiden liikunnan ja kulttuurin harrastamiseen sekä yhdessä tekemiseen. Lisäksi ohjelma tarjosi ekaluokkalaisille sekä heidän huoltajilleen ja opettajilleen Ilon palautus -paketin, johon sisältyi materiaali lapsen vahvuuksien ja onnistumisten tunnistamisen tueksi. Peruskoulujen ja lukioiden oppilaskuntia kannustettiin ja tuettiin yhteisöllisten ja mielen hyvinvointia lisäävien tapahtumien järjestämiseen kouluissa, oppilaitoksissa ja lähiympäristössä. Ohjelma tuki myös Helsingin Diakonissalaitoksen säätiön hanketta Espoon Lakistoon rakennettavasta esteettömästä luontopolusta, joka valmistuu alkukesästä 2023. Kaikkiaan ohjelmatyö tavoitti 15 000 espoolaista.

Hyötytavoitteiden toteumista arvioidaan tavoitteille valituilla mittareilla. Osaa tavoitteista mitataan toteutuneiden toimintojen tai koulutuksiin osallistujien määrällä ja osaa mitataan asukkaiden kokemuksilla muun muassa osallisuudesta ja onnellisuudesta. Suurin osa mittarien tuloksista saadaan vuonna 2024. Ohjausryhmän seurantaraportin 2022 mukaan hyötytavoitteiden mittarien avulla voi olla vaikea arvioida, onko hyötytavoite saavutettu, sillä useat asiat vaikuttavat muun muassa ihmisen mielen hyvinvointiin. Siksi on vaikea osoittaa, että juuri tietyllä toimenpiteellä on ollut merkitystä. Vuonna 2023 osa ohjelman toimenpiteistä jatkuu edelliseltä vuodelta ja osa aloittaa uutena toimintana.

Tarkastuslautakunnan johtopäätökset

Hyvinvoiva Espoo -kehitysohjelma siirtyi kaupungin organisaatiouudistuksen ja sote-uudistuksen seurauksena Kasvun ja oppimisen toimialan omistukseen. Ohjelman pääpainona on alussa ollut valtuustokauden tavoitteen mukaisesti koronasta kasvuun sekä erityisesti lasten ja nuorten mielenterveyden tukeminen. Tavoitteiden toteuttaminen osoittautui vaikeaksi hyvistä toimenpiteistä huolimatta, sillä useimmat toimenpiteet olisi pitänyt toteuttaa koulujen arjessa.

Kehitysohjelman tavoitteet ovat vaativia, ja niiden toteutuminen kokonaisuudessaan vie useita vuosia. Tavoitteisiin pääsemiseksi ohjelmassa vuonna 2022 toteutetut hankkeet ja toimenpiteet ovat konkreettisia ja ketteriä kokeiluja ruohonjuuritasolla. Pienet teot voivat olla suuria tukea tarvitseville. Ohjelmaryhmän on pohdittava, että tavoitetaanko ohjelmassa varmuudella ne asukkaat, joita ohjelman on tarkoitus tavoittaa ja onko ohjelman rajallisella budjetilla toteutetuilla toimenpiteillä todellisuudessa mahdollisuus päästä vaativiin tavoitteisiin. Tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan on pidettävä huoli siitä, että ohjelman toiminta kohdentuu kaikenikäisille espoolaisille ja kaupungin eri alueille.

Espoon kaupungin vastuualueella on edistää asukkaidensa ennalta ehkäisevää hyvinvointia. Kehitysohjelman toiminnan riskinä on se, että toimenpiteet voivat olla Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen kanssa päällekkäisiä.

Tarkastuslautakunnan suositus

Hyvinvoiva Espoo -ohjelman tulee kehittää kokeiluprojekteja yhteistyössä linjaorganisaation toimijoiden kanssa, jotta hankkeet vastaavat tarpeeseen ja tukevat perustehtävien hoitoa.

1.3.3 KESTÄVÄ ESPOO

Kestävän kehityksen poikkihallinnollinen ohjelmatyö jatkuu kolmatta valtuustokautta. Kehittämishajelman toimenpiteillä tuetaan Espoon tavoitetta toimia globaalina esimerkkinä YK:n kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttamisessa sekä olla hiilineutraali vuoteen 2030 mennessä.

Valtuusto on asettanut Kestävä Espoo -kehitysohjelmalle viisi hyötytavoitetta, joiden avulla vahvistetaan kestävä kasvua. Hyötytavoitteet ovat: Espoo on YK:n kestävän kehityksen tavoitteiden edelläkävijä, Espoo saavuttaa hiilineutraaliuden vuoteen 2030 mennessä, Espoo-yhteisö ja espoolaiset toimivat kestävästi, Espoo on kestävän kaupunkikehityksen mallikaupunki ja Espoo on paras kehittäjäkumppani kestäville ja älykkäille kaupunkiratkaisuille. Tavoitteiden saavuttamiseksi kaupunki kehittää yhdessä yritysten ja muiden kumppaneiden kanssa ratkaisuja, jotka toimivat esimerkkeinä tulevaisuuden hiilineutraalista kaupunkielämästä. Ohjelma kokoaa kaupungin oman ja Espoo-yhteisön kanssa tehtävän ilmastotyön Hiilineutraali Espoo 2030 -tietokartaksi. Ohjelman tavoitteita edistetään kehittämiskokonaisuuksissa, joiden teemat ovat liikenne, energia, kiertotalous ja kestävä elämäntapa, kestävä maankäyttö ja rakentaminen sekä lähiluonto ja luonnon monimuotoisuus.

Kestävyyden on määritelty olevan tasapainoa asukkaiden hyvinvoinnin, talouden ja ympäristön välillä ja sen osa-alueet ovat sosiaalinen, kulttuurinen ja taloudellinen sekä ekologinen kestävyys.

Seurantareportin mukaan ensimmäisenä toimintavuonna on edistetty kaikkia ohjelman hyötytavoitteita. Ohjelman projektit ja toimenpiteet tukevat useiden hyötytavoitteiden toteutumista.

Ohjelmatyöllä on edistetty kestävän kasvun toimintaympäristön kehittämistä ja EU-rahoituksen kohdistumista Espooseen. Espoo valittiin vuonna 2022 yhtenä edelläkävijäkaupungeista toteuttamaan Euroopan komission 100 ilmastoneutraalia ja älykästä kaupunkia -missiota. Valitut kaupungit sitoutuvat saavuttamaan hiilineutraaliuden vuonna 2030 ja toimivat kokeilu- ja innovaatiokeskuksina. Sitoutumisen on raportoitu vauhdittavan muutosta kohti vihreää ja digitaalista siirtymää, luovan kestävä kasvua ja vahvistavan ilmastotyön hiilikädenjälkeä sekä auttavan vahvojen hankekonsortioiden rakentamisessa rahoitushakuja varten. Vuoden 2023 aikana ollaan laatimassa yhdessä sidosryhmien kanssa missiokaupunkien ilmastositoumus.

Kehittäjäkumppaniroolia on edistetty rakentamalla ekosysteemejä ja ratkaisupolkuja eri kestävyys-teemoihin sekä luomalla tutkimusinfraa. Keran alueen toiminnallinen kehittyminen on jatkunut ja mallin skaalaukseen on saatu ekosysteemisopimusrahoitusta. Vuoden aikana valmistui

yhteiskehittämisen malli kestävien ja älykkäiden kaupunginosien kehittämiseksi, ja asukasosallisuustyö on edistynyt asukaskumppanuusryhmän myötä. Lippulaivan ja Sellon kortteleiden energiapositiivisuuteen tähtäävät kehittämistoimet on saatu päätökseen ja hankkeessa on meneillään syksyyn 2024 asti kestävä seurantavaihe, jossa mitataan ja todennetaan hankkeessa toteutettujen energiaratkaisujen vaikutuksia päästöihin.

Kera Talks! -tapahtuma Keran halleilla

Kuva: Kerttu Penttilä

Ensimmäisessä seurantaraportissa on todettu, että vastuu kestävä kehityksen käytäntöjen soveltamisessa kaupungin toimintaan on kaikilla kaupungin työntekijöillä ja Espoo-tarinan mukaisesti koko kaupunkiyhteisöllä. Kestävä kehityksen osaamiskeskus vastaa konsernihallinnon toimintaohjeen mukaisesti tämän poikkihallinnollisen ohjelman koordinoinnista ja toimeenpanosta.

Tarkastuslautakunnan johtopäätökset

Kestävä Espoo -ohjelman ohjelmatyöllä on edistetty kestävä kasvun toimintaympäristön kehittämistä ja EU-rahoituksen kohdistumista Espooseen. Ohjelma on jatkanut edellisen kauden toimenpiteitä ja aloittanut uusien toimenpiteiden toteuttamisen.

Espoo on mukana toteuttamassa Euroopan komission 100 ilmasto neutraalia ja älykästä kaupunkia -missiota, mikä on osaltaan edistämässä muutosta kohti vihreää ja digitaalista siirtymää ja vahvistaa ilmastotyön hiilikädenjälkeä. Hiilineutraali Espoo 2030 -tiekarttatyön osana päivitetiin myös päästövähennysskenaariot ilmastotoimien vaikutusten ja riittävyyden arvioimiseksi. Ilmastovahti-työkalu on otettu käyttöön ja palvelun kehittäminen jatkuu. Lasten ja nuorten osallistamista ja ekokasvatuskoulutusta on tehty kouluissa ja päiväkodeissa. Tarkastuslautakunta pitää tärkeänä, että ohjelma toteuttaa kaikkia valtuuston päättämiä hyötytavoitteita.

Tarkastuslautakunnan suositus

Kestävä Espoo -ohjelman lisäksi koko kaupunkiyhteisöllä on vastuu kestävä kehityksen edistämisestä ja ohjelman lisäksi koko linjaorganisaation tulee jatkaa ja edistää kehitystyötä.

1.3.4 TAPAHTUMIEN YHTEISÖLLINEN ESPOO

Tapahtumien yhteisöllinen Espoo -kehitysohjelmalla edistetään asukkaiden, yritysten ja yhteisöjen osallisuutta sekä aktiivisuutta tapahtumatyön keinoin. Ohjelma luo perustaa monipuolisille paikallistapahtumille sekä suur tapahtumat mahdollistavalle tapahtumakaupunki Espoo -toimintamallille. Espoo-tarinan tavoitteita toteutetaan ideoimalla ja toteuttamalla muiden kehittämissuunnitelmien ja kumppanien kanssa tavoitteissa määriteltyjä tapahtumia ja niitä tukevia toimia. Ohjelman pitkän aikavälin tavoitteena on, että Espoo on kansainvälinen, luonnonläheinen sekä veto- ja pitovoimainen tapahtumakaupunki, jota elävöittää aktiivinen kaupunkikulttuuri, sekä yhteisöä vahvistavat asukkaiden, kumppanien ja yritysten tuottamat tapahtumat.

Ohjelman hyötytavoitteet ovat: edistetään asukas- ja asiakaslähtöisen Tapahtumakaupunki Espoo kehittämistä, Espoo 50 vuotta kaupunkina -projekti toteutetaan verkostoissa ja monipuolisina kumppanuuksina sekä Espoo on houkutteleva ja kilpailukykyinen kumppani kansallisille ja kansainvälisille suur tapahtumille.

Paikallisten asukastapahtumien sekä kansallisten ja kansainvälisten suur tapahtumien järjestämisen helpottamiseksi on perustettu poikkihallinnollinen Olosuhteet ja luvat -yhteistyöryhmä, joka edistää ja helpottaa eri viranomaisten ja kaupungin välistä yhteistyötä luomalla ja vakiinnuttamalla tapahtumia sujuvoittavat toimintamallit. Myös ajankohtaista viranomaistietoa sekä tietoa tapahtumien järjestämisestä kootaan yhdelle alustalle palvelupoluksi vuorovaikutuksessa asukkaiden ja alan ammattilaisten kanssa. Kehitysohjelman kautta kevennetään byrokratiaa ja madalletaan kynystä järjestää mm. pop-up- ja ruoka- sekä paikallistapahtumia Espoossa.

Espoon kansalaisuusjuhla Dipolissa elokuussa 2022

Kuva: Kerttu Penttilä

Espoo 50 vuotta kaupunkina -ohjelmakokonaisuus toteutettiin yhdessä asukkaiden ja kumppanien kanssa. Esimerkkinä eri toimijoiden yhteistyössä toteutettu Sellon Viaporintorin kesäterassikokeilu kesällä 2022, jossa kaupungin rooli oli järjestää alueelle ohjelmalava ja tapahtumia sekä

tukea lupa-asioissa. Lisäksi teetettiin selvitys muista mahdollisista kesäterassikonaisuuden toteuttamiseen soveltuvista paikoista.

Tapahtumakaupunki Espoo -toimintakulttuuria kehittämällä vahvistetaan kaupungin elin-, pito- ja vetovoimaa. Hyötytavoitteen toteuttamiseksi aloitettiin selvitys, jossa kartoitetaan suur tapahtumille soveltuvat alueet ja tilat, sekä tapahtumien tarvitsema infrastruktuuri. Lisäksi on käynnissä tapahtumakorttien laatiminen, joiden avulla tapahtumien järjestäjä saa jatkossa selvityksen, millainen tekninen infrastruktuuri ja fasilitetit alueella on sekä mitä lupia vaaditaan.

Kehitysohjelman kautta tuettiin tapahtumia ja työllistettiin tapahtuma-alaa yhteensä 100 500 eurolla. Ohjelma oli suoraan mahdollistamassa seitsemää uutta tapahtumaa ja välillisesti Espoo juhlii! -viikon kautta yli 300 tapahtumaa. Kehitysohjelman suoraan mahdollistamien tapahtumien yhteenlaskettu kävijämäärä oli 92 250 ja koko Espoo juhlii! -viikko mukaan luettuna kävijämäärä oli yli 140 000. Ohjelman kestävän kehityksen tavoitteiden raportoitiin toteutuneen huomioimalla yhteistyötapahtumien sopimuksissa tasa-arvoisen ja yhdenvertaisen toiminnan edellytykset. Lisäksi tapahtumaviestintää toteutettiin monikanavaisesti ja -kielisesti, saavutettavasti ja hyödyntämällä digitaalisia palveluita. Lisäksi asiakkaita kannustettiin käyttämään joukkoliikennettä tapahtumiin kuljettaessa. Kumppanien kartoittamisessa ja ohjelmasisältöjen valikoitumisessa on pyritty toteuttamaan sekä alueellista tasa-arvoa ja saavutettavuutta, että erityisesti isojen tapahtumien ja festivaalien osalta arvioimaan niiden merkitystä Tapahtumakaupunki Espoon ja kaupungin elin- ja vetovoimaisuuden kehittämisessä.

Tarkastuslautakunnan johtopäätökset

Tapahtumien yhteisöllinen Espoo -kehitysohjelman työ on edennyt suunnitelmien mukaisesti. Ohjelma on ollut suoraan mahdollistamassa seitsemää uutta tapahtumaa Espoossa ja välillisesti Espoo Juhlii -viikon kautta yli 300 tapahtumaa. Ohjelman kautta tuettiin koronapandemiasta toipuvaa tapahtuma-alaa yhteensä 100 500 euron panoksella. Ohjausryhmä selvittää ulkopuolisen rahoituksen mahdollisuuksien hyödyntämistä ohjelman toteuttamisessa.

Kehitysohjelman myötä on myös perustettu poikkihallinnollinen Olosuhteet ja luvat -yhteistyöryhmä, joka luo ja vakiinnuttaa tapahtumien järjestämistä sujuvoittavat toimintamallit. Lisäksi on käynnistetty suur tapahtumiin soveltuvien alueiden ja tilojen kartoitus. Tarkastuslautakunta pitää hyvänä, että Espoossa kehitetään ja luodaan tapahtumien järjestämisen tueksi toimivia prosesseja, joita voidaan hyödyntää myös tulevaisuudessa. Lisäksi on tärkeää huolehtia tapahtumien esteettömyydestä ja saavutettavuudesta ja järjestää myös koko perheelle ja eri ikäisille suunnattuja tapahtumia.

Finnöo Finno

Information board with text and a circular icon.

EXIT

2 KAUPUNGIN JA KONSERNIN TALOUDEN JA TOIMINTAYMPÄRISTÖN ARVIOINTI

2.1 KAUPUNKIKONSERNIN TALOUDEN JA TOIMINTAYMPÄRISTÖN KEHITYS

Kansainvälisen talouden ja toimintaympäristön kehityksen epävarmuus vaikeuttaa kaupungin talouden kehityksen ennustamista. Venäjän hyökkäyssodan jatkuminen Ukrainassa, energian hinnan nousu ja inflaation maailmanlaajuinen kiihtyminen heikentävät talouden ja toimintaympäristön näkymiä. Espoon talouden ja toimintaympäristön kehitykseen vaikuttavat lisäksi esimerkiksi kestävä kehitys, digitalisaatio, kaupungistuminen, väestön ikääntyminen, työpaikkakehitys sekä maahanmuuttajien kotouttaminen.

Espoon väestömäärä oli tilinpäätöksen ennakkotiedon mukaan 305 179 vuoden 2022 lopussa. Väestönkasvu oli 2,7 prosenttia edellisvuodesta. Espoon väestönkasvu oli ennätysellistä vuonna 2022 ja Espoon väestömäärä kasvoi suurista kaupungeista eniten.

Espoo-tarinan tavoitteita toteutetaan osaltaan valtuuston hyväksymän Taloudellisesti kestävä Espoo –tuottavuus- ja sopeutusohjelman avulla. Ohjelman tavoitetasot päivitettiin kevään 2022 aikana.

Espoo-konsernissa on toteutettu viime vuosien aikana mittavaa investointiohjelmaa. Koko konserni investoi yhteensä 537 milj. eurolla vuonna 2022. Konsernin lainakanta oli 4,4 miljardia euroa vuoden 2022 lopussa. Talousarviolainoja ei nostettu vuoden 2022 aikana vahvasta kassatilanteesta johtuen.

Espoon kunnallisveroprosentti on 5,36 vuonna 2023. Vuonna 2023 verotuloista ja valtionosuuksista koostuva verorahoitus pienenee 36 prosenttia vuoden 2022 tasosta. Uudistuksen myötä kaupungin tulopohjassa verotulojen osuus laskee merkittävästi ja valtionosuuksien osuus kasvaa 31 prosenttiin.

Kaupungin toimintatuottojen ja -menojen sekä toimintakatteen kehitys

Ulkoisia toimintatuottoja kertyi 461,4 milj. euroa, mikä oli 20,5 milj. euroa ja 4,2 prosenttia vähemmän kuin edellisvuonna. Muutokseen vaikuttavat korona-avustukset, joita myönnettiin vuonna 2022 noin 30 milj. euroa ja vuonna 2021 yli 70 milj. euroa. Vuonna 2022 koronapandemian vaikutus näkyi edelleen esimerkiksi liikunta- ja kulttuuritoimen toimintatuottojen määrässä. Vuosien 2021 ja 2022 toimintatuotot eivät ole vertailukelpoisia koronapandemian aiheuttamien toiminnan muutosten sekä valtion koronakompensaatioiden takia.

Ulkoisia toimintakuluja kertyi 2 122,8 milj. euroa, mikä oli 78,5 milj. euroa ja 3,8 prosenttia enemmän kuin edellisvuonna. Toimintakulujen kasvua hillitsi muun muassa Taloudellisesti kestävä Espoo -ohjelman toimenpiteiden toteuttaminen. Lisäksi rekrytointeja ja tietojärjestelmähankkeiden toteutuksia siirtyi vuodelle 2023 ja HSL-kuntaosuuden toteuma oli 22,8 milj. euroa talousarviossa oletettua pienempi.

Toimintakatteen alijäämä vuonna 2022 oli -1 652,6 milj. euroa ja kasvua oli 6,6 prosenttia edellisvuoteen verrattuna. Alkuperäiseen talousarvioon nähden toimintakatteen alijäämä toteutui 27 milj. euroa oletettua parempana.

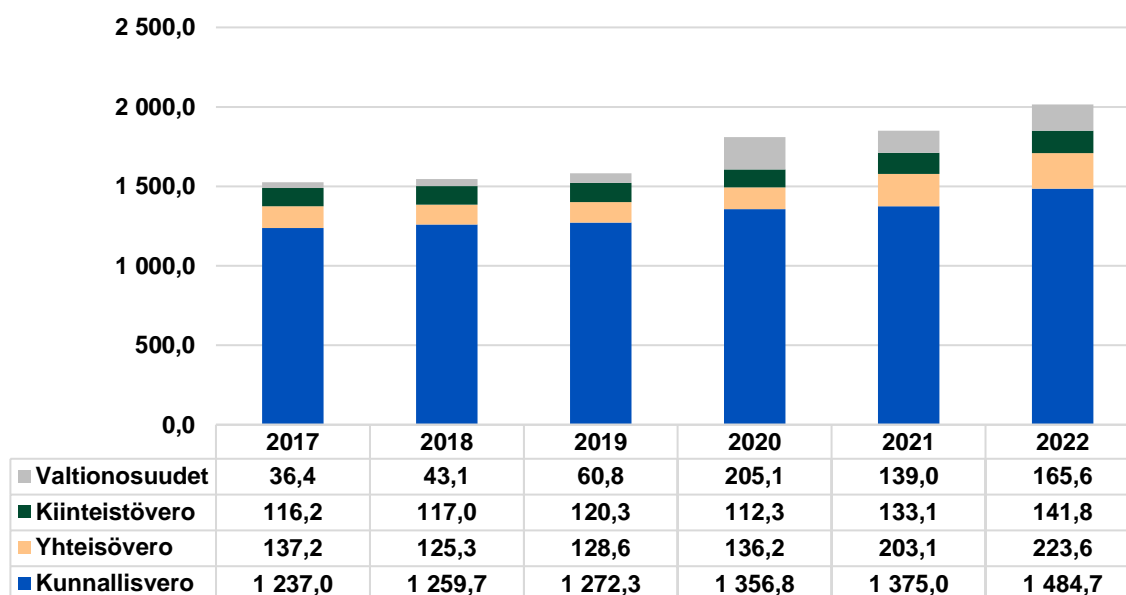
Kaupungin verorahoitus

Verotuloista ja valtionosuuksista muodostuvan verorahoituksen kertymä oli 2 015,7 milj. euroa vuonna 2022. Verorahoituksen kasvu oli 8,9 prosenttia edellisvuoteen verrattuna. Verotuloja kertyi 1 850,1 milj. euroa. Yhteisöveroä tilitettiin 223,6 milj. euroa, mikä oli 10,1 prosenttia enemmän kuin edellisvuonna. Valtionosuusrahoitusta kertyi 165,6 milj. euroa, mikä oli 19,1 prosenttia enemmän

kuin vuonna 2021. Verorahoitus yhteensä toteutui 156,8 milj. euroa alkuperäistä talousarviota parempana.

Verotulojen ja valtionosuuksien kehitys vuosina 2017-2022, milj. euroa

Lähde: Espoon tilinpäätökset 2017–2022.

Espoo on yksi valtionosuusjärjestelmän nettomaksajakunnista. Vuonna 2022 Espoolta tilitettiin verotuloihin perustuvaa valtionosuutta 176,2 milj. euroa muualle Suomeen.

Maanmyyntivoittojen, maankäyttösopimuskorvausten ja maanvuokrien kertyminen

Vuonna 2022 kaupungin ja sen taseyksiköiden maankäyttösopimuskorvauksia tuloutettiin taseesta 48,9 milj. euroa. Maanmyyntivoittoa kertyi käyttötalouteen 45,9 milj. euroa. Ulkoiset maanvuokrat olivat 23,2 milj. euroa.

Kaupungin tulokseen vaikuttaneet tekijät

Kaupungin vuosikate oli 347 milj. euroa ja tulos 244,8 milj. euroa. Tulokseen vaikuttivat kertaluonteiset erät, kuten KOY Espoon Sairaalan myyntivoitto 97,1 milj. euroa sekä lisäksi verotulojen talousarviossa ennakoitua parempi kehitys. Edellä mainitut seikat paransivat merkittävästi kaupungin tulosta. Tuloksen kehitykseen suotuisasti vaikuttivat myös työllisyyden kehitys sekä yleinen talouskehitys.

Konsernin vuosikate ja tulos

Espoo-konsernin vuosikate oli 437,7 milj. euroa ja tulos 225,9 milj. euroa. Vuosikate oli 57 milj. euroa edellisvuotta heikompi ja tulos 65 milj. euroa edellisvuotta parempi.

Taloudellisesti kestävä Espoo -tuottavuus- ja sopeutumishjelman toteuttaminen

Valtuuston hyväksymää Espoo-tarinan tavoitteiden mukaista Taloudellisesti kestävä Espoo -tuottavuus ja sopeutumishjelmaa toteutetaan vuosina 2021–2025. Ohjelman tavoitteena on menojen ja tulojen tasapainon saaminen, investointitason laskeminen lähemmäksi tulo-rahoituskykyä ja kunta-valtio -kustannusjakosuhteen oikeudenmukaistaminen Espoon osalta.

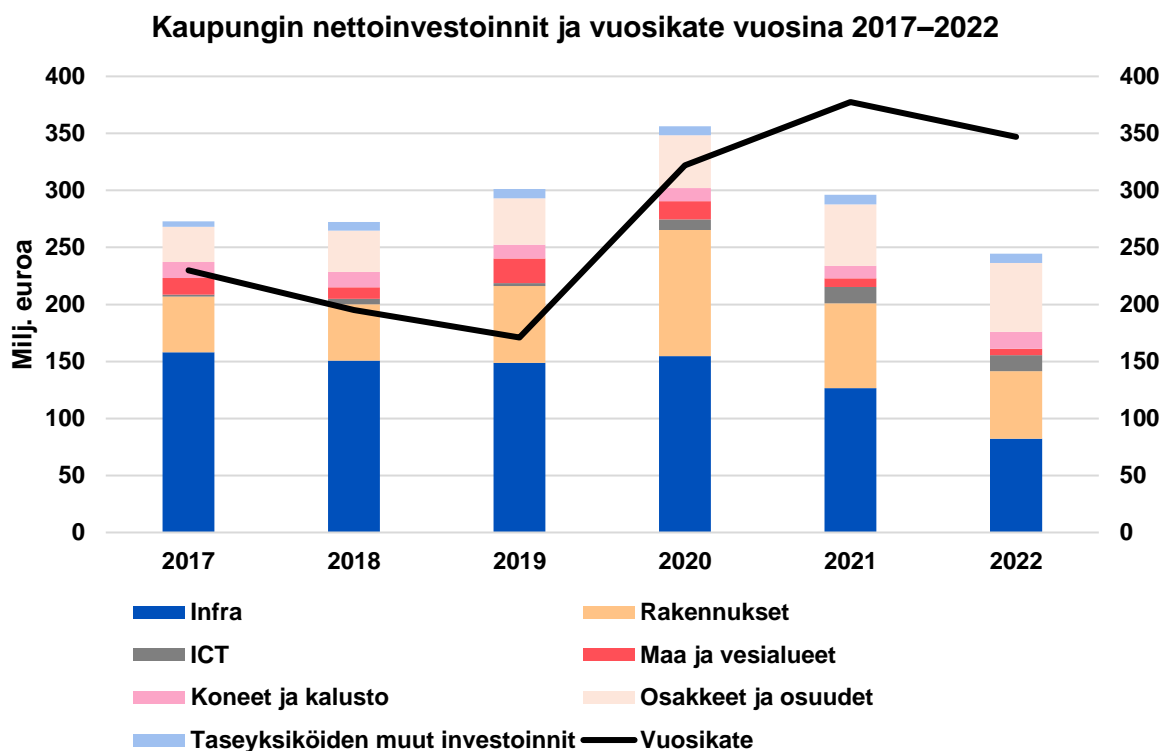
Valtuusto hyväksyi päivitetyn ohjelman tavoitetasot ja toimenpiteet 13.6.2022. Ohjelman tarkoituksena on parantaa Espoon kykyä sopeutua uudistuksen aiheuttamiin taloudellisiin muutoksiin.

Ohjelmasta poistettiin Hyvinvoinnin ja terveyden toimialaa koskeneet tuottavuustavoitteet vuosille 2023–2025, päivitettiin vuodelle 2022 kohdistettujen tavoitteiden toteumaennusteet sekä valmisteltiin uusia tuottavuutta tai tulokertymää parantavia tavoitteita. Ohjelman tavoitteena on hidastaa käyttötalouden kasvua 116 milj. euroa perusuraan nähden vuoden 2025 loppuun mennessä. Investointitasoa on tavoitteena laskea 10 prosentilla hankkeiden toteutustapaa, laajuutta ja kustannuksia tarkastamalla.

Vuoden 2022 tilinpäätöksessä on raportoitu, että kaupungin tuottavuustavoitteeksi oli asetettu 25,6 milj. euroa ja toteuma oli 34,5 milj. euroa. Tuottavuustavoite toteutui 8,9 milj. euroa vuositavoitetta parempana. Tilapalvelujen yksittäisiä myyjiä tilakohteita huomioon ottamatta tulostavoite toteutui 6,7 milj. euroa vuositavoitetta parempana. Toteumaan vaikuttaa myös perhe- ja sosiaalipalveluissa tavoitteen ylittyminen osin kirjanpidollisen muutoksen myötä.

Kaupungin, liikelaitosten ja taseyksiköiden investoinnit

Kaupunki ja sen liikelaitokset sekä taseyksiköt investoivat yhteensä 259 milj. eurolla vuonna 2022. Investointien tulorahoitusaste oli 141 prosenttia ja vuonna 2021 se oli 135 prosenttia. Kaupungin investointiohjelman hankkeista osan siirtyminen vuodelle 2023 sekä verorahoituksen oletettua parempi kehitys paransivat investointien tulorahoitusastetta vuonna 2022. Seuraavassa kaaviossa on esitetty kaupungin 245 milj. euron nettoinvestoinnit.

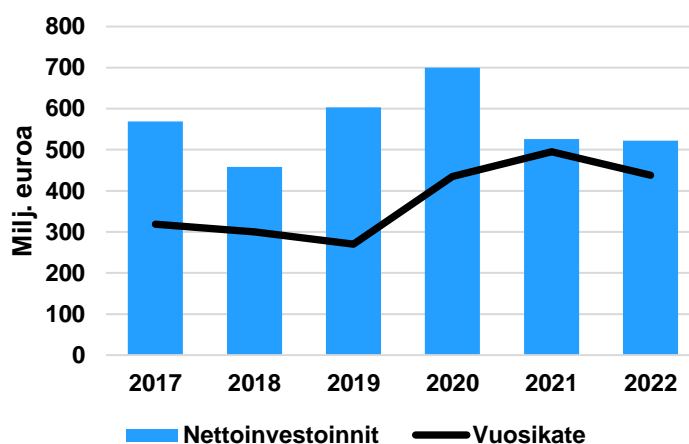

Lähde: Espoon tilinpäätökset 2017–2022.

Kaupungin ja konsernin investoinnit yhteensä

Kaupungin ja konserniyhteisöjen bruttoinvestoinnit olivat yhteensä 537 milj. euroa vuonna 2022. Rahoitusosuudet vähennettyinä nettoinvestoinnit olivat 522 milj. euroa. Konserniyhteisöistä eniten investoivat Espoon Asunnot Oy 105 milj. euroa, Länsimetro Oy 99 milj. euroa ja KOY Matinkylän lukio 17 milj. euroa. Kuntayhtymistä suurimmat investoinnit olivat Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri HUSin 49 milj. euroa ja HSY:n 48 milj. euroa. Konserniyhteisöjen investoinneista tulorahoituksella rahoitettiin 84 prosenttia. Konsernin poistot olivat 344,9 milj. euroa.

Konsernin nettoinvestoinnit ja vuosikate vuosina 2017–2022

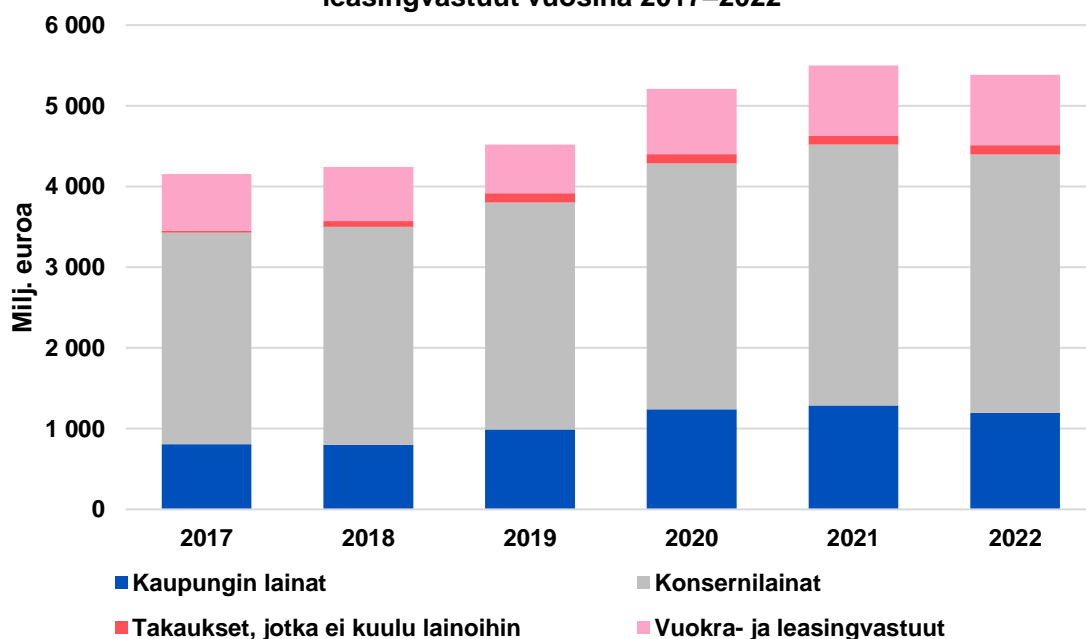

Lähde: Espoon tilinpäätökset 2017–2022.

Espoo-konsernin lainakannan kehitys

Espoo-konsernin lainakanta vuoden 2022 lopussa oli 4,4 miljardia euroa ja se pieneni edellisvuodesta 123 milj. eurolla. Lainakanta asukasta kohden oli 14 406 euroa. Eniten konsernin lainakantaa vuonna 2022 kasvattivat Espoon Asunnot Oy 66 milj. euroa, HUS 23 milj. euroa, HSY 18 milj. euroa ja Länsimetro 17 milj. euroa. Oikaistu lainakanta ilman Espoon Asunnot Oy:tä ja HSY-kuntayhtymän lainoja sekä Länsimetro Oy:n lainoista Helsingin osuus vähennettynä oli 2,9 miljardia euroa. Edellisvuoteen verrattuna laskua 199 milj. euroa. Oikaistu lainakanta asukasta kohden oli 9 578 euroa, kun edellisenä vuonna se oli 10 500 euroa. Seuraavassa kaaviossa on esitetty konsernin kokonaisvastuut sisältäen konsernilainat, takaukset sekä vuokra- ja leasingvastuut, jotka olivat yhteensä 5,4 miljardia euroa.

Konsernin verorahoitteiset vastuut: lainat, takaukset sekä vuokra- ja leasingvastuut vuosina 2017–2022

Lähde: Espoon tilinpäätökset 2017–2022.

Kaupungin lainakannan keskimääräinen korkoaste oli 0,79 prosenttia. Lainakantaa on suojattu korkoriskiltä johdannaisilla, joiden tavoitteena on suojata kaupungin olemassa olevien lainojen korkomenoja korkotason nousulta. Kaupungin lainasalkun suojausaste oli 85,4 prosenttia. Kaupungin korkokulut olivat 8,1 milj. euroa vuonna 2022, ja ne olivat 1 milj. euroa pienemmät kuin edellisenä vuonna. Konsernin korkokulut olivat noin 44 milj. euroa ja ne olivat 6,4 milj. euroa pienemmät kuin vuonna 2021. Tilinpäätöksessä on raportoitu, että uusien lainojen korkotaso on eri mittakaavassa kuin nykyisen, hyvinkin suojatun lainasalkun. Tämä kasvattaa huomattavasti vieraan pääoman korkokustannuksia.

Espoo ja kriisikuntamenettelyn raja-arvot

Espoo-konserni täytti vuonna 2022 kuntalain 118 §:n mukaisesta erityisen vaikeassa taloudellisessa asemassa olevan kunnan arviointimenettelystä eli kriisikuntamenettelystä yhden kriteerin: asukasta kohden laskettu kunnan konsernitilinpäätöksen lainojen ja vuokratavustuiden määrä ylittää kaikkien kuntien konsernitilinpäätöksen lainojen ja vuokratavustuiden keskimääräisen määrän vähintään 50 prosentilla. Vuonna 2022 laskennallinen lainanhoitokate oli 0,8 yksikköä, mikä on myös kriisikuntakriteeristön raja-arvo.

Tarkastuslautakunnan johtopäätökset

Kaupungin talouden toteuma vuonna 2022 oli ennakoitua parempi. Kaupungin tulos toteutui korkeana kertaluonteisten erien sekä verotulojen ennakoitua paremman kehityksen myötä. Tulosta paransivat myös työllisyyden kehitys ja yleinen talouskehitys.

Espoo-konsernin lainakanta kääntyi laskuun vuonna 2022. Investointitaso säilyi edelleen poistoja korkeamana. Vuodesta 2023 alkaen Espoon on pystyttävä sopeuttamaan jo tehtyjen investointien ja kasvukaupungin vaatimien investointien lainojen lyhennysten rahoittaminen pienenevällä verorahoituksella. Uusien lainojen korkotasot ovat tällä hetkellä huomattavasti korkeampia ja se kasvattaa vieraan pääoman korkokustannuksia.

Tarkastuslautakunnan suositus

Espoon korkean investointitason vuoksi vuosikatteen on oltava selvästi poistoja suurempi, jotta kaupunki selviää jatkossa sekä korvaus- ja kasvuinvestoinneista että lainanlyhennyksistä ja pystyy turvaamaan asukkaiden peruspalvelut.

2.2 SIJOITUSRAHASTOT

Kuntalain mukaan valtuusto päättää kaupungin sijoitustoiminnan perusteista. Valtuusto on antanut hallintosäännössä yleisohjeet kaupungin varojen sijoittamisesta. Rahastoille on valtuustossa hyväksytty säännöt ja käyttötarkoitukset. Kaupunginhallitus päättää pidemmän aikavälin sijoitusperiaatteista, kaupunginjohtaja vuosittaisesta sijoitussuunnitelmasta ja rahoitusjohtaja sijoitustoiminnan toimeenpanoon liittyvistä asioista. Kaupunki ottaa huomioon YK:n vastuullisen sijoittamisen periaatteiden mukaisia tavoitteita ja sitoutuu sijoitustoiminnassaan edistämään ja toteuttamaan vastuullista sijoitustoimintaa.

Kaupungin sijoitusrahastoista suurin on Peruspalvelujen ja maanhankinnan investointirahasto, jonka tarkoituksena on varmistaa kaupungin peruspalveluinvestointien ja maanhankinnan rahoitusta pitkällä aikavälillä. Peruspalvelujen ja maanhankinnan investointirahastosta on talousarvion mukaisesti budjetoitu rahaston purkua 15 milj. euroa vuosittain. Rahasto perustettiin, kun kaupunki myi osuuksia Espoon Sähkö Oy:stä vuosina 2002 ja 2006. Muut Keskushallinnon hoidossa olevat sijoitusrahastot ovat Elinkeinojen ja työllisyyden kehittämisrahasto, Vahinkorahasto

sekä Investointirahasto. Lisäksi kaupungilla on päivittäisten rahavarojen hallinnoimiseksi niin kutsuttu Maksuvalmiusrahasto.

Maailmantalouden näkymien synkistyminen vuoden 2022 edetessä loi epävarmuutta sijoitusmarkkinoilla. Koronapandemian lisäksi maailmantalouteen vaikuttivat kiihtyvä inflaatio, nousevat korot ja geopoliittiset jännitteet. Sijoitusmarkkinoilla poikkeuksellista vuodessa 2022 oli myös se, että korkosijoitusten tuotot olivat osin jopa osaketuottoja heikompia.

Seuraavassa taulukossa on esitetty Espoon rahastojen sijoitusten markkina-arvot 31.12.2022 sekä tuotto vuoden alusta.

Rahastojen sijoitukset 31.12.2022 markkina-arvoin

Rahasto	Sijoitusten arvo, €	Tuotto vuoden alusta, €	Tuotto vuoden alusta, %
Peruspalvelujen ja maanhankinnan investointirahasto (PMIR)	667 917 546	-68 712 674	-9,32
Investointirahasto (INVR)	88 607 997	-4 937 775	-5,28
Elinkeinojen ja työllisyyden kehittämisrahasto (ETKR)	32 609 843	-319 086	-0,94
Vahinkorahasto (VAHR)	10 078 862	-266 633	-3,33
YHTEENSÄ	799 214 248	-74 236 169	-8,56

Lähde Konsernihallinnon rahoitus- ja talousyksikkö 3/2023.

Peruspalvelujen ja maanhankinnan investointirahaston tarkoituksena on varmistaa kaupungin peruspalveluinvestointien ja maanhankinnan rahoitusta pitkällä aikavälillä. Rahaston tuotot tulee käyttää taloussuunnitelmassa määriteltyjen investointien ja maanhankinnan rahoitukseen ja rahaston pääoma säilytetään inflaatio huomioon ottaen vähintään alkuperäisen suuruisena. Rahaston alkupääoma oli 363,9 milj. euroa. Rahaston markkina-arvo vuoden 2022 lopussa oli 667,9 milj. euroa. Talousarvioon on budjetoitu rahaston purkua 15 milj. euroa vuosittain, mutta vahvasta kasatilanteesta johtuen vuoden 2022 aikana rahastosta ei purettu rahaa. Vuoden 2022 lopussa rahaston varojen allokaatio oli rahamarkkinasijoitukset 6 prosenttia, joukkovelkakirjalainat 27 prosenttia, osakkeet 36 prosenttia ja vaihtoehtoiset sijoitukset 31 prosenttia.

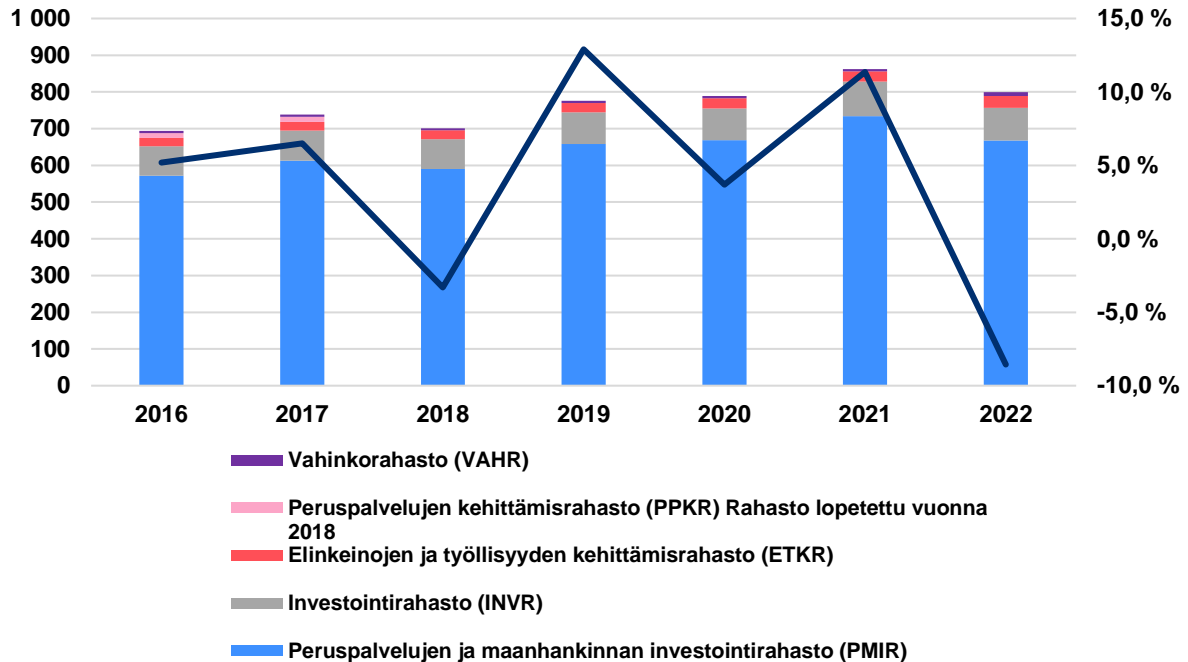
Investointirahaston tarkoituksena on turvata kaupungin kehittämisen edellyttämä maanhankinta sekä kaupunkirakenteen kehittämisestä aiheutuvien kynnysinvestointien toteuttaminen ja taloudellisten vaikutusten tasaaminen sekä valtuuston hyväksymän investointiohjelman ja investointien käyttöönoton toteutuminen kaupungin talouden tasapainoa vaarantamatta. Rahaston markkina-arvo vuoden 2022 lopussa oli 88,6 milj. euroa.

Elinkeinojen ja työllisyyden kehittämisrahaston tarkoituksena on edistää elinkeinotoiminnan edellytyksiä ja sitä kautta työllisyyttä Espoossa. Rahaston varoja voidaan osoittaa elinkeinotoiminnan toimintaedellytyksiä ja työllisyyttä edistäviin hankkeisiin sijoituksina tai lainanantona. Tuottavia ja taloudellisesti terveitä hankkeita voidaan tukea siten, että rahaston pääoma voidaan turvata eikä kilpailutilanne vääristy. Rahaston oma pääoma vuoden 2022 lopussa oli yhteensä 55,7 milj. euroa. Rahaston pääomasta 9,7 milj. euroa on sitoutunut maa- ja vesialueisiin ja rahoitusarvopapereihin oli sijoitettu 32,7 milj. euroa. Rahaston rahoitusarvopapereiden markkina-arvo vuoden 2022 lopussa oli 32,6 milj. euroa.

Vahinkorahaston tarkoituksena on kattaa kaupungin takausvastuun perusteella maksettavat suoritukset, kaupungin tai sen tytäryhteisön tai sen vastuulla olevaa omaisuutta kohdanneet merkittävät vahingot sekä muut merkittävät vahingot, joista kaupunki on vastuussa siltä osin kuin kaupungin vakuutukset eivät niitä kata tai kun vahingon määrä alittaa vakuutuksen vahinkokohtaisen omavastuun. Myös kaupungin tytäryhteisöt on liitetty mukaan vahinkorahaston piiriin soveltuvien osin yhtenäisen vakuutuspuoajan ja vahinkokäsittelyn saavuttamiseksi. Vuonna 2022

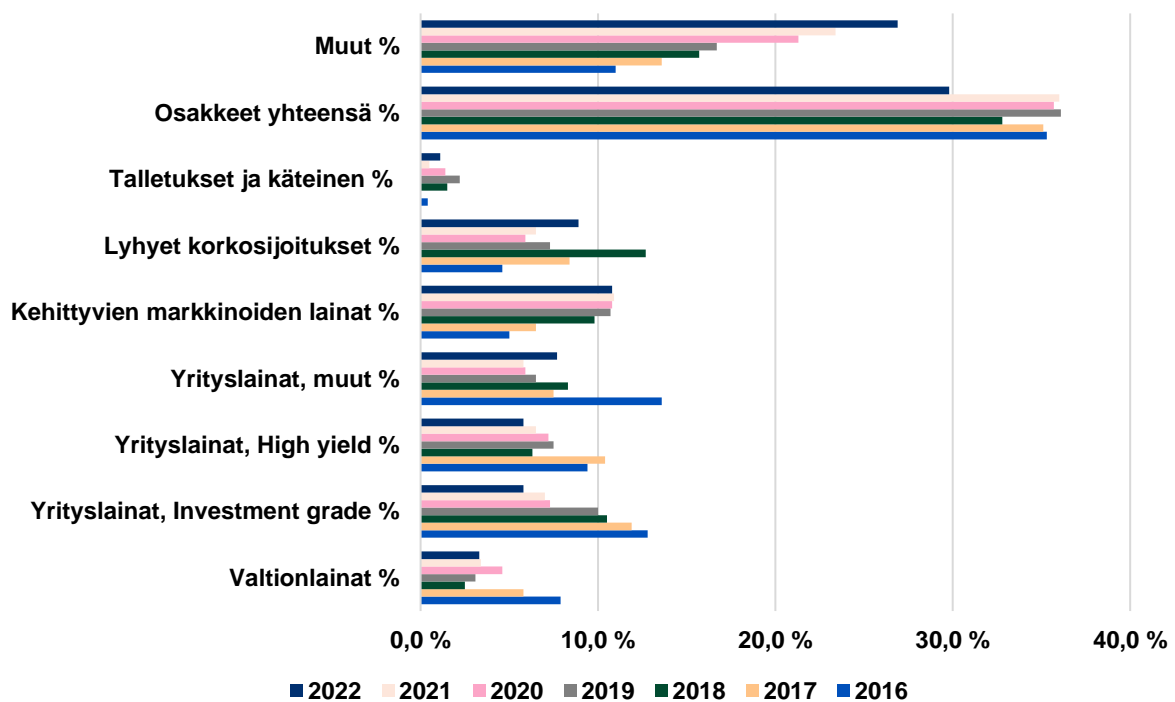
vahinkorahastosta maksettiin korvauksia yhteensä 195 368 euroa liittyen vuonna 2019 sattuneeseen tulipaloon Kalajärven terveysasemalla sekä vuonna 2021 sattuneeseen KOY Espoon Koulu ja päiväkotitilojen Espoon Steinerkoululla tapahtuneeseen vesivahinkoon. Rahaston markkina-arvo vuoden 2022 lopussa oli 10,1 milj. euroa.

Rahastojen markkina-arvon ja tuoton yhteenveto vuosilta 2016–2022, milj. euroa

Lähteet: Tasehallintaraportit 2016–2019 ja Kuukausiraportit 2020–2021 sekä Konsernihallinnon rahoitus- ja talousy-sikkö 3/2023.

Kaupungin rahastojen sijoitukset omaisuuslajeittain vuosina 2016–2022

Lähteet: Tasehallintaraportit 2016–2019 ja Kuukausiraportit 2020–2021 sekä Konsernihallinnon rahoitus- ja talousy-sikkö 3/2023.

Vastuullisella sijoittamisella tarkoitetaan ympäristöasioiden, sosiaaliseen vastuuseen liittyvien tekijöiden sekä hallintotapa-asioiden huomioon ottamista sijoitustoiminnassa siten, että salkun tuotto- ja riskiprofiili paranevat. Vastuullisuus osana aktiivista varainhoitoa Espoossa tarkoittaa vuosittain tehtävää vastuullisuusanalyysiä, varainhoitajien puolivuosittelemää vastuullisuuden arviointia sekä raportoinnin aktiivista kehittämistä.

Tarkastuslautakunnan johtopäätökset

Kaupungin sijoitusrahastoilla on omat hallintosäännön mukaiset tehtävänsä ja niille on asetettu sijoitusperiaatteiden ja -suunnitelmien mukaiset eri omaisuusluokkien painoja määrittelevät allokointirajat, jotka määrittävät pitkälti rahastojen riskisyyden ja tuottoprofiilin. Kaupunki on sitoutunut vastuulliseen sijoittamiseen.

Vuosi 2022 oli sijoitusmarkkinoilla erittäin epävarma. Kaupungin sijoitusrahastojen markkina-arvojen kehitys oli negatiivinen.

2.3 HENKILÖSTÖÖN LIITTYVÄT SEURANTATIEDOT

Espoon henkilöstömäärä kasvoi vuoden 2022 aikana 272 henkilöllä. Kaupungin henkilöstömäärä oli 15 632 vuoden 2022 lopussa. Vakinaisia oli 11 154 ja määräaikaista 4 478. Henkilöstömäärä kasvoi eniten Kasvun ja oppimisen toimialalla sekä jonkin verran Hyvinvoinnin ja terveyden toimialalla. Myös Elinvoiman tulosalueella henkilöstömäärä kasvoi vuoden aikana. Vuoden 2022 lopussa henkilöstötyövuosien laskennallinen määrä oli 13 413. Vuoden 2023 alussa kaupungin henkilöstömäärä oli noin 10 500.

Henkilöstötunnuslukujen kehitys

Kaupungin henkilöstöstä vakinaisia oli 11 154 ja määräaikaista 4 478. Kaupungissa oli 19,5 asukasta yhtä henkilöstöön kuuluvaa kohden. Äidinkielenään suomea puhui 83,9 prosenttia ja ruotsia 7,2 prosenttia henkilöstöstä. Maahanmuuttajataustaisten työntekijöiden osuus henkilöstöstä kasvoi 7,5 prosentista 8,9 prosenttiin. Vakituisten henkilöstön keski-ikä oli 45,7 vuotta ja määräaikaisten henkilöstön 39,9 vuotta. Vakinaisen henkilöstön lähtövaihtuvuus eli siirtyminen pois kaupungin palveluksesta tai kaupungin sisällä toisiin tehtäviin kasvoi edellisvuoteen verrattuna ja oli 13,4 prosenttia. Kesätyöntekijöitä palkattiin 831, mikä on enemmän kuin edellisvuonna.

Henkilöstökustannukset olivat 746,1 milj. euroa, mikä oli 2,9 prosenttia edellisvuotta enemmän. Vuokratyövoimakustannukset olivat 48,4 milj. euroa ja ne nousivat 28,1 prosenttia edellisvuodesta. Seure Henkilöstöpalvelut Oy:n osuus vuokratyövoiman käytöstä oli 60,2 prosenttia, mikä oli selvästi pienempi osuus kuin edellisvuonna, jolloin vastaava osuus oli 71,5 prosenttia. Vuokratyövoiman käyttö kasvoi erityisesti Hyvinvoinnin ja terveyden toimialalla. Yhteensä henkilöstö- ja vuokratyövoimakustannukset kasvoivat 4,1 prosenttia edellisvuoteen verrattuna.

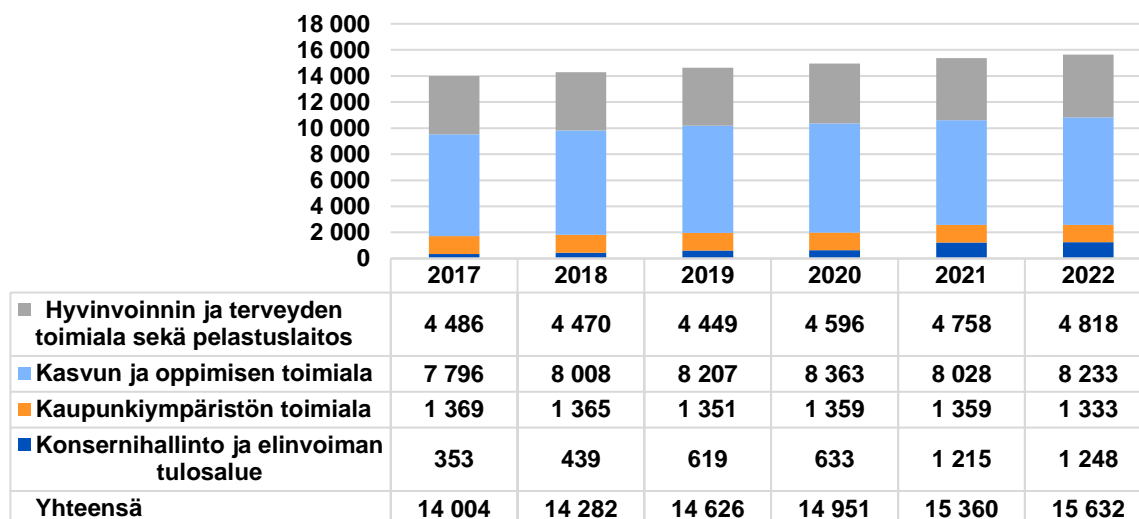
Henkilöstökustannusten ja vuokratyövoimakustannusten kehitys vuosina 2017–2022

Milj. euroa	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Henkilöstökustannukset	619	641	672	688	725	746
Vuokratyövoimakustannukset	28	30	35	29	38	48

Lähde: Espoon kaupungin henkilöstöön liittyviä seurantatietoja 2022.

Seuraavassa kaaviossa on kuvattu palvelussuhteiden määrien kehitystä toimialoittain vuosina 2017–2022.

Palvelussuhteiden lukumäärä toimialoittain vuosina 2017–2022

Lähde: Espoon kaupungin henkilöstöön liittyviä seurantatietoja 2022.

Työvoiman saatavuus

Työvoiman saatavuudessa oli haasteita peruspalveluissa ja henkilöstön lähtövaihtuvuus kasvoi vuonna 2022. Hakemusten määrä avoinna olevaa tehtävää kohden laski vuonna 2022. Avoinna olevaa tehtävää kohden tuli 5,6 hakemusta. Kelpoisuusehdot täyttäviä hakijoita oli keskimäärin 3,6 avoinna olevaa tehtävää kohden. Erityisiä vaikeuksia kaupungilla oli rekrytoida työntekijöitä Kasvun ja oppimisen toimialalla ruotsinkieliseen varhaiskasvatukseen ja opetukseen, suomenkieliseen erityisopetukseen sekä suomenkielisessä varhaiskasvatuksessa opettajia ja erityisopettajia. Hyvinvoinnin ja terveyden toimialalla oli vaikeuksia rekrytoida lääkäreitä, psykologeja, sosiaalityöntekijöitä sekä kotihoidon lähihoitajia ja sairaanhoitajia.

Työvoiman saatavuuden edistämistä toteutettiin vuoden 2022 kuluessa erilaisin ammattialakohdaisiin toimenpitein sekä toimialatasoisesti että tulosityksikoissa. Kaupunkitasoisesti työvoiman saatavuutta edistettiin muun muassa osallistumalla erilaisiin rekrytointitapahtumiin sekä tekemällä suorakontaktointia ja markkinointikampanjoita. Koulutustarjonta perustui Espoo-tarinasta johdettuihin tulostavoitteisiin sekä toimialojen ja tulosityksiköiden henkilöstösuunnittelussa esille nousseisiin tarpeisiin ja se sisälsi esimerkiksi kielikoulutuksia. Lokakuussa 2022 käynnistettiin Työvoiman saatavuus -ohjelmatyö vuosille 2022–2025. Ohjelman tarkoituksena on parantaa työvoiman saatavuutta kaupungin tarjoamiin tehtäviin sekä lyhyellä että pitkällä aikavälillä.

Työhyvinvoinnin kehitys

Henkilöstön terveysperusteiset poissaolot lisääntyivät hieman vuonna 2022 edellisvuoteen verrattuna, mutta pidemmän aikavälin trendi on laskeva. Vuoden 2022 sairauspoissaolokuorma, eli kuinka monta päivää henkilöä kohden terveysperusteisia poissaoloja on, oli keskimäärin 14,05, kun edellisvuonna se oli 13,51. Tuki- ja liikuntaelinsairauksien vuoksi aiheutuneissa sairauspoissaolopäivissä on jo useamman vuoden ollut laskeva trendi.

Mielenterveyteen liittyvät sairauspoissaolot laskivat Espoossa edellisvuoteen verrattuna. Valtakunnallinen trendi mielenterveyteen liittyvien diagnoosien osalta on kuitenkin ollut useamman vuoden ajan nouseva. Espoolla oli vuoden 2022 aikana käytössä työkyvyn edistämiseen liittyviä projekteja ja toimenpiteitä. Projekteja ja toimenpiteitä oli muun muassa Työterveyslaitoksen

verkkovalmennus Virta, jonka tavoitteena oli tukea henkilöstön palautumista muun muassa korona-ajan kuormittuneisuudesta erilaisten keinojen kautta sekä työssä että vapaa-ajalla. Lisäksi Espoolla on käytössä työkykymalli, jonka tarkoituksena on tukea ennakoivia toimia työhyvinvoinnin ja työkyvyn ylläpitämiseen ja edistämiseen sekä sairauspoissaolojen vähentämiseen.

Tapaturmien määrä kasvoi Espoossa vuonna 2022. Tapaturmia sattui yhteensä 2 043, mikä oli noin 23 prosenttia enemmän kuin vuonna 2021. Työtapaturmia sattui 1 324 ja lähes joka kolmas työtapaturma johtui henkilön kaatumisesta tai putoamisesta. Henkilöstömäärään suhteutettuna eniten tapaturmia sattui liikunnassa ja urheilussa sekä suomenkielisessä varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksessa. Työmatkatapaturmia sattui 541, joista suurin osa oli kaatumisia, liukastumisia ja kompastumisia. Tapaturmien ehkäisyyn liittyviä toimenpiteitä ovat esimerkiksi riskiarvioinnit ja työntekijöiden perehdytykset. Kaupungilla on myös käytössä työturvallisuusjärjestelmä, joka tukee parempaa ja järjestelmällisempää tapaturmien tutkintaa.

Esimiesareena toukokuussa 2022 Metroareenassa

Kuva: Margit Lindholm

Kunta10-kyselyn tulokset Espoossa

Kahden vuoden välein toteutettavan Kunta10-kyselyn tavoitteena on selvittää kunta-alan henkilöstön työolosuhteita ja työssä tapahtuvia muutoksia sekä työelämän vaikutuksia henkilöstön terveyteen ja hyvinvointiin. Kyselyn tuloksia käytetään henkilöstön hyvinvoinnin ja työelämän laadun parantamiseksi. Vuoden 2022 kyselyyn vastasi 62 prosenttia kaupungin henkilöstöstä. Espoota työnantajana suositteli 74 prosenttia vastaajista.

Kyselyn tulosten perusteella työpaineita ja työstressiä koettiin enemmän vuoteen 2020 verrattuna. Esimerkkinä työn epävarmuustekijöistä työmäärien lisääntyminen yli sietokyvyn huoletti 48 prosenttia vastaajista. Vastaava luku vuonna 2020 oli 43 prosenttia. Palautuminen työpäivän rasituksesta oli heikentynyt kaikissa ikäryhmissä ja useissa eri ammattiryhmissä vuoden 2020 tuloksiin verrattuna.

Työyhteisötaitojen osalta tuloksissa oli parannusta työyhteisön yhteistyökyvyissä, työpaikan ilmapiirissä sekä työyhteisön sosiaalisessa pääomassa vuoden 2020 tuloksiin verrattuna. Kyselyn tulosten mukaan työpaikan ilmapiirissä, työyhteisön keskinäisessä luottamuksessa, kunnioituksessa ja yhdessä tekemisessä on positiivinen nouseva trendi.

Kyselyyn vastanneista 18 prosenttia ilmoitti kokeneensa syrjintää ja 9 prosenttia ilmoitti kokeneensa työpaikkakiusaamista. Vastaavat luvut olivat 10 prosenttia vuonna 2020. Syrjinnän kokemusten lisääntymiseen voi vaikuttaa kysymysten asettelun muuttuminen vuoden 2020 tutkimukseen verrattuna. Koetusta syrjinnästä 24 prosenttia ja koetusta työpaikkakiusaamisesta 51 prosenttia vastasi ilmoittaneensa työnantajalle.

Työssä jatkamisessa koettiin tulosten perusteella heikennystä. Vastanneista henkilöistä 65 prosenttia uskoi jatkavansa työssä eläkeikään saakka, kun vastaava luku vuonna 2020 oli 68 prosenttia. Työnantajan vaihtamista oli harkinnut isompi osa vastaajista kuin vuonna 2020.

Täydennyskoulutuksen riittävyyden koettiin heikentyneen. Lähiesihenkilöiltä saatu tuki työhön, toiminnan oikeudenmukaisuus ja kannustus työntekijöiden yhteistyöhön sekä työntekijöiden itsenäiseen työskentelyyn pysyivät hyvällä tasolla. Esihenkilöltä riittävästi palautetta omasta työstään koki saavansa 55 prosenttia vastaajista.

Tarkastuslautakunnan johtopäätökset

Työvoiman saatavuudessa on merkittäviä haasteita peruspalveluissa ja lähtövaihtuvuus on kasvanut, mikä vaikeuttaa kaupungin peruspalveluiden laadukasta järjestämistä.

Kaupunki on ottanut käyttöön henkilöstön saatavuuden ja nykyisen henkilöstön pysyvyyden parantamiseen tähtääviä toimenpiteitä, joiden tuloksia seurataan tulevana vuosina. Pitovoimatekijöihin liittyviä toimenpiteitä ovat muun muassa työkyvyn edistämiseen liittyvät projektit sekä kaupunkitasoinen koulutus.

Henkilöstön työhyvinvointia voidaan edistää lähiesihenkilöiden antaman tuen lisäksi esimerkiksi osallistamalla ja sitouttamalla henkilöstöä tehtäviinsä.

Työ- ja työmatkatapaturmien määrä kasvoi noin 23 prosenttia edellisvuoteen verrattuna. Työtapaturmista lähes joka kolmas johtui henkilön kaatumisesta tai putoamisesta, ja työmatkatapaturmista suurin osa oli kaatumisia, liukastumisia sekä kompastumisia. Kaupunki pyrkii ehkäisemään tapaturmia esimerkiksi riskiarviointien sekä työntekijöiden perehdytyksen avulla.

Kunta10-kyselyllä saadaan tärkeää tietoa henkilöstön työolosuhteista ja työhyvinvoinnista. Espoota työnantajana suositteli 74 prosenttia vastaajista, mikä on hieman vähemmän kuin edellisessä kyselyssä. Kyselyn eri osa-alueiden tuloksia käsitellään toimialojen yksiköissä ja niitä tulee hyödyntää henkilöstövoimavarasta huolehtimiseksi.

Tarkastuslautakunnan suositukset

Toimialojen tulee jatkaa kehittämistoimenpiteitä kaupungin työpaikkojen veto- ja pito-voimasta huolehtimiseksi.

Kunta10-kyselyn eri osa-alueiden tuloksia tulee kattavasti hyödyntää yksiköissä, jotta voidaan pitää huolta kaupungin henkilöstövoimavarasta.

2.4 KAUPUNGIN TOIMIALOJEN ICT-HANKKEET

Kaupungin ICT-hankkeilla toteutetaan sekä Espoo-tarinan digitalisaation edistämisen tavoitteita että Taloudellisesti kestävä Espoo -tuottavuus- ja sopeuttamisohjelmaa. TakE-ohjelman mukaan palvelujen digitalisoinnilla pyritään vastaamaan entistä monipuolisemmin asiakkaiden tarpeisiin tavoitellen samanaikaisesti enemmän kustannushyötyjä. Automatisoidut prosessit, palvelut ja tehtävät vähentävät manuaalisen työn tarvetta sekä parantavat tiedon hyödynnettävyyttä, palvelujen laatua ja saavutettavuutta. TakE-ohjelman linjausten mukaisesti kaupungin digitalisaatiota kehitettäessä huomioidaan myös kuntalaiset, jotka eivät voi käyttää digitaalisia palveluja ja mahdollistetaan asiointimahdollisuus kaikissa kaupunkikeskuksissa. ICT-hankkeiden osalta TakE-ohjelman tavoitteiden saavuttamista edistetään digikärkihankkeilla ja toimenpiteillä. TakE-ohjelman lisäksi kaupungin ICT-hankkeet pohjautuvat toimialojen ja tulosyksiköiden ICT-kehitystiekarttoihin ja -suunnitelmiin.

ICT-hankkeita toteutetaan Espoossa kaupungin Tietohallinnon ja substanssiosastojen yhteistyönä. Tässä luvussa esitellään kaupungin ajankohtaisia ICT-hankkeita toimialoittain sekä arvioidaan hankkeiden ja niille asetettujen tulostavoitteiden toteutumista. Tietohallinnon palveluja sekä roolia ICT-projektitoiminnassa käsitellään tarkemmin luvussa 2.5.

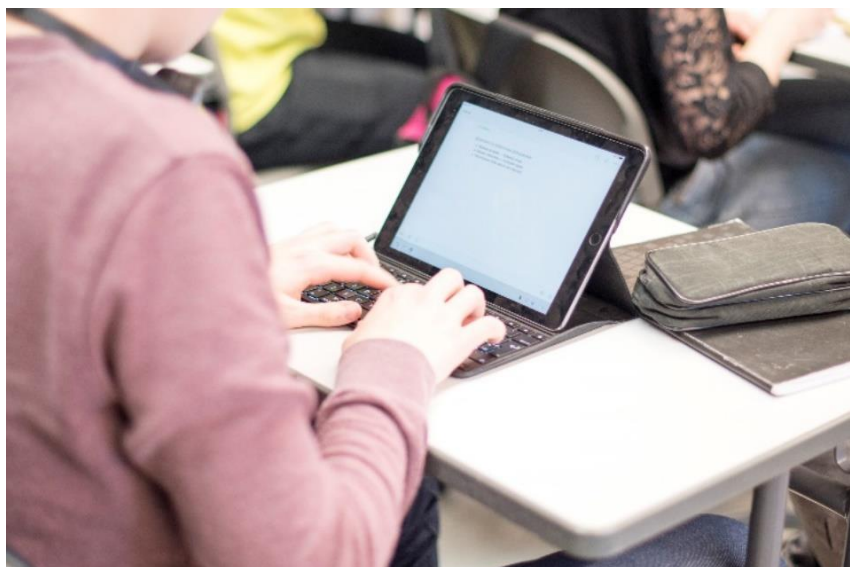
Toimialojen ajankohtaiset hankkeet

Vuonna 2022 konsernihallinnon edistämiä digikärkihankkeita ovat olleet kaupunkiyhteistä sähköisen asiointiin asiakaspalvelukonseptia kehittävä OmaEspoo-projekti, henkilöstöhallinnon HR-käytäntöjä uudistava ja yhtenäistävä HR Digi -ratkaisu sekä johtamisen ja talousohjauksen järjestelmäratkaisu, eli JoTo. JoTo-projekti korvaa kaupungin elinkaarensa lopussa olevat järjestelmät ja uudistaa taloushallinnon perusprosesseja, laskentatunnisterakenteita sekä raportointiratkaisuja. JoTo-kokonaisuuden porrastetun käyttöönoton ensimmäinen vaihe toteutui 1.1.2023. Kaupungin TakE-toimenpiteenä on myös tehostettu ICT-infran perussisenssien käytön valvontaa.

Kaupungin keskeisimpiin ICT-hankkeisiin on lukeutunut myös elokuussa 2022 käyttöönotettu IIDA identiteettihallintaratkaisu, jolla parannetaan tietoturvaa sekä tehostetaan ja automatisoidaan käyttövaltuushallintaa. Kaupungilla on käynnissä myös perustietotekniikan palvelujen kilpailutus.

Elinvoiman tulosalueella on käynnistetty kaupungin museon kulttuuriperintöjärjestelmän uudistamisprojekti, ja valmistelussa on ollut myös työllisyyspalvelujen työtä tukevia ICT-ratkaisuja.

Kasvun ja oppimisen toimialan digikärkihankkeita on kehitetty kuntien välisenä yhteistyönä. DigiOne-hankkeen tavoitteena on luoda kansallinen oppimisen digialusta ja ekosysteemi, jolla korvataan kaupungin nykyisiä opetushallinnon järjestelmiä. Hankkeen isäntäkuntana toimii Vantaan kaupunki ja hankkeessa ovat mukana Espoo, Turku, Oulu, Jyväskylä ja Lahti sekä Kuntien Tiera.

Olarin lukio

Kuva: Taru Turpeinen

Varhaiskasvatuksen digikärkihanke toiminnanohjaus- ja asiakasvuorovaikutusjärjestelmä eVaka on edennyt jatkokehitysvaiheeseen, jonka painopisteinä ovat niin viestinnällisten kuin hallinnollisten ominaisuuksien kehittäminen. Espoo isäntäkuntana vastaa avoimeen lähdekoodiin perustuvaa järjestelmää kehittävän projektin kokonaisbudjetin sekä koodiytimen hallinnasta. Kehittämistyössä mukana olevat kaupungit ovat Tampere, Turku ja Oulu, joissa järjestelmä on otettu tuotantokäyttöön vuoden 2022 aikana.

TakE-ohjelman mukaisena toimenpiteenä Kasvun ja oppimisen toimialalla uusitaan opetuksen ja varhaiskasvatuksen päälaitteita. Tavoitteena on oppijalaitteiden keskihinnan optimointi korvaamalla kalliimpia laitemalleja hankinta-, lisenssi- sekä elinkaarimaksuiltaan edullisimmilla Chromebook-laitteilla. Lisäksi on uusittu toimitilojen esitystekniikkaa.

Hyvinvoinnin ja terveyden toimialan digikärkihankkeita ovat olleet Digihyvinvointi-Chat asiointikanava sekä Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen asiakastiedon hallintaan perustettu HYTET-tietoallashanke.

Kaupunkiympäristön toimialan keskeisimpiä ICT-hankkeita ovat olleet Tilapalveluliikelaituksen sekä Kaupunkitekniikan keskuksen järjestelmien kilpailutus ja käyttöönotto sekä kilpailutusvaiheeseen edennyt toimialayhteinen kuntatietojärjestelmä.

Kuva: Taru Turpeinen

ICT-hankkeiden toteuttamisen tarve jatkuu suurena myös tulevina vuosina. Espoo-tarinasta johdettujen digikehityksen tavoitteiden lisäksi ICT-hankkeiden ja projektien lisätarpeen määrän taustalla vaikuttavat vuosikymmenien saatossa kertynyt ICT-kilpailutus-, korjaus- ja uusintavelka, jonka purkuun arvioidaan kuluvan aikaa useampi vuosi.

Digikärkihankkeiden toteutuksen haasteet

TakE-ohjelmasta johdetuille digikärkihankkeille asetettiin vuodelle 2022 kaupunkitasoinen talousarviotavoite ”Palvelutuotannon kustannusvaikuttavuus paranee digikärkihankkeiden myötä”. Talousarviotavoite ei kuitenkaan toteutunut. Digikärkihankkeille asetettuja hyötytavoitteita on jouduttu laskemaan sote-uudistuksen myötä supistuneiden volyymietujen vuoksi, eikä alkuperäisen aikataulun mukaiseen etenemiseen kaikkien digikärkihankkeiden osalta kyetty.

JoTo-kokonaisuus myöhästyi alkuperäisestä aikataulustaan 12 kuukautta ja ylitti talousarvion 2,6 milj. eurolla. Niin ikään kuntien yhteiskehittämiseen nojautuvan DigiOne-projektin kohdalla lisäresurssien tarve on kasvanut ja aikatauluhaasteet ovat lisääntyneet viivästyttäen myös Espooseen suunniteltuja käyttöönottoja. OmaEspoo-projektikokonaisuutta ja toteuttamisen aikataulua on puolestaan arvioitu uudelleen projektin omistajan vaihtumisen sekä muiden projektiin kytkeytyvien tietojärjestelmä uudistusten kohtaamien aikatauluhaasteiden vuoksi. HR Digi -ratkaisun osalta päädyttiin edistämään ensin pienempiä kokonaisuuksia ja päätös laajemmasta ratkaisusta lykättiin seuraavalle valtuustokaudelle. TakE-toimenpiteiden osalta Kasvun ja oppimisen toimialan oppijalaitteiden keskihinnan optimointia koskevassa toimenpiteessä alkuperäistä kumulatiivista 3,3 milj. euron laskennallista säästötavoitetta on laskettu laitevaihutosuunnitelmaan tehtyjen muutosten vuoksi 0,43 milj. euroa.

Digikärkihankkeista hyväksytyt aikataulun mukaisesti valmistuivat kehittämistyöllä jatkuva eVaka 2.0 sekä Hyvinvoinnin ja terveyden toimialan digikärkihankkeet. TakE-ohjelman mukaisella ICT-lisenssien optimointia koskevalla toimenpiteellä tavoitettua 0,4 milj. euron kumulatiiviset säästöt saavutettiin jo vuoden 2021 aikana. Valvonnan tavoitteena on pitää saavutetuista säästöistä kiinni myös jatkossa.

Tarkastuslautakunnan johtopäätökset

Espoon kaupungilla on ollut vuonna 2022 käynnissä useita ICT-projekteja ja hankkeita, joilla mahdollistetaan kaupungin digikehitystä ja kaupungin Taloudellisesti kestävä Espoo -tuottavuusohjelman mukaisia tavoitteita sekä puretaan kaupunkiin kertynyttä ICT-korjausvelkaa.

Digikärkihankkeiden edistäminen ei ole sujunut ongelmitta. Hankkeisiin on kohdistunut aikatauluviiveitä ja budjettien nousupaineita.

Tarkastuslautakunta korostaa käyttäjäystävällisyyden varmistamisen tärkeyttä niin kaupungin henkilöstölle kuin kuntalaisille tarkoitetuissa digihankkeissa. Kuntalaisten sähköisten palvelujen yleistyessä on muun muassa erityisryhmien kannalta tärkeää, että kaupungissa ylläpidetään edelleen mahdollisuutta hyödyntää asioimiseen myös ei-digitaalisia palvelukanavia.

Tarkastuslautakunnan suositukset

ICT-projektinhallinnan välineitä ja resurssienhallintaa on edelleen kehitettävä aikatauluviiveiden ja budjettiylitysten minimoimiseksi.

Tulosityksiköiden on pidettävä digihankkeissa huolta niiden käyttäjäystävällisyydestä digitalisaation hyötyjen maksimoimiseksi ja mahdollistettava kuntalaisille ei-digitaalisten palvelukanavien käyttö sähköisten palvelujen rinnalla myös jatkossa.

2.5 TIETOHALLINTOPALVELUT

Tietohallinto on kaupungin sisäinen tukitoiminto, joka vastaa osaltaan kaupungin digialustapalveluista, ICT-perusjärjestelmäpalveluista, -infrapalveluista sekä ICT-asiantuntijapalveluista. Tietohallinnolla ei ole suoraa kuntalaisrajapintaa, vaan asiakkaina toimivat kaupungin toimialat ja tulosityksiköt. Tietohallinnon Espoo-tarinan mukaisia painopistealueita ovat palveluiden digitalisoinnin edistäminen, Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueelle siirtyvien ICT-palvelujen transition tukeminen ja sote-uudistuksesta johtuen oman toimintamalli- ja organisaatiouudistuksen läpivienti sekä ICT-kustannustason sopeuttaminen.

Tietohallinnon tehtävä on kaupungin sisäisen ICT-palvelutoiminnan ylläpitämisen lisäksi tukea toimialojen ja tulosityksiköiden digikehitystä. Tietohallinto laatii toimialojen ja tulosityksiköiden kanssa vuosittain ICT-kehitystiekartat sekä -investointisuunnitelmat. Tietohallinto tukee myös palvelukehityksiköiden koordinoimia digikokeiluja sekä kaupunkitasoisen digikehityksen ohjausryhmän toimintaa Espoo-tarinan digitalisaatiolinjausten toimeenpanon edistämiseksi. Tietohallinto ei itse toimi kuntalaisrajapinnassa, mutta tukee omalla toiminnallaan tulosityksiköiden onnistumista myös asukastyytyväisyyden ja osallistamisen kehitystoimenpiteissä.

Suunnittelun lisäksi Tietohallinnolla on keskeinen rooli kaupungin ICT-hankkeiden ja -projektien toteuttamisessa. EsPoossa hankintaprosessia ohjaa EsPro-projektinhallinta- ja -salkkumalli. EsPro-mallin mukaisesti Tietohallinto tukee osaamisellaan projektinomistajan roolissa toimivaa ICT-palvelun käyttäjäyksiä. Tietohallinto toimii itse projektinomistajana ICT-infran projekteille.

Tietohallinto tukee ICT-hankintojen läpivientiä ja riskienhallintaa myös laatimillaan esiselvitysvaiheen ohjeistuksilla ja mallipohjilla, joiden tavoitteena on parantaa digitalisaation hyödyntämistä toiminnan uudistamisessa sekä mahdollistaa hankittujen ICT-palvelujen sujuvampaa käyttöönottoa. Hankintaprosessia varten Tietohallinto on yhdessä Hankintakeskuksen kanssa luonut ICT-hankinnoille yhteiset perusvaatimukset, ohjeistuksia sekä hankintadokumenttien mallipohjia hankintojen laadun parantamiseksi ja eri ICT-palvelutoimitusten keskinäisen yhteensovittamisen helpottamiseksi.

ICT-hankintojen ja -projektien läpiviemisen lisäksi Tietohallinnon tehtäviin kuuluu ylläpito- ja pienkehitystehtäviä sekä valvonta- ja hallintatehtäviä. Tietohallinnon keskeisimpiä palvelutuotteita ovat muun muassa päälaitteiden lukumäärää kuvaava päälaitepalvelu, laskennalliset IT-järjestelmien ylläpitopäivät, keskitetyt IT- ja infrapalvelut sekä asiakaskontaktien määrää kuvaava loppukäyttäjäpalvelu. Palvelutuotteiden suoritelmäärissä oli varauduttu vuonna 2022 nousuun erityisesti ope- tuksen laitteistustavoitteiden, uusien IT-järjestelmien ylläpitotarpeiden kasvun sekä mahdollisten asiakastukipyynnöpiikkien vuoksi. Toteutuneet palvelutuotteiden suoritelmäärät yksikkökustannuk- sineen jäivät kuitenkin tilinpäätöksen mukaan pienemmiksi johtuen siirtyneistä projekteista, myö- hästyneistä laiteuusinoista ja talousarviota pienemmistä välillisistä kustannuksista. Toteumaan vaikutti myös syksyllä 2022 käynnistynyt ICT-siirtymä hyvinvointialueelle, jossa edellä mainittuja palveluja alettiin osin tuottamaan hyvinvointialueen toimesta. Tietohallinnon soteuudistukseen liit- tyvä ICT-siirtymää käsitellään sote-uudistusta koskevassa luvussa 2.6.

Vuonna 2022 tyytyväisyys ICT-palveluiden laatuun sekä yhteistyön sujuvuuteen on ollut kaupun- kitasolla kasvussa vuosiin 2020 ja 2021 verrattuna. Vuosittain järjestettävissä asiakastytyväi- syyshaastatteluissa tyytyväisyys ilmaistaan kouluarvosanoin asteikolla 4–10. Kaupunkitasolla tyy- tyväisyys ICT-palveluiden laatuun on vuodesta 2021 noussut 0,23 yksikköä ollen 8,40. Arvosana tyytyväisyydestä yhteistyön sujuvuuteen oli kaupunkitasolla 8,55 nousten edellisestä vuodesta puolestaan 0,41 yksikköä.

Kyberturvallisuusympäristö

Ukrainan kriisi on muuttanut kyberturvallisuustilannetta ja yhdessä kiristyneen kansallisen ja EU- tietoturvaeregulaation myötä tarve panostaa kyberturvallisuuteen on kasvanut Espoossa merkittä- västi. Perinteisten ja uusien laaja-alaisempien kyberturvallisuushkien nopea lisääntyminen vaatii dynaamista ICT-riskienhallintaa. Uhkakuvia on pystyttävä tunnistamaan nopeasti ja hallintatoi- menpiteisiin on ryhdyttävä välittömästi. Kehittääkseen havainto- ja reagointikyvykkyksiään Tieto- hallinto on ottanut vuonna 2021 käyttöönsä Security Operations Center -palvelukokonaisuuden, jonka toiminnoilla voidaan havaita, estää ja katkaista mahdollisia hyökkäyksiä ja tietoturvapoik- keamia. Kaupungin käytössä on myös palveluestohyökkäyksien pesuripalvelu, virustorjuntaohjel- mistoja sekä kaksoistunnistautuminen. Talousarviovuoden 2022 aikana kyberturvallisuuteen lisät- tiin määrärahoja 0,3 milj. euroa.

Kaupungin ICT-järjestelmien käyttövaltuushallinnassa on todettu edelleen puutteita. Käyttäjäre- kisterissä on löytynyt vuoden 2022 aikana useita käyttötunnuksia henkilöiltä, joiden työsuhte oli päättynyt. Tietoturvariskejä aiheuttavien ylimääräisten järjestelmätunnusten ja käyttöoikeuksien valvontaa on tehostettu elokuussa 2022 käyttöön otetulla IIDA-identiteetinhallintaratkaisulla. IIDA- järjestelmä poistaa tunnuksen työsuhteen päättyessä, mutta esihenkilöiltä edellytetään edelleen toimenpiteitä muun muassa tehtävämuutosten ja kaupungin ulkopuolisten henkilöiden tunnusten hallinnan osalta. Tietohallinnossa sisäistä valvontaa, jatkuvuutta ja riskienhallintaa on kehitetty myös esimerkiksi toimintaperiaatteiden ja ohjeistusten kehittämisellä sekä tietoliikenteen hallinta- ja valvontaratkaisulla. Espooseen kertyneen tietoturvakyvykkyksien kehittämisvelan purkamista jatketaan Tietohallinnossa myös tulevana vuosina.

Tarkastuslautakunnan johtopäätökset

Tietohallinto tukee palvelutoiminnallaan kaupungin tulosityksiköiden omien tarinoiden toteuttamista. ICT-projektien ja -hankintojen läpiviennin sujuvoittamiseksi Tietohallinto on täydentänyt Espoon käytössä olevia projektinhallintamalleja ja luonut Hankintakeskuksen kanssa ICT-hankintojen erityispiirteet huomioivia ohjeistuksia ja mallipohjia.

Tietohallinto tukee ICT-toiminnassa asukas- ja asiakasrajapinnasta vastaavia tulosityksiköitä myös digipalvelujen käyttökokemuksen parantamisessa. Tarkastuslautakunta korostaa loppukäyttäjänäkökulman huomioimisen merkitystä kuntalaisille kohdennettuja digitaalisia palveluja kehittäessä ja pitää tärkeänä, että Tietohallinto tukee omien vastualueidensa mukaisesti tulosityksiköitä tässä työssä.

Ukrainan sodan muuttama kyberturvallisuustilanne sekä kiristyneet tietoturva- ja -suojaus koskevat vaatimukset ovat lisänneet kaupungin tietoturvan ja -suojaus kehittämistarpeita. Lisäksi kaupungin järjestelmien käyttövaltuushallinnassa on todettu edelleen puutteita. Korjaavana toimenpiteenä kaupungissa on otettu käyttöön IIDA-identiteetinhallintaratkaisu. Työ tietoturvan ja -suojaus parantamiseksi jatkuu myös tulevina vuosina.

Tarkastuslautakunnan suositukset

Tietohallinnon tulee jatkaa tulosityksiköiden tukemista asukaslähtöisyyden ja käyttäjäystävällisyyden vahvistamiseksi tulosityksiköiden lisätessä sähköisiä palvelujaan kuntalaisille.

Tietohallinnon tulee määrätietoisesti jatkaa kaupungin tietoturvan ja -suojaus vahvistamista purkamalla kaupunkiin kertynyttä tietoturvaosaamisen kehittämisvelkaa.

2.6 SOTE-UUDISTUKSEN TOTEUTTAMINEN ESPOON KAUPUNGIN NÄKÖKULMASTA

Espoon kaupungin sosiaali- ja terveystalvet sekä opiskeluhuollon psykologi- ja kuraattoripalvelut siirtyivät Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen järjestettäväksi 1.1.2023 alkaen. Siirtoa valmisteltiin yhteistyössä kaupungin ja hyvinvointialueen kanssa lainsäädännön voimaantumisesta saakka.

Ennaltaehkäisevä hyvinvointityö jäi Espoon kaupungille. Sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain 6 §:n mukaan kunnan on edistettävä asukkaidensa hyvinvointia ja terveyttä. Kunnalla on ensisijainen vastuu hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä siltä osin kuin tämä tehtävä kytkeytyy kunnan muihin lakisääteisiin tehtäviin. Varhaiskasvatus, perusopetus, toisen asteen koulutus, nuorisopalvelut, kirjastot ja muut kulttuuripalvelut, vapaa-ajantoiminta ja liikuntapalvelut osallistuvat ennaltaehkäisevään hyvinvointityöhön.

Pelastustoimen uudistus toteutettiin osana sote-uudistusta. Länsi-Uudenmaan pelastustoimen järjestämisestä vastaa vuoden 2023 alusta lähtien hyvinvointialue. *Pelastustoimi on rahoituksen tarkastelua lukuun ottamatta rajattu seuraavan arvioinnin ulkopuolelle.*

Helmikuussa 2023 päivitetystä kaupungin hallintosäännöstä poistettiin säännökset liittyen sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastuslaitoksen toiminnan järjestämiseen. Hallintosääntöön lisättiin kaupunginhallituksen tehtäviin kokonaisvastuu edistää asukkaiden hyvinvointia ja terveyttä.

Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen valmistelun erityispiirteenä muihin hyvinvointialueisiin nähden oli, ettei hyvinvointialue perustunut jo olemassa olevaan organisaatioon ja sen vuoksi alueelle oli rakennettava hallinnolliset ratkaisut sekä perustietotekniikkapalvelut lähes puhtaalta pöydältä. Uudistuksessa kymmenen organisaatiota yhdistettiin toimintakulttuureineen ja potilasjärjestelmineen. Lisäksi Uudenmaan erillisratkaisussa hyvinvointialueiden, Helsingin kaupungin ja HUSin tuli käynnistää uudenlainen yhteistyö asiakasrajapinnassa.

Espoon kaupungin näkökulmasta oli tärkeää, että palvelut siirtyivät hallitusti hyvinvointialueen järjestämisvastuulle ja liikkeenluovutus tapahtui niin, että henkilöstön asema oli turvattu. Vuoden 2022 aikana hyvinvointialueen valmistelun keskiössä oli palveluiden turvalliseen siirtymään liittyvä valmistelu, hyvinvointialueen organisaatiovalmistelu ja luottamustoimielinten toiminnan käynnistäminen. Hyvinvointialueen tavoitteena oli turvata palvelut asukkaille siten, että palvelut säilyvät asukkaille mahdollisimman muuttumattomina. Espoon kaupunki ja Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue allekirjoittivat syksyllä 2022 sopimuksen yhteistyöstä, työnjaosta ja varautumisesta turvallisen palvelutuotannon siirtoon.

Kaupungin Hyvinvoinnin ja terveyden toimiala osallistui tiiviisti Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen valmistelutyöhön koko vuoden 2022 ajan. Valmistelutyö vei merkittävästi Espoon kaupungin Hyvinvoinnin ja terveyden toimialan lisäksi Keskushallinnon sekä muiden toimialojen resursseja. Esimerkiksi Kaupunkiympäristön toimialalla valmisteltiin muun muassa hyvinvointialueen toimitiloihin liittyvät siirtymäajan vuokrasopimukset. Espoon toimialat arvioivat tulostavoitteen ”Hyvinvointialueuudistus toimeenpannaan hallitusti” toteutuneen.

Espoo antoi vuoden 2022 ja alkuvuoden 2023 aikana Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueelle selvitykset sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastustoimen käytössä olevista toimitiloista, hyvinvointialueelle siirtyvästä irtaimesta omaisuudesta, sopimuksista ja vastuista sekä tiedon siirtyvän henkilöstön määrästä, palkkakuluista ja lomapalkkavelasta.

Hyvinvointialueelle siirtyi noin 5 000 työntekijää Espoosta

Liikkeen luovutukseen liittyvä yhteistoiminta järjestettiin suunnitelman mukaan, samoin siirtoon liittynyt virallinen päätöksenteko. Espoon kaupunki järjesti 80 yhteistoimintakokousta. Tiedonsiirto-prosessi suunniteltiin ja toteutettiin yhteistyössä hyvinvointialueen kanssa. Lisäksi valmisteltiin useita palvelussuhdeprosessiin liittyviä asioita liikkeen luovutuksessa. Osa työntekijöistä siirtyi vuoden 2022 puolella hyvinvointialueelle tekemään töitä. Espoon noin 15 000 työntekijästä hyvinvointialueelle siirtyi kaikkiaan noin 5 000 työntekijää. Siirtyvästä henkilöstöstä valtaosa oli Hyvinvoinnin ja terveyden toimialalta. Lisäksi kaupungin tukipalveluista siirtyi henkilöstöä, joiden työpanoksesta vähintään 50 prosenttia kohdentui Hyvinvoinnin ja terveyden toimialan ja Länsi-Uudenmaan pelastuslaitoksen palveluihin. Hyvinvointialue on viestinyt säännöllisesti siirtymän keskeiset asiat henkilöstölle, asukkaille ja luottamushenkilöille.

Tarkastuslautakunta edellytti vuoden 2021 arviointikertomuksessaan kiinnittämään erityistä huomiota henkilöstön työhyvinvointiin ja työssä jaksamiseen muutostilanteessa. Vuoden 2022 Kunta10-kyselyn tulosten mukaan Hyvinvoinnin ja terveyden toimialan henkilöstöstä työnimua koki 63 prosenttia. Tuloksessa on hieman laskua edellisvuosista, kun tulos oli 64,8 prosenttia vuonna 2020 ja 67,1 prosenttia vuonna 2018. Vuonna 2022 työstressiä koettiin vähemmän kuin edellisinä vuosina ja työn hallinta kehittyi positiiviseen suuntaan. Positiivista kehitystä oli myös työn mielekkyydessä, kun muutokset työssä koettiin myönteisemmin ja työmäärän lisääntymisen tunne yli sietokyvyn vähentyi. Työpaikan ilmapiiriin koki yhä useampi parempana ja sosiaalisen pääoman kokemukset lisääntyivät. Lähiesihenkilön toiminta kehittyi paremmalle tasolle; lähiesihenkilöltä saatiin tukea työhön ja hänen toimintansa koettiin oikeudenmukaisena. Myös päätöksenteon oikeudenmukaisuuden kokemukset (ylempi johto) parantuivat hieman vuoden 2020 tuloksesta. Vaikutusmahdollisuudet muutoksiin työssä vastaajien kokemuksena pysyivät samalla tasolla 2020 tuloksiin verrattuna.

Hyvinvointialueen ICT-siirtymä Espoon näkökulmasta

Hyvinvointialueen ICT-siirtymä on Espoon näkökulmasta tarkoittanut tuhansien IT-laitteiden uudelleen-asennuksia tai konfigurointeja sekä suurten tietoaisteistojen ja noin 70 sote-järjestelmän siirtämistä Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueelle. Hyvinvoinnin ja terveyden järjestelmistä sekä ICT-transitiotuesta ja -yhteistyöstä Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen kanssa on vastannut Espoon Tietohallinnossa oma tiiminsä, jonka kustannukset on katettu hyvinvointialueen ja Espoon kaupungin kesken erikseen solmitun resurssisopimuksen mukaisesti.

Hyvinvointialueen ICT-siirtymää on vaikeuttanut ICT-ammattilaisten poikkeuksellinen työmarkkinatilanne sekä sote-uudistuksen toimeenpanoon kohdistuneet aikataulupaineet. Espoon työasemia alettiin siirtämään Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueelle jo vuoden 2022 syksyllä, jolloin näiltä työasemilta käytettiin poikkeuksellisesti rinnakkain sekä Espoon kaupungin että hyvinvointialueen ICT-palveluja. Viivästyneiden transitioprojektien vuoksi kaikkia ICT-palveluja ei ehditty kokonaisuudessaan siirtämään hyvinvointialueelle ennen vuoden 2023 alussa käynnistynyttä toimintaa, mikä lisäsi tarvetta tukeutua erilaisiin väliaikaisratkaisuihin espoolaisten palvelujen turvaamiseksi. ICT-palvelujen rinnakkaiskäyttö ja väliaikaiset ratkaisut ovat kustannustehottomia, sisältävät Espoon ICT-ympäristöön kohdistuvia tietosuoja- ja turvariskejä sekä kasvattavat siirtymän jälkisiivousteiden määrää, jotka jäävät Espoon kaupungin resursseilla hoidettaviksi.

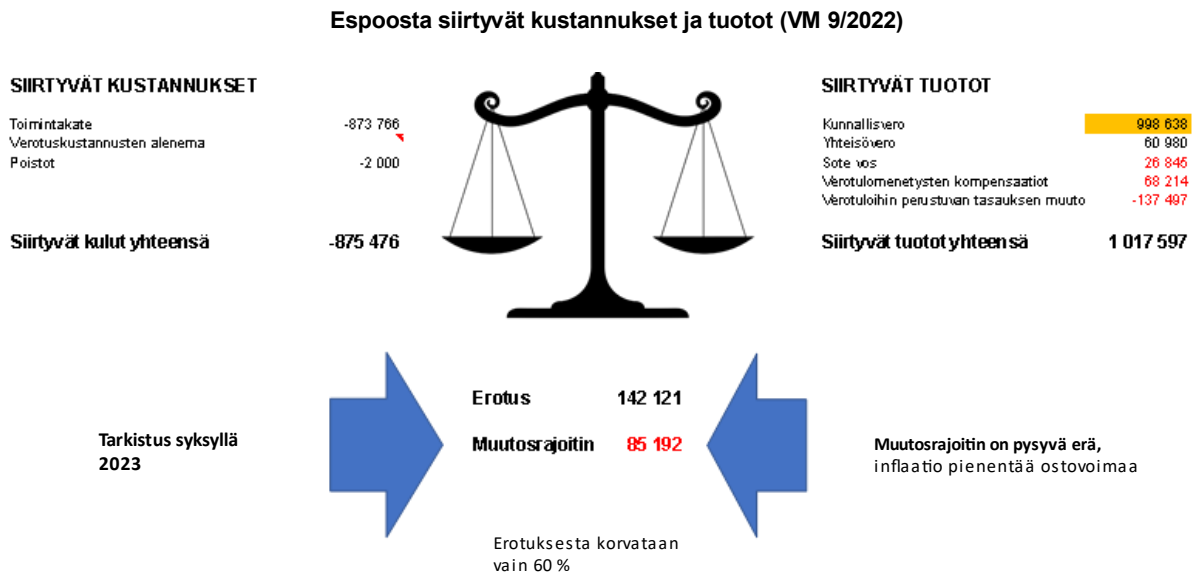
Tietohallinto on pyrkinyt hyvinvointialuesiirtymässä oma-aloitteiseen, dynaamiseen ja ennaltaehkäisevään riskienhallintaan. Espoon ICT-ympäristön tietoturvasta ja -suojusta huolehtimiseksi Tietohallinto on kartoittanut riskejä sekä suunnitellut tietoturvaratkaisuja ja riskienhallintakeinoja eri siirtymävaiheiden mukaan. Tavoitteena on, että väliaikaisratkaisuihin päästäisiin irrottautumaan kesäkuun 2023 aikana.

Sote-uudistus vaikuttaa merkittävästi Espoon kaupungin talouteen

Valtiovarainministeriön marraskuussa 2022 julkaisemien siirtolaskelmien perusteella Espoon kaupungilta siirtyisi valtiolle hyvinvointialueen rahoitukseen 143 milj. euroa enemmän tuloja kuin siirtyviä menoja. Tästä valtio korvaa pysyvällä muutosrajoittimella 60 prosenttia eli 86 milj. euroa. Espoon kaupungin kannalta muutosrajoitin ei ole toimiva järjestelmä, koska se ei reagoi esimerkiksi kiihtyvään inflaatioon tai väestön kasvun seurauksiin, eli muutosrajoitin on staattinen euro-määrä, mikä ei kasva väestön tai inflaation kasvun mukaisesti.

Uudistuksen vaikutusta yksittäisen kunnan tasapainotilaan rajataan muutosrajoittimen lisäksi siirtymätasauksella vuosina 2023–2027. Siirtymätasauksen määrää alennetaan vuosittain ja viiden vuoden siirtymätasaus jää toistaiseksi pysyväksi voimaan. Espoossa siirtymätasaus on 103 euroa/asukas vuonna 2023 ja 39 euroa/asukas vuonna 2027.

Syyskuun 2022 laskelmien perusteella Espoosta siirtyvät kustannukset ja tuotot olisivat määräytyneet seuraavasti:

Lähde: Kaupunginjohtajan diaesitys tarkastuslautakunnassa 13.4.2023.

Lopullinen siirtolaskelma tehdään kesällä 2023 tilinpäätösten 2022 valmistuttua. Mikäli kaikkien kuntien sote- ja pelastustoimen menot kasvavat nopeammin kuin kunnilta siirrettävät tulot, erotus katetaan leikkaamalla peruspalvelujen valtionosuutta kaikilta kunnilta eur/ asukas periaatteella. Mikäli yksittäisen kunnan sote- ja pelastustoimen menot kasvavat talousarviossa arvioitua enemmän, kunnan muutosta rajaavia elementtejä pienennetään ja päinvastoin. Korjaukset tehdään vuosien 2024–2025 valtionosuuteen. Siten talousarvion valtionosuusarviot taloussuunnitelmavuosille tulevat muuttumaan vielä kesällä 2023.

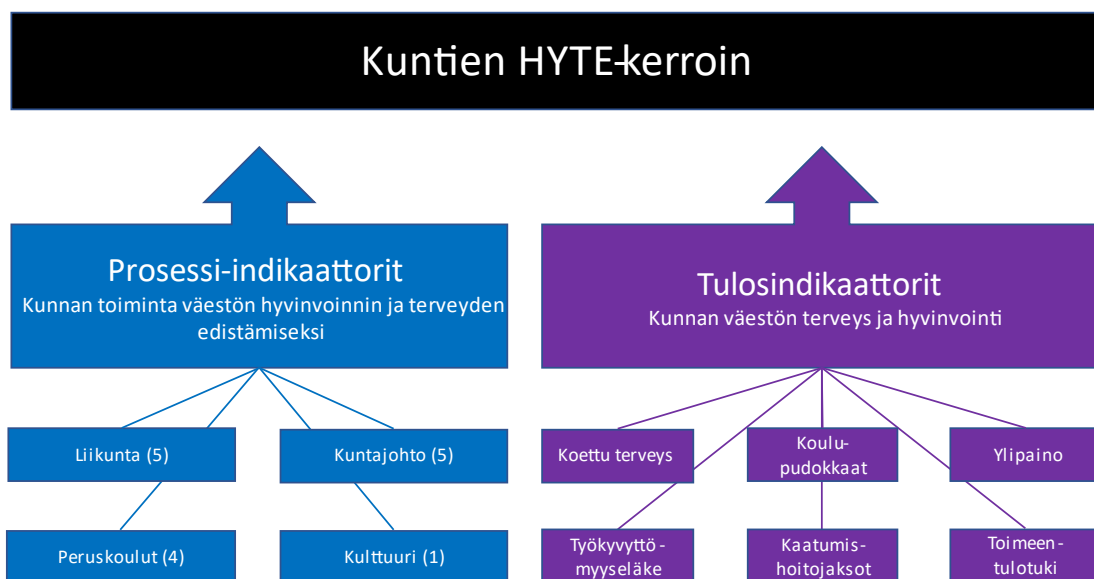
Sote- ja pelastustoimen uudistuksen yhteydessä kaikkien kuntien kunnallisveroprosentteja leikattiin 12,64 prosenttiyksiköllä. Espoon uusi kunnallisveroprosentti vuonna 2023 on 5,36. Myös kuntien yhteisöveron osuutta leikataan yhdellä kolmasosalla. Vuonna 2023 verorahoitus pienenee 36 prosenttia vuoden 2022 tasoon nähden. Uudistuksen myötä kaupungin tulopohjassa verotulojen osuus laskee merkittävästi ja valtionosuuksien osuus kasvaa 31 prosenttiin.

Espoon haaste on pitkällä aikavälillä kasvuinvestointien ja jo tehtyjen investointien lainojen lyhennyksen rahoittaminen pienenevällä rahoituksella. Toistaiseksi toimintakatteen kasvun

rajoittamisen toimenpiteet on päätetty TakE-ohjelmassa. Sote- ja pelastustoimen uudistus hidastaa Espoon vuosikatteen kehitystä vuodesta 2024 alkaen. Espoo on edunvalvonnassaan viestinyt, että kaupungeille tulee taata niiden välttämättömien kasvuinvestointien rahoittamiseen riittävän suuri osuus veropohjasta, muun muassa yhteisöverokertymästä. Valtionosuusjärjestelmässä tulee ottaa paremmin huomioon kaupunkien erityiset piirteet ja haasteet.

Kunnille otetaan vuoden 2023 alusta käyttöön HYTE-kerroin eli hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen valtionosuuden lisäosa. HYTE-kerroin on kannustin, joka tarkoittaa sitä, että kuntien rahoituksen valtionosuuden suuruus määräytyy osaksi niiden tekemän hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyön mukaan. Tällä halutaan varmistaa kuntien aktiivinen toiminta asukkaiden hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi myös sote-uudistuksen jälkeen. Espoossa Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisestä tällä hetkellä vastaa kaupunginhallitus ja konsernihallinto kaupunginjohtajan johdolla.

HYTE-kertoimen lisäosan suuruus määräytyy seuraavassa kuvassa esitettyjen indikaattorien perusteella. Toimintaa kuvaavat prosessi-indikaattorit (15 kpl) mittaavat nykytilannetta. Niillä haetaan vastausta kysymykseen "Minkälaista kunnan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen työ on". Tulosindikaattorit (6 kpl) mittaavat muutosta väestön hyvinvoinnissa ja terveydessä. Indikaattorien soveltuvuus arvioidaan määrääjain, eivätkä ne tule olemaan aina samoja. Käytännössä kunnan saama summa lasketaan seuraavasti: Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen perushinta x kunnan asukasluku x kunnan hyte-kerroin / koko maan hyte-kerroin.

Lähde: <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/hyvinvointijohtaminen/hyvinvointijohtaminen-kunnassa/hyte-kerroin-kannustin-kunnille>

Sopeutumattomat kustannukset

Espoon tuki- ja hallintopalveluihin jäi arvion mukaan sopeutumattomia kustannuksia yhteensä 15 milj. euroa. Sote-uudistuksen yhteydessä tuki- ja hallintopalveluissa menetettiin mittakaava-etuja ja palvelujen tehokkuus heikkeni. Tukipalveluiden osuus sopeutumattomista kustannuksista on 9 milj. euroa, joka sisältää kustannuksia tietoliikenteen infrastruktuuriin, yhteisistä ohjelmistoista, tiloista sekä päällikkö-, esimies- ja asiantuntijatarpeista johtuen. Hallintopalvelujen osuus sopeutumattomista kustannuksista on 6 milj. euroa. Sopeutumattomat kustannukset kompensoidaan toimialoille

täysimääräisesti, mikä nostaa palvelukustannuksia. Vuosien 2023–2024 aikana aiotaan arvioida optimaalinen Espoon organisaatio- sekä tuki- ja hallintopalvelurakenne.

Tarkastuslautakunnan johtopäätökset

Espoon kaupungin näkökulmasta oli tärkeää, että palvelut siirtyivät vuoden vaihteessa hallitusti hyvinvointialueen järjestämisvastuulle ja liikkeenluovutus tapahtui niin, että henkilöstön asema oli turvattu. Espoon kaupunki ja Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue allekirjoittivat sopimuksen yhteistyöstä, työnjaosta ja varautumisesta turvallisen palvelutuotannon siirtoon. Espoon kaupungin ja Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen sujuva yhteistyö eri osa-alueilla on välttämätöntä asukkaiden tarvitsemien laadukkaiden ja oikea-aikaisten palvelujen turvaamiseksi.

ICT-siirtymän kiireellisen aikataulun ja espoolaisten palvelujen turvaamiseksi siirtymässä on jouduttu turvautumaan väliaikaisratkaisuihin, jotka lisäävät siirtymästä aiheutuvien jälkisiivousteiden määrää ja sisältävät Espoon ICT-ympäristöön kohdistuvia tietoturvaan ja -suojaan liittyviä riskejä. Näiden riskien minimoimiseksi Tietohallinto on pyrkinyt ennaltaehkäisevään riskienhallintaan.

Siirtolaskelma-arviot ovat vaihdelleet syksyn ja talven 2022–2023 kuluessa. Huhtikuun 2023 tiedon perusteella Espoon kaupungilta siirtyisi valtiolle hyvinvointialueen rahoitukseen 190 milj. euroa enemmän tuloja kuin siirtyviä menoja. Erotuksesta valtio korvaa pysyvällä muutosrajoittimella 60 prosenttia. Uudistuksen myötä kaupungin tulopohjassa verotulojen osuus laskee merkittävästi ja valtionosuuksien osuus kasvaa 31 prosenttiin. Vuonna 2023 verorahoitus pienenee 36 prosenttia vuoden 2022 tasoon nähden. Lopulliset laskelmat valmistuvat kesällä 2023. Espoon haaste on pitkällä aikavälillä kasvuihmetointien ja jo tehtyjen investointien lainojen lyhennysten rahoittaminen pienenevällä rahoituksella. Kaupungin tulee pitää huolta siitä, ettei kaupungille ja hyvinvointialueelle synny päällekkäisiä toimintoja, jotka rasittaisivat kaupungin taloutta.

Espoon arvion mukaan tuki- ja hallintopalvelujen sopeutumattomia kustannuksia jäi kaupungille noin 15 milj. euroa. Sopeutumattomien kustannusten minimointiin tulee kiinnittää erityistä huomiota.

Tarkastuslautakunnan suositukset

Espoon kaupungin tulee yhteistyössä Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen kanssa määrittellä tavoitteet ja toimijoiden vastuut yhteistyön eri osa-alueille, jotta asukkaat saavat tarvitsemansa palvelut oikea-aikaisesti ja laadukkaasti.

Kaupungin tulee osaltaan edesauttaa sitä, että ICT-siirtymään liittyvistä väliaikaisratkaisusta päästään irtaantumaan suunnitelmien mukaisesti.

LIPPU
LAIVA
CITYGN

3 ELINVOIMAN TULOSALUEEN PALVELUJEN ARVIOINTI

3.1 TYÖLLISYYSPALVELUT MAAHANMUUTTAJILLE JA VIERASKIELISILLE

Espoossa kotouttamisen edistäminen on keskeinen valtuustokauden strateginen tavoite. Alkuvaiheen kotouttamisohjelman tarkoituksena on saada maahanmuuttajataustainen asukas oppimaan suomen tai ruotsin kielen sekä pääsemään koulutukseen tai osaamista vastaaviin töihin. Maahanmuuttajataustaisten naisten työllisyysaste aiotaan nostaa kohti pohjoismaista tasoa. Maahanmuuttajien osaamiskeskuksen keskeisin tavoite on työllistyminen yksityisen sektorin työpaikkoihin.

Puolet Suomen kaikista vieraskielisistä asuu pääkaupunkiseudulla. Espoon asukkaista 22 prosenttia puhuu äidinkielenään muuta kuin suomea, ruotsia tai saamea. Espoossa puhutaan noin 140 eri kieltä. Vuonna 2022 Espooseen muutti ulkomailta 6 159 henkilöä. Espooseen muutetaan työperusteisesti sekä perhesyiden, opiskelujen ja humanitaarisen muuton takia. Lisäksi Espooseen tulee muuttovoittoa muista kunnista esimerkiksi vieraskielisten turvapaikanhakijoiden muuttaessa muualta Suomesta pääkaupunkiseudulle. On odotettavissa, että Espoon vieraskielisten osuus maaliskuusta 2023 alkaen kasvaa, kun ukrainalaiset saavat hakea kotikunta-oikeuden asuttuaan vuoden Suomessa.

Hallituksen esitys uudistetusta laista kotoutumisen edistämisestä hyväksyttiin eduskunnassa maaliskuussa 2023. Laki kytkeytyy TE-palvelujen uudistukseen ja tulee voimaan vuoden 2025 alussa. Kotouttamislain uudistus lisää kuntien vastuuta kotouttamisen edistämisessä, kuten kotoutumisohjelman muodostamisen sekä kotoutumisen ja työllistymisen tehostamisen. Näitä toimia edistetään alkuvaiheen kotoutumispalvelujen ja maahanmuuttaneiden palvelutarpeiden huomioimisella sekä ohjauksen ja neuvonnan saatavuudesta huolehtimisella.

Espoossa työllisyyden kuntakokeilua kutsutaan Työllisyys Espooksi. Kuntakokeilun kohderyhmään kuuluvat nuoret, vieraskieliset sekä pitkäaikaistyöttömät. Työllisyys Espoossa autetaan asiakasta pääsemään työmarkkinoille ja löytämään osaamistaan ja työkykyään vastaavaa työtä. Työllisyys Espoon asiakaskunnassa on suurempi maahanmuuttajien osuus verrattuna muihin Suomen kuntiin. Joulukuussa 2022 Espoossa työvoimaan kuului 28 218 vieraskielistä, joista työssäkäyviä oli 22 421 henkilöä ja työttömiä 5 797.

Tässä arvioinnissa vieraskielisellä tarkoitetaan henkilöä, jonka äidinkieli on muu kuin suomi, ruotsi tai saame. Maahanmuuttajalla tarkoitetaan ulkomailta syntyneitä henkilöä, joka ei ole Suomen kansalainen, mutta asuu Suomessa ja on saanut oleskeluoikeuden. Työperäinen maahanmuuttaja on työn perusteella maahan tullut ja oleskeluluvan saanut henkilö. Ulkomaalaistaustaisella tarkoitetaan henkilöä, joka on itse muuttanut maahan tai jonka molemmat vanhemmat tai ainoa tiedossa oleva vanhempi on syntynyt Suomen ulkopuolella.

Työllisyys Espoon vieraskieliset asiakkaat

Joulukuussa 2022 Työllisyys Espoon asiakkaina oli 9 885 vieraskielistä, joista kotoutumispalveluissa (kotoutumisajalla) on 2 694 henkilöä. Vieraskielisten osuus kaikista Työllisyys Espoon asiakkaista on 56 prosenttia ja heidän keski-ikänsä on 35 vuotta. Asiakkaiden yleisimmät kieliryhmät ovat arabia, venäjä, farsi, dari, somali, englanti, eesti ja albania. Naisten osuus vieraskielisistä asiakkaista on noin 60 prosenttia.

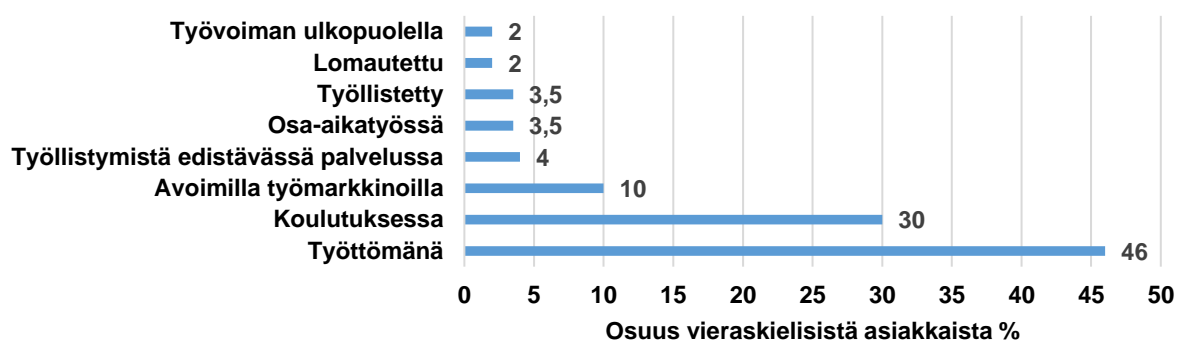
Tunnistettuja esteitä vieraskielisten työllistymisessä ovat kielitaidon ja verkostojen puute, koulutusten saatavuus, työmarkkinoiden rakenteellinen syrjintä sekä säännellyissä ammateissa tutkinnon tunnistamiseen liittyvät asiat. Ulkomaalaistaustaisten, etenkin kolmansista maista tulleiden, osajien tutkinnot on haastavaa saada vastaamaan Suomen työelämä- ja tutkintovaatimuksia. Tutkinnosta riippuen tutkinnon tunnustamisesta vastaa Opetushallitus tai Valvira. Lisäksi vieraskielisten työllistymiseen vaikuttavat lähtömaan kulttuurin lisäksi työllistävän maan kulttuuri,

kannusteet sekä lainsäädäntö. Esimerkiksi lainsäädännön vuoksi Työllisyys Espoon palvelua tulee kohdentaa kaikille asiakkaille saman verran, eikä palvelua voida priorisoida asiakkaille, jotka tarvitsisivat enemmän tukea.

Seuraavan kuvion kaikki ryhmät kuvaavat työnhakijoita, jotka ovat Työllisyys Espoon asiakkaita. Suurin osa asiakkaista on statukseltaan työtön tai koulutuksessa. Kotoutumisajalla olevat työnhakijat ovat pääosin koulutuksessa. Kuviossa työllistetty asiakas on sama kuin palkkatuella töissä oleva asiakas. He ovat vielä työnhakijoina, koska he ovat työllistyneet tuetusti palkkatuella. Työttömänä oleva asiakas voi kuitenkin olla esimerkiksi osaamiskeskuksen palvelussa tai korttikoulutuksessa, mutta koska palvelut eivät ole lain julkisista työvoima- ja yrityspalveluista mukaisia palveluja eli TE-palveluja, niitä ei huomioida kyseisessä tilastossa.

Vieraskielisten työllisyysstatus Työllisyys Espoossa joulukuussa 2022

Lähde: Työvoimapalveluiden URA-järjestelmä (12/2022).

Vieraskielisten työnhaku kestää usein pitkään, johon vaikuttavat esimerkiksi pitkät koulutusjaksot. Yli 20 prosenttia asiakkaista on ollut yhtäjaksoisesti asiakkuudessa yli viisi vuotta. Asiakkaina on myös monialaista tukea tarvitsevia vieraskielisiä, joiden työllistyminen on vaikeampaa.

Vieraskielisten asiakkaiden ohjaus

Puolet Työllisyys Espoon palveluihin ohjauksista liittyvät vieraskielisten asiakkaiden ohjauksiin. Suuri osa vieraskielisistä ohjataan samoihin palveluihin kuin suomalaiset työnhakijat, koska palveluiden valtavirtaistamista pidetään tärkeänä. Palvelut liittyvät koulutukseen, neuvontaan, työkyvyn ja välityömarkkinoihin. Yleisimmät palvelut, joihin vieraskielisiä on ohjattu, on lueteltu seuraavassa taulukossa.

Yleisimmät palvelut, joihin vieraskielisiä on ohjattu

Kotoutumiskoulutus	työvoimakoulutus kotoutumisajalla oleville (kielikoulutusta, yhteiskunta ja työelämäorientaatiota)
Omaehtoinen opiskelu	voi olla ammatillista koulutusta, valmistavaa koulutusta, vapaan sivistystyön koulutusta jne.
Ammatillinen työvoimakoulutus	perus-, ammatti tai erikoistutkinto tai tutkinnonosa tai täydennyskoulutusta
Työkokeilu yrityksessä	
Osaamiskeskkuset	Oske ja Koske
Neuvontapisteen CV-neuvonta	uuden palvelumallin vuoksi asiakkaat tarvitsevat yhä enemmän apua konkreettiseen työnhakuun
Palkkatuki	tutkimusten mukaan vaikuttavin keino maahanmuuttaneiden työllistymiseen, mutta yhä alikäytetty
Kuntouttava työtoiminta	sosiaalipalvelu kotoutumisajan ylittäneille, työ ja toimintakyvyssä rajoitteita, eivät voi siksi osallistua työvoimapalveluihin
Kelan palvelut	esimerkiksi ammatillinen kuntoutus ja pilotit
Gradus-hanke	työllistämishanke erityisesti vaikeassa työmarkkinatilanteessa oleville, työhönvalmennuksen menetelillä

Lähde: Työllisyys Espoo seuranta 12/2022.

Espeen seudun koulutuskuntayhtymä Omnian osaamiskeskus Oskessa on vuodesta 2019 alkaen annettu yli 18-vuotiaille työttömille espoolaisille maahanmuuttajille apua työnhakuun ja mahdollisuus osallistua koulutuksiin. Tyypillinen Osken asiakas on 30–40-vuotias äidinkielenään arabiaa puhuva nainen, jolla ei ole työkokemusta Suomessa ja jonka koulutus vastaa alakoulun oppimäärää. Osken asiakkaista suurin osa löytää työ- tai opiskelupaikan, ja yksikään Osken asiakkuus ei ole päättynyt työttömyyteen. Oskessa on kehitetty jalkautuva S2-malli (suomi toisena kielenä), jossa tehdään yhteistyötä kymmenen työnantajan kanssa sekä on laadittu suunnitelma työelämän ulkopuolella olevien naisten tavoittamiseen, ohjaukseen ja yhteistyöhön.

Korkeasti koulutettujen osaamiskeskus Koskessa on maaliskuusta 2021 alkaen tuettu espoolaisia työttömiä kansainvälisiä asiantuntijoita työnhaussa ja työllistymisessä. Syksyllä 2022 kuukausittaiset asiakasmäärät ovat nousseet ja kehityksen jatkuessa asiakkaita kertyisi vuoden aikana yhteensä 450 henkilöä. Kosken asiakkaista 60–70 prosenttia on naisia ja 60–65 prosenttia korkeasti koulutettujen puolisoita. Lisäksi asiakkaiden joukossa on erityisesti intialaisia IT- ja insinöörialojen asiantuntijoita. Haasteena on asiantuntijoiden poismuutto muutaman vuoden Suomessa asumisen jälkeen, jonka syynä on usein heidän puolisoidensa vaikeus työllistyä. Keskeinen syy Kosken perustamiselle oli korkeasti koulutettujen puolisoiden työllistäminen. Koske on osallistunut korkeakoulutettujen rekrytointimessujen ja -tapahtumien järjestämiseen. Kosken kyselyn mukaan 87 prosenttia työnantajista oli tyytyväisiä tai erittäin tyytyväisiä palveluun.

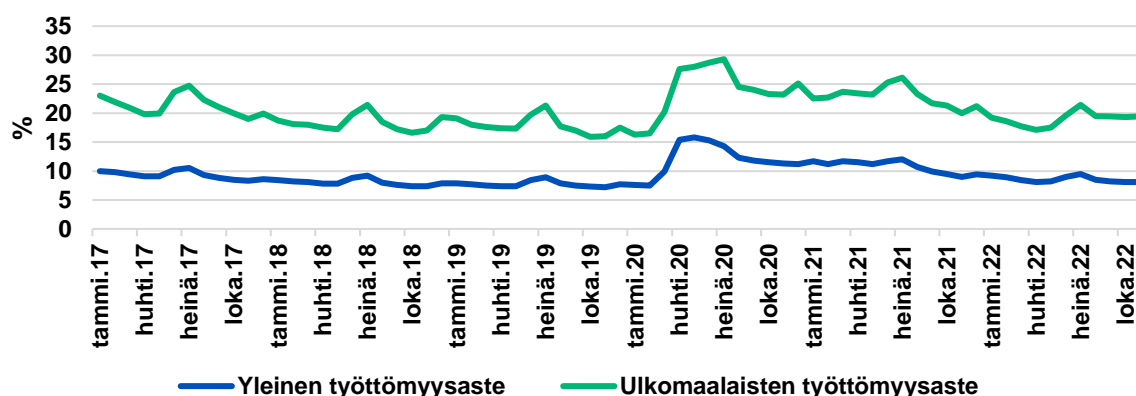
Osaamiskeskuspalveluiden tuloksista, vaikuttavuudesta ja asiakaslähtöisyydestä on käynnissä tutkimushankkeita yhteistyössä Teknologian tutkimuskeskus VTT:n ja yliopistojen kanssa. Osaamiskeskusten hyviä käytäntöjä on esitelty eri tapahtumissa ja Kosken toimintatapoja on koulutettu Oulun ja Jyväskylän osaamiskeskusten toimijoille.

Espeen kaupunki haluaa lisätä maahanmuuttajien rekrytointimallilla vieraskielisten työntekijöiden osuutta henkilöstöstä ja kannustaa kaupungin yksiköitä ja esihenkilöitä rekrytoimaan ulkomaalais-taustaisia espoolaisia. Vuonna 2021 vieraskielisten työntekijöiden osuus kaupungin henkilöstöstä oli 7,5 prosenttia. Malli edistää työyhteisöjen monimuotoisuutta ja työllisyyttä sekä vastaa asiakkaiden palvelutarpeeseen.

Espeen tavoitteena on ulkomaalaisten työttömyysasteen laskeminen suhteessa yleiseen työttömyysasteeseen

Vuoden 2022 tulostavoitetta, Espoon kotouttaminen on tuloksellista, mitattiin ulkomaalaisten työttömyysasteen laskemisella suhteessa yleiseen työttömyysasteeseen. Seuraavassa kuviossa kuvataan Espoon ulkomaalaisten ja yleisen työttömyysasteen kehitys vuosien 2017–2022 aikana. Vuoden 2022 viimeisellä neljänneksellä ulkomaalaisten työttömyysaste oli 19,4 prosenttia ja yleinen työttömyysaste oli 8,1, ja näiden suhde oli 2,4. Työttömyysasteiden suhteellinen ero kaventui ennen koronapandemiaa. Ero kuitenkin kasvoi pandemian aikana, koska maahanmuuttajat ovat määrä- ja osa-aikaisissa työsuhteissa, jotka ovat herkkiä talouden muutoksille ja ulkoisille riskeille, kuten pandemialle. Työttömyyslukuissa on huomattavaa kausivaihtelua, sillä oppilaitoksista vapautuu lukukausien päätyttyä työvoimaa työmarkkinoille, ja vuoden lopussa työttömiä on yleensä enemmän. Maahanmuuttaneiden työllisyystilanne on selvästi huonompi kuin kaupungin suomalaistaustaisilla asukkailla, vaikkakin yleisen ja ulkomaalaisen työttömyysasteen suhdannevaihtelut ovat samansuuntaiset. Ulkomailla syntyneiden ulkomaalaistaustaisten työkäisten naisten matala työllisyys laskee kaupungin maahanmuuttajaväestön työllisyysastetta. Vieraskielisen maassaoloajan pidentyessä työllisyys kohenee.

Työttömyysasteen kehitys Espoossa vuosina 2017–2022

Lähde: Työnvälitystilasto (12/2022).

Espoo ottaa palvelutuotannon kehittämisessään huomioon vieraskielisen väestön kasvamisen. Keinot kotouttamisen tuloksellisuutta -tulostavoitteeseen pääsemiseksi ovat edellä mainitut Työllisyys Espoon palvelut, joissa huomioidaan asiakkaiden yhdenvertaisuus. Lisäksi Maahanmuuttajien asiointipalvelu pilotoi alkuvaiheen kotoutumisen tukemista. Pilotissa ei ole kyse varsinaisesta työllistämisestä, vaan eduskunnan hyväksymän kotoutumislain kokonaisuudistuksen mukaisesti palveluissa rohkaistaan kotona lapsiaan hoitavia vanhempia siirtymään osaksi työvoimaan ja tarvittaessa työllisyyspalveluiden asiakkaaksi.

Kaupungin työllisyyspalveluiden ja Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen yhteistyö

Sosiaali- ja terveystyö ovat tärkeässä osassa kotoutumisen, varsinkin erityistä tukea tarvitsevien asiakkaiden tukemisessa. Alkukartoitusten ja kotoutumissuunnitelmien tekeminen on kunnan vastuulla, mutta hyvinvointialue osallistuu niihin tarpeen mukaan. Sekä kunnalla että hyvinvointialueella on velvollisuus neuvoa ja ohjata asiakkaita. Kunta kuulee hyvinvointialuetta antaessaan maahanmuuttajille kuntapaikan. Vuoden 2023 alusta Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue on aloittanut työllistämistä edistävien palveluiden kokonaisuuden, jossa Espoon kaupunki tekee tiivistä yhteistyötä työkyvyn tukea tarvitsevien ja pitkäaikaistyöttömien asiakkaiden kanssa. Kokonaisuus sisältää työikäisten sosiaali- ja terveydenhuollon palveluita, kuten työkyvyn tuen palvelut, kuntouttavan työtoiminnan ja muut sosiaalihuollon työllistämisen tuen palvelut.

Kaupungin työllisyyspalvelujen näkökulmasta huolena on se, että hyvinvointialueilta puuttuu taloudellinen kannuste (rahoitusvastuu) palveluiden järjestämisessä, jolloin hyvinvointialueen motivaatio tarjota oleellisia palveluita saattaa olla puutteellinen. Lisäksi ehdotetussa rahoitusmallissa pitkäaikaisten palveluiden, esimerkiksi koulutusten, tarjoaminen asiakkaalle on taloudellisesti kunnille kannattamatonta, vaikka se olisi asiakkaan työllistymisen kannalta tärkeää. Tulevan TE25-rahoitusmallin uudistumisessa keskeistä on, että hyvinvointialueille muodostuisi kannustin tarjota pitkään työttöminä oleville palveluita, joilla joko edistetään asiakkaan oikealle etuudelle pääsyä (työkykyarvioinnit) tai työllistymisen polkua, johon kuuluvat kuntouttava työtoiminta, työttömien terveystarkastukset sekä monialainen palvelu.

Tarkastuslautakunnan johtopäätökset

Joulukuussa 2022 Työllisyys Espoon asiakkaina oli 9 885 vieraskielistä, joista suurin osa on statukseltaan työtön tai koulutuksessa. Naisten osuus vieraskielisistä asiakkaista on 60 prosenttia. Vieraskieliset ohjataan samoihin palveluihin kuin suomalaiset työnhakijat, koska palveluiden valtavirtaistamista pidetään tärkeänä. Palvelut liittyvät koulutukseen, neuvontaan, työkykyyn ja välityömarkkinoihin. Yksikään Espoon seudun koulutuskuntayhtymä Omnian osaamiskeskuksen asiakkuus ei ole päättynyt työttömyyteen. Tarkastuslautakunnan mukaan

Osaamiskeskus Osken ja Korkeasti koulutettujen osaamiskeskus Kosken toiminnot vaikuttavat tuloksellisilta ja tarkoituksenmukaisilta.

Tarkastuslautakunta tunnistaa kaupungin Työllisyyspalvelujen esiin nostaman huolen hyvinvointialueen ja kaupungin välisen yhteistoiminnan onnistumisesta, jos hyvinvointialueilta puuttuu taloudellinen kannuste (rahoitusvastuu) palveluiden järjestämisessä, jolloin hyvinvointialueen motivaatio tarjota oleellisia palveluita saattaa olla puutteellinen. Yhteistoiminnan pohjalle tarvitaan yhdessä määritelty ja päätetty strategia sekä toimenpiteet.

Tarkastuslautakunnan suositukset

Espoon seudun koulutuskuntayhtymä Omnian osaamiskeskus Osken ja Korkeasti koulutettujen osaamiskeskus Kosken toimintaa tulee laajentaa ja samalla tulee varmistaa, että näiden osaamiskeskusten toiminta saavuttaa kohderyhmät.

Kaupungin ja hyvinvointialueen yhteistoiminnan pohjalle tarvitaan yhdessä määritelty ja päätetty strategia sekä toimenpiteet.

Elinkeinofoorumi 2022 Dipolissa

Kuva: Olli Urpela

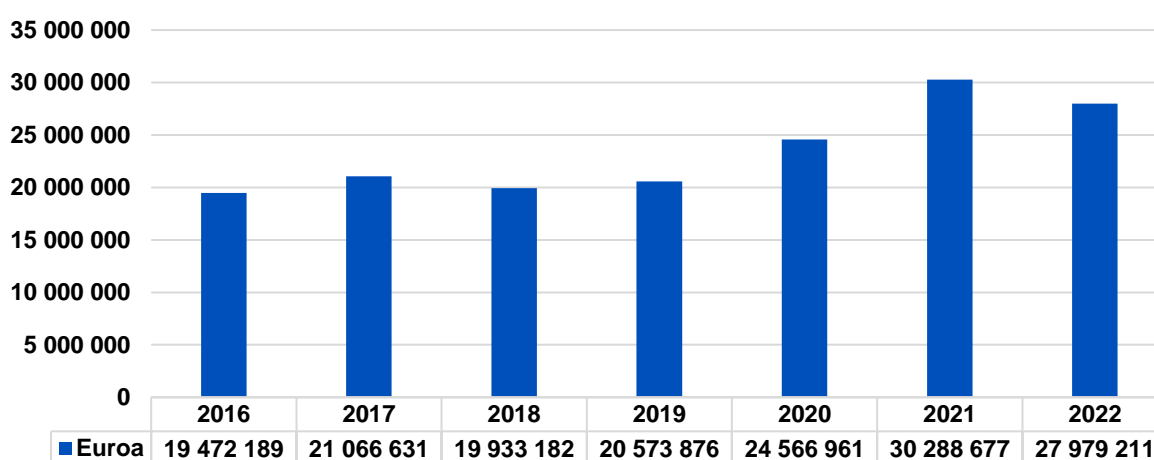

3.2 TYÖMARKKINATUEN KUNTAOSUUSKUSTANNUSTEN KEHITYS

Kunnat maksavat työttömyyden kustannuksena valtiolle työmarkkinatuen kuntaosuutta. Kunta maksaa työmarkkinatuesta sitä suuremman osan, mitä kauemmin henkilö on ollut työttömänä.

Vuonna 2022 työmarkkinatuen kuntaosuuden kustannus oli Espoossa 28 milj. euroa. Tukea maksettiin 3,3 milj. euroa talousarviossa arvioitua enemmän. Työmarkkinatuen kuntaosuus kävi erityisen korkealla koronapandemian vuoksi. Työmarkkinatuen kuntaosuuskustannusten lasku on ollut jokseenkin hidasta, vaikka yleinen työllisyystilanne onkin parantunut. Tämä johtuu pitkälti työmarkkinatuen kuntaosuuden kustannusrakenteesta, jossa kunnan maksuosuus pitkään työttöminä olleista on suuri.

Työmarkkinatuen kuntaosuuskustannusten kehitys Espoossa vuosina 2016–2022, euroa

Lähde: Espoon kaupungin tilinpäätökset 2016–2022.

Toimenpiteet työllisyyden nostamiseen

Työllisyys Espoolla on yhteistyössä Helsingin ja Vantaan kanssa käytössään palveluvalikoima asiakkaiden työllistymisen edistämiseksi. Sähköinen palvelumanuaali sisältää 400 palvelukuvausta ja sen tarkoituksena on tuoda omavalmentajille palveluvalikoima paremmin tietoisuuteen, helpottaa asiakasohjausta palveluihin sekä alentaa kynnystä palveluihin ohjaukseen. Uusi palvelumanuaalin versio otettiin käyttöön helmikuussa 2023.

Työllisyys Espoo on ottanut käyttöön tavoitteellisen palveluohjauksen mallin, jossa henkilöasiakaspalvelutiimit ovat kukin määritelleet 5–6 kärkipalvelua, joihin omavalmentajat ensisijaisesti ohjaavat asiakkaita. Kärkipalveluiksi on valittu vaikuttavimmiksi arvioidut asiakkaan työllistymistä edistävät palvelut asiakassegmentin ja palveluprosessin mukaan. Syys-marraskuussa 2022 näihin palveluihin tehtiin 2 483 ohjausta, kun samaan aikaan vuonna 2021 ohjauksia tehtiin 1 957.

Espoon työkykyhanke on toiminut vuosina 2020–2022 Sosiaali- ja terveysministeriön rahoituksella. Hanke on sijoittunut terveyspalveluihin, mutta se on toteutettu tiiviissä yhteistyössä terveydenhuollon, sosiaalihuollon, Kelan ja Työllisyys Espoon kesken. Hankkeessa on pyritty tukemaan pitkäaikaistyöttömien tilanteita selvittämällä työttömyyden taustasyitä ja ohjaamalla heitä oikeille etuuksille, jos syynä on esimerkiksi työkyvyn heikkeneminen. Hanke päättyi joulukuussa 2022, ja sosiaali- ja terveydenhuollon palveluiden järjestämisvastuu siirtyi vuoden vaihteessa Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueelle.

Tarkastuslautakunta edellytti vuoden 2021 arviointikertomuksessaan, että työllisyyden kuntakoelun vaikuttavuuden arvioimiseksi tulee kehittää ja ottaa käyttöön asiakkaiden työllistymistä

kuvaavat mittarit. Vuonna 2021 arvioinnin mittareina käytettiin muun muassa asiakasmäärää, ajantasaisten suunnitelmien osuutta sekä aktivointiastetta. Vuonna 2022 asiakkaiden työllistymistä mitattiin muun muassa nuorten aktivointiasteella ja työllistyneiden määrällä sekä ulkomaalaisten työttömyysasteella. Vuonna 2022 nuorten aktivointiaste oli 39,5 prosenttia ja nuoria työllistyi 2 187 henkilöä. Ulkomaalaisten työttömyysastetta käsitellään luvussa 3.1. Työllisyys Espoon mukaan kuntakoikeilulaissa edellytetty valtion tarjoama asiakastietojärjestelmän tietosisältö ei tue vaikuttavuuden ja työllistymisen syvällisempää seurantaa, mutta seurantatietoja pyritään kuitenkin kehittämään. Valtion asiakastietojärjestelmä vaihtuu porrastetusti uuteen järjestelmään vuosien 2022–2024 aikana.

Palvelutuotannon määrärahat tulevat Uudenmaan ELY-keskukselta ja kaupungilta

Palvelutuotantoa rahoittaa kaupungin lisäksi Uudenmaan ELY-keskus, joka rahoittaa valtaosan palveluista. Lisäksi palveluita rahoitetaan hankerahoituksella kaupungin Työllisyyspalveluissa sekä toimialoilla ja verkostossa. Nuorisopalveluiden määrärahoilla hankitaan nuorten työpajatoimintaa Omniaalta. Koska valtion ja verkoston rahoittamia palveluita on ollut hyvin saatavilla eikä varsinaisia palveluaukkoja ole ollut, Espoo ei ole toistaiseksi tehnyt kuntouttavan työtoiminnan lisäksi suurempia työllisyyspalveluiden hankintoja. Vuoden 2022 talousarviossa ulkoisten palvelujen ostoihin budjetoitiin 1,5 milj. euroa, joka sisältää elinkeino- ja työllistämistä edistävien palvelujen hankinnat. Espoo järjestää kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain mukaista kuntouttavaa työtoimintaa palveluhankintana Omniaalta sekä kuudelta muulta palveluntuottajalta. Kuntouttava työtoiminta on siirtynyt vuoden vaihteessa Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen järjestämisvastuulle. Työllisyys Espoo tekee yhteistyötä hyvinvointialueen kanssa muun muassa asiakasohjauksen osalta.

TE25-uudistuksen vaikutus palvelujen rahoitukseen

Vuoden 2025 TE-palvelujen uudistuksessa työmarkkinatuen rahoitusmallissa on esitetty, että kuntaosuus laajenee koskemaan kaikkia työttömyysetuuslajeja, maksuosuuden määräytymiseen tulee moniportaisempi asteikko ja kuntaosuutta maksetaan jatkossa myös palveluihin osallistumisen ajalta. Kuntien osuus työttömyysetuuksien rahoituksesta on noin 11 prosenttia, mutta uudistuksen toteuduttua noin 21 prosenttia rahoituksesta tulee kunnilta. Tuleva uudistus vaikuttaa myös työmarkkinatuen kuntaosuusmaksuihin Espoossa. Uuden mallin kustannusten mukaan vuoden 2022 asiakastiedoilla laskettuna Espoon kuntaosuus olisi 49,3 milj. eli kustannukset nousisivat 75,4 prosenttia.

Tarkastuslautakunnan johtopäätökset

Vuonna 2022 työmarkkinatuen kuntaosuuden kustannus oli Espoossa 28 milj. euroa. Tukea maksettiin 3,3 milj. euroa talousarviossa ennakoitua enemmän, kun työmarkkinatukeen oli varattu 24,7 milj. euroa. Vuoden 2021 koronapandemiasta johtuva korkea työttömyys nosti kuntaosuuskustannuksen 30,3 milj. euroon. Työllisyystilanteen parantuessa vuoden 2022 kuntaosuuskustannus oli 2,3 milj. euroa vähemmän kuin vuonna 2021. Työmarkkinatuen kuntaosuuden kustannukset eli niin sanotut sakkomaksut ovat vuosina 2016–2022 olleet yhteensä 163,9 milj. euroa.

Palvelutuotantoa rahoittaa kaupungin lisäksi valtaosin Uudenmaan ELY-keskus. Työllisyyspalveluissa ei pystytä työllisyyskokeilun rahoitusrakenteen takia seuraamaan palvelutuotannon kokonaiskustannuksia tarkasti. Tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan Työllisyyspalvelujen kokonaiskulut tulee selvittää, jotta voidaan laskea esimerkiksi tunnusluku työllistyneet suhteessa käytettyyn rahamäärään ja sitä kautta pureutua työllisyyspalvelujen toimintaan.

Työmarkkinatuen kuntaosuus Espoossa uuden TE25-mallin mukaisten kustannusten ja vuoden 2022 asiakasarvioilla laskettuna olisi 49,3 milj. euroa.

Tarkastuslautakunnan suositukset

Työllisyysmäärärahat tulee saada aikaisempaa paremmin kohdennettua etenkin työllisyyden lisäämiseen sekä pitkäaikaistyöttömyyden vähentämiseen työmarkkinatuen kuntaosuuskustannusten maksamisen sijasta.

Työllisyyspalvelujen toimintaa tulee suunnata siten, ettei uuden TE25-mallin vuoden 2025 arvioitu lähes 50 milj. euron työmarkkinatuen kuntaosuuskustannus toteudu.

Työllisyyspalvelujen palvelutuotannon kokonaiskulut tulee selvittää palvelujen mahdollisimman oikean kohdentamisen varmistamiseksi.

3.3 KULTTUURIPALVELUT

Kulttuurin tulosityksikkö vastaa kaupungin kulttuuritarjonnasta ja kulttuurisesta profiilista sekä tulosityksikön vastuulla olevien vapaa-ajan palveluiden tuottamisesta. Tulosityksikön tehtävänä on vahvistaa myönteistä kaupunkikuvaa sekä ohjata kulttuurin hankkeita ja tapahtumia. Lisäksi tehtävänä on alueellisten kulttuuripalvelujen ja vapaa-ajan palveluiden koordinointi sekä tiedonhankinnan, itsensä kehittämisen ja harrastustoiminnan mahdollistaminen.

Kulttuurin tulosityksikkö jakaantuu viiteen eri palvelualueeseen, jotka ovat tapahtuma- ja kulttuuripalvelut, kaupunginorkesteri, kaupunginmuseo, kaupunginkirjasto sekä kulttuurin yhteispalvelut. EMMA-taidemuseosäätiö, Espoon kaupunginteatterisäätiö sekä Helinä Rautavaaran etnograafisen museon säätiö kuuluvat Espoo-konserniin.

Kulttuurin yhteispalvelut

Kulttuurin edistämisen palveluiden tavoitteena on edistää eri väestöryhmien osallisuutta kulttuuripalveluihin ja asukkaiden hyvinvointia. Tarjottavia palveluita ovat KULPS – kulttuuri- ja liikuntapolku koululaisille, Kulttuurikurkkaus varhaiskasvatuksessa, Kulttuuriketju hoivalaitoksissa, Kulttuurikaveri, Kulttuurikansalainen uusille asukkaille ja Kaikukortti taloudellisesti tiukoilla oleville asukkaille.

Kuva: Olli Häkämies

Harrastamisen Suomen mallin mukainen Espoon harrastuspolku on tarjonnut uusia harrastamisen mahdollisuuksia lapsille ja nuorille vuonna 2022. Jokaisessa Espoon 87 peruskoulussa on vähintään yksi harrastusryhmä. Toiminta tuli pysyväksi valtionavustusperustaiseksi toimintamalliksi 1.1.2023 alkaen.

Espoossa kiinnitetään erityisesti huomiota lapsiin ja nuoriin, joilla ei ole yhtään harrastusta. Tätä varten on pilotoitu Etsivän harrastustoiminnan palvelumalli, jonka tarkoituksena on tavoittaa mukaan toimintaan harrastamattomat 3.–9. -luokkalaiset. Lisäksi on tarkoitus rakentaa harrastuspolkuja, jotta lapset ja nuoret pysyvät mukana harrastuksissa myös aikuistuuksessa.

Kulttuurikeskuksen teatterin hankesuunnitelma

Valtuusto hyväksyi kulttuurikeskuksen teatterin hankesuunnitelman marraskuussa 2022. Kulttuurikeskuksen teatterille kaavoitetaan kulttuurikeskuksen tonttiin liitettävä laajennusosa.

Kulttuurikeskuksen teatteritilan pääkäyttäjänä toimii Espoon Kaupunginteatterisäätiön Espoon kaupunginteatteri. Käyttöönotto tavoite on kesällä 2027.

Seuraavassa on esitetty tarkastuslautakunnan vuoden 2022 arviointiohjelman mukainen tapahtuma- ja kulttuuripalvelujen arviointi.

Tapahtuma- ja kulttuuripalvelut

Tapahtuma- ja kulttuuripalvelujen palvelualue vastaa kaupungin kulttuuritalojen ja -tilojen toiminnasta, varustelusta ja ohjelmistosta. Toimipisteitä ovat Lasten kulttuurikeskus Aurora Järvenpe rässä, Karatalo Karakalliassa, Kannusali Espoon keskuksessa, Espoon kulttuurikeskus ja Näyttelykeskus WeeGee Tapiolassa sekä Sello sali Leppävaarassa. Toimipisteissä tuotetaan ensisijaisesti ammattimaista kulttuuritarjontaa laajoille kohderyhmille. Lisäksi Tapahtuma- ja kulttuuripalvelut vastaa alueellisesta kulttuurityöstä ja kulttuurin tapahtumayhteistyöstä tuottaen ja koordinoien kaupungin suur tapahtumat.

Tapahtuma- ja kulttuuripalveluissa tuotetaan ja tuetaan vetovoimaisia palveluita ja kulttuurisisältöjä. Tavoitteena on, että palvelut tuotetaan laadukkaasti ja ne houkuttelevat myös kansainvälisiä osajia. Kesällä 2022 toteutuneet ulkoilmatapahtumat keräsivät tavoitteiden mukaisesti kävijöitä, ja loppusyksystä on ollut enemmän osallistujia myös konsertteihin, lastentapahtumiin ja näyttelyihin. Kärkitavoitteiden lisäksi tapahtuma- ja kulttuuripalveluissa on pyritty yleisön luottamuksen palauttamiseen koronapandemian jälkeen.

Kulttuurikeskus

Kuva: Virpi Pakkala

Espoon eri alueilla on useita kulttuuritaloja. Tapiolassa on Espoon kulttuurikeskus, jossa sijaitsevat Tapiolasali ja Louhisali. Lisäksi Tapiolassa sijaitsee Näyttelykeskus WeeGee, jonka tiloissa toimivat Espoon modernin taiteen museo EMMA sekä kaupungin museo KAMU. Leppävaarassa

on 400-paikkainen Sellosali ja Espoon keskuksessa 200–300 paikkainen Kannusali. Träskändassa on Lasten kulttuurikeskus Aurora, jossa järjestetään satoja tapahtumia ja kävijöitä on vuosittain yli 20 000. Espoonlahdessa on käynnissä seinättömän, yhteisöllisen kulttuurin kokeilualustan kehitysprojekti.

Esimerkkejä vuosittain toistuvista tapahtumista ovat Espoon itenäisyyspäivän juhla-konsertti ja Espoo-päivä elokuun viimeisenä lauantaina, jolloin järjestetään lukuisia tapahtumia eri puolilla Espoota. Vuosi 2022 oli Espoo kaupunkina 50 vuotta -teemavuosi. Projekti toteutettiin osana Tapahtumien yhteisöllinen Espoo -ohjelmaa verkostoissa ja monipuolisina kumppanuuksina.

Kvis Daghem

Kuva: Juho Kuva, Otavamedia

Tapahtuma- ja kulttuuripalveluissa mahdollistetaan alueellinen, fyysinen, kulttuurinen ja taloudellinen saavutettavuus tuottamalla saavutettavia palveluita. Kaikissa toimipisteissä järjestetään maksullisten tapahtumien lisäksi maksutonta ohjelmaa taloudellisen saavutettavuuden ja kaikille mahdollisen palvelun nimissä. Palvelualueella on alkamassa projekti, jossa selvitetään kaikkien kulttuuritilojen esteettömyys. Lisäksi käynnissä on turvallisen tilan projekti.

Tapahtuma- ja kulttuuripalveluissa tehdään moninaisuus näkyväksi sisällöissä ja rakenteissa. Moninaisuus ymmärretään kulttuuripalveluissa eri-ikäisten ja muuten erilaisten sekä eri taustoista tulevien yleisöjen sekä esiintyjien huomiointina. Tavoitteita on toteutettu kiinnittämällä huomiota ohjelmasisältöjen ja yleisöjen moninaisuuteen. Myös Espoonlahden seinättömän kulttuuritarjonnan osalta on pyritty moninaisuuteen erilaisten sisältöjen avulla. Ohjelmistoissa on huomioitu myös kasvavassa määrin monikielisyys.

Toiminnan ja talouden tasapainottamiseksi tapahtuma- ja kulttuuripalveluissa suunnitellaan aktiivisesti erilaisia tapoja tuottaa palveluita asukkaille tehokkaammin ja resurssiviisaammin.

Tarkastuslautakunnan johtopäätökset

Tapahtuma- ja kulttuuripalvelut ovat järjestäneet aktiivisesti tapahtumia ja palveluita kuntalaisille niin omana toimintana kuin yhteistyössä muiden tahojen kanssa. Maksullisten tapahtumien lisäksi järjestetään myös maksuttomia tapahtumia taloudellisen saavutettavuuden nimissä. Tarjottavissa palveluissa on huomioitu myös moninaisuus ja eri taustoista tulevat ihmiset. Tarkastuslautakunta nostaa tärkeänä ja arvokkaana kulttuurin toiminnan monipuolisen yhteistyön eri tahojen kanssa sekä yleisön moninaisuuden huomioimisen tarjottavissa palveluissa.

Koronapandemian aiheuttamat sulkua- ja rajoitustoimenpiteet ovat vaikuttaneet merkittävästi tapahtuma- ja kulttuuripalveluiden toimintaan vielä alkuvuonna 2022. Harrastuksista luopuneita on edelleen paljon, ja kulttuuritilojen ja -tapahtumien kävijämäärissä ei olla täysin päästy tavoitteisiin. Positiivista kehitystä kävijämäärissä on ollut nähtävissä loppuvuodesta 2022.

3.4 LIIKUNTAPALVELUT

Liikunnan ja urheilun tulosityksikön tehtävänä on yhteistyössä eri toimijoiden kanssa huolehtia kaupunkilaisten liikunnan ja urheilun edistämisestä. Tulosityksikkö vastaa kaupungin liikunta- ja urheilutoiminnasta luomalla kaupunkilaisille liikuntaedellytyksiä, tukemalla kansalaistoimintaa, edistämällä ulkoilua, harraste-, kilpa- ja huippu-urheilua, kehittämällä terveyttä edistävää liikuntaa, ylläpitämällä liikuntapaikkoja sekä järjestämällä liikuntaa ottaen huomioon erityisesti erityisryhmät. Tulosityksikkö osallistuu myös liikuntapaikkojen ja -alueiden suunnitteluun sekä vastaa niiden ulkopuolisesta käytöstä. Lisäksi tulosityksikkö huolehtii kaupungin satama-alueisiin liittyvistä tehtävistä sekä vastaa liikuntatapahtumien järjestämisestä yksin tai yhdessä muiden kaupungin tulosityksiköiden tai kumppaneiden kanssa.

Tulosityksikössä on liikuntapalvelujen ja olosuhteiden palvelualueet, jotka jakautuvat edelleen palveluyksiyöihin tehtävien mukaan, joita liikuntapalveluissa ovat tilavaraustoiminta, liikunnanohjaustoiminta sekä seurayhteistyö. Olosuhteet palvelualueen palveluyksiköt ovat tilat, mannerulkoilu sekä merellinen ulkoilu.

Liikunnan ja urheilun tulosityksikön painopisteinä vuosina 2022–2023 ovat muun muassa digitaalisen kulttuurin, kuten e-urheilun kehittäminen, tiedolla ja vaikuttavuudella johtaminen sekä asiakaspalautteiden hyödyntäminen. Tulosityksikön TakE -ohjelman tuottavuustavoite valtuustokauden aikana on yhteensä 3,05 milj. euroa ja sitä toteutetaan noin 1 milj. euron säästöillä sekä noin 2 milj. euron maksutulojen lisäyksillä.

Espoossa on viisi käytössä olevaa uimahallia, joista uusin on keväällä 2022 avattu Matinkylän uimahalli. Ensimmäisen toimintavuoden aikana tiloissa on ollut merkittävän paljon korjaustarpeita, joita korjataan takuukorjauksina. Pienempiä korjauksia tehdään viikoittaisten lyhyiden huoltokatkosten aikana ja kesäsulun aikana toteutetaan pidempikestoisia korjaustöitä muun muassa pesuhuoneissa ja saunatiloissa. Energiansäästösyistä uimahallien saunojen päällä pitämistä on rajoitettu talvella 2022–2023. Espoonlahden uimahalli on tekniseltä kunnoltaan peruskorjauksen tarpeessa ja peruskorjauksen tai uudisrakennuksen vaihtoehtoja selvitetään.

Koronapandemia vaikutti liikunnan ja urheilun tulosityksikön toimintaan ja talouteen edelleen vuonna 2022, alkuvuodesta liikuntatilat olivat suljettuina ja rajoitusten purkamisen sekä liikuntatilojen avaamisen jälkeen esimerkiksi ohjatut liikuntaryhmät ovat olleet vajaita. Alakoulu- ja esikouluikäisiä lasten uinninopetuksen vajetta on kurottu kiinni muun muassa järjestämällä lisäryhmiä. Seuratoiminnasta lähti koronapandemian aikana lähes 3 000 lasta ja nuorta, joka vastaa noin seitsemää prosenttia koko harrastajakannasta. Lasten ja nuorten saamista takaisin seuratoiminnan pariin edistetään eri toimenpitein yhteistyössä seurojen kanssa. Vuoden 2022 tilinpäätöksessä on todettu, että lasten ja nuorten osalta paluu harrastuksiin on sujunut melko hyvin. Harrastuksista pois jäantiä oli paljon myös erityisryhmissä ja liikuntaneuvonnassa. Liikunnanohjauspalveluissa tehdään työtä ikäihmisten houkuttelemiseksi takaisin liikuntapalveluiden piiriin markkinoinnin, viestinnän sekä Seniorit liikkeelle kuukausitapahtumien keinoin. Lisäksi markkinointia ja viestintää on tehostettu esimerkiksi Mikset lähtis messiin -kampanjan avulla. Korona-aikana otettiin käyttöön matalan kynnyksen liikuntapaikkoja, kuten ulkokuntosaleja, liikuntaportaita, puistojumppia ja sosiaalisen median videoita.

Harrastamisen polku

Maksutonta harrastamista tarjotaan säännöllisesti viikoittain yhteistyössä seurojen ja koulujen kanssa jo yli 2 500 lapselle. Lasten yhdenvertainen mahdollisuus osallistua ja oikeus turvalliseen lapsuuteen ehkäisee eriarvoisuutta ja syrjäytymistä. Matalan kynnyksen harrasteryhmiä tullaan lisäämään vuonna 2023 kaupungin eri alueille. Espoon liikuntapalvelujen oma harrastamisen malli on ollut toiminnassa jo useiden vuosien ajan.

Espoon oman harrastamisen polun lisäksi on alkanut myös Suomen harrastamisen malli, joka luo edelleen lisämahdollisuuksia Espoon maksuttoman harrastamisen polun lisäksi. Suomen harrastamisen mallin tarkoituksena on mahdollistaa koulupäivän yhteydessä kaikille lapsille ja nuorille maksuton ja mieluisa liikunta- tai muu harrastus. Tavoitteena on siten tukea lasten ja nuorten hyvinvointia. Mallin toteuttamiseen on aluehallintovirastojen toimesta myönnetty avustusta kunnille. Lukuvuosille 2022–2023 Espoolle on myönnetty noin 0,3 milj. euroa ja hallinnoijana on kulttuurin tulosityksikkö.

Luistelua

Kuva: Tuire Ruokosuo

Hiihtäjiä

Kuva: Kimmo Brandt/ Compic Oy

Tarkastuslautakunnan johtopäätökset

Tarkastuslautakunnan arvion mukaan Espoon liikuntapalveluissa tehdään hyvää työtä ja erityisesti hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen näkökulma korostuu. Käytössä olevat mallit, kuten 68+ sporttiranneke sekä erityisryhmien liikuntapalvelut ja niihin kuuluva ns. ystäväetus, ovat erittäin onnistuneita ja niitä voisi markkinoida vielä aktiivisemmin. Tarkastuslautakunta kannustaa jatkamaan työtä sen eteen, että tavoitettaisiin juuri ne käyttäjäryhmät, jotka palveluista eniten hyötyisivät esimerkiksi huolehtimalla edelleen maksuttomien palvelujen tarjonnasta ja palvelujen esteettömyydestä ja saavutettavuudesta. Lasten ja nuorten hyvinvoinnin tukemiseksi kaikilla lapsilla ja nuorilla tulee olla mahdollisuus harrastukseen.

Koronapandemian aiheuttamat sulk- ja rajoitustoimenpiteet vaikuttivat merkittävästi liikunnan ja urheilun tulosityksikön toimintaan alkuvuodesta 2022. Harrastuksista pois jääneitä on edelleen paljon, ja työtä tehdään aktiivisesti erityisesti lasten ja nuorten sekä ikäihmisten saamiseksi takaisin harrastusten pariin. Koronapandemian aikana otettiin käyttöön matalan kynnyksen liikuntapaikkoja, kuten ulkokuntosaleja, jotka osoittautuivat suosituiksi ja näitä palveluja toivotaan jatkettavan ja edelleen kehitettävän.

Tarkastuslautakunnan suositukset

Liikuntatilojen riittävydestä ja käytettävyydestä suhteessa kasvavaan väestömäärään tulee kaupungissa pitää huolta, koska liikunnalla on merkittävä rooli asukkaiden terveyden ja hyvinvoinnin edistämisessä.

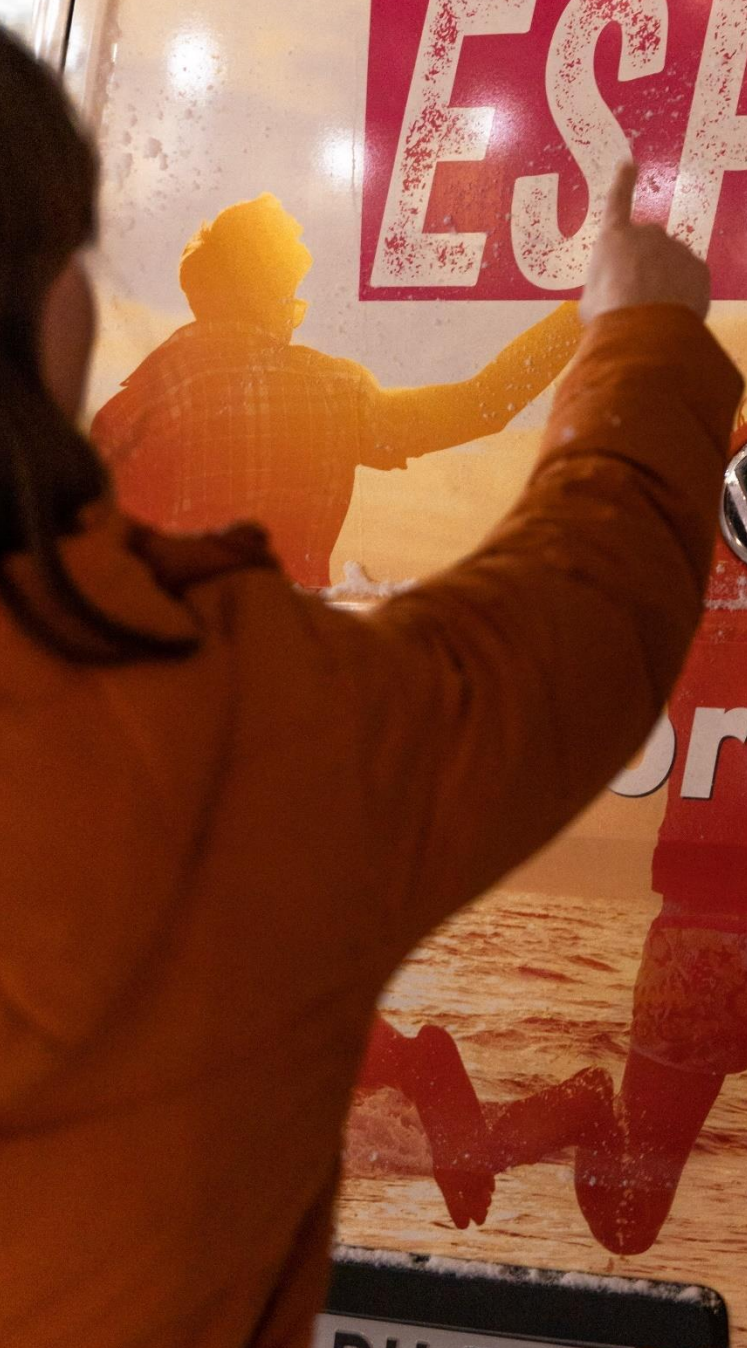
Käytössä olevien onnistuneiden mallien, kuten 68+ sporttirannekkeen, aktiivinen markkinointi on tärkeää, jotta kuntalaiset saavat tiedon käytettävissä olevista eduista.

**NUORI
ESPOO**

orie

4 HYVINVOINNIN JA TERVEYDEN SEKÄ KASVUN JA OPPIMISEN TOIMIALOJEN PALVELUJEN ARVIOINTI

4.1 LASTEN JA NUORTEN HYVINVOINTI

Lasten ja nuorten hyvinvointiin vaikuttavat monet yhteiskunnan osa-alueet ja hyvinvoinnin edistämässä kunnilla ja hyvinvointialueilla on keskeinen rooli. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen kouluterveyskyselyn 2021 tulosten mukaan suurin osa pääkaupunkiseudun lapsista ja nuorista on tyytyväisiä elämäänsä, mutta koulu-uupumus on lisääntynyt selvästi etenkin tytöillä. Esimerkiksi koronapandemia ja epävarma maailmantilanne ovat vaikuttaneet lasten ja nuorten hyvinvointiin. Erityisen haastavaa etäopetusaika on ollut niille nuorille, joilla oli vaikeuksia jo ennen koronaa sekä niille, joiden äidinkieli on muu kuin suomi tai ruotsi. Samalla lasten ja nuorten palvelujen toimivuus ja niiden resurssien riittävyys huolestuttavat.

4.1.1 PKS-KAUPUNKIEN JA HUSIN TARKASTUSLAUTAKUNTIEN YHTEISARVIOINTI: LASTEN JA NUORTEN HYVINVOINNILLE ASETETTUJEN TAVOITTEIDEN EDISTÄMINEN

Pääkaupunkiseudun kaupunkien sekä Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirin (HUS) tarkastuslautakunnat ovat arvioineet yhdessä alueen lasten ja nuorten hyvinvoinnille asetettujen tavoitteiden toteutumista ja miten niitä on edistetty. Kukin tarkastustoimi arvioi aiheesta omasta näkökulmastaan sekä omista lasten ja nuorten hyvinvoinnille asetetuista tavoitteistaan lähtien. Kaupunkien arvioinnissa selvitettiin, miten hyvinvointisuunnitelmien ja talousarvioiden tavoitteet ovat toteutuneet peruskoululaisilla ja toisen asteen opiskelijoilla. Espoo ja Kauniainen tarkastelivat peruskouluja, Vantaa lukioita sekä Helsinki lukioita ja ammatillista koulutusta. HUSin arviointi kohdistui HYKS-alueen sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämissuunnitelmassa 2021–2025 lasten ja nuorten mielenterveyspalveluille asetettujen tavoitteiden toteutumiseen sekä nuorten päihdehoidon järjestämiseen.

Keinot lasten ja nuorten hyvinvoinnin parantamiseen

Arvioinnin tulosten perusteella kaupungit ovat tehneet monenlaisia toimenpiteitä lasten ja nuorten hyvinvoinnin vahvistamiseksi ja myös uusia toimintatapoja on otettu käyttöön. Kaupungeissa on käytössä toimintamallit, joilla puututaan poissaoloihin ja kiusaamiseen. Yhteistä kaikkien kaupunkien opetustoimessa on ollut tavoite yhteisöllisyyden lisäämiseksi koronapandemian jälkeen. Espoossa perusopetuksen koulut ovat laatineet koronasta palautumissuunnitelmat yhteisöllisyyden lisäämiseksi. Hyvinvointia tukevien palvelujen saatavuutta on pyritty parantamaan. Kauniaisten tavoitetta toteutetaan yhteisillä verkostokoulutuksilla. Turvallisuuteen panostetaan peruskouluissa. Arvioinneissa havaittiin, että erityistä huomiota olisi kiinnitettävä maahanmuuttajataustaisten ja vieraskielisten lasten ja nuorten hyvinvointiin.

Toisella asteella on palkattu lisää opiskeluhoollon työntekijöitä turvaamaan oppivelvollisuuden toteutuminen ja lakisääteinen mitoitus. Monialaisia asiantuntijaryhmiä on hyödynnetty aiempaa enemmän nuorten tueksi. Helsingin oppilaitoksissa nuorten hyvinvointia on pyritty edistämään palkkaamalla yhteisökuraattoreita, arkiohjaajia, monikielisiä ohjaajia ja liikuntacoacheja. Yhteisöllisyyttä edistetään hyvinvointikahviloiden avulla. Vantaalla on saatu hyviä kokemuksia opiskelijoiden tukisovelluksesta, jonka avulla nuoria ohjataan tarvittaessa avun ja tuen piiriin. Nuortenkeskus Nupin toiminnan laajennus on parantanut palveluun pääsyä. Sekä Helsingissä että Vantaalla toimii psykiatrisia sairaanhoitajia opiskeluterveydenhuollossa. Osa hyvinvoinnin edistämiseen tarkoitetuista toimenpiteistä on rahoitettu erillisillä määrärahoilla, joten toiminnan jatkuvuus ei ole varmaa.

Palveluihin pääsy

Lisääntyneet mielenterveysongelmat ovat viime vuosina lisänneet opiskeluhuollon palvelujen painotusta yksilölliseen opiskeluhooltoon yhteisöllisen sijasta. Opiskeluhoollossa haasteita on erityisesti psykologille pääsyssä. Espoossa, Vantaalla ja Helsingissä on viime vuosina koulutettu opiskeluhoollon ja muuta sosiaali- ja terveystalvelujen henkilöstöä erityisen paljon erilaisiin vaikuttaviin lyhytterapiamenetelmiin, joilla tuetaan lasta tai nuorta varhaisessa vaiheessa. Koulutusta on lisätty Terapiat etulinjaan -hankkeella vuodesta 2020 alkaen HUSin koordinoimana. Menetelmien soveltamisesta on saatu hyviä kokemuksia, mutta haasteena on koulutuksen rahoituksen turvaaminen ja osaamisen ylläpito.

Lasten ja nuorten mielenterveystalvelut ovat pirstaleiset, hoitovastuut osin epäselvät, toimivat hoito- ja palveluketjut puuttuvat tai ovat kuntakohtaisia ja palveluihin pääsyssä on viivettä. Keskeisin haaste on edelleen se, että erityisesti nuorten lievien ja keskivaikeiden mielenterveysongelmien hoidolle ei ole selkeää vastuutahoa. Tämä tulee esiin esimerkiksi siten, että opiskeluhoollossa kannatellaan sellaisia asiakkaita, jotka tarvitsisivat hoidollisempia talveluja ja HUSissa hoidetaan sellaisiakin lapsia ja nuoria, jotka eivät välttämättä tarvitsisi erikoissairaanhoidotasoista hoitoa. Sekä kaupunkien sisällä että kaupunkien ja HUSin välillä vastuissa ja työnjaossa on edelleen kehitettävää. Yhteistyötä hoidon porrastuksen selkiyttämiseksi on kuitenkin tehty ja on tärkeää, että tätä työtä jatketaan.

HUSin arvioinnissa tuotiin esiin, että lastensuojelulaitoksissa asuvien psykiatrisesti oireilevien lasten ja nuorten talveluiden tuottamiseen osallistuvien toimijoiden roolit ovat epäselvät ja yhteistyön käytännöt vielä puutteellisia. Lisäksi havaittiin, että nuorten päihdehoidon järjestelmä pääkaupunkiseudulla on pirstaleinen. THL:n kouluterveyskyselyn 2021 mukaan viimeisen kolmen vuoden aikana humalajuominen on vähentynyt nuorten keskuudessa. Pääkaupunkiseudun kaupungeissa kannabista kokeiltiin koko maata enemmän kaikilla kouluasteilla. Myös muiden laittomien huumeiden kokeilu oli pääkaupunkiseudun kaupungeissa muuta maata yleisempää.

Kaupunkien, hyvinvointialueiden ja HUSin yhteistyö lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi

Lasten ja nuorten hyvinvointiin voidaan jatkossakin vaikuttaa parhaiten siellä, missä lapset ja nuoret viettävät arkeaan eli kouluissa, oppilaitoksissa, harrastuksissa ja perheissä. Sosiaali- ja terveydenhuollon rakenteiden muutoksessa tiivis yhteistyö kaupunkien, hyvinvointialueiden ja HUSin välillä korostuu, kun pyritään edistämään lasten ja nuorten hyvinvointia.

Jo aiemmin tiedossa olleet lasten ja nuorten mielenterveystalvelujen kehittämistarpeet tulivat esiin myös tässä arvioinnissa. Pääkaupunkiseudulla talveluja tuottavien organisaatioiden yhteistyö, roolit ja tehtävät eivät edelleenkään ole selkeät. Hoito- ja palveluketjut eivät ole vielä sujuvia huolimatta kehittämisestä. Pula lasten ja nuorten mielenterveyden ammattilaisista on kaupunkien, HUSin ja hyvinvointialueiden yhteinen haaste, ja rekrytointivaikeudet ovat keskeinen hoitoon pääsyä hidastava tekijä. Erityisesti lääkäreiden ja psykologien rekrytointi on vaikeaa, ja kaupungit kilpailevat heistä keskenään sekä yksityisen sektorin kanssa.

Espoon tarkastuslautakunnan johtopäätökset

Kaikkien pääkaupunkiseudun kaupunkien opetustoimissa on tavoite yhteisöllisyyden lisäämiseksi koronapandemian jälkeen. Kaupungeissa on käytössä toimintamallit, joilla puututaan poissaoloihin sekä kiusaamiseen.

Palveluihin pääsyssä on ollut viivettä sekä kaupunkien omissa että HUSin tuottamissa talveluissa. Opiskeluhoollossa haasteita on erityisesti psykologille pääsyssä. Kaupungeissa on otettu uusia toimintatapoja käyttöön, opiskeluhoollon henkilöstöä on lisätty ja kaupunkien

ammattilaisia on koulutettu laajasti lievien ja keskivaikeiden mielenterveyshäiriöiden hoitoon tarkoitettujen lyhytterapiamenetelmien käyttöön.

Mielenterveyspalveluissa keskeisin haaste on edelleen se, että erityisesti nuorten lievien ja keskivaikeiden mielenterveysongelmien hoidolle ei ole selkeää vastuutahoa. Tämä tulee esiin esimerkiksi siten, että koulu- ja opiskeluhollossa kannatellaan sellaisia asiakkaita, jotka tarvitsisivat hoidollisempia palveluja ja HUSissa hoidetaan sellaisiakin lapsia ja nuoria, jotka eivät välttämättä tarvitsisi erikoissairaanhoidotasoisia hoitoa.

Pääkaupunkiseudulla palveluja tuottavien organisaatioiden yhteistyö, roolit ja tehtävät eivät edelleenkaan ole selkeät. Hoito- ja palveluketjut eivät ole vielä sujuvia huolimatta kehittämisestä.

Pula lasten ja nuorten mielenterveyden ammattilaisista on kaupunkien, HUSin ja hyvinvointialueiden yhteinen asia. Sosiaali- ja terveydenhuollon rakenteiden muutoksessa tiivis yhteistyö kaupunkien, hyvinvointialueiden ja HUSin välillä korostuu, kun pyritään edistämään lasten ja nuorten hyvinvointia.

4.1.2 ESPOOLAISTEN LASTEN JA NUORTEN MIELEN HYVINVOINTI

Espoon tavoitteena oli arvioida, onko oppilaiden mielen hyvinvointia Espoon peruskouluissa edistetty talousarviossa 2022 sekä lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmassa 2022–2025 asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Arvioinnissa selvitettiin opiskeluhollossa palvelujen tarvetta, saatavuutta ja vakanssimääriä. Lisäksi selvitettiin toimenpiteitä ja menetelmiä, jotka vahvistavat oppilaiden mielen hyvinvointia, edistävät oppilaiden hoitoon pääsyä sekä ehkäisevät väkivaltaa, kiusaamista ja häirintää. Arvioinnissa selvitettiin myös turvallisuusohjelman toimenpiteiden edistämistä ja maahanmuuttajataustaisten oppilaiden palveluita. Arviointi kohdistui Kasvun ja oppimisen toimialan peruskoulujen opetusyksiköihin ja kuraattori- ja psykologipalveluihin sekä Hyvinvoinnin ja terveyden toimialan kouluterveydenhuoltoon. Kuraattori- ja psykologipalvelujen sekä kouluterveydenhuollon järjestämisvastuu siirtyi Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueelle vuoden 2023 alussa.

Opiskeluhollossa kuraattori- ja psykologipalvelujen sekä kouluterveydenhuollon palvelujen järjestäminen

Yhteisöllisen opiskeluhollossa tavoitteena on ensisijaisesti ennaltaehkäisevä ja koko koulua tukeva työ, jossa ehkäistään ongelmien syntyä tai tunnistetaan ongelmat jo varhaisessa vaiheessa sekä järjestetään tarvittava opiskeluhollossa tuki. Opiskeluhollossa toiminnasta vastaa koulukohtainen opiskeluhollossa ryhmä, jota johtaa rehtori. Vuonna 2022 Suomenkielisessä perusopetuksessa perustettiin opiskeluhollossa kehittämiseen rehtoryöryhmä ja vahvistettiin opiskeluhollossa alueellista yhteistyötä. Rehtorikyselyn 2022 mukaan rehtorit olivat opettajia selvemmin sitä mieltä, että opiskeluhollossa painopiste ei ole ennaltaehkäisevässä opiskeluhollossa, kuten pitäisi.

Yksilökohtaisella opiskeluhollossa tarkoitetaan yksittäisille oppilaille annettavia kouluterveydenhuollon palveluja, opiskeluhollossa kuraattori- ja psykologipalveluja sekä monialaista yksilökohtaista opiskeluhollossa tuki. Yksilökohtaisen opiskeluhollossa kuraattori- ja psykologipalveluissa määräajat päästä keskustelemaan ensimmäisen kerran kuraattorin tai psykologin kanssa viimeistään seitsemäntenä oppilaitoksen työpäivänä tai kiireellisessä tapauksessa samana tai seuraavana työpäivänä eivät toteutuneet aivan kaikilla asiakkailla. Syyskuussa 2022 psykologien tapaamisen määräaika toteutui 96,1 prosentilla ja kuraattorin 95 prosentilla. Kuraattorin vakanssien lakisääteinen henkilöstömitoitus 670 oppilasta yhtä kuraattoria kohden suomenkielisten oppilaiden osalta ei toteutunut vuonna 2022 oppilasmäärän ollessa keskimäärin 680 yhtä kuraattoria kohden. 11 kuraattoria ja yksi psykologi rekrytoitiin lisää valtionavustuksilla ja heidät vakinaistettiin syksyllä 2022,

mikä on lisännyt hoitoon pääsyn mahdollisuuksia. Psykologien henkilöstömitoitus 780 oppilasta psykologia kohden tulee voimaan 1.8.2023, mutta haastava psykologien saatavuustilanne vaikeuttaa henkilöstömitoitukseen pääsemistä. Yhdellä psykologilla oli keskimäärin 729 suomenkielistä oppilasta vuonna 2022. Lukuvuonna 2021–2022 kuraattorien asiakasmäärä oli 4 953 ja psykologien 3 668. Psykologien asiakasmäärä notkahti edellisestä lukuvuodesta, koska psykologeja on liian vähän kouluissa.

Kouluterveydenhuollon tavoitteeseen tehdä terveystarkastus 90 prosentille oppilaista ei todennäköisesti päästä lukuvuoden 2022–2023 aikana, koska henkilöstöresursseja ei ole tarpeeksi. Poikkeusvuosien jälkeinen tuen tarve lapsilla ja perheillä on lisääntynyt, jonka vuoksi kouluterveydenhuollon resurssia kohdennettiin erityisen tuen tarpeen käynteihin. Tämä heikensi huomattavasti koululaisten mahdollisuutta päästä määräaikaistarkastuksiin ja toisaalta aiheutti hoitovelkaa tuleviin vuosiin. Terveysdenhuollon palveluihin on tullut myös lisätehtäviä, joihin henkilökuntaa ei ole riittävästi. On myös huomioitava, että terveydenhuollon terveydenhoitaja- ja lääkäripalveluiden henkilöstösuositukset ovat vuodelta 2004. Lisäksi maahanmuuttajataustaiset ja vieraskieliset lapset ja nuoret tarvitsevat enemmän palveluita ja aikaa. Syyslukukaudella tehtyjen terveystarkastusten toteuma oli 23 prosenttia, kun tavoite oli 40 prosenttia. Vuonna 2021 terveydenhoitajien asiakasmäärä oli 24 937 ja lääkärien 7 201. Asiakasmäärät ovat vähentyneet koronapandemian aikana. Lisäksi opetusyksiköissä ja opiskeluhollossa kannateltiin oppilaita, jotka olisivat tarvinneet Espoon oman lastenpsykiatrian konsultaatiota, mutta he eivät ole päässeet vastaanotolle. Oppilaiden ongelmat eskaloituivat erikoissairaanhoidotasoisiksi, koska kaikki apua tarvitsevat oppilaat eivät saaneet apua omalta lastenpsykiatrialta.

Opiskeluhollossa kuraattori- ja psykologipalvelujen sekä kouluterveydenhuollon palvelujen järjestämistä vastuun siirtymässä hyvinvointialueelle on ollut tärkeintä, että oppilaiden ja opiskelijoiden palveluihin ei tule muutoksen vuoksi häiriöitä. Opiskeluhollossa palvelujen tulee jatkossakin olla kouluissa ja oppilaitoksissa helposti oppilaiden, opiskelijoiden ja opetushenkilöstön saavutettavissa. Opiskeluhollossa on edelleen henkilöstöpulaa, ja suositusten mukaiseen resursointiin ei ole päästy kaikissa kouluissa/oppilaitoksissa. Kasvun ja oppimisen toimialan näkökulmasta keskeistä on, että myös muut oppilaan tarvitsemat sosiaali- ja terveyspalvelut ovat helposti saatavilla ja jokainen oppilas saa tarvitsemansa tuen esimerkiksi mielen hyvinvoinnin haasteissa. Myös Espoon kaupungin tarkastuslautakunta edellytti vuoden 2021 arviointikertomuksessaan, että lasten ja nuorten mielenterveyspalvelujen riittävä tarjonta on varmistettava.

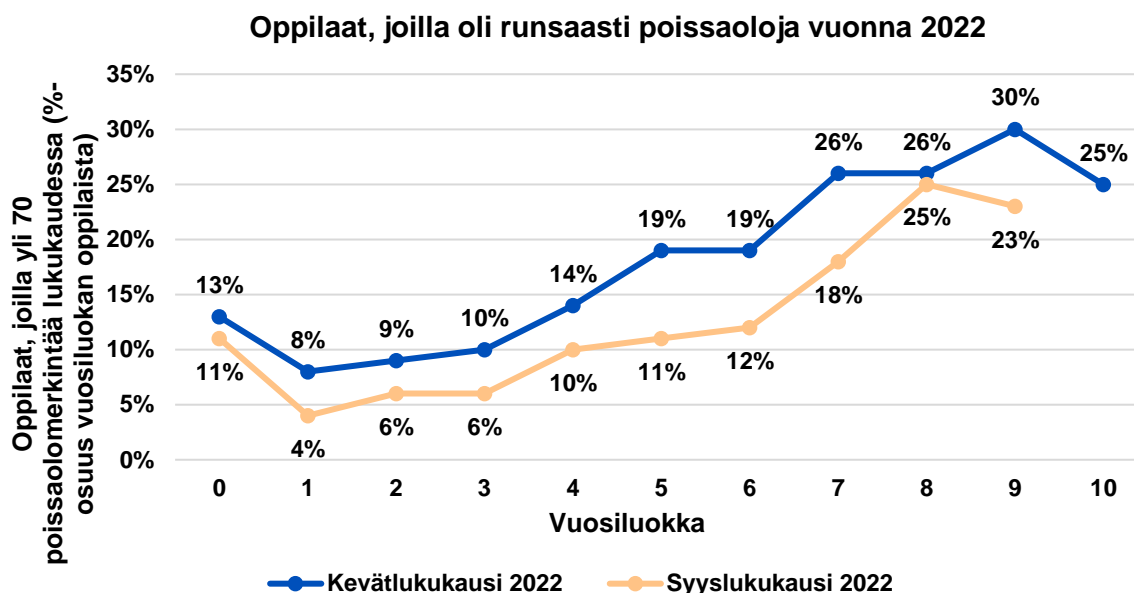
Perusopetuksen opetusyksikön ja opiskeluhollossa toimien piteet ja menetelmät oppilaiden mielen hyvinvoinnin edistämiseksi

Opiskeluhollossa koulutettiin työntekijöitä tutkimukseen ja näyttöön perustuviin menetelmiin, kuten lyhytterapeuttiseen työotteeseen, Cool Kids-interventioon ja IPC-interventioon ja kaikki työntekijät hyödynsivät työssään erilaisia menetelmiä asiakkaan tarpeen mukaan. Kaikki työntekijät koulutettiin lyhytterapeuttiseen työotteeseen, ja työntekijöiden mukaan sen käyttökokemukset olivat hyviä ja lapset saivat menetelmällä nopeasti apua.

Oppilaskyselyn 2022–23 tulosten mukaan koulussa lähes aina hyvin voivien oppilaiden määrä oli 49,1 prosenttia ja se laski hieman edellisestä vuodesta. Paljon poissa olleiden oppilaiden määrä oli 5 404 kevätlukukaudella 2022 ja 3 886 syyslukukaudella 2022. Seuraavassa kaaviossa on esitetty vuosiluokittain oppilaiden osuudet, joilla oli yli 70 poissaolomerkintää kevä- ja syyslukukausina 2022. Vuonna 2022 paljon poissa olleista oppilaista tehtiin tarkempi selvitys ja toimialarajat ylittävä ryhmä on kokoontunut miettimään toimenpiteitä trendin kääntämiseksi. Oppilaiden lisääntyneitä koulupoissaoloja pyritään ehkäisemään panostamalla yhteisölliseen opiskeluhoitoon. Opetusyksiköissä on laadittu koronasta palautumissuunnitelmat, joiden tarkoituksena on muun muassa lisätä koulujen yhteisöllisyyttä. Suomenkielinen perusopetus on toista lukuvuotta mukana sitouttavan kouluyhteistyön SKY-hankkeessa, ja ruotsinkielisessä perusopetuksessa on närvaroteam koulusta poissaolevien oppilaiden apuna. Espoossa on harrastamisen Suomen

mallin mukainen Espoon harrastuspolku -toiminta, joka tarjoaa lapsille ja nuorille mahdollisuuden harrastaa esimerkiksi kulttuuria ja liikuntaa koulupäivän yhteydessä.

Lähde: Suomenkielisen perusopetuksen arviointiraportti 2022.

Opetusyksiköissä toteutetaan toimenpiteitä ja menetelmiä, jotka ehkäisevät väkivaltaa, kiusaamista ja häirintää. Yhdessä vahvaksi yhteisöksi - Ei kiusaamiselle -suunnitelma on käytössä ja sen kaupunkitasoista seuranta ohjeistettiin syksyllä 2022. Espoo on ottanut syksyn 2022 aikana käyttöön Someturva-palvelun. Lisäksi Espoon lapsiperheiden erityispalveluissa oli käytössä Barnahus-malli, johon koulutettiin työntekijöitä. Oppilaskyselyn 2022–23 tulosten mukaan 47 prosenttia oppilaista vastasi, että ”koulumme aikuiset puuttuvat kiusaamiseen lähes aina” ja 81 prosenttia vastasi, että ”minua ei kiusata”. Henkilöstön ja oppilaiden näkemykset kiusaamiseen puuttumisesta erosivat toisistaan: henkilöstön raportoimana kiusaamista ehkäisevät mallit on otettu käyttöön useammassa koulussa kuin aiemmin, mutta oppilaiden mielestä aikuiset puuttuvat kiusaamiseen hieman aiempaa harvemmin. Espoon turvallisuusohjelma päivitetään vuoden 2023 aikana, ja Espoon kouluturvallisuustyöryhmän toimintaa uudistettiin syksyllä 2022. Ryhmä raportoi säännöllisesti Kasvun ja oppimisen toimialan johtoryhmälle.

Tarkastuslautakunnan johtopäätökset

Espoolaisten lasten ja nuorten hyvinvointi ja sen kehitys on samansuuntainen kuin koko pääkaupunkiseudulla. Kouluterveyskyselyn 2021 tulosten mukaan suurin osa pääkaupunkiseudun lapsista ja nuorista on tyytyväisiä elämäänsä, mutta kyselyn tuloksissa nousee esiin etenkin tyttöjen kokema yksinäisyys, uupumus ja ahdistus.

Lasten ja nuorten hyvinvoinnin tilan taustalla vaikuttavat muun muassa koronan aiheuttamat sulk- ja rajoitustoimenpiteet, Venäjän hyökkäyssota Ukrainaa vastaan ja sosiaalisen median aiheuttamat paineet. Tarkastuslautakunnan arvion mukaan näihin juurisyyihin on haastavaa vaikuttaa opetusyksiköiden tai opiskeluhuollon tasolla. Yleiskuva näyttää siltä, että lasten ja nuorten mielen hyvinvointi on menossa huonompaan suuntaan. Valtuusto edellytti, että kaupungin rooli koronan ja soteuudistuksen jälkeen vaatii erityistoimenpiteitä. Sen seurauksena Espoo asetti vuodelle 2022 tulostavoitteeksi, että lapset ja nuoret voivat hyvin.

Yhteisöllisellä opiskeluhoollolla, koronastapalautumissuunnitelman ja kiusaamisen vastaisen suunnitelman toimenpiteillä sekä harrastustoiminnalla edistetään opetusyksiköiden

yhteisöllisyyttä ja ehkäistään oppilaiden syrjäytymistä. Oppilaiden koulupoissaolot ovat lisääntyneet ja niiden vähentämiseksi on aloitettu toimialarajat ylittävä yhteistyö.

Opiskeluhuollon psykologien henkilöstöresurssitilanne on huolestuttava. Keskeiseksi syyksi psykologien saatavuusongelmiin on tunnistettu se, että psykologeja on rajallinen määrä ja heitä siirtyy yksityisen sektorin palvelukseen. Kuraattoreja on saatu rekrytoitua lisää valtionavustuksilla, mikä on hyvä asia. Kouluterveystarkastusten määrä ei ole tavoitteen mukainen, mikä johtuu koronan aiheuttamista erityisjärjestelyistä ja henkilöstövajeesta. Neuropsykiatrisesti oireilevien lapsien auttamiseksi tulee asiantuntijoiden nepsy-osaamista vahvistaa Kasvun ja oppimisen palveluissa.

Tarkastuslautakunta pitää tärkeänä, että koulun ja huoltajien yhteistyö ja kommunikointi toimii ja että kommunikoidaan sähköisten viestien lisäksi kasvatusten, jotta lapset ja nuoret saavat koulunkäyntiin tarvitsemansa tuen.

Espoon kaupungin ja hyvinvointialueen välinen yhteistyö on tärkeää, koska kaupungin ja hyvinvointialueen palveluita käyttävät samat lapset ja nuoret, joiden asiat ovat yhteisiä organisaatioiden välillä. On pidettävä huoli siitä, että opiskeluhuollon painopisteenä pysyy yhteisöllinen opiskeluhoito, vaikka opiskeluhoito ja opetus järjestetään eri organisaatioista. Tarkastuslautakunta huolehtaa, että riittääkö Espoon alueelle tarpeeksi opiskeluhuollon työntekijöitä jo ennestään vaikeassa resurssitilanteessa. Vuoden 2023 alun tilanteessa suositusten mukaiseen resursointiin ei ole päästy kaikissa kouluissa/oppilaitoksissa.

Tarkastuslautakunnan suositukset

Kasvun ja oppimisen toimialan tulee osaltaan huolehtia lasten ja nuorten hyvinvointia tukevien palvelujen riittävydestä, oikea-aikaisuudesta ja kehittämisestä.

Oppilaiden poissaolojen seurannan ja ehkäisyn hyväksi todettuja käytäntöjä tulee ottaa laajemmin käyttöön perusopetuksen opetusyksiköissä.

4.2 KASVUN JA OPPIMISEN SEKÄ HYVINVOINNIN JA TERVEYDEN PALVELUT MAAHANMUUTTAJATAUSTAISILLE LAPSILLE JA NUORILLE

Espoolaisten maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten oppimistulosten ero kantaväestöön aiotaan puolittaa valtuustokauden aikana oppimistuloksia nostamalla. Kotouttamisohjelman 2022–2025 mukaan oppimistuloksia parannetaan yhtenäisellä kasvun- ja oppimispolulla, jossa varhaiskasvatuksella, esiopetuksella, perusopetuksella ja toisen asteen koulutuksella on kaikilla oma tärkeä roolinsa. Onnistumisen edellytys on aktiivinen yhteispeli maahanmuuttajataustaisten vanhempien ja yhteisöjen kanssa. Keskeinen kotouttamispolitiikan onnistumisen testi on, että lapsena Suomeen muuttaneet tai täällä syntyneet ulkomaalaistausteiset lapset pärjäävät aikuisuudessaan yhdenvertaisesti suomalaistaustaisten ikätoveriensä kanssa.

4.2.1 KASVUN JA OPPIMISEN TOIMIALAN PALVELUT

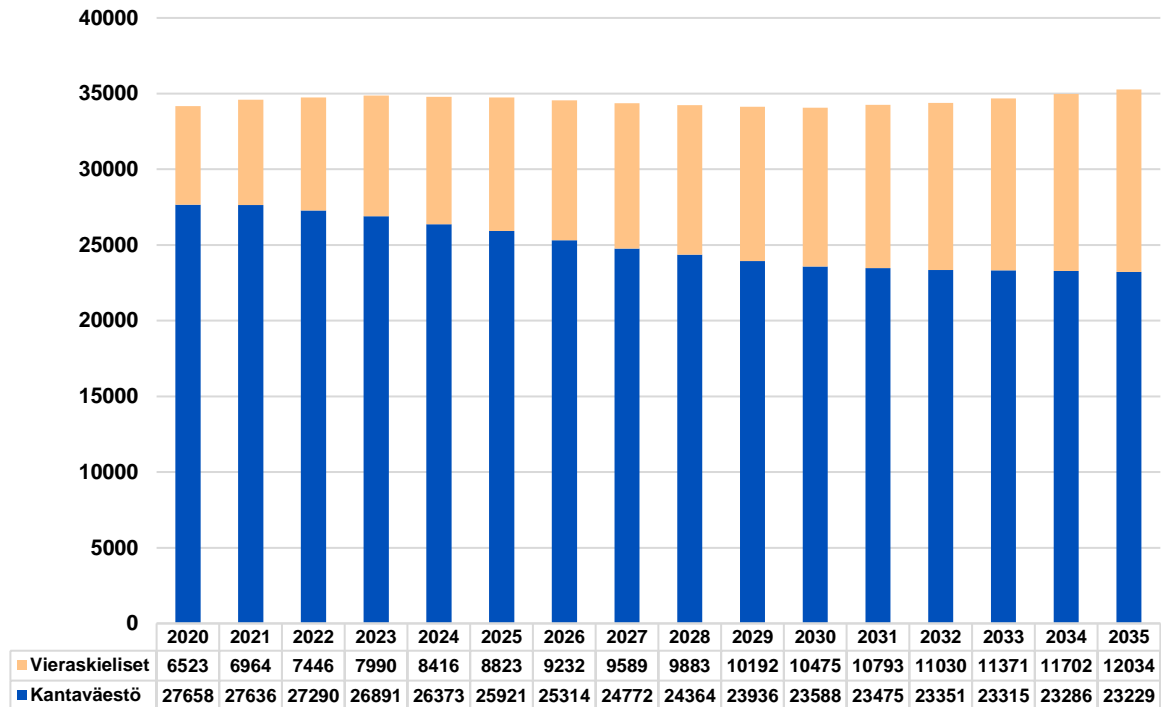
Monikulttuuristen opetuspalvelujen palvelualueen tehtävänä on vastata perusopetukseen valmistavan opetuksen, oman äidinkielen opetuksen, vähemmistöuskontojen opetuksen sekä suomi toisena kielenä -opetuksen järjestämisestä. Lisäksi opetuksen tuen tehtävänä on vastata kolmiportaisen tuen järjestämisestä. Tässä arvioinnissa Kasvun ja oppimisen toimialan osuudessa keskitytään perusopetuksen palveluihin.

Espoossa maahanmuuttajataustaisten oppilaiden kirjo on moninainen. Kasvun ja oppimisen toimialan mukaan toisena ääripäänä ovat lapset, jotka ovat kaksikielisiä toisena äidinkielenään suomi tai ruotsi ja he ovat hyvätuloisista työn perusteella Suomeen tulleista maahanmuuttajaperheistä ja toisena lapset, jotka eivät osaa lainkaan suomea tai ruotsia ja he ovat saapuneet esimerkiksi turvapaikanhakijoina Suomeen merkittävästi huonommista oloista. On huomioitava, että maahanmuuttajataustaisissa perheissä on vaihtelevasti sekä köyhiä että hyvätuloisia, ja että myös turvapaikanhakijoissa on hyvin koulutettuja ihmisiä. Maahanmuuttajataustaisilla lapsilla on kolminkertainen riski joutua kiusatuksi koulussa.

Vieraskielisten peruskouluikäisten oppilaiden osuus

Seuraavassa kuviossa on esitetty skenaario kantaväestön ja vieraskielisten oppilaiden (muu kieli kuin suomi, ruotsi tai saame) määrien ja suhteiden muutoksista vuosina 2020–2035. Peruskouluikäisten vieraskielisten osuus kasvaa vuoteen 2035 mennessä 34 prosenttiin, kun vuosien 2019–2020 vaiheessa osuus oli 19,1 prosenttia. Suurimmat ulkomaiset kieliryhmät Espoon peruskouluissa vuosina 2021 ja 2022 olivat arabia, venäjä ja viro. Arabia on noussut kielenä venäjän ja viron rinnalle, kun taas viron kielen osuus on vähentynyt, koska asuminen ja työssäkäynti Suomessa on vähentynyt virolaisten elintason noustua omassa kotimaassa.

Kantaväestön ja vieraskielisten oppilaiden osuudet vuosina 2020–2035

Lähde: Kasvun ja oppimisen toimialan esitysmateriaali tarkastuslautakunnan II jaostossa 27.10.2022.

Espoossa oman äidinkielen opetukseen osallistuu noin 5 000 oppilasta ja syyslukukaudella 2022 opetusta tarjottiin 39 kielessä. Oman äidinkielen opetus on tärkeää, koska oman äidinkielen ylläpitäminen ja opettaminen auttaa lasta oppimaan ja ymmärtämään paremmin myös suomen kieltä. Oma äidinkieltä ei opeteta kaikille, koska joukossa on hyvin harvinaisia kieliä, joita saattaa puhua vain 1–2 lasta. Perusopetuksen valtionavustus oman äidinkielen opetukseen on virallisesti noin 86 prosenttia kustannuksista, mutta valtionavustus ei kuitenkaan kata kaikkia todellisia kuluja. Siksi on arvioitu, että todellisista kustannuksista valtion tuki kattaa noin 60 prosenttia.

Lisäksi varhaiskasvatus vaikuttaa vieraskielisten lasten vuorovaikutustaitoihin ja koulumenestykseen positiivisesti. Vieraskielisten lasten määrä suomenkielisessä varhaiskasvatuksessa oli 4 176 vuonna 2021 ja heidän osallistumisasteensa varhaiskasvatukseen on tavoitellun mukaisesti noussut.

Valmistava opetus ja opetuksen kolmiportainen tuki

Maahanmuuttajataustaiset lapset voivat saada valmistavaa opetusta esiopetuksessa tai koulussa perusopetuksessa. Oppilaat ohjataan valmistavaan opetukseen Monikulttuuristen opetuspalveluiden kautta. Koulussa valmistavaa opetusta järjestetään yleisopetuksen ryhmässä (inklusiivinen valmistava opetus, IVAL) tai pienryhmässä (ryhmämuotoinen valmistava opetus, RVAL). Valmistava opetus kestää noin vuoden ja opetuskieli on suomi. Koulussa valmistavan opetuksen opetusmuoto määräytyy oppilaan suomen kielen taidon sekä koulutaustan mukaan. Valmistavan opetuksen jälkeen oppilas saa tarvittaessa tehostettua tukea opiskeluun suomeksi eri oppiaineissa. Lukuvuonna 2021–2022 ryhmämuotoisen valmistavan opetuksen ryhmiä oli 32 ja oppilaita 391. Joulukuuhun 2022 mennessä määrä oli kasvanut 63 ryhmään ja 732 oppilaaseen. Noin 20 prosenttia valmistavan opetuksen oppilaista on ukrainalaisia. Valmistavan opetuksen ryhmiä on syksyn 2022 tilanteessa enemmän kuin vuoden 2015 pakolaiskriisissä, jolloin Espooseen tuli paljon nuoria ilman huoltajaa.

Vieraskieliset lapset on tyypillisesti sijoitettu suomenkielisiin kouluihin. Kasvun ja oppimisen palveluissa vieraskielisiä lapsia pyritään jatkossa sijoittamaan entistä enemmän ruotsinkielisiin kouluihin. Ruotsinkieliset oppilaat tarvitsevat myös kouluympäristöönsä kansainvälisiä oppilaita, koska tulevaisuudessa pääkaupunkiseutu on yhä kansainvälisempi.

Oppilaan oppimisen ja koulunkäynnin tukea on mahdollista saada kolmella eri tasolla. Tukimuodot ja tukirakenteet vahvistuvat asteittain. Tuen tasot ovat yleinen tuki, tehostettu tuki ja erityinen tuki. Oppilaan tuki pyritään järjestämään yleisopetuksen ryhmässä aina kun se on oppilaan edun mukaista. Vieraskielisten oppilaiden osuudet tehostetun ja erityisen tuen oppilaista ovat kantaväestöä korkeampia, koska vieraskieliset oppilaat eivät osaa suomen kieltä kovin hyvin tai pakolaistautuneet oppilaat tulevat hyvin traumaattisista oloista, jolloin opetuksen tuen tarve on suurempi etenkin alkuvaiheessa. Positiivinen asia on, että ulkomaalaistautuneet lapset kertoivat THL:n koulu-terveyskyselyssä 2021, että he kokevat saavansa apua samoin edellytyksin ja yhtä paljon kuin suomalaiset lapset.

Vieraskielisten oppilaiden osuus tehostetun ja erityisen tuen oppilaista

Suomenkielinen opetus, syksy 2022	Oppilaita yhteensä	Joista tehostetun tuen oppilaita	Joista erityisen tuen oppilaita
Perusopetuksen oppilasmäärä	30 638 2021: 30 496 2020: 30 278	4 578 (14,9 %) 2021: 4 315 (14,1 %) 2020: 3 991 (13,2 %)	3 034 (9,9 %) 2021: 2 928 (9,6 %) 2020: 2 824 (9,3 %)
Vieraskielisten oppilaiden osuus	7 774 (25,4 %) 2021: 7 012 (23 %) 2020: 6 871 (22,7 %)	2 263 (49,4 % tehostetun tuen oppilaista) 2021: 2 168 (50,2 %) 2020: 2 037 (51 %)	2 306 (43 % erityisen tuen oppilaista) 2021: 1 174 (40,1 %) 2020: 1 032 (36,5 %)
Ruotsinkielinen opetus, syksy 2022	Oppilaita yhteensä	Joista tehostetun tuen oppilaita	Joista erityisen tuen oppilaita
Perusopetuksen oppilasmäärä	3 025 2021: 3 078 2020: 3 079	446 (14,7 % kaikista oppilaista) 2021: 436 (14,2 %) 2020: 400	158 (5,2 % kaikista oppilaista) 2021: 166 (5,4 %) 2020: 151
Vieraskielisten oppilaiden osuus	2,7 % 2021: 2,7 % 2020: 2,4 %	3,6 % tehostetun tuen oppilaista 2021: 2,3 % 2020: 3,3 %	5,7 % erityisen tuen oppilaista 2021: 7,2 % 2020: 7,9 %

Lähde: Toimintaympäristön tila Espoossa 2023, Kasvun ja oppimisen palvelut.

Espoon kotouttaminen on tuloksellista –tulostavoitteen yhtenä mittarina on, että oppimistulosten kaupunkitasoiset erot vieraskielisten ja suomen- sekä ruotsinkielisten välillä perusopetuksen loppuvaiheessa kaventuvat (6. ja 9. luokkalaisten lukuvuositodistusten keskiarvo). Oppimistulosten erot on esitetty 31.12.2022 seurannan mukaan seuraavassa taulukossa. Tulostavoite ei toteutunut, sillä oppimistulosten erot mittarista riippuen joko kasvoivat tai kaventuivat suomenkielisten oppilaiden oppimistulosten heikentymisen vuoksi. Espoon kaupunki pyrkii luomaan valtion opetusviranomaisten ja muiden pääkaupunkiseudun kaupunkien kanssa mahdollisimman pian keskiarvoseurannan korvaavan, vuosittain päivittyvän ja objektiivisemmän mittarin perusopetuksen loppuvaiheen oppimistulosten erojen ja niiden kehityksen seurantaan.

Oppimistulosten erot 31.12.2022

Suomenkielinen	Vieraskielinen	Erotus
6-luokkalaisten keskiarvo 8,52 2021: 8,56	6-luokkalaisten keskiarvo 7,86 2021: 7,86	0,66 2021: 0,7
9-luokkalaisten keskiarvo 8,40 2021: 8,43	9-luokkalaisten keskiarvo 7,67 2021: 7,64	0,73 2021: 0,79

Lähde: Tilinpäätös 2022.

Perheiden ja koulujen välinen yhteistyö

Espoon peruskouluissa toimii kulttuuriohjaajia, jotka toimivat yhteyshenkilöinä perheiden ja opettajien välillä parantaen kodin ja koulun yhteistyön mahdollisuuksia. Toiminnassa yhdistyvät konsultointi, palveluohjaus, tulkkaus ja oppilaiden sekä heidän perheenjäsentensä identiteettien tukeminen. Kulttuuriohjausta on saatavilla arabian, darin/farsin, kurdin, somalin (näissä pysyvä rahoitus) ja ukrainan kielillä. Meliora-hankkeen kautta kulttuuriohjausta laajennetaan kokoaikaisesti venäjän kieleen sekä osa-aikaisesti mandariinikiinaan, albaniaan ja thaikieleen.

Lapsen äidin koulutustasolla on tutkimusten mukaan vaikutusta lapsen koulussa menestymiseen. Suomessa on sekä korkeasti koulutettuja että kouluttamattomia ulkomaalaistaustaisia naisia. Yleistäen voidaan todeta, että hyvätuloisten työperusteisten muuttajien lapset saavat hyviä oppimistuloksia ja niiden pakolaistaustaisten perheiden lapset, jotka ovat saapuneet Suomeen huonommista oloista, saavat huonompia oppimistuloksia.

Maahanmuuttajataustaisten naisten tavoittaminen voi olla haastavaa, koska he kokevat tuntemattomien kontaktipyyntöihin vastaamisen vaikeaksi, kuten myös osallistumisen sellaisiin tapahtumiin, joita ei tunneta. Usein auttaa, että yhteydenottajana on joku tuttu, esimerkiksi samaa kieltä tai kulttuuritaustaa edustava henkilö maahanmuuttaneiden järjestöistä. Esimerkiksi asukastaloissa on aktiivisia maahanmuuttajataustaisia äitejä. Espoon Tiistilän koulussa on käynnissä koikeilu, jossa maahanmuuttajataustaiset äidit tulevat lasten koulupäivän ajaksi opiskelemaan suomen kieltä.

4.2.2 HYVINVOINNIN JA TERVEYDEN TOIMIALAN PALVELUT

Vuonna 2022 Espoon Hyvinvoinnin ja terveyden toimiala tuotti seuraavassa esitellyt palvelut. Vuoden 2023 alusta palvelujen järjestämisvastuu siirtyi Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueelle.

Espoon Hyvinvoinnin ja terveyden toimialan palveluissa tarjottiin ensisijaisesti asiakkaan tarpeen mukaista palvelua ja kieli- ja kulttuuritaustan vaikutukset sekä muu erityisen tuen tarve otettiin huomioon tilanteen mukaan. Kaikissa palveluissa oli mahdollisuus käyttää tulkkia ja mobiilitulkkausta. Kieli- ja kulttuuriasioissa voitiin myös konsultoida esimerkiksi maahanmuuttajapalveluja ja Hello Espoo Infoa. Lisäksi tehtiin yhteistyötä järjestöjen ja yhteisöjen sekä muiden toimijoiden, kuten naapurikaupunkien edustajien, poliisin ja koulutusorganisaatioiden kanssa.

Vieraskielisten asukkaiden määrän kasvu näkyi selvästi neuvolan sekä koulu- ja opiskelijaterveydenhuollon palveluissa. Osassa hyvinvoinnin ja terveyden palveluissa vieraskielisten osuus, ja yliedustus, oli huomattava, esimerkiksi lastensuojelun avohuollossa osuus oli noin 30 prosenttia ja lasten kuntoutuspalveluissa 50 prosenttia. Maahanmuuttotasaustaisten ja vieraskielisten asiakkaiden tilastointi ja tilastotiedon saaminen hyvinvoinnin ja terveyden palveluissa oli haastavaa, koska rekisteröity ja todellinen palvelukieli saattoivat erota toisistaan.

Hyvinvoinnin ja terveyden toimiala toi esille, että kotouttamisen edistämisen termin vastine on nykyisin kotoutumisen edistäminen, mikä kuvaa näkökulman painotusta kohti kotoutujan omaa aktiivista toimintaa eikä ylhäältä annettuun kotouttamiseen.

Sosiaali- ja terveystalveluiden käytännöt maahanmuuttajille ja vieraskielisille

Äitiys- ja lastenneuvoloissa toimi terveydenhoitajien monimuotoisuusryhmä NeMo, jonka tehtävänä oli luoda käytäntöjä ja jakaa tietoja neuvoloiden kesken monimuotoisuudesta ja monikulttuurisuudesta. Espoon FGM-työryhmä (Female genital mutilation, tyttöjen ja naisten sukuelinten silpominen) jakoi tietoa ja neuvoja esimerkiksi puheeksi ottamisesta ja asiakkaiden ohjaamisesta saatavilla olevan avun piiriin. Moniku-palvelu oli tarkoitettu vieraskielisille perheille, joissa ainakin toinen vanhemmista puhui äidinkielenään jotain muuta kieltä kuin suomea tai ruotsia. Moniku-

palvelussa tarjottiin varhaista kielenkehityksen tukea neuvolaikäisten lasten ja lasta odottavien perheille. Moniku-ohjaajat tukivat perheitä oman kielen ja kulttuurin ylläpitämisessä ja arvostamisessa, mikä antoi pohjaa muiden kielten oppimiselle ja kotoutumista edistävien valmiuksien vahvistumiselle. Myös muut hyvinvoinnin ja terveyden palvelut hyödynsivät Moniku-palvelua.

Koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa tehtiin tarvittaessa maahantulotarkastus, jossa kiinnitettiin huomiota erityisesti tartuntatauteihin. Valmistavan luokan terveystarkastuksessa tehtiin laajempi terveystarkastus kuin muille oppilaille, jossa siinäkin huomioitiin tartuntataudit. Koulu- ja opiskeluterveydenhuollossa hyödynnettiin myös FGM-prosessia.

Lapsiperheiden erityispalveluissa tarjottiin paperittomille ja oleskelulupaa odottaville lastensuojelulain mukaista palvelua, mikäli lapsen ja perheen tilanne edellytti sitä. Terveys- ja vammaispalveluissa tarjottiin mahdollisuuksien mukaan omakielistä yhteydenottoa ja konsultoititiin tarvittaessa yhteistyötahoja. Lisäksi vieraskielisille perheille järjestettiin matalan kynnyksen infotilaisuuksia. Arabiankielisille nuorille ja perheille kokeiltiin Haya verkkoauttamisen palvelua, jonka kautta sai itse etsiä tukea esimerkiksi työhön, koulutukseen ja hyvinvointiin liittyvissä asioissa.

Pakolais- ja maahanmuuttajapalvelut perheille sekä ilman huoltajaa saapuneille lapsille ja nuorille

Espoon ryhmäkoti turvasi, ylläpiti ja kehitti asiakkaidensa fyysistä ja psyykkistä toimintakykyä, ja se oli tarkoitettu ilman huoltajaa maahan saapuneille alaikäisille turvapaikanhakijoille sekä tilapäistä suojelua saaville ennen kotikunnan saamista. Espoosta kuntapaikan saaneet ilman huoltajaa maahan saapuneet lapset ja nuoret saivat majoittua Kivenlahden ja Hirviportin perheryhmäkodeissa, joiden perustehtävänä oli lasten hoito- ja kasvatustyö sekä hyvinvoinnin ja kotoutumisen tukeminen. Lisäksi uutena mahdollisuutena oli perhehoito, jossa kodinomaisen asumisen ja huolenpito järjestettiin perheessä. Lapset saivat myös majoittua sukulaisillaan, mutta tällöin lapset olivat virallisesti vastaanottoyksikössä eli Espoon ryhmäkodissa asiakkuudessa. Sosiaalityöntekijä teki näissä tilanteissa aina yksityismajoitus selvityksen, jonka tarkoituksena oli varmistaa, että yksityismajoitus on sopiva asumisratkaisu lapselle. Sosiaalityö- ja ohjaus teki palvelutarpeen arviointoja ja asiakassuunnitelmia ilman huoltajaa maahan saapuneille lapsille ja nuorille sekä järjesti asiakasta tukevia palveluita.

Pakolais- ja maahanmuuttajapalvelujen perheiden tiimi tuki pakolaisperheitä kotoutumisessa ja antoi sosiaalihuoltolain mukaisia palveluita kolme vuotta ensimmäisestä väestörekisteröinnistä. Tiimi teki yhteistyötä koulujen ja päiväkotien kanssa sekä myönsi tukea harrastuksiin. Paperittomien kiireellistä sosiaalihuoltoa annettiin lapsiperheille, joilla ei ollut voimassa olevaa oleskelulupaa ja perhe ei ollut vastaanottopalveluiden piirissä. Kiireellinen sosiaalihuolto sisälsi neuvontaa viranomaisasioissa sekä tarpeen mukaan majoituksen järjestämisen sekä välttämättömän toimeentulon varmistamisen yhteistyössä Kelan kanssa. Paperittomien perheiden lapsille voitiin myöntää tukea erityisiin lasten tarpeisiin, kuten koulutarvikkeisiin sekä paperittomille vanhemmille lasten tapaamiskuluihin. Alaikäisille ihmiskaupan uhreille tehtiin pakolais- ja maahanmuuttopalveluissa sosiaalihuollon palvelutarpeen arvioinnit ja palveluita järjestettiin yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa.

Nuorten pahoinvointi huolenaiheena

Länsi-Uudellamaalla yhteisenä huolenaiheena on nuorten pahoinvoinnin ilmeneminen heidän tekemiensä rikosten raastumisena sekä jengiytymisen lisääntymisenä. Lastensuojelussa kannetaan huolta näistä nuorista. Ryhmä ei ole suuri, mutta on pidettävä huoli, ettei ilmiö pääse leviämään. Lastensuojelu ja poliisi tekevät tiivistä yhteistyötä asiassa, mistä poliisi on jo antanut hyvää palautetta. Lisäksi Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen valmistelussa on järjestetty työpaja nuorten pahoinvoinnista ja sen lieveilmiöistä. Työpajassa todettiin muun muassa, että tarvitaan yhteisiä toimintamalleja koulun, lastensuojelun, nuorisotyön, poliisin, rikosseuraamuslaitoksen ja muiden toimijoiden kesken.

Tarkastuslautakunnan johtopäätökset

Maahanmuuttajataustaisten lasten ja nuorten osuus Kasvun ja oppimisen sekä Hyvinvoinnin ja terveyden palveluissa on kasvussa. Maahanmuuttajataustaiset lapset ja nuoret tarvitsevat puolitakertaisesti palveluita kantaväestön lapsiin ja nuoriin verrattuna, koska heille järjestetään enemmän erityispalveluita, kuten valmistavaa opetusta.

Maahanmuuttajataustaisten naisten ja äitien suomen kielen taidon ja yhteiskunnallisen aseman vahvistamisella sekä maahanmuuttajataustaisten lasten varhaiskasvatuksen lisäämisellä on positiivinen vaikutus maahanmuuttajataustaisten lasten vuorovaikutustaitoihin ja koulumenestykseen. Vieraskielisten lasten ja nuorten perusopetus on järjestetty pääsääntöisesti suomenkielisessä perusopetuksessa. Jatkossa myös ruotsinkielisiin kouluihin pyritään sijoittamaan ennistä enemmän vieraskielisiä lapsia ja nuoria.

Nuorten pahoinvointi ilmenee osaltaan heidän tekemiensä rikosten raaistumisena sekä jengiytymisen lisääntymisenä. Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen valmistelussa järjestettiin työpaja nuorten pahoinvoinnista ja sen lieveilmiöistä. Työpajassa todettiin muun muassa, että tarvitaan yhteisiä toimintamalleja koulun, lastensuojelun, nuorisotyön, poliisin, rikosseuraamuslaitoksen ja muiden toimijoiden kesken.

Sote-uudistuksen seurauksena osa Espoon kunnallis- ja yhteisöverotuloista korvattiin valtionosuudella, joka reagoi hitaammin muun muassa väestön ja kustannustason kasvuun. Valtionosuusuudistuksessa tulee huomioida pääkaupunkiseudun kaupunkien erityistilanne vieraskielisen väestön kasvaessa. Rahoituksen varmistamisella saadaan tuotettua palveluita, joilla ennaltaehkäistään segregaatiota ja syrjäytymistä.

Tarkastuslautakunnan suositukset

Espoon tulee osaltaan vaikuttaa kasvatuksen ja koulutuksen valtionosuusrahoituksen määräytymiseen vieraskielisten lasten ja nuorten osuuden ollessa pääkaupunkiseudulla valtakunnallisia keskiarvoja korkeammalla tasolla.

Koulujen ja maahanmuuttajataustaisten perheiden välistä yhteistyötä tulee lisätä esimerkiksi kokeiluilla, joissa perheiden suomen kielen taitoa voidaan kehittää.

5 KAUPUNKIYMPÄRISTÖN TOIMIALAN PALVELUJEN ARVIOINTI

5.1 KAUPUNGIN MAAPOLITIikka JA MAAOMaisuUS

Maankäyttö- ja rakennuslain mukaan kunnan on huolehdittava alueiden käytön suunnittelusta, rakentamisen ohjauksesta ja valvonnasta alueellaan sekä maapolitiikan harjoittamisesta. Kunnan maapolitiikka käsittää kunnan maanhankintaan ja kaavojen toteuttamiseen liittyvät tavoitteet ja toimenpiteet, joilla luodaan edellytykset yhdyskuntien kehittämiseksi.

Espoon maapoliittiset toimenpiteet perustuvat Espoo-tarinan tavoitteisiin, Espoon asunto-ohjelmaan ja alueellisiin Helsingin seudun maankäytön, asumisen ja liikenteen aiesopimuksen (MAL) tavoitteisiin sekä valtakunnallisiin alueidenkäyttötavoitteisiin. Kaupunginvaltuusto hyväksyi vuonna 2015 Espoon maapolitiikan toteuttamista ohjaavat Maanhankinnan ja -luovutuksen sekä maankäyttösopimusten periaatteet, jossa kaupunki määritteli lähivuosien toimintatavat maanhankinnassa, tontinluovutuksessa ja maankäyttösopimustoiminnassa.

Hallintosäännön mukaan kaupunginhallitus johtaa Espoon maankäytön yleistä suunnittelua ja kaavoitusta sekä päättää Espoo-tarinan mukaisesti maankäyttöä, kaavoitusta ja asuntopolitiikkaa koskevista periaatteista.

Espoon kaupungin pinta-ala on 527 km² (52 700 ha), josta maa-alueen osuus on 312 km² (31 200 ha). Vesistöä kaupungin pinta-alasta on 216 km², josta merialueen osuus on 198 km². Saaria on 165, joista suurin on Pentala ja järviä on 95, joista suurin on Bodom. Merenrannikkoa on 58 kilometriä.

Kaupungin maa-alueesta kaupungin omassa omistuksessa on kolmasosa eli noin 13 000 hehtaaria. Suurin osa yleiskaava- ja asemakaava-alueilla sijaitsevista kaupungin omassa hallinnassa olevista alueista on pirstoutuneena yleisiin alueisiin, kuten virkistysalueisiin, katuihin, puistoihin ja pysäköintialueisiin.

Raakamaan osuus kaupungin maaomaisuudesta on pysynyt lähes samana vuosina 2012–2021. Yleisten rakennusten Y-tontit osoitetaan ensisijaisesti kaupungin omaan toimintaan, kuten koulujen ja päiväkotien rakentamiseen.

Maankäyttösopimukset sekä maanhankinta ja -myynti

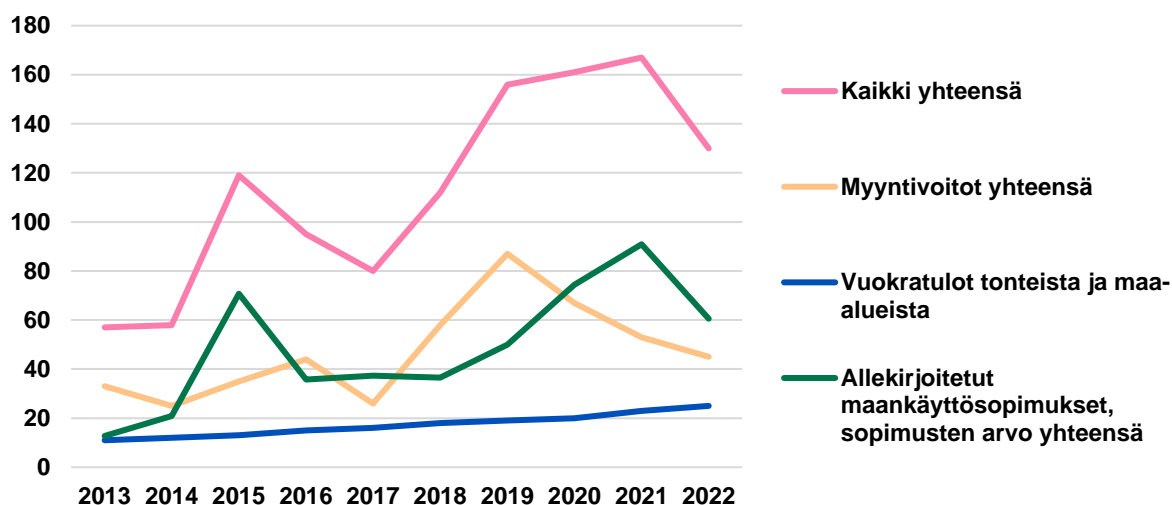
Maankäyttösopimukset perustuvat maankäyttö- ja rakennuslakiin. Sopimuksella sovitaan maanomistajan osallistumisesta kaava-alueen palvelevan yhdyskuntarakentamisen kustannuksiin. Vuoden 2022 lopun tilanteessa allekirjoitettuja maankäyttösopimuksia oli 31, joiden arvo oli yhteensä 60,5 milj. euroa, josta rahana 54,9 milj. euroa ja maana 5,6 milj. euroa.

Maankäyttösopimus solmitaan kunnan ja yksityisen maanomistajan välillä aina silloin, kun vireillä olevasta asemakaavasta tai kaavamuutoksesta seuraa maanomistajalle merkittävää hyötyä. Kaupunki arvioi maankäyttösopimuskyynnyksen ylittymisen ja neuvottelee maankäyttösopimukset maanomistajien kanssa. Sopimus valmistellaan sen jälkeen, kun kaupunkisuunnittelulautakunta on hyväksynyt kaavaehdotuksen. Sopimuksen hyväksyy kaupunginhallitus. Kaavaehdotus etenee kaupunginhallituksen ja suuremmissa kaavoissa kaupunginvaltuuston käsittelyyn sopimuksen allekirjoittamisen jälkeen.

Maankäyttösopimustulot on tarkoitettu käytettäväksi sopimusaluetta palvelevan infrastruktuurin kehittämiseen ja rakentamiseen. Sopimustulot kirjataan taseeseen, josta niitä puretaan käyttötalouteen sopimusalueella toteutuneen infrastruktuurin valmistumisen tahdissa syntyneiden rakentamiskustannusten maksamiseen. Kaupungin tilintarkastajan antaman suosituksen mukaan maankäyttösopimuksesta saatava korvaus on tuloutettava viimeistään 10 vuoden kuluessa siitä, kun maankäyttösopimus on päätöksenteossa saanut lainvoiman.

Seuraavassa kaaviossa on esitetty kaupungin maanmyyntivoitot, ulkoiset maanvuokratulot sekä allekirjoitettujen maankäyttö sopimusten rahallinen arvo vuosina 2013–2022.

Maanmyyntivoitot, maanvuokratulot sekä allekirjoitettujen maankäyttö sopimusten rahallinen arvo (milj. euroa) 2013–2022

Lähde: Kaupunkiympäristön toimiala 4/2023.

Menettelytavat ja hinnoittelukäytännöt maankäyttö sopimuksissa

Maankäyttö sopimuskorvauksia määritettäessä noudatetaan kuntalain 130 §:n mukaisia periaatteita, jolloin sopimuskorvauksia määritettäessä sekä vanhan että uuden kaavan mukainen arvo perustuu markkina-arvoon. Maankäyttö sopimuskorvauksia määritettäessä käytetään puolueettoman arvioijan laatimia asiakirjoja.

Sopimuskorvauksen suuruus on pääsääntöisesti 40–60 prosenttia maanomistajan asemakaavasta saamasta hyödyistä ja se perustuu kaupungille kaavasta aiheutuviin kustannuksiin.

Maanhankinta

Kaupunki hankkii omistukseensa maata ensisijaisesti vapaaehtoisuuteen perustuvalla tavalla neuvottelemalla kiinteistöomistajien kanssa. Kaupungin maanhankinnassa ensisijaisena tavoitteena on hankkia asumiseen ja työpaikkarakentamiseen soveltuvaa raakamaata hyvien liikenneyhteyksien varrelta ja keskusten tuntumasta. Vuoden 2022 talousarviossa maanhankintaan oli varattu 7,0 milj. euroa ja maanhankintaan käytettiin 5,6 milj. euroa. Kaupunki saa maata omistukseensa myös maankäyttö sopimusten yhteydessä, jolloin voidaan sopia myös maan vaihdosta tai luovutuksesta sekä muunlaisista ehdoista.

Maan hankinta vuosina 2016–2022

	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Maan hankinta, milj. euroa	12,8	15,0	10,2	21,8	15,9	6,0	5,6

Lähde: Kaupunkiympäristön toimiala, tonttiyksikkö 4/2023.

Kaupungilla on lakisääteisiä oikeuksia ja velvollisuuksia maanhankintaan liittyen. Asemakaavoituilla alueilla kaupungilla on maankäyttö- ja rakennuslain mukainen lakisääteinen oikeus ja velvoite hankkia yleiset alueet sekä yleisille rakennuksille osoitetut tontit. Yleisiä alueita ovat esimerkiksi kadut, puistot ja pysäköintialueet, yleisiä rakennuksia muun muassa koulut ja päiväkodit. Aloite maanhankintaan voi tulla niin maanomistajalta kuin kaupungiltakin.

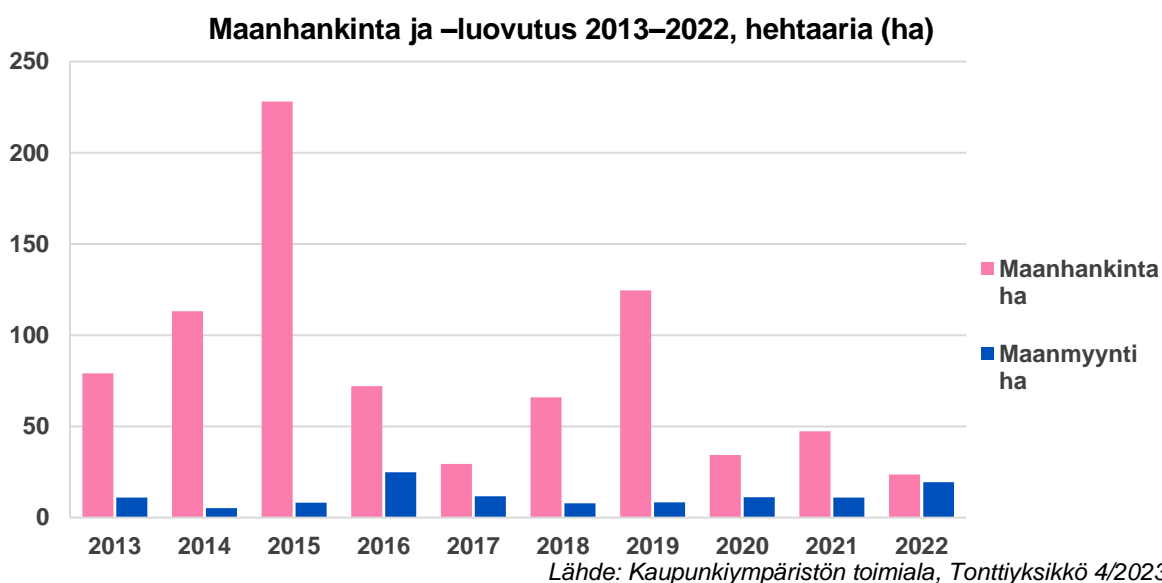
Kunta saa kunkin alueen ensimmäisen asemakaavan voimaantullessa kaavassa kaduiksi osoitetut alueet omistukseensa kiinteistötoimituksella. Maanomistaja voi olla oikeutettu katualuekorvaukseen, mikäli edellytykset katualuekorvauksen maksamiselle täyttyvät.

Maan luovutus ja myynti

Kaupunki luovuttaa tontteja vain asemakaavoitetuilta alueilta, joten kaavoituksen toteutumisella on merkittävä vaikutus maanluovutukselle. Maanomistus ja -lunastus toteutuu usein yksittäisten hankkeiden kautta, joissa esimerkiksi hankekehittäjät esittävät maanomistajien puolesta alueen tai sen osan uudelleen kaavoittamista. Ohjeellisen tonttijaon alueella rakennusluvan hakijan on osoitettava hallitsevansa koko rakennuspaikkaa. Sitovan tonttijaon alueella rakennusluvan saaminen edellyttää, että rakennuspaikka on myös rekisteritontti. Sitovan tonttijaon mukainen kaavatontti erotetaan itsenäiseksi kiinteistöksi tontin lohkomistoimituksessa. Kaavatontista tulee kiinteistö ja rekisteritontti, kun se merkitään kiinteistörekisteriin.

Omakotitontteja vuokrataan ja myydään omatoimiseen rakentamiseen tonttihakujen kautta. Vuonna 2022 omakotitonttihakemuksia tuli 1 829 ja niitä luovutettiin 42 kappaletta. Asuntotontteja luovutetaan sekä vapaarahoitteiseen että valtion tukemaan ammattimaiseen rakentamiseen. Yritystontteja luovutetaan hakemusten perusteella tai erityiskohteissa ja korkean kysynnän tonteissa julkisella hakumenettelyllä tai hinta- tai laatukilpailulla. Yleisten rakennusten tontit osoitetaan ensisijaisesti kaupungin omaan toimintaan. Tonttien myyntihinnat on määriteltävä tonttikohteisesti markkinahintaan.

Kaupunki vuokraa maitaan lyhytaikaisesti moneen kuntalaisia, kunnallistekniikkaa tai rakentamista palvelemaan toimintaan. Lisäksi kaupunki myöntää mailleen maankäyttölupia lyhytkestoisin tapahtumiin ja tempauksiin.

Vuoden 2015 maanhankinta sisälsi pinta-alallisesti kaksi isoa kauppaa Helsingin kaupungin kanssa Vanhan Nuuksion ja Leppävaaran alueilta.

Tarkastuslautakunnan johtopäätökset

Kaupungin maanhankinnassa tavoitteena on hankkia asumiseen ja työpaikkarakentamiseen soveltuvaa raakamaata hyvien liikenneyhteyksien varrelta ja keskusten tuntumasta. Maanhankintaan käytettiin 5,6 milj. euroa vuonna 2022. Kaupunki saa maata omistukseensa myös maankäytösopimusten yhteydessä, jolloin voidaan sopia myös maan vaihdosta tai luovutuksesta.

Vuokratulojen määrä tonteista ja maa-alueista on kasvanut vakaasti vuodesta 2012 alkaen. Vuokraaminen tontin ostamisen sijaan on lisääntynyt. Maanmyyntivoittojen määrä on vaihdellut vuosittain.

5.2 KAUPUNKITEKNIIKAN KESKUS

Kaupunkitekniikan keskuksen tulosityksikkö vastaa yleisten alueiden suunnittelusta, rakentamisesta ja kunnossapidosta, maanmittaus- ja kartastotoimen sekä geotekniikan palveluista. Lisäksi tulosityksikkö vastaa tehtäväalueeseen kuuluvista lakisääteisistä kiinteistötoimen ja kadunpidon viranomaistehtävistä. Tulosityksikössä on neljä palvelualueita, jotka ovat hallinto, infrapalvelut, kaupunkimittaus- ja geotekniikka sekä investoinnit. Keskus hoitaa myös Kaupunkiympäristön toimialan keskitettyä asiakaspalvelua sekä pysäköinnin valvontaa ja ajoneuvojen siirtolain mukaisia tehtäviä.

Kaupunkitekniikan palveluita järjestetään omana työnä, omajohtoisena työnä ja ostopalveluina. Kaupunkitekniikan keskus tekee laajaa yhteistyötä valtion, HSY:n, HSL:n sekä seudun kuntien kanssa erilaisissa liikenneverkon kehittämishankkeissa sekä yhdyskuntateknisissä ja ympäristöasioissa.

Espoossa on kunnossapidettavia katuja 2 000 kilometriä, viheralueita 1 200 hehtaaria sekä puistometsiä ja niittyjä 4 600 hehtaaria. Vuonna 2022 keskuksen toimintatuloiksi arvioitiin 46 milj. euroa ja toimintamenoiksi 62 milj. euroa sekä investoinneiksi 81 milj. euroa. Kunnossapidettävät katu- ja viheralueiden pinta-alat ovat kasvaneet 3–5 prosenttia vuodessa.

Katu- ja viheralueiden kunnossapidon järjestämisestä sekä käytännön yhteistyöstä HSL:n kanssa vastaa infrapalveluyksikkö. Yksikössä hallinnoidaan myös kaupunkipyöräjärjestelmää ja vastaan liikenteenohjaus- ja valaistusjärjestelyistä sekä katualueella työskentelyn hallinnoinnista ja johtotietojen jakelusta.

Kaupungin infrapalveluverkkoa ja -valikoimaa kehitetään kunnossapidon määrärahoja vastavaksi yhteistyössä investoinnit -palvelualueen kanssa. Kehittäminen perustuu palvelukohtaisiin ohjelmiin, joissa palveluverkot ja resurssit on tarkasteltu kaupunkitasoisesti. Toimenpiteitä suunnitellaan vuorovaikutuksessa asukkaiden kanssa. Investointien palvelualue rakennuttaa ja rakentaa katuja viheralueita asukkaiden, elinkeinoelämän sekä muiden käyttäjien palvelutarpeiden mukaisesti.

Kaupunkimittaus- ja geotekniikkapalvelujen palvelualue huolehtii maasto- ja maaperätietojen keruusta, paikkatiedon tuottamisesta, pohjarakentamiseen liittyvistä asiantuntijatehtävistä sekä kaupunkimittaukseen liittyvistä lakisääteisistä viranomaistehtävistä, rekisterien ylläpidosta ja maanalaisten johtojen sijaintitiedon hallinnasta. Asiakkaille tarjotaan maksullisia maaperä- ja kartta-aineistoja, kairaus tietoja maa- ja kallioperästä ja tietoja pohjaveden pinnan tasoista. Lisäksi tarjotaan maksuttomia aineistopalveluja rajapintapalvelujen kautta.

Infrapalvelut ja toiminnan kehittäminen

Espoon runsas väkiluvun kasvu haastaa asuntotuotannon ohella myös riittävän infran tuottamisen. Espoo on osaltaan hyväksynyt pääkaupunkiseudun kasvua ohjaavan MAL-sopimuksen ja sitoutunut noudattamaan MAL-suunnitelman tavoitteita. MAL2020–2031 suunnitelman mukaan asukasmäärän kasvu osoitetaan nykyiseen yhdyskuntarakenteeseen ja joukkoliikenteen kannalta kilpailukykyisille alueille. Espoon väestönkasvu on ylittänyt MAL-sopimuksen tavoitteena olleen 3 300 asukkaan vuosittaisen kasvun.

Raideliikenteen kasvava rooli Espoossa ohjaa merkittävästi rakennuttamis- ja rakentamistoimintaa. Toteutettavat kohteet keskittyvät palvelemaan parhaita joukkoliikenteen saavutettavuusvyöhykkeitä (SAVU I-II) eli Länsimetron, Kaupunkiradan sekä Raide-Jokerin ympärillä tiivistyvää kaupunkia.

Kotikadut kuntoon -ohjelma

Tekninen lautakunta käsitteli marraskuussa 2022 Kotikadut kuntoon -ohjelman päivityksen. Kaa-voitettujen, tiivistyvien pientaloalueiden KTP-ohjelman vuosittainen rahoitus on 3 milj. euroa. Vuosille 2022–2031 suunnitellulla rahoitustasolla nyt ohjelmassa mukana olevat kadut saadaan rakennettua valmiiksi vuoteen 2045 mennessä. KTP-alueiden rakentamista on toteutettu vuodesta 1996 alkaen perustuen kaksivuotiseen toteuttamishjelmointiin, jossa on pyritty rakentamaan ongelmallisimmat kohteet. KTP-ohjelmassa alueet pyritään rakentamaan suurempina aluekokonaisuuksina lyhentäen rakentamisen läpimenoaikoja ja alentaen kokonaiskustannuksia. KTP-alueet on asetettu pisteytyksen perusteella rakentamisjärjestykseen ja määritetty niiden tavoitteellinen rakentamisajankohta tiedossa olevan rahoituksen perusteella.

Ilmastotoimet ja luonnon monimuotoisuuden turvaamisen keinoja

Kaupunkitekniikan keskuksen toiminnassa otetaan huomioon Espoon tavoite olla hiilineutraali vuonna 2030. Välillisten vaikutusten lisäksi toiminnassa on mahdollista vaikuttaa hiilineutraalustavoitteeseen myös suorilla valinnoilla. Merkittävä hiilidioksidipäästöihin vaikuttava toimenpide on ollut kattava siirtyminen uusiutuvan dieselin käyttöön. Pysäköinnin valvonnassa ilmastotoimia toteutetaan muun muassa käyttämällä täyssähköautoja ja sähköpolkupyöriä ja hallinnossa hyödyntämällä etätyöskentelyä tehtävissä, joissa se on mahdollista. Ilmastonmuutokseen sopeudutaan myös toteuttamalla tulvasuojelua ja hulevesien viivyttämistä parantavia hankkeita ja osallistumalla PKS-yhteisen hulevesitietokannan (HUTI) kehittämiseen.

Tarkastuslautakunnan johtopäätökset

Espoon väestönkasvu on ylittänyt MAL-sopimuksen 3 300 asukkaan vuosittaisen tavoitteen. Espoon ennakoitua suurempi väkiluvun kasvu vaikuttaa infrapalvelujen tuottamisen riittävyyteen esimerkiksi uusilla asuinalueilla.

Korkealla tasolla olleiden investointien seurauksena kunnossapidettävät katu- ja viheralueiden pinta-alat ovat kasvaneet vuosittain. Kaupunkitekniikan tulosityksikön kunnossapidon määrärahat eivät kasva samaan tahtiin kuin kunnossapidettävät pinta-alat. Lisäksi raaka-aineiden kustannukset ovat nousseet muun muassa inflaation vaikutuksesta.

Kaupunkitekniikan keskuksen resurssien riittävyyteen vaikuttavat työvoiman saatavuuden haasteiden lisäksi eri vuosina vaihtelevat sääolosuhteet, joiden seurauksena maanteiden ja jalkenkulkuväylien lumenpoisto ja liikkaiden torjuntatarve vaihtelevat voimakkaasti. Kuluneena talvena talvikunnossapitoa hankaloitti tiesuolan heikko saatavuus.

Kotikadut kuntoon -ohjelman toteuttamisesta suunnitellussa ajassa on tärkeää huolehtia.

5.3 TILAPALVELUT-LIIKELAITOS

Tilapalvelut-liikelaitoksen vuoden 2022 strategia perustuu Espoo-tarinaan. Liikelaitoksen strategian mukaan tehtävänä on hankkia ja ylläpitää kaupungin toimitiloja kustannustehokkaasti ja pitää huolta näiden turvallisuudesta ja terveellisyydestä sekä muun muassa toteuttaa kunnossapidon vuosiohjelman mukaiset korjaukset ja vikakorjaukset suunnitellusti ja tehokkaasti.

Viiden viime vuoden aikana Espoon väkiluku on kasvanut keskimäärin 5 200 asukkaalla. Väestö on kasvanut selvästi enemmän muuttovoiton kuin syntyvyyden kautta. Muuttoliike on lisännyt sekä käyttömenoja että investointitarpeita palveluiden järjestämisessä. Espoon väestönkasvun ennakoitaan jatkuvan voimakkaana. Take 2021–2025-ohjelmaan on ohjelmoitu kaupunkitasoiset linjaukset, tavoitteet ja toimenpiteet, joilla vastataan Espoon nopean väestönkasvun aiheuttamaan palvelu- ja investointitarpeen kasvuun.

Tilapalvelut-liikelaitos vastaa Espoon väestönkasvusta ja toimialojen mahdollisesta kasvavasta palvelutarpeesta johtuvaan toimitilarapeeseen hankkimalla tarvittavia tiloja ja toteuttaa investointiohjelmaa rakentamalla ja peruskorjaamalla toimitilarapeen mukaisia kustannus- ja tilatehokkaita rakennuksia. Toimitilainvestointien suunnittelun lähtökohtana ovat toimialojen käyttäjien tarpeet ja Taloudellisesti kestävä Espoo -ohjelman tavoitteet. Käyttäjiä edustavat luottamustoimielimet lausuvat investointiohjelmasta. Toimialojen tilojen käyttäjät osallistuvat valmistelukokouksiin.

Liikelaitoksessa oli henkilöstöä vuoden 2022 lopussa 495, josta suurimmat henkilöstöryhmät muodostivat 157 laitoshuoltajaa ja 52 kiinteistönhoitajaa. Tilapalvelut-liikelaitos on kiinteistön omistajan edustaja.

Kaupungin rakennuskannan laajuus on 1,1 milj. htm² ja rakennuksia on noin 1 300. Rakennuskannan jälleenhankinta-arvo on 2,0 miljardia euroa. Tiloista suoraomisteisia on 61 prosenttia. Tilapalveluissa suoraomisteiset rakennukset jaetaan eri salkkuihin sen perusteella, miten niitä tarvitaan kaupungin palvelujen tuottamisessa. Suoraomisteisista tiloista arvioitiin joulukuussa 2022 pidettäväksi 76 prosenttia, realisoitaviksi 21 prosenttia ja selvitetäviksi 2,8 prosenttia.

Toimitilojen rakentaminen on painottunut peruskorjaamiseen, korvaaviin uusiin tiloihin sekä uudistuotantoon. Lisäksi osassa peruskorjaushankkeita laajennetaan toimitiloja. Suuri osuus Tilapalvelujen investoinneista kohdistui vuonna 2022 koulujen ja päiväkotien rakentamiseen ja kunnostamiseen Koulut kuntoon -ohjelman mukaisesti. Toimitilojen hankkimisessa ja rakennuttamisessa on käytössä useita urakka- ja toimintamalleja.

Rakennusalan suhdannetilanne on edelleen vaikea, mikä näkyy erityisesti alkavissa hankkeissa korkeina urakoiden tarjoushintoina ja puitesopimusten hinnankorotuspaineina sekä saatujen tarjousten vähäisyytenä. Yleisen kustannustason nousun lisäksi varautumistarvetta nostaa myös ylläpidettävien kiinteistöjen ja rakennetun ympäristön ikääntymisestä johtuva peruskorjaus- ja kunnossapitotarpeen kasvu. Vuoden 2022 tilinpäätöksessä on raportoitu useiden investointiohjelmassa toimintavuodelle aikataulutettujen hankkeiden aikataulumuutoksista ja toteuttamisen aloittamisen siirtymisestä.

Liikelaitos toimintamallina

Tilapalvelut-liikelaitoksen tulot muodostuvat sisäisistä ja ulkoisista vuokratuloista, siivous- ja aula- sekä turvallisuuspalvelujen palvelusopimusten mukaisista tuotoista sekä asiakkaiden tilauksiin perustuvista käyttäjäpalveluista. Liikelaitokselle ei osoiteta määrärahaa kaupungin talousarviossa vaan liikelaitos rahoittaa toimintansa saamallaan tuloilla. Liikelaitoksella on käytössä liikelaitoksen ja kaupungin välinen sisäinen välitystili, jonka kautta rahoitetaan tulorahoituksen lisäksi investointeja ns. kassavarasaamisilla. Liikelaitokselle kertyi vuonna 2022 vuokratuloja 270,8 milj. euroa ja myynituottoja 38,4 milj. euroa.

Liikelaitokselle asetettuun tavoitteeseen sisältyy Kiinteistö Oy -muotoisten hankkeiden rahoitusvastikkeiden maksuosuus. Liikelaitos investoi vuoden 2022 lopulla yhtiöhankkeiden rahastoituja rahoitusvastikkeita osakkeisiin 20,7 milj. euroa. Tilapalvelujen yhtiöhankkeita ovat KOY Espoon Koulu- ja päiväkotitilat, KOY Espoon Sotekiinteistöt, Espoon Elä ja Asu Oy, KOY Espoon Elä ja Asu Oy, KOY Opinmäen kampus, KOY Espoon keskuskeittiö, KOY Suviniityn pysäköinti sekä KOY Matinkylän uimahalli ja KOY Matinkylän lukio.

Tilapalvelut-liikelaitoksen Taloudellisesti kestävä Espoo -tuottavuus- ja sopeutusohjelman (TakE) tavoitteet ja seuranta

Tilapalvelut-liikelaitoksen TakE-tavoitteet vuosille 2022–2025 ovat yhteensä 14,9 milj. euroa. Tilapalvelujen projektisalkussa on 17 TakE-toimenpidettä säästötavoitteen saavuttamiseksi. Ohjelman linjauksen mukaan toimenpiteinä ovat investointiohjelman kokonaistason pienentäminen kymmenellä prosentilla laskemalla investointikatto keskimäärin 250 milj. euroon /vuosi.

Keinoja tavoitteiden toteuttamiseksi ovat toimitilainvestointien laajuuksien pienentäminen m²/oppilas tai m²/henkilö ja tyyppikoulujen ja -päiväkotien rakentaminen sekä standardoitu rakentaminen ja kalustaminen. Muita keinoja tilatehokkuuden lisäämiseksi ovat muun muassa etätöiden vaikutusten hyödyntäminen tilatehokkuuden nostamisessa, henkilöstökustannussäästöt, sisäisen vuokran ja ylläpitokustannusten säästötavoitteet, kiinteistönhoidon teknisen osaamisen kasvattaminen ja energiasäästöt sekä tilapankin ja muiden myytävien kohteiden aktivointi ja myyntitavoite.

Tilapalvelujen vuoden 2022 TakE-tavoite oli 2,14 milj. euron säästö toimintamenoista. Kaikkien Tilapalvelujen vuoden 2022 TakE-tavoitteiden raportoidaan toteutuneen paitsi tavoitteen erilliskorvausten ja ylitöiden määrän vähentymisestä. Tavoite ei toteutunut, koska ylitöiden määrä lisääntyi runsaslumisen alkutalven vuoksi. Tilapalvelujen myyntituotot ylittyivät ennakoidusta.

TakE-tavoite tilankäytön tehostamisesta toimistotiloissa

Toimistotilojen käyttö väheni koronapandemian aikana ja käyttöä on tehostettu sen jälkeen. Tavoite monitilatoimistokäytössä olevien tilojen pinta-alan tiivistämisestä 20–30 prosentilla vuosina 2022–2025 toteutui vuonna 2022. Otaniemessä Tekniikantiellä sijaitsevia kaupungin toimistotiloja on luovutettu Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen (LUVN) sekä Otaniemen lukion käyttöön. Kaupunkitekniikan keskus luovutti 800 m² tiloja lukiolle ja Tilapalvelut 943 m² tiloja Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueelle. Lisäksi ympäristöterveyden toiminnasta osa muutti Tekniikantielle ulkopuolisista vuokratiloista, joista luovuttiin. Toimistotilojen käyttöä on tehostettu myös Virastopihalla Espoon keskuksessa. Osasta alueen ulkopuolisista vuokratiloista on luovuttu. Viimeksi Virastopihalle muutti Tietohallinto Kamreerintie 2:n toimistotiloista ja vapautuneet tilat luovutettiin kokonaan hyvinvointialueelle. Kaupungin käytössä olevat toimistotilat ovat loppuvuoden 2020 tilanteesta vähentyneet noin 5 300 m² syksyyn 2022 mennessä.

5.3.1 TOIMITILOJEN HANKINTAMALLIT JA RAKENNUTTAMINEN

Tilapalvelut-liikelaitos soveltaa toimitilojen rakennuttamisessa erilaisia urakka- ja rahoitusmalleja sen mukaan, millainen hanke ja aikataulu sekä millaiset henkilöresurssit ovat tarpeen. Käytössä ovat perinteisten jaettujen ja kokonaisurakoiden lisäksi kokonaisvastuurakentaminen eli KVR-urakka ja erilaiset yhteistoiminnalliset ja elinkaarimalliset urakkamuodot. Kaupunki toteuttaa toimitilojen hankintaa ja rakennuttamista seuraavilla malleilla:

- Suoraomisteiset eli omaan taseeseen rakennettavat,
- Elinkaarikohteet; suunnittelu kaupungilla ja kaupungin rahoituksella, mutta ylläpito rakentajalla, (perinteinen),
- PPP-hankkeet: suunnittelu kaupungilla, sijoittaja rahoittaa, ylläpito rakentajalla, (uusi malli vuodesta 2021 alkaen),
- Vuokraohteet,
- Yhtiöhankkeet.

Tilapalvelujen uudisrakenteiset toimitilahankkeet toteutetaan valtuuston vuosittain hyväksymän investointiohjelman mukaisesti. Ohjelma on tehty yhdeksälle seuraavalle vuodelle. Suurimmat vuonna 2022 toteutetut investointihankkeet olivat Kalajärven koulu ja päiväkoti, Jousenkaaren koulu, Kungsgårdenskolan och daghem sekä Vermon ja Metsolan päiväkodit.

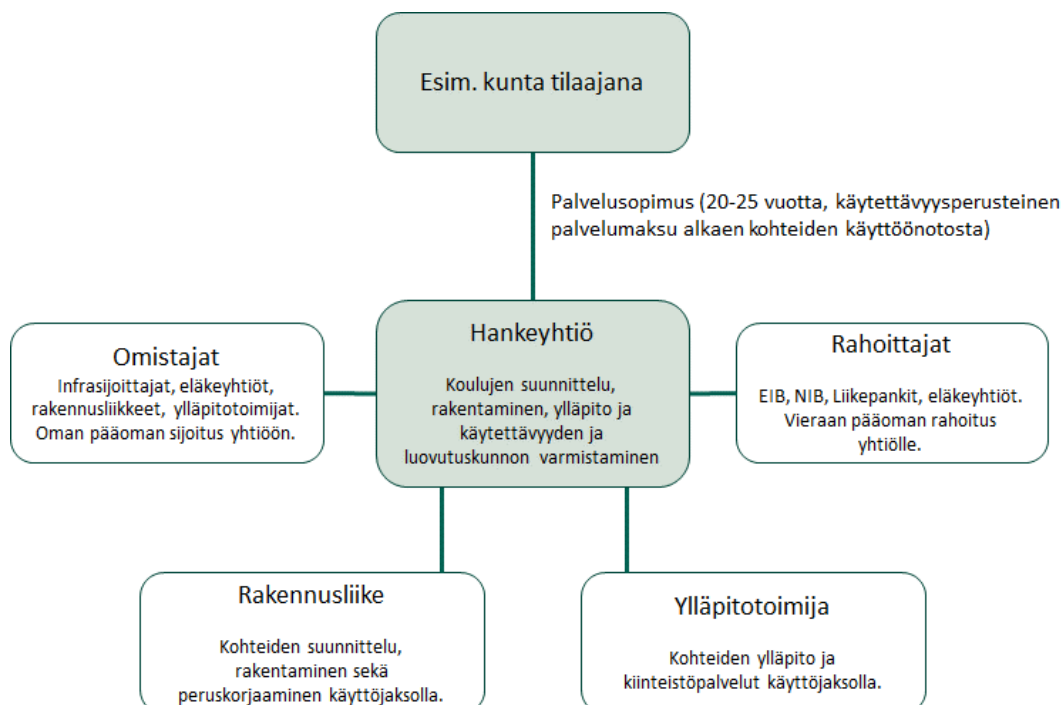
Tilapalvelut-liikelaitos on hoitanut myös KOY Espoon Koulu- ja päiväkotitilojen elinkaarimallilla vuosina 2009–2019 kilpailuttamien koulu- ja päiväkotikiinteistöjen rakennuttamisen ja käyttöaikaisen omistajan edunvalvonnan.

Uudella PPP-mallilla (Public Private Partnership) on hankkeita toteutettu ensimmäisen kerran vuodesta 2021 alkaen, kun lakimuutos mahdollisti myös rahoitusmallin käytön toimitilahankkeissa. PPP-hankkeessa Espoo ostaa koulujen käytettävyyttä kilpailutetulta palveluntuottajalta, joka vastaa kiinteistöjen suunnittelusta, rahoituksesta ja rakentamisesta sekä ylläpidosta.

Valtuusto hyväksyi helmikuussa 2020 PPP-hankemallin mukaan kilpailutetun seitsemän koulun ja päiväkodin yhteishankinnan projektiyhtiöltä. Kaikki kohteet olivat vuoden 2018 investointiohjelman uudishankkeita. Yhteishankinnan laajuus on 44 000 brm² ja arvo 300 milj. euroa sisältäen investoinnin ja elinkaarivastuun sekä ylläpidon kahdeksikymmeneksi vuodeksi. Tiloja valmistuu PPP-hankkeella noin 4 000 espoolaislapselle ja -nuorelle.

Hankeyhtiö vastaa kaikkien kohteiden rahoituksesta, suunnittelusta, rakentamisesta, ylläpidosta ja kiinteistöjen olosuhteista sekä sisäilman laadusta. Tiloista maksetaan kuukausittain palvelusopimuksen mukaisesti kohdekohtaista käyttömaksua. Maksut alkavat ensimmäisen kohteen käyttöönotosta toukokuussa 2022 ja päättyvät kesäkuussa 2042, jolloin kohde siirtyy vastikkeetta kaupungille. Kohteen luovutuskunto vastaa palvelusopimuksessa sovittua, mikä varmennetaan luovutuskuntomenettelyllä.

PPP-mallin kuvaus

Lähde: Tilapalvelut-liikelaitoksen diaesitys tarkastuslautakunnan kokouksessa 29.1.2020.

PPP-hankkeen kohteista vuonna 2022 valmistuivat Pohjois-Tapiolan yhtenäiskoulu, Perkkaan koulu ja nuorisotila ja Nauriskasken koulu sekä Nöykkiönniityn päiväkoti. Sopimukseen sisältyvät muut kolme kohdetta, Kuitinmäen koulu, Kilon koulu ja päiväkoti sekä Nöykkiönniityn päiväkoti, on

ohjelmoitu valmistumaan vuoden 2023 loppuun mennessä. Niiden rakentaminen on aloitettu vuonna 2022.

Rahoitusosuudella laajennetun PPP-mallin etuna verrattuna aikaisempiin malleihin pidetään koulujen ja päiväkotien nopeaa valmistumista Kasvun ja oppimisen toimialan käyttöön sekä kaupungin ulkopuolisten resurssien hyödyntämistä. Lisäksi hankkeen toteuttamiseen liittyvät kustannus-, laatu- ja aikatauluriskit on sopimuksella siirretty palveluntuottajalle. Tiloista on tehty mahdollisimman monikäyttöisiä. Päivisin ne palvelevat opetusta ja iltaisin muuta käyttöä.

Elinkaarihankkeiden eduksi on yleisesti todettu seuraavia hyötynäkökulmia: korjausvelkavapaat toteutusmuodot, kiinteistöriikin jakaminen, kohteiden laadukas ylläpito ja pitkän tähtäyksen suunnitelmien toteutuminen, kokonaistaloudellisuus, pitkä suunniteltu budjetointiaika, hankkeiden toteutuminen aikataulussa, rakentamisen hyvä laatu ja tilojen korkea käytettävyys. Hankkeen ylläpitoaika on 20 vuotta, jonka jälkeen rakennus palautuu palvelujakson jälkeen sopimuksen mukaisesti hyväkuntoisena kaupungille.

Toteuttamistavan vaikutus tilojen kokonaiskustannuksiin

PPP-kohteiden investoinnin osuus sekä korjaus ja ylläpito sisältyvät kuukausittaiseen indeksitarkistettavaan käyttömaksuun, jonka ensimmäinen erä maksetaan kohteen valmistuttua. Muissa toteuttamismalleissa investointimeno maksetaan kohteen rakentamisaikana, jonka jälkeen maksetaan erikseen kuukausittain ylläpito- ja mahdollisia kunnostus- ja korjausmaksuja ja myöhemmin peruskorjauskustannukset. PPP-kohteita aktivoidaan Tilapalvelut-liikelaitoksen taseeseen vasta rakennuksen palaututtua esimerkiksi 20 vuoden palvelujakson jälkeen kaupungille. Perinteisissä malleissa investointi aktivoidaan jo keskeneräisenä rakentamisen edetessä Tilapalvelujen taseeseen. Uuden PPP-mallin mukaisen hankkeen kokonaiskustannuksista verrattaessa muihin toteuttamistapoihin ei ole vielä saatavilla vertailutietoja, koska ensimmäiset kohteet valmistuivat vuoden 2022 aikana.

Kestävät ja hiilineutraaliutta tukevat valinnat rakentamisessa

Espoon kaupungin toimialoilla edistetään kestävän kehityksen ja hiilineutraaliuden tavoitteiden toteuttamista eri keinoin. Tilapalvelut-liikelaitos toteuttaa omassa toiminnassaan KETS-sopimuksen ja ilmastostrategian mukaista toimenpidesuunnitelmaa. Tavoitteet otetaan huomioon hankkeiden toteutuksessa sekä palvelujen tuotannossa, josta esimerkkeinä puurakentaminen, monitavoiteoptimointi, aurinkopaneelit, maalämpö ja jätteiden lajittelu sekä kierrätys.

- Uudishankkeissa lähtökohtana on rakennusten suunnittelu ja toteuttaminen siten, että uudisrakennuksen hiilidioksidipäästöt ovat 80 prosenttia pienemmät kuin vuoden 1990 vastaavassa rakennuksessa. Uudet kohteet suunnitellaan A-energialuokkaan.
- Toimitilojen rakennuttamisessa liikelaitos on mukana päästötön työmaa ja päästötön purkutyömaa-hankkeessa (GreenDeal). Purkutyömailla toteutetaan yhteistyössä Kaupunkiteknikan keskuksen kanssa purkumateriaalien kiertotaloutta.
- Matinkylän lukion ja liikuntahallin rakennusaikaisten päästöjen vähentämiseksi hankkeessa on otettu käyttöön uusi ratkaisukokonaisuus, joka mahdollistaa maalämpöenergian hyödyntämisen sekä olosuhteiden koko hankkeen elinkaaren ajan. CO₂-päästösäästöt verrattuna fossiilisen polttoaineen käyttöön vastaavat 5,5 prosentin pudotusta kiinteistön elinkaari-päästöissä. Työmaa on nettopäästötön. Maalämpöratkaisulla saavutetaan merkittävä hyöty energiakustannuksissa. Rakennustyöt käynnistyivät marraskuussa 2021 ja uudisrakennus valmistuu loppuvuodesta 2023.
- Kiinteistöjen ylläpidossa edistetään ja ohjeistetaan kiertotaloutta huolehtimalla kestävän kehityksen mukaisesti jätteiden kierrätyksestä yhteistyössä toimialojen ja tilojen käyttäjien kanssa. Toimitilojen siivouksessa vältetään siivousaineiden liika-annostusta ja lisätään käsitellyn veden käyttöä.
- Kaukolämmön optimointipalvelu on osa kaupungin ja Fortumin yhteistä Espoo Clean Heat –hanketta. Kaukolämmön optimointipalvelu oli marraskuuhun 2022 mennessä liitetty 120 rakennukseen.

- Tilapalvelujen hallinnoimissa kouluissa ja muissa toimitiloissa siirryttiin vuoden 2020 lopussa käyttämään uusiutuvilla energianlähteillä tuotettua kaukolämpöä osana Hiilineutraali Espoo 2030 -tavoitetta. Kaukolämmön alkuperän varmentamisessa käytetään alkuperätakuusertifikaattia.
- Perusparannuksissa tavoitellaan 30 prosentin parannusta energiatehokkuuteen. Maalämmön, aurinkoenergian ja poistoenergioiden lämmöntalteenoton kannattavuus ja käyttömahdollisuudet selvitetään kohdekohtaisesti. Tavoitteena on tuottaa kohteissa 10 prosenttia uudisrakennuksen energiankulutuksesta uusiutuvalla energialla.
- Rakennushankkeiden yhteydessä harkitaan aurinkopaneelien käyttöönoton mahdollisuutta. Hankkeisiin haetaan energiatehokkaimmat ja taloudelliset ratkaisut. Aurinkosähköpaneelit oli vuoden 2022 lopulla asennettuna 20 kaupungin kohteeseen, joista esimerkkeinä seuraavat toimitilat: Koulutuskeskus Monikko, Jousenkaaren koulu, Espoonlahden koulu ja lukio, Leppävaaran elä ja asu -keskus, Opinmäen kampus, Niipperin siirtokelpoinen koulu ja Aarnivalkean moduulikoulu sekä Haukilahden päiväkot.

Tilapalvelut-liikelaitos on tunnistanut toiminnassaan riskiksi ilmastotoimenpiteiden riittämättömyyden. Uusi, aikaistunut ilmastotavoitteen toteutuminen vaatii Espoolta uusien toimenpiteiden tunnistamista ja suunnittelua yhdessä kumppaneiden kanssa.

Tarkastuslautakunnan johtopäätökset

Espoo on toteuttanut tilahankkeita eri malleilla. Vertailutietoja uusimmilla malleilla toteutettavien hankkeiden elinkaaren kokonaiskustannuksista ei vielä ole saatavilla, koska ensimmäiset kohteet ovat vasta valmistuneet. Toteutusmallia valittaessa on tärkeää, että päätöksenteossa esitetään määritellyt kriteerit ja vertailutiedot sekä eri mallien riskitasot rakennuksen kunnossa ja kustannuksissa koko elinkaaren ajalla. Kustannusvertailun lisäksi arviointiin vaikuttavat myös tilojen tarve, käytettävyys ja saatavuus hankintatilanteessa.

Elinkaarimallilla toteutettujen kohteiden vuokratustannukset sisältävät myös elinkaariajalle laskevat ylläpito- ja kunnossapitomaksut, joten vuokratustannukset ovat perinteisellä mallilla toteutettuja investointeja kalliimmat palvelujaksolla. Ylläpitoajan päätyttyä rakennus palautuu sopimuksen mukaisesti hyväkuntoisena kaupungille.

Suurimmat investointihankkeet olivat Kalajärven koulu ja päiväkot, Jousenkaaren koulu, Kungsgårdensskolan och daghem sekä Vermon ja Metsolan päiväkodit.

PPP-hankkeina toteutettavat kohteet edistyivät sopimuksen mukaisesti. Seitsemästä kohteesta vuonna 2022 valmistui neljä ja kolmen sopimuksen mukaisen kohteen toteuttaminen aloitettiin vuonna 2022 ja niiden on määrä valmistua vuoden 2023 loppuun mennessä.

5.3.2 KAUPUNGIN RAKENNUSOMAISUUDEN KUNNOSSAPITO

Kaupungin toimitilojen ja perusparannustarve on 215 milj. euroa ja laskennallinen korjausvelka on 128 milj. euroa tarkastelussa, jossa oli mukana 864 suoraomisteista rakennusta. Kiinteistökannan ylläpitämisen lasketaan edellyttävän vuosittain keskimäärin 45 milj. euron varaamista korjauksiin. Määrärahojen riittävyyden lisäksi korjausvelan kehitykseen vaikuttavat myös ongelmat henkilöstön saatavuudessa sekä hankkeiden aikataulusiirtymät. Erityisesti kunnossapidossa olleen resurssipulan vuoksi on jouduttu priorisoimaan vuosikorjaustöitä ja keskittymään vikakorjauksiin sekä turvallisuuteen ja terveellisyteen liittyviin töihin. Tilapalvelujen tavoitteena on korjausvelan kasvun taittaminen.

Kunnossapidon vuosiohjelmassa priorisoidaan erityisesti kriittisiä korjauksia kohteiden kunnan korjaamiseksi. Vuosittain joitain korjauksia jää kuitenkin toteutumatta erilaisista syistä ja joitakin töitä siirtyy seuraavaan vuoteen.

Toimitilojen suunnittelussa huomioidaan koko kaupungin näkökulma. Kaupungin palveluverkkoa ja toimitiloja tarkastellaan kokonaisuutena. Jäljempänä on esitetty tarkastuslautakunnan arviointiohjelman mukainen arviointi Kasvun ja oppimisen toimialan palveluverkosta. Koulujen ja varhaiskasvatuksen palveluverkon tarkastelu tehdään yhdessä muiden palvelujen kanssa ja edistetään tilojen moninaista yhteiskäyttöä ja käyttöasteen parantamista.

Kaupungin kiinteistöjen ikähaarukka on laaja. Peruskorjaustarve vuosina 1960–2000 valmistuneissa kohteissa on suurin ja kaupungin 1970- ja 1980-luvuilla rakennetun kiinteistökannan vanheneminen ja siirtyminen peruskorjausikään sekä vikakorjausten suuri määrä muodostavat riskin korjauskohteiden ruuhkautumisesta. Peruskorjausikäisiä kohteita on noin 40 prosenttia kiinteistöistä. Koulujen korjauksiin on vuosittain käytössä 40–50 milj. euroa, joka koostuu sekä käyttöpuolen, että investointipuolen rahoituksesta.

Kunnossapitoon varatut määrärahat on kohdistettu kaupungin rakennuksien vuosikorjauksiin, pieniin perusparannuksiin, palveluverkkotyöhön ja elinkaarta jatkaviin investointeihin. Kunnossapidon vuosiohjelman pääpaino on toimitilojen turvallisuutta ja terveellisyyttä parantavilla töillä. Investointiohjelmassa pääkohteina ovat valtuuston vuonna 2017 päättämän Koulut kuntoon -ohjelman tavoitteen mukaisesti päiväkotij- ja kouluhankkeet. Kunnossapidon vuosiohjelmassa priorisoidaan erityisesti kriittisiä korjauksia kohteiden kunnan korjaamiseksi.

Toimitilat jaoteltuna käyttötarkoituksittain

Käyttötarkoitus	Huoneistoala hum2	osuus %
Koulut ja opetustilat	493 216	42,1
Päiväkodit	149 735	12,8
Terveystilat	112 520	9,6
Liikuntatilat	78 705	6,7
Kulttuuritilat	58 444	5,0
Toimistot	56 981	4,9
Toimitilat	43 631	3,7
Asuintilat	37 768	3,2
Kokoontumistilat	27 077	2,3
Varastot	26 766	2,3
Keittiöt	25 041	2,1
Tuotantotilat	23 958	2,0
Liiketilat	6 190	1,4
Huoltotilat	9 030	0,8
Liikenteen tilat	8 862	0,8
Muu	3 402	0,3
Yhteensä	1 171 323	100,0

Lähde: Tilapalvelut-liikelaitos 15.12.2022.

Kunnossapidon määrärahat ja toteumat lajeittain vuonna 2022

Elinkaarta jatkaville investoinneille varatusta 8 milj. eurosta suurin osa kohdistui koulujen ja päiväkotien sisäilmaolosuhteiden parantamiseen sekä teknisen elinkaaren pidentämiseen. Suurimmat elinkaarta jatkavat korjaukset olivat vuoden 2022 aikana aloitetut Pisan päiväkodin elinkaarta jatkava korjaus ja Träskändan kartanon julkisivukorjaus.

Perusparannuksiin oli varattu 9 milj. euroa, josta toteutui 7,5 milj. euroa. Kunnossapidon vuosiohjelmaan oli varattu sisäilmaa parantaville korjauksille 4,3 milj. euroa sekä perusparannuksille saman verran.

Ylläpidon haasteena on rakennusalan suhdanteen ja Euroopan turvallisuustilanteen vaikutukset rakennus- ja korjaushankkeisiin sekä tilojen ylläpitoon. Urakkatarjouksia on ollut vaikea saada ja jos tarjouksia on saatu, tarjoushinnat ovat nousseet usein yli määrärahojen. Haasteita on ollut myös uusien henkilöiden sekä eri alojen asiantuntijoiden rekrytoinneissa.

Kiinteistöjen ylläpidossa on rekrytointivaikeuksista huolimatta päästy ennakoivaan kiinteistönhoitoon ja kiinteistönhoidon osaaminen on parantunut. Tilapalvelujen laatusurantaa on kehitetty ja seuranta tehdään sekä omien että ostopalvelujen kohteisiin. Etupainotteisen investointiohjelman avulla on saatu toteutettua peruskorjauksia ja huonokuntoisia tiloja korvaavia rakennuksia.

Kunnossapidossa tavoitteena on edelleen toiminnan painopisteen siirtyminen vikakorjauksista ennakoiiviin vuosikorjauksiin. Tavoitteeksi on asetettu, että lähimmän viiden vuoden aikana korjauksista 70 prosenttia voidaan hoitaa suunniteltuina vuosikorjauksina ja vikakorjauksien määrä saadaan laskemaan 30 prosentin tasolle.

Tilapankki

Tuotantokäytöstä poissa olevat rakennukset ja tilat siirretään Tilapalvelujen ylläpitämään tilapankkiin. Tilapankkiin siirretyille kohteille etsitään vaihtoehtoja käyttöä tai ne määritellään purettaviksi tai myytäviksi. Tilapankkiin siirretään myös väliaikaisesti käytöstä poistetut korjauskohteet ja ulosvuokratut tilat. Tilapankin kohteista yli puolet ovat peruskorjauksessa olevia kouluja sekä ulosvuokrattuja tiloja. Tilapankissa on myös kohteita, jotka ovat tulleet kaupungin omistukseen maa-kaupan yhteydessä sekä suojellut arvorakennukset, joille etsitään käyttäjää. Suojeltuja arvorakennuksia ovat muun muassa Träskändan kartanon ja Karhusaaren kiinteistöt, joille on haettu käyttäjiä useita vuosia eri tavoilla. Suojelluista kohteista kohdistuu käyttäjälle suuri korjaus- ja kunnossapitovelvoite. Tilapalvelujen toimesta Träskändan kartanon ja Karhusaaren kiinteistöille tehdään parhaillaan julkisivukorjausta, joka varmistaa niiden kunnan säilymisen. Kohteita ylläpidetään ja kohteissa on myös peruslämpö ja -tekniikka toiminnassa niin, että kunto ei heikkene. Tilapankin tyhjillään olevien tilojen ylläpitokustannukset jäävät Tilapalvelut-liikelaitoksen vastattavaksi.

Tilapankkiin siirrettyjen kohteiden huoneistoala oli joulukuussa 2022 yhteensä 169 001 hum2.

Haltija	Muu omistus	Osakeomistus	Suoraomistus	Vuokrattu	Yhteensä
Tilapankki hum2 vuonna 2022					
korjauskohteet		8 750	22 355		31 105
purkukohteet		496	40 001		40 470
ulosvuokratut	25	10 995	52 682	2 017	65 719
vapaat tilat		9 422	22 286		31 707
Yhteensä	25	29 635	137 323	2 017	169 001

Lähde: Tilapalvelut-liikelaitos 4/2023.

Tilankäytön tehostamisen TakE- tavoitteena on epätarkoituksenmukaisista tiloista luopuminen. Kaupungin toiminnan kannalta tarpeettomista rakennuksista pyritään luopumaan kunnosta riippuen ensisijaisesti myymällä. Tavoitteena on vapauttaa pääomaa ja vähentää tarpeettomien

tilojen ylläpitokustannuksia. Tilapankin kohteita on TakE-tavoitteen mukaisesti myyty yhteensä 5,56 milj. euron kauppahinnalla vuosina 2020–2022 kaikkiaan 20 kohdetta.

Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueelle siirtyneiden toimitilojen vuokraus ja kiinteistöjen myynnit

Hyvinvoinnin ja terveyden toimialan ja pelastuslaitoksen kiinteistöjä siirtyi kaupungilta 1.1.2023 alkaen Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen käyttöön 83 312 hu², mikä vastaa 10–11 prosenttia kaupungin toimitilakannasta. Kaupunki vuokrasi tilat hyvinvointialueelle kolmeksi vuodeksi ja sopimukseen sisältyy myös mahdollisuus yhden vuoden optioon. Vuokratuloja kaupunki saa näistä tiloista noin 22,5 milj. euroa vuodessa. Hyvinvointialue on joidenkin kohteiden, kuten peruskorjattavan Espoonlahden terveysaseman, osalta sitoutunut yli kolme vuotta pidempään vuokra-aikaan. Kahden leasing-mallilla toteutettavan paloaseman sopimukset eivät siirtyneet 1.1.2023 hyvinvointialueelle, koska kaupunki rakentaa paloasemat valmiiksi. Näistä kohteista tehdään myöhemmin uusi päätös. Vuokrasopimusajan päättyessä hyvinvointialue voi irtisanoa niiden tilojen vuokrasopimukset, joille heillä ei olisi enää käyttöä Tilapalveluista siirtyi hyvinvointialueelle 50 työntekijää. Siirtyneet henkilöt olivat pääasiassa palvelutuotannossa työskenteleviä laitoshuoltajia ja vahtimestareita.

Kaupunki myi KOY Espoon sairaalan, jonka omistajavaihdos tapahtui 10.3.2022. Espoon sairaalan myyntihinta oli 295,1 milj. euroa. Kolme paloasemaa myytiin joulukuussa. Niiden myyntihinta oli 30,8 milj. euroa.

Tarkastuslautakunnan johtopäätökset

TakE-ohjelman toimenpiteillä voidaan vastata Espoon nopean väestönkasvun aiheuttamaan palvelu- ja investointitarpeen kasvuun, joka on erityisen voimakasta Kasvun ja oppimisen toimialalla.

Kaupungin kiinteistökannan ylläpitämisen lasketaan edellyttävän vuosittain keskimäärin 45 milj. euron panostusta korjauksiin. Kasvaneeseen investointitarpeeseen vastaamiseksi tarvittavaa lisäystä investointikannan vuosittaiseen korjausohjelmaan ei ole esitetty.

Kiinteistöjen hoidossa on päästy ennakoivaan kiinteistönhoitoon ja kiinteistönhoidon osaaminen on parantunut. Tavoite, jonka mukaan lähimmän viiden vuoden aikana korjauksista 70 prosenttia voidaan hoitaa suunniteltuina vuosikorjauksina ja vikakorjauksien määrä saadaan laskemaan 30 prosentin tasolle on oikeansuuntainen.

Rakennetun ympäristön oikea-aikainen korjaaminen kuntoarvioihin perustuen vähentää kustannuksia.

Valmistelut Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen toimitilojen vuokrauksen ja Tilapalveluliikelaitoksesta siirtyvän henkilöstön osalta valmistuivat aikataulussa. Espoon sairaalan myynti toteutui alkuvuonna ja kolme paloasemaa myytiin joulukuussa 2022. Lisäksi TakE-tavoitteen mukaisesti vuonna 2022 myytiin yhteensä 11 tilapankin kohdetta.

Tilapalveluissa edistettiin hiilineutraaliustavoitetta ja toteutettiin KTES-toimenpidesuunnitelma. Toimitiloihin liittyviä energiansäästötoimenpiteitä otettiin käyttöön loppuvuonna. Lisäksi toteutettiin valtuuston asettamaa Koulut kuntoon -tavoitetta ja sisäilmaongelmien määrä väheni eikä hätäväistöjä tehty.

Tarkastuslautakunnan suositus

Kaupungin toimitilojen perus- ja vuosikorjausohjelmien aikataulujen pitävyyteen tulee löytää nykyistä paremmat ratkaisut ja ohjelmien toteuttamista tulee nopeuttaa vastaamaan tarvetta kiinteistökannan vuosittaisen ylläpitämisen lisäksi.

5.3.3 SISÄILMAN LAADUN HALLINTA

Sisäilman laatuun keskeisesti vaikuttavia tekijöitä ovat ilmanvaihto ja epäpuhtaudet, kuten erilaiset yhdisteet sekä ilman mukana kulkeutuvat hiukkaset. Epäpuhtauslähteitä on tyypillisesti useita, joten mahdolliset sisäilmaoireet aiheutuvatkin usein eri tekijöiden summasta. Sisäilmatutkimuksissa nämä tekijät pyritään saamaan selville ja korjaustoimenpitein poistamaan.

Tilapalvelut-liikelaitos vastaa sisäilmatutkimuksista ja -korjausten suunnittelusta. Tilapalveluiden sisäilmapalvelut-yksikkö toimii asiantuntija-apuna sisäilma-asioissa, tilaa tarvittavat sisäilmastotutkimukset kaupungin kohteisiin ja tekee tiivistä yhteistyötä sisäilmaongelmien ratkaisemiseksi eri sidosryhmien kanssa. Kaupungissa toimii myös moniammatillinen sisäilmaryhmä.

Yksi kaupungin rakennusten kunnossapidon tavoitteista on toimitilojen turvallisuus ja terveellisyys, johon keskeisesti kuuluu sisäilma-asioiden laadukas ja tehokas hoitaminen. Espoolaisten oppilaiden yhtäläistä oikeutta turvallisiin ja terveellisiin tiloihin on toteuttamassa valtuustokaudelle 2021–2025 jatkunut Koulut kuntoon -ohjelma, jonka tavoitteina on, että kouluilla ja päiväkodeilla on toimivat tilat ja sisäilmakohteiden sekä hätäväistöjen lukumäärä on nolla.

Tilapalvelut-liikelaitos tavoittelee toiminnallaan sisäilmaa koskevien ongelmien hallinnassa pitämistä sekä Tilapalvelujen ja käyttäjien vastuiden ja roolien selkeyttä. Tilapalvelujen edustaja toimii puheenjohtajana kaupungin kuukausittain kokoontuvassa moniammatillisessa sisäilmaryhmässä (MASI), jossa Tilapalvelut tekee yhteistyötä toimialojen, työsuojelun sekä työterveyspalvelujen, kouluterveydenhuollon ja ympäristöterveyden kanssa. Yhteistyötä tehdään myös esimerkiksi aluehallintoviraston kanssa. Espoo on ollut lisäksi mukana perustamassa kahdeksan kaupungin muodostamaa kuntien sisäilmaverkostoa, joka toimii yhteisten toimintamallien ja ohjeistusten tekemiseksi sekä sisäilmaongelmien vähentämiseksi. Verkoston yhteistyökumppaneina ovat mukana muun muassa Sisäilmayhdistys Ry, VTT, Helsingin yliopisto, Aalto-yliopisto sekä Metropolia ammattikorkeakoulu.

Menettelytapaohje sisäilmaongelmien ratkaisemiseksi

Tilapalvelut-liikelaitos on ottanut 11.5.2022 käyttöön sisäilma-asioiden menettelytapaohjeen, joka määrittelee tehtävät ja vastuut sisäilman korjausprosessin eri vaiheissa. Prosessi on viisivaiheinen ja käynnistyy sähköisen olosuhdeongelmailmoituksen tekemisestä. Kohteeseen tehdään tarkastus viimeistään viiden arkipäivän kuluttua ilmoituksen tekemisestä. Mikäli tarkastuksen pohjalta tehty korjaukset eivät poista ongelmaa, kohde siirtyy moniammatilliselle tarkastusryhmälle ja tarvittaessa edelleen joko suoraan korjaustoimenpiteistä ja viestinnästä vastaavan projektinvetäjän johdolla toteutettaviin sisäilmakorjaustoimenpiteisiin tai sitä ennen sisäilmapalvelut-yksikön toteuttamiin vaativimpiin tutkimuksiin.

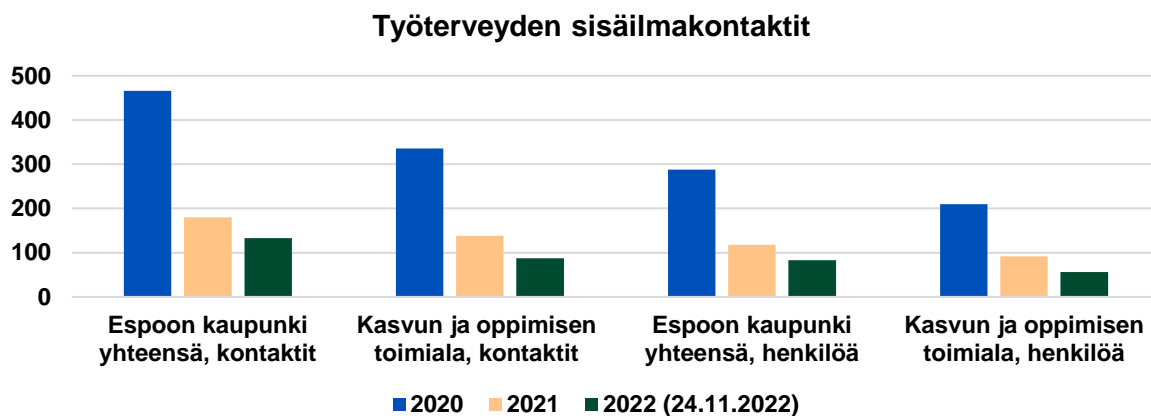
Moniammatillinen tarkastusryhmä on vuonna 2022 suorittanut yhteensä 8 sisäilmakohteen tarkastusta ja 12 ennakkotarkastusta. Muita kaupungin kiinteistöissä tehtyjä sisäilmatutkimuksia on vuonna 2022 suoritettu 8 kappaletta. Sisäilmakorjauksia tehtiin tilinpäätöksen mukaan noin 20 kohteessa.

Kaikki prosessin vaiheet pyrkivät ongelman poistamiseen ja toimenpiteiden onnistumista arvioidaan yhdessä tilojen käyttäjien kanssa. Prosessin edetessä kohdetta koskevat tiedot käydään läpi yhdessä seuraavan vastuutahon kanssa. Kohdetta tiedotetaan jokaisessa prosessin vaiheessa ja korjauksia koskevia tiedotteita julkaistaan myös kaupungin nettisivuilla. Vaativien kohteiden kohdalla on mahdollisuus järjestää myös tiedotustilaisuuksia.

Sisäilmaproessin käynnistävien ilmoitusten lisäksi tilojen käyttäjiltä ja asiantuntijoilta kerättyjä havaintoja sekä erikseen teetettyjen kuntoarvioiden tuloksia hyödynnetään myös kunnossapidon vuosiohjelman valmistelussa.

Kasvun ja oppimisen toimialalla Tilapalvelujen laatima menettelytapamalli on koettu toimivaksi ja selkeäksi. Aktiivinen tiedottaminen sisäilmaproessin aikana ehkäisee väärän tiedon leviämistä ja ylimääräistä kysymyskuormaa. Nykyinen peruskorjaustahti ja korjausten lykkääminen on kuitenkin herättänyt toimialalla huolen siitä, että tilanne ehtii korjausta vaativissa kiinteistöissä kriisiytyä. Suunnitelmallisen peruskorjaustahdin ylläpitäminen mahdollistaisi huolellisen väistöjen toteutuksen.

Sisäilmatilanteen hallinta on näkynyt työterveyden sisäilmakontaktien määrissä. Kaupungin moniammatillinen sisäilmaryhmä MASI:n vuosilta 2020–2022 keräämien lukujen mukaan työterveyden sisäilmakontaktit ovat Kasvun ja oppimisen toimialalla sekä koko kaupungin tasolla vähentyneet viime vuosien tasosta. Sisäilmakontaktit voivat sisältää myös henkilökohtaisesta elämästä johtuvaa oireilua.

Lähde: MASI-työryhmä 25.11.2022.

Sisäilmaolosuhteita pystytään seuraamaan useissa kaupungin kohteissa erilaisilla anturoinneilla. Espoossa 143 koulua ja päiväkotia on liitetty etävalvomoon, jonka avulla mahdolliset viat voidaan havaita etäyhteyksin. Monikon koulukeskuksessa rakennukseen on asennettu antureita, jotka mitaavat tiloista ilman lämpötilaa, kosteutta, hiilidioksidin määrää, paine-eroja sekä VOC-päästöjä ja lukemia seurataan Freesi-sisäilmapalvelun avulla. Numeerinen tieto sisäilman seurannassa on tärkeää, mutta mittareiden tulkinnassa on myös pyrittävä ymmärtämään numeerisen arvon takana olevia tekijöitä, sillä esimerkiksi tilan käyttäjän toimintatavoilla voi olla vaikutusta mittarien lukemien totuudenmukaisuuteen. Tiloja käyttäville henkilöille onkin tärkeää opettaa käyttämään tiloihin asennettua tekniikkaa oikein.

Espoo kuuluu radonalueeseen

Espoon kaupunki kuuluu Säteilyturvakeskuksen määrittelemiin alueisiin, joissa säteilylain (859/2018) 155 §:n mukaan Espoon kaupungin työnantajana on mitattava työtilojensa radonpitoisuuksia. Säteilylain mukainen viitearvo on 300 Bq/m³, jonka ylittyessä on ryhdyttävä joko tarkempiin mittauksiin tai toimenpiteisiin radonaltistuksen vähentämiseksi. Myös radonpitoisuuksien osalta säteilylain mukaisia viitearvon ylityksiä on ollut Espoon kohteissa vähän ja ylitykset ovat olleet lieviä. Tilapalvelut-liikelaitokselta saadun selvityksen mukaan esimerkiksi noin 180 päiväkodista kuudessa mitattiin viitearvon ylitys ja kaikkien näiden kohteiden viitearvoja saatiin alennettua ilmanvaihtoa tehostamalla. Tilapalvelut-liikelaitos on suorittanut radonmittauksia vuonna 2022 yhteensä 60 kappaletta. Espoon kaupungin toimialojen käytössä olevat rakennukset saatiin mitattua keväeseen 2022 mennessä ja työ on jatkunut uusintamittauksilla sekä uudis- ja peruskorjauskohdeiden radonmittauksilla niiden valmistuttua.

Tarkastuslautakunnan johtopäätökset

Espoossa sisäilmaongelmia ratkotaan Tilapalvelut-liikelaitoksen 11.5.2022 käyttöön ottaman menettelytapaohjeen mukaisesti. Ohjeen mukainen olosuhdeongelmien ratkaisemisprosessi on jaettu viiteen vaiheeseen, joista jokainen vaihe tähtää sisäilmaongelman korjaamiseen. Sidosryhmiä tiedotetaan toimenpiteistä prosessin jokaisessa vaiheessa.

Tilojen käyttäjien ja asiantuntijoiden havaintoja sekä kuntoarvioiden tuloksia huomioidaan mahdollisuuksien mukaan myös kunnossapidon vuosiohjelman valmistelussa.

Työterveyden sisäilmakontaktit ovat kääntyneet kaupungissa laskuun vuosien 2020 ja 2021 tilanteisiin verrattuna. Myös viitearvot ylittäviä radonpitoisuuksia mitataan kaupungin kiinteistöissä vähän ja ylitykset ovat olleet maltillisia.

Espolaisten oppilaiden yhtäläistä oikeutta turvallisiin ja terveellisiin tiloihin on toteuttamassa valtuustokaudelle 2021–2025 jatkunut Koulut kuntoon -ohjelma. Menettelytapaohjeen mukainen sisäilmaongelmien korjausprosessi koetaan paljon kaupungin kiinteistöjä käyttävällä Kasvun ja oppimisen toimialalla toimivaksi, mutta peruskorjaustahti sekä korjausten lykkääntyminen on herättänyt huolen tilanteen kriisiytymisestä korjausta vaativissa kohteissa.

Tarkastuslautakunnan suositus

Tilapalvelut-liikelaitoksen on huolehdittava, että kaupungin rakennusten peruskorjaustahti mahdollistaa käyttäjille terveet tilat.

Monikon koulukeskus; Leppävaara

Kuva: Henri Christensen

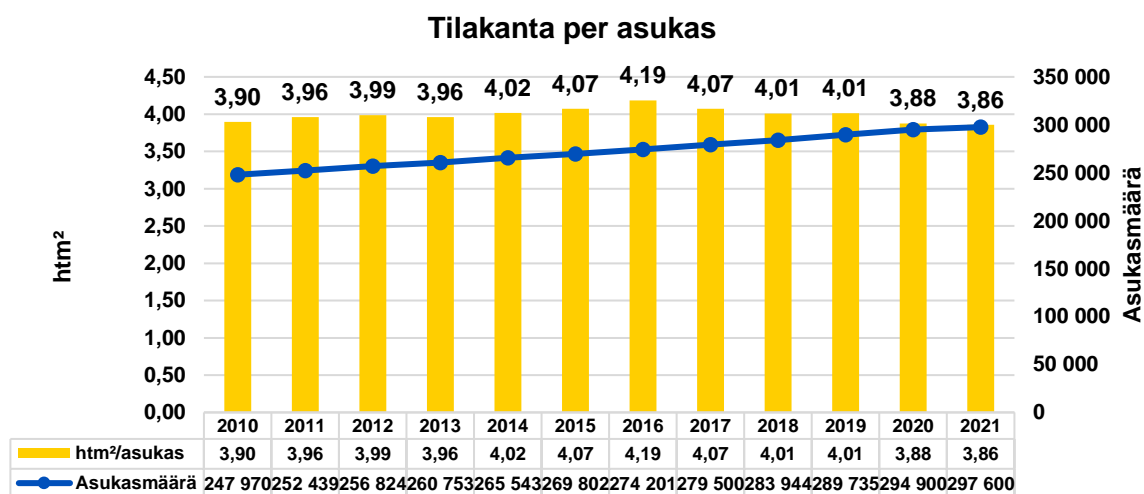
5.3.4 KASVUN JA OPPIMISEN TOIMIALAN PALVELUVERKKO JA TULEVAISUUDEN HAASTEET

Kasvun ja oppimisen toimialan yhteisenä tavoitteena on tukea yhtenäistä kasvun ja oppimisen polkua ja varmistaa jokaiselle lapselle hänen kasvuun ja oppimistaan tukevan opin polku varhaiskasvatuksesta toisen asteen loppuun. Tavoitteena on lapsen ja nuoren eheän oppimispolun varmistaminen. Tässä on haettu Espoo tarinan mukainen asiakas- ja asukaslähtöinen tapa järjestää kasvun- ja oppimisen palvelut. Espoon kouluverkkoa kehitetään Take-tavoitteen mukaisesti tavoittelemalla nykyistä suurempia kouluyksiköitä sekä luopumalla väistötiloista ja pienistä kouluyksiköistä. Tavoite on edennyt suunnitellusti. Toimenpiteiden toteuttaminen jatkuu koko valtuustokauden.

Toimialalla palveluita tuotetaan pääasiassa suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi. Oman äidinkielen tai kotikielen opetusta tarjotaan 39 eri kielellä. Kasvun ja oppimisen lautakunta päättää vuosittain koulukohtaiset enimmäisoppilasmäärät yleisopetuksessa. Lähikoulut osoitetaan näiden enimmäisoppilasmäärien puitteissa ottaen huomioon mahdollisimman turvallinen ja lyhyt koulumatka. Koulumatkoja tarkastellaan kokonaisuutena. Lähikouluksi ei siksi voida osoittaa aina maantieteellisesti lähintä koulua eikä myöskään, jos oppilas ei saa lähinnä olevasta koulusta tarvitsemaansa tukea siinä määrin ja sellaisena kuin hän sen tarvitsee.

Kaupungin toimitilakanta ja KOTO-toimialan osuus tiloista

Seuraavassa kaaviossa on esitetty kaupungin toimitilakanta asukasta kohden.

Lähde: Tilapalvelut-liikelaitos 15.12.2022.

Kasvun- ja oppimisen toimialan käytössä oleva huoneala oli syyskuussa 2022 noin 634 916 h² kaupungin 1 176 834 h²:n toimitilakannasta, mikä kattaa 54 prosenttia toimitilakannasta. Tiloista 64,5 prosenttia on suoraomisteisia, 18,2 prosenttia osakeomisteisia ja 17,4 prosenttia vuokrattuja tiloja.

Suomenkielisiä peruskouluja on 73 ja ruotsinkielisiä 11 lisäksi kaksi yksityistä koulua. Suomenkielisiä lukioita on 10 ja ruotsinkielisiä yksi ja näiden lisäksi yksi yksityinen lukio ja Espoon aikuislukio, joka toimii Omniassa.

Palveluverkko ja tulevaisuuden haasteet

Kouluilla on lisätilantarve opiskelijamäärän vuosittaisen lisääntymisen sekä väistötilojen tarpeiden vuoksi. Lukioiden oppilasmäärän arvioidaan kasvavan ainakin vuoteen 2028 asti. Oppivelvollisuus on laajentunut koskemaan kaikkia perusopetuksesta toiselle asteelle siirtyviä nuoria. Vieraskielisten oppilaiden määrä on kasvanut ja kasvun ennakoitaan jatkuvan vahvana myös vuonna 2023. Vuoden 2023 keväästä alkaen ensimmäiset ukrainalaiset pakolaiset voivat saada kotikuntaoikeudet, mikä saattaa vaikuttaa Kasvun ja oppimisen toimialan toimitilatarpeisiin palvelu- ja investointitarpeen mahdollisesti lisääntyessä.

Palveluverkkoa kehitettäessä on huomioitava väestönkasvun aiheuttama toimitilatarpeen kasvu sekä toimitilakannan korjaus- ja perusparannustarpeesta johtuvien väistötilojen saatavuus ja sijainnit. Vuonna 2022 sisäilmakorjauksista aiheutui väistötarpeita. Väistöjä suunniteltaessa on huomioitava väistötilojen lainmukainen saavutettavuus.

Palveluverkon kehittäminen

Espoon suomen- ja ruotsinkielisen perusopetuksen sekä lukiokoulutuksen palveluverkkoa kehitetään tavoittelemalla nykyistä suurempia kouluyksiköitä, joiden etuna nähdään joustavammat opetusryhmät, laajempi kieli- ja valinnaisainetarjonta sekä mahdollisuus tukea oppilaita ja opiskelijoita eri lahjakkuusalueilla. Suuremmat kouluyksiköt parantavat myös opiskeluhoillon palveluita sekä erityisen tuen ja kieli- ja kulttuuriryhmien opetuksen järjestämisen mahdollisuuksia. Samalla tavoitellaan pienempiä vuokra- ja toimintokustannuksia. Oppilaskohtaiset kustannukset ovat isossa kouluyksikössä pienemmät ja erikoisluokkatilojen käyttöaste parempi kuin pienessä koulussa. Suomenkielisen lukiokoulutuksen palveluverkkoa pyritään kehittämään siten, että lukiokoulutusta tarjotaan kaikissa viidessä kaupunkikeskuksessa, lukiokoulutus on helposti saavutettavissa ja lukioiden yksikkökoko kasvaa. Kasvun ja oppimisen lautakunta sekä Svenska rum käsittelevät kouluverkkoa kokouksissaan koulukohtaisesti.

Varhaiskasvatuksen palveluverkkoa kehitetään kasvattamalla päiväkotien yksikkökokoja ja luopumalla epätarkoituksenmukaisista ja pienistä varhaiskasvatustiloista. Näin hillitään kustannusten kasvua, lisätään tilojen käytön joustavuutta sekä toiminnan laatua. Investointien suunnittelussa otetaan huomioon koko varhaiskasvatuksen palveluverkko yksityiset varhaiskasvatuspalvelut mukaan lukien.

Tarkastuslautakunnan johtopäätökset

Kasvun ja oppimisen toimialan palveluverkkoa kehitettäessä on huomioitava väestönkasvun aiheuttama toimitilatarpeen kasvu sekä toimitilakannan vanhenemisesta johtuva korjaustarve sekä siitä aiheutuva väistötilojen tarve. Palveluverkon riittävyyden turvaamiseksi kaupungin investointiohjelman 2020–2030 mukaisten peruskorjaus- ja uudisrakennushankkeiden toteuttaminen suunnittelussa aikataulussa on tärkeää.

6 KONSERNI

Espoo-konserniin kuului vuoden 2022 lopussa 25 tytäryhtiötä, 21 osakkuusyhteisöä, 3 säätiötä ja 9 kuntayhtymää. Vähemmistöosuuksia ja muita ohjauksen piiriin kuuluvia yhteisöjä on lisäksi noin 100.

Konserniohjaus

Kuntalaissa omistajaohjauksella tarkoitetaan toimenpiteitä, joilla kunta omistajana tai jäsenenä myötävaikuttaa yhteisön hallintoon ja toimintaan. Toimenpiteet voivat liittyä ainakin perustamis- sopimukseen, yhtiöjärjestysmääräyksiin, muihin sopimuksiin, henkilövalintoihin, ohjeiden antamiseen kuntaa eri yhteisöissä edustaville henkilöille sekä muuhun kunnan määräysvallan käyttöön. Omistajaohjauksella on huolehdittava siitä, että kunnan tytäryhteisön toiminnassa otetaan huomioon kuntakonsernin kokonaisuus.

Valtuusto määrittelee omistajapolitiikan ja hyväksyy merkittävimpien konserniyhteisöjen tavoitteet, joiden toteutumisesta raportoidaan osana seurantajärjestelmää.

Espoon konsernijohtoon kuuluvat kaupunginhallitus ja sen konsernijaosto, kaupunginjohtaja, toimialajohtajat ja rahoitusjohtaja. Konsernijohto vastaa kaupunkikonsernin ohjauksesta, riskienhallinnan ja konsernivalvonnan järjestämisestä ja omistajapolitiikan toteuttamisesta.

Valtuusto hyväksyi päivitettyt Konserniohje ja Omistajapolitiikka -asiakirjat tammikuussa 2023.

6.1 ENTER ESPOO OY

Enter Espoo Oy:n tavoitteena on saada lisää työpaikkoja, verotuloja ja kestäväää kasvua Espooseen sekä yhtiön kumppaneille. Yhtiön tehtävänä on houkutella Espooseen yrityksiä, investointeja ja vierailijoita sekä auttaa Espoon innovaatio- ja matkailuekosysteemien toimijoita menestymään. Yrityksiä, sijoittajia ja vierailijoita houkuttelee Espooseen innovaatioiden ja elämysten avulla. Yhtiö on kaupungin sataprosenttisesti omistama ja sen tarkoituksena ei ole tavoitella voittoa.

Yhtiön toimenpiteet ja vuoden 2022 tulostavoitteet

Enter Espoo Oy:n rahoitus muodostuu Espoon kaupungin perus- ja projektiavustuksista, muista julkisista hankeavustuksista sekä yrityksiltä saatavista myyntituloista ollen yhteensä 1,9 milj. euroa vuonna 2022. Yhtiön tilikauden tulos oli suunnitellusti -32 856 euroa vuonna 2022. Yhtiön tilikauden tavoitteena on yleisesti nollatulos. Yhtiö huomioi haasteellisesta maailman tilanteesta johtuvat normaalia pienemmät matkailuyrityksiltä tulleet yhteismarkkinointitulot leikkaamalla myynti-, markkinointi- ja muita kuluja. Enter Espoolla on yhteensä 19 työntekijää INNO-, VISIT- ja COMMS-tiimeissä.

Yhtiön vuoden 2022 toimenpiteitä olivat muun muassa yritysten houkutteluohjelman valmistelu ja pilotointi, Kvanttinova mikroelektronikan ja kvanttiteknologian klusterin hankkeen valmistelu Teknologian tutkimuskeskus VTT:n kanssa sekä GIPP2-vientiohjelman (The Global Innovative Partnership Program) valmistelut USA:n markkinoille. Lisäksi toteutuneita toimenpiteitä olivat onnistunut markkinointiviestintä vaikeassa tilanteessa Venäjän markkinan jäädessä pois, uusi yhteismarkkinoinnin kumppanuusmalli sekä kokousjärjestäjille järjestettävät Espoon läsnä- ja virtuaalikerrosten menestyminen. Enter Espoo kehitti myös Rantaraittia ja lähiluontoalueita yhdessä alueen toimijoiden kanssa.

Espoon valtuusto asetti edellisten vuosien tavoin yhtiölle kolme tulostavoitetta vuodelle 2022. Ensimmäinen tulostavoite liittyi Espoo-tarinan tavoitteeseen, jonka mukaan ”Espoo on

kansainvälisesti vetovoimainen yrittäjyys- ja innovaatiopääkaupunki”. Tulostavoite toteutui, kun kuusi kansainvälistä yritystä asettui tai laajentui Espooseen, viisi yhteistyöprojektia alkoi espoolaisen yrityksen tai ekosysteemitomijan, kuten Aalto-yliopiston tai VTT:n kanssa ja yhteen espoolaiseen kasvuyritykseen sijoitettiin pääomaa. Yhtiö totesi yhteenvetona asiakastyöstä, että olemassa olevien asiakkuuksien hoito onnistui hyvin, mutta uusien asiakkuuksien avaaminen oli merkittävästi haastavampaa. Venäjän aloittama hyökkäyssota Ukrainaan ja sen aiheuttama energiakriisi sekä koronapandemia vaikuttavat Enter Espoon toimintaan muun muassa siten, että monet yritykset ovat lykänneet tai peruuttaneet toimipisteiden avaamista tai toiminnan laajentamista. Espoolaisten kasvuyritysten näkökulmasta haastavana kehityskulkuna voidaan pitää sitä, että pääomasijoitusten trendi on laskenut kansainvälisesti verrattuna edellisiin vuosiin.

Toinen tulostavoite oli yhtiön toiminnan vaikuttavuuden kasvu. Yhtiö loi vaikuttavuuden mittaamiseen yhteistyössä Aalto-yliopiston ja VTT:n kanssa vaikuttavuusindeksin, jonka kaavassa on hyödynnetty Copenhagen Economicsin kaavaa. Vaikuttavuusindeksillä laskettuna voidaan osoittaa, että vuonna 2022 kansainvälisten investointien arvo INNO-tiimin houkuttelutyön tuloksena oli noin 1,9 milj. euroa. INNO-tiimin osuus kaupungin avustuksesta oli 0,8 milj. euroa, joten INNO-tiimin toiminta oli rahalla mitattuna 2,4-kertainen verrattuna kaupungin investointiin, joka kohdistui INNO-tiimin toimintaan.

Kolmas tulostavoite liittyi Espoon tunnettuuden rakentamiseen matkailukohteena yhtiön digitaalisia kanavia hyödyntäen, joihin lukeutuvat muun muassa VisitEspoo.fi -verkkopalvelu ja Visit Espoon sosiaalisen median kanavat. Tulostavoite vuodelle 2022 oli yhteensä 9,9 miljoonaa näyttökertaa eri kanavissa. Toteutunut määrä oli lähes 11 miljoonaa näyttökertaa, josta sosiaalisen median osuus oli yli 10 miljoonaa näyttökertaa. Visit Espoon venäjänkielinen VKontakte sosiaalisen median tili jäädytettiin heti Venäjän hyökkäyksen jälkeisenä seuraavana päivänä ja näin aiempina vuosina kanavan tuottamat kaksi miljoonaa näyttökertaa per vuosi jäivät pois.

Yhtiön haasteena on, että matkailu on vaikeutunut Aasiasta ja pysähtynyt pitkiksi ajoiksi Venäjältä. Matkailukysynnältään suurimmissa maakunnissa suhteellisesti eniten kysyntä supistui Uudellamaalla (-55 %). Espoon matkailun tulo- ja työllisyyselvityksen perusteella vuonna 2021 välittömät matkailun tulovaikutukset olivat 31 prosenttia pienemmät kuin edellisellä vertailuvuonna 2018. Samaan aikaan matkailun työllisyys pieneni 14 prosenttia verrattuna vuoteen 2018. Visit Espoo aikoo jatkossa panostaa enemmän Keski-Euroopan markkinoihin. Ilmastonmuutos ja tavoitteet hiilineutraaliuteen aiheuttavat haasteita logistisesti Suomelle, sillä Suomeen matkustetaan yleensä lentämällä.

Tarkastuslautakunnan johtopäätökset

Enter Espoon tehtävänä on houkuttaa Espooseen yrityksiä, investointeja ja vierailijoita sekä auttaa Espoon innovaatio- ja matkailuekosysteemien toimijoita menestymään. Yhtiön yksi kärkihanke on Kvanttinova mikroelektronikan ja kvanttiteknologian klusterin kehittämishanke. Yhtiö kehittää myös Rantaraittia ja lähiluontoalueita yhdessä alueen toimijoiden kanssa, mikä on tarkastuslautakunnan mukaan tärkeää muun muassa kaupungin vetovoimaisuuden lisäämiseksi. Tarkastuslautakunta tunnistaa Enter Espoo toiminnassa yhdyspintoja kaupungin toiminnan, kuten Elinvoimainen Espoo -kehitysohjelman, kanssa.

Valtuusto on asettanut yhtiölle kolme tulostavoitetta, jotka liittyvät yritysten ja matkailijoiden määrän lisäämiseen sekä vaikuttavuuden kasvuun. Kaupungin tilinpäätöksen mukaan tulostavoitteet toteutuivat. Enter Espoo toteutti vuonna 2022 onnistuneesti 12 toimintaa tai yritysprojektia. Vuonna 2022 kansainvälisten investointien arvo INNO-tiimin houkuttelutyön tuloksena oli 1,9 milj. euroa. Enter Espoo mittasi sosiaalisen median näyttökerroilla tulostavoitteensa Espoon tunnettuus matkailukohteena lisääntyä toteutumista. Tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan matkailun tunnettuutta tulisi mitata sosiaalisen median kanavien kävijämäärillä näyttökerrojen sijaan.

6.2 KOY ESPOON KOULU- JA PÄIVÄKOTITILAT

KOY Espoon Koulu- ja päiväkotitilat on muodostunut KOY Espoon Toimitilojen jakautuessa huhtikuussa 2019. Jakautumiseen päädyttiin, koska suureksi kasvaneella yhtiöllä oli kaksi selkeää liiketoiminta-aluetta, joita olivat koulut ja päiväkodit sekä sosiaali- ja terveystoimen tilat. Jakautumalla varauduttiin ennakkoon myös sote -uudistukseen.

Toimintamallin mukaan KOY Espoon koulu- ja päiväkotitilat maksaa hankkeen investoinnin ja kilpailutettu palvelutuottaja rakentaa kohteen sekä vastaa sen ylläpidosta 20–25 vuotta palvelumaksua vastaan. Nykyiset sopimuskaudet ulottuvat 2040-luvun alkuun. Tilapalvelut-liikelaitos hoitaa rakennuttamisen ja tekee myös käyttöaikaista omistajan edun valvontaa. Kohteissa mitataan asiakastytyväisyyttä kerran vuodessa ja tulosten perusteella palveluntuottajalle voidaan maksaa bonusta tai antaa sanktioita.

Vuosina 2009–2019 on järjestetty viisi erillistä kilpailutusta, joissa on ollut mukana yhteensä 12 koulua ja 3 päiväkotia. Vuonna 2022 yhtiölle valmistuivat viimeisimmän kilpailutuksen hankkeista Viherlaakson koulun ja lukion peruskorjaus sekä Tuomarilan koulun peruskorjaus. Kesken on vielä Laajalahden koulun peruskorjaus ja laajennus, joka valmistuu elokuussa 2023. Vuonna 2021 yhtiö myi tytäryhtiönsä KOY Kielaksen Tapiolassa osana suurehkoa maakauppaa. Yhtiön investintiohjelman ei ole osoitettu enää uusia hankkeita viimeisimmän kilpailutuksen jälkeen.

Yhtiöllä oli 1.12.2022 lainaa 172,9 milj. euroa. Taseen loppusumma tilinpäätöksessä oli 275,7 milj. euroa. Yhtiön hankkeiden huoneistoala on 955 677 m².

Kaupungin viimeisimmät koulu- ja päiväkotihakkeet on toteutettu uuden mallin mukaisina PPP-hankkeina tai Tilapalvelut-liikelaitoksen omaan taseeseen.

Tarkastuslautakunnan johtopäätökset

KOY Espoon Koulu- ja päiväkotitilat -yhtiön ensimmäisten kohteiden toteuttaminen alkoi vuonna 2009. Nykyiset sopimuskaudet ulottuvat 2040-luvun alkuun. Yhtiölle ei ole enää toistaiseksi osoitettu uusia hankkeita. Ensimmäisten kohteiden toteuttaminen alkoi vuonna 2009. Elinkaarimallilla tuotettujen toimitilojen sisäisiä vuokria on kritisoitu korkeiksi. Yhtiön käyttämälle hankemallille ei ole tarkastuslautakunnan käyttöön ollut saatavilla väliarviointia eikä kokonaiskustannusvertailua esimerkiksi kaupungin taseeseen rakennettuun hankkeeseen.

Koulu- ja päiväkotihankkeissa on käytetty ensimmäisen kerran vuonna 2021 uutta PPP-mallia, joka lakimuutoksen jälkeen on mahdollistanut myös rahoituksen sisällyttämisen palveluntuottajilta kilpailutettuun elinkarihankkeeseen. PPP-mallilla kilpailuttaminen hallinnoidaan Tilapalvelut-liikelaitoksessa.

Tarkastuslautakunnan suositus

Suosittelaa, että KOY Espoon Koulu- ja päiväkotitilojen käyttämälle hankemallille tehdään ajantasainen väliarviointi verrattuna kaupungin taseeseen rakennettuihin hankkeisiin.

6.3 HELSINGIN SEUDUN YMPÄRISTÖPALVELUT (HSY) -KUNTAYHTYMÄ

Helsingin seudun ympäristöpalvelut -kuntayhtymän tehtävänä on

- hoitaa jäsenkuntiensa jätelain mukainen jätehuolto ja siihen liittyvä toiminta ja muut jätehuoltoon liittyvät tehtävät erillisten sopimusten mukaisesti,
- toimia vesihuoltolaisissa tarkoitettuna vesihuoltolaitoksena, joka huolehtii vesihuollosta toiminta-alueellaan sekä kuntien kanssa solmittujen erillisten sopimusten perusteella hulevesien viemäroinnistä huleveden viemärintialueella,
- huolehtia jäsenkuntiensa ilmansuojelun seuranta-, tutkimus- ja suunnittelu- sekä koulutus- ja valistustehtävistä,
- hoitaa kaupunkiseudun yhteisen ilmasto- ja kiertotaloustyön suunnittelu-, seuranta-, tietopalvelu-, neuvonta- ja viestintätehtäviä sekä asukkaiden energianeuvontaa,
- huolehtia seudullisesta tietoyhteistyöstä jäsenkuntien tarpeisiin, seudullisen tiedon tuottamisesta, jalostamisesta ja tietopalvelusta sekä
- hoitaa jäsenkuntien sille antamat muut kuntayhtymän toimintaan liittyvät yhteiset tehtävät.

HSY:n liikevaihto on 400 milj. euroa, josta vesihuollon osuus on 300 milj. euroa. Investoinnit vuosina 2019–2028 ovat HSY:n taloussuunnitelman mukaan yhteensä 1,4 miljardia euroa. Henkilökuntaa on noin 800. Kuntayhtymän palveluiden piirissä on 1,1 miljoonaa alueen asukasta.

HSY-kuntayhtymän ääniosuudet jakaantuivat seuraavasti: Helsinki 50 prosenttia, Espoo 27 prosenttia, Vantaa 22 prosenttia ja Kauniainen yksi prosentti. HSY:n hallituksessa on 14 varsinaista jäsentä, joista seitsemän on Helsingistä, kolme Espoosta, yksi Kauniaisista ja kolme Vantaalta. Lisäksi HSY:n hallitukseen kuuluu neljä jäsenkuntien asiantuntijajäsentä. Espoon asiantuntijajäsenenä toimii Kaupunkiympäristön toimialajohtaja.

HSY:lle on kuntayhtymän talousarviossa asetettu 33 strategista tavoitetta vuodelle 2022, joista tilinpäätöksen mukaan toteutuu noin puolet. Kuntayhtymän tavoitteena on olla hiilineutraali vuonna 2030.

Peruspääoma sekä jäsenkuntien osuudet

Perussopimuksen mukaan kuntayhtymän peruspääoma on yhteensä 505 milj. euroa, joka muodostuu vesihuollon peruspääomasta 480 milj. euroa ja muusta peruspääomasta 25 milj. euroa. Vesihuollon peruspääoma jakautuu kuntien kesken seuraavasti: Helsinki 58,0 prosenttia, Espoo 22,3 prosenttia, Vantaa 19,4 prosenttia ja Kauniainen 0,3 prosenttia. Muu peruspääoma jakautuu jäsenkuntien kesken asukaslukujen mukaisesti siten, että yhden kunnan osuus ei ole enempää kuin 50 prosenttia ja on vähintään yhden prosentin suuruinen. Jäsenkunnan osuus kuntayhtymän varoihin sekä vastuu veloista ja velvoitteista määräytyvät peruspääomaosuuksien suhteessa.

Toiminnan rahoitus

Kuntayhtymä rahoittaa toimintamenoja vesihuolto- ja jätehuoltotoimintojen maksuilla, kuntaosuuksilla ja muilla tuloilla. Kuntayhtymä perii jäsenkunniltaan maksuosuudet muista kuin vesihuollon tai jätehuollon tehtävistä sekä siitä osuudesta tukipalvelujen kustannuksia, jota ei kateta vesi- ja jätehuollon tuloksesta. Jäsenkunnilta voidaan periä ennakkoja niiden osuuksista. Maksuosuudet jaetaan jäsenkuntien asukaslukujen suhteessa kuitenkin niin, että yhden kunnan maksuosuus ei voi olla yli 50 prosenttia ja on vähintään yhden prosentin suuruinen.

HSY:n toimintatuotot tilikaudella 2022 olivat 404,2 milj. euroa, josta 291,6 milj. euroa oli vesihuollon ja 102,5 milj. euroa jätehuollon myyntituottoja. Toimintakulut olivat 212,6 milj. euroa. Toimintakate oli 194,0 milj. euroa ja vuosikate 128,8 milj. euroa. Investoinnit olivat vuonna 2022 yhteensä 211,5 milj. euroa, josta 61 prosenttia rahoitettiin tulorahoituksella.

HSY:n lainakanta 31.12.2022 oli 1 905 milj. euroa, josta jäsenkuntien perustamislainojen osuus oli 1 132 milj. euroa ja rahoituslaitoslainojen 693 milj. euroa sekä 80 milj. euroa kuntatodistuksia. Omavaraisuusaste muuttui tilikauden alun 27,7 prosentista tilikauden lopun 27,0 prosenttiin. HSY:n lähivuosien suurten investointien vuoksi sen omavaraisuusasteen arvioidaan heikkenevän.

Jätelainsäädäntö

Jätelainsäädäntöä uudistettiin laajasti vuoden 2021 aikana. Lainmuutokset edellyttivät HSY:n jätehuoltomääräysten päivittämistä. Suurin yksittäinen muutos koskee biojätteen erilliskeräysvelvoitteen laajentamista. Määräykset tulivat voimaan 1.11.2022, lukuun ottamatta biojätteen erilliskeräysvelvoitetta pienkiinteistöille, joka tulee voimaan Espoossa, Kauniaisissa ja Kirkkonummella 1.7.2023, Vantaalla 1.1.2024 ja Helsingissä 1.7.2024. Lain tavoitteena on, että yhdyskuntajätteestä valmisteltaisiin uudelleenkäyttöön tai kierrätettäisiin 55 painoprosenttia vuonna 2025 ja 60 painoprosenttia vuonna 2030 sekä 65 painoprosenttia vuonna 2035.

Vesijohtoverkosto

Talousvettä pumpattiin vuonna 2022 verkostoon 93,8 milj. m³, mikä oli yli kaksi prosenttia vähemmän kuin vuonna 2021. Vettä laskutettiin 75,3 milj. m³. Laskuttamatta jäi 18,5 milj. m³ putkistosta ohivuotavaa vettä. Asiakkaille päätyömätöntä ja laskuttamatta jäävää vettä syntyy veden pumpaamisesta käsittelylaitoksilta verkostoon. Veden ohivuotoja aiheutuu muun muassa putkirikoista sekä verkoston huuhtelusta ja saneeraustöistä. Putkisto on osittain vanhaa ja saneeraustarpeessa. Vesijohtoverkostoa on yhteensä 3 255 kilometriä sekä jäte- ja sekavesiviemäreitä 3 003 kilometriä ja hulevesiviemäreitä 2 452 kilometriä. Vuonna 2022 korjattiin 268 äkillistä vesijohtojen putkirikkoa ja avattiin 67 viemäritukosta. Putkistoa saneerattiin yhteensä 28 kilometriä.

HSY:n tilinpäätöksen mukaan kuntayhtymän suurimpiin riskeihin kuuluu merkittävä alueellinen vedenjakeluhäiriö, joka voi johtua esimerkiksi runkovesijohdon rikkoutumisesta tai paineenkorotuksen häiriöstä. Riskienhallintatoimiin sisältyy vuoteen 2025 asti ulottuvan investointiohjelman mukainen toimintavarmuutta lisäävien laiteasemien ja rinnakkaisten vedenjakeluyhteyksien rakentaminen.

Blominmäen puhdistamo

Blominmäen puhdistamo

Kuva: HSY:n verkkosivut

Blominmäen jätevedenpuhdistamon toiminta käynnistyi marraskuussa 2022, kun jätevedet käännettiin Suomenojan puhdistamolta Blominmäen puhdistamolle. Viimeinen jätevesien kääntö tehtiin tammikuussa 2023. Puhdistamossa tullaan käsittelemään 400 000 asukkaan jätevedet Espoosta ja Kauniaisista, Kirkkonummelta, Siuntiesta sekä Länsi-Vantaalta.

Puhdistamon pinta-ala on 10 hehtaaria ja se sijaitsee suurelta osin kallion sisällä. Uusien viemäreiden tulo- ja purkutunneleiden yhteispituus on 20 km. Puhdistamoa on mahdollista laajentaa miljoonan asukkaan tarpeisiin. Vuoden 2014 hankesuunnitelmassa hankkeen kustannusarvio oli 371 milj. euroa. Rakennuskustannusten toteuma-arvio on 510 milj. euroa.

Puhdistamo käyttää prosesseissaan tuottamaansa lämpöä 100 prosenttisesti ja omaa sähköä 70 prosenttisesti. Biokaasua tuotetaan lietteen mädättämöissä. Biokaasun voimatuotannon lisäksi lämpöä otetaan talteen käsitellystä jätevedestä, jota Fortum tulee käyttämään kaukolämmön tuottamiseen. Tavoitteena on poistaa jätevedestä yli 96 prosenttia sen sisältämästä fosforista ja orgaanisesta aineesta sekä yli 90 prosenttia typestä. Puhdistetut jätevedet johdetaan purkutunnelissa ensin Suomenojalle ja sieltä seitsemän kilometrin päähän merelle.

Ämmässuon jätteenkäsittelykeskus EKOMO

Ämmässuon jätteenkäsittelykeskusta kutsutaan myös nimellä Ämmässuon ekoteollisuuskeskus EKOMO. Ekoteollisuuskeskuksen laajuus on 200 hehtaaria. Toimintoja ovat muun muassa: biojätteen käsittely biokaasuksi ja kompostiksi, jätevoimalan tuhkan ja kuonan käsittely ja hyötykäyttö, kaatopaikkakaasun keräys ja hyödyntäminen, pilaantuneiden maiden käsittely, erilaisten jätekuormien lajittelu ja materiaalien toimittaminen uusiokäyttöön.

Ämmässuon jätteenkäsittelykeskus

Kuva: HSY:n verkkosivut

EKOMO:ssa yritykset tekevät kiertotalousyhteistyötä hyödyntäen toiminnassaan jätteen lisäksi alueella syntyvää uusiutuvaa energiaa ja pilotoiden uusia ratkaisuja. Tavoitteena on kasvattaa HSY:n toimintojen ympärille kumppanuuksiin ja yritys yhteistyöhön nojaavaa uutta, kiertotalouden

toteutumista tukevaa jätemateriaalien jalostusta. Alueelta poistui vuoden 2021 lopussa iso toimija ja tämän myötä lähes puolet jätevirroista. Vuonna 2022 jatkettiin neljää yhteistyösopimusta.

EKOMO-toimijat ottivat vastaan vuonna 2022 Ämmässuolla 60 000 tonnia erilaisia jätejakeita materiaali- ja energiahyödynnettäväksi. Alueen visiona on, ettei alueella olisi enää jätteitä – vain raaka-aineita tuoteistettavana.

Ympäristövaikutusten hallintaan investoitiin alueella toteuttamalla kaatopaikkojen pintarakennetta 1,3 hehtaaria, valumavesien 9 000 m³:n tasausallas sekä kaasunkeräyksen ja automaation rakennustöitä. Lisäksi toteutettiin biojätteen käsittelyn korjaus- ja saneeraustöitä sekä käsittelykenttiä ja alueen infran kehittämiseen liittyviä rakennustöitä.

Tarkastuslautakunnan johtopäätökset

HSY:n investoinnit ovat kuntayhtymän taloussuunnitelman mukaan vuosina 2019–2028 yhteensä 1,4 miljardia euroa. Vesihuollon investointien arvioidaan pysyvän suunnitelmakaudella 10 vuoden investointiohjelman korkeammalla tasolla johtuen pääosin jäsenkuntien aiemmin arvioitua korkeampana säilyvästä infrastruktuuri-investointien tasosta. Erityisesti suurien raidehankkeiden arvioidaan nostavan näiden investointien määrää.

Kuntayhtymän toiminta-alueella on huonokuntoista vesijohto-, jätevesi- ja sekaviemäriverkostoa arviolta 520 kilometriä. Saneerausvelan kustannukset eivät ole arvioitavissa kokonaisuutena. Kuntayhtymässä kehitetään saneerausvelan arviointia osana omaisuudenhallinnan kokonaisuutta. Nykyisellä saneerausinvestointitasolla huonokuntoisen verkoston määrä ei tule vähenemään.

HSY:n strategiaan sisältyy kolme jäsenkuntien kanssa yhteistyössä valmisteltua tavoitetta, kuten tuottavuuden nousu vuosittain vähintään 1,5 prosenttia. Tavoitetta ei tulla saavuttamaan. Se edellyttäisi toimenpiteinä aiempaa tavoitteellisemmän tuottavuusohjelman laatimista, ja investointiohjelman mitoitusta sekä muita tarvittavia toimenpiteitä talouden tasapainottamiseksi niin, että tarve vesihuollon tariffien reaalille hinnankorotuksille pystyttäisiin hillitsemään. Asiakasmaksukorotuksia on jo vuonna 2022 tehty, ja korotuksia tullaan HSY:n vuosien 2023–2025 toiminta- ja taloussuunnitelman mukaan tekemään lisää lähivuosina.

Tarkastuslautakunnan suositus

Espoon tulee yhdessä muiden HSY-kuntayhtymän jäsenkuntien kanssa pohtia keinoja huonokuntoisen vesijohtoverkoston tehokkaammaksi saneeraamiseksi, jotta ohivuotojen takia laskuttamatta jäävän veden määrä vähenisi.

7 TARKASTUSLAUTAKUNNAN ARVIOINTI- JA TARKASTUSTYÖ

Kuntalain mukaisesti tarkastuslautakunta valmistelee hallinnon ja talouden tarkastusta koskevat asiat valtuuston päätettäväksi. Lakisääteisiin tehtäviin kuuluu arvioida, ovatko valtuuston asettamat toiminnan ja talouden tavoitteet kaupungissa ja kaupunkikonsernissa toteutuneet sekä onko toiminta järjestetty tuloksellisella ja tarkoituksenmukaisella tavalla. Tarkastuslautakunta huolehtii kaupungin ja sen tytäryhteisöjen tarkastuksen yhteensovittamisesta. Mikäli kaupungin taseessa on kattamatonta alijäämää, on tarkastuslautakunnan arvioitava talouden tasapainotuksen toteutumista tilikaudella sekä voimassa olevan taloussuunnitelman riittävyttä. Lakisääteisenä tehtävänä on lisäksi huolehtia sidonnaisuusilmoitusten ilmoitusvelvollisuuden noudattamisen valvonnasta sekä saattaa ilmoitukset valtuustolle tiedoksi.

Arviointisuunnitelman ja -ohjelman toteutus

Tarkastuslautakunnan arviointi perustuu valtuustokauden kattavaan arviointisuunnitelmaan sekä vuosittaiseen arviointiohjelmaan. Valtuustokauden teemana on arvioida kaupungin palvelujen tuloksellisuutta ja saavutettavuutta. Arviointikauden painopistealueina ovat kestävä kehityksen edistäminen Espoon kaupunkiympäristössä sekä kaupungin talouden kehitys ja Taloudellisesti kestävä Espoo -tuottavuus- ja sopeutusohjelman toteuttaminen. Lisäksi seurataan Espoo-tarinan ja sitovien tulostavoitteiden toteutumista ja vaikuttavuutta sekä suuria investointihankkeita. Vuosittain arvioinnin kohteina ovat kaupungin ja konsernin tilinpäätös sekä henkilöstötunnusluvut. Kauden aikana tehdään arviointikertomussuosittelujen jälkiseurantaa. Arviointiohjelma vuodelle 2022 ja -suunnitelma arviointivuosille 2021–2024 sekä muuta tietoa tarkastuslautakunnasta on esitetty verkkosivuilla: <https://www.espoo.fi/fi/espoo-kaupunki/paatoksenteko/ulkoinen-tarkastus#section-23641>.

Arviointikohteille lähetetään etukäteiskysymykset arvioitavan kohteen toiminnan ja talouden tuloksellisuuden eri osa-alueilta. Kysymykset koskevat Espoo-tarinan ja tulostavoitteiden toteuttamista, talousarvion ja Taloudellisesti kestävä Espoo tuottavuus- ja sopeutusohjelman toteuttamista sekä palvelutuotannon kustannusten kehittymistä ja toiminnan ajankohtaisia haasteita. Arvioinnin kohteita pyydetään kuvaamaan toiminnan ja palvelujen sekä mahdollisten ostopalvelujen laadun mittaamista sekä laadun edistämiseksi tehtyjä toimenpiteitä. Lisäksi kysytään asukkaiden osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien edistämisestä sekä asiakastyytyväisyydestä. Muina kysymyksinä ovat henkilöstön työhyvinvoinnin edistäminen sekä kestävä kehityksen edistäminen. Lisäksi tiedustellaan arviointikohteen omaa näkemystä toiminnan tuloksellisuudesta ja sen kehittymisestä edellisiin vuosiin verrattuna sekä saatavilla olevia vertailutietoja muista suurista kaupungeista.

Valtuustokauden 2021–2025 tarkastuslautakunta

Jäsenet	Henkilökohtaiset varajäsenet
Paula Viljakainen, puheenjohtaja	Paula Utti
Leila Arstila, varapuheenjohtaja 12.12.2022 asti/ Elli Keisteri-Sipilä, varapuheenjohtaja	Pertti Lounamaa
Marita Backman	Charlotta Jakobsson
Timo Kallioja	Henri Kuro
Jarmo Kanerva	Mikko Ekström
Mikko Lievonen	Pirkko Kuusela
Sari Ojanen	Katariina Ahvonen
Aili Pesonen	Simo Repo
Mika Poutala	Sari Savela
Jaakko Ravald	Kari T. Nukala
Mari Rummukainen	Henrik Asplund
Tapio Valli	Tero Niemi
Marika Visakova	Satu Ramsland

Tarkastuslautakunta

Kuvassa vasemmalta takarivissä Mika Poutala, Mikko Lievonen, Marita Backman, Tapio Valli, Timo Kallioja ja Sari Ojanen Eturivissä vasemmalta Jaakko Ravald, Marika Visakova, Aili Pesonen, puheenjohtaja Paula Viljakainen, varapuheenjohtaja Elli Keisteri-Sipilä sekä Jarmo Kanerva. Kuvasta puuttuu Mari Rummukainen.

Kuva: Kerttu Photo & Production.

Arviointiaiheet

Arviointivuonna 2022 (syksy 2022–kevät 2023) tarkastuslautakunnalla oli 14 kokousta ja sen molemmilla jaostoilla viisi kokousta.

Tarkastuslautakunnan arviointivuoden 2022 kokouksissa käsiteltiin muun muassa talouteen, investointeihin, liikelaitoksiin ja konserniin liittyvät asiat. Lautakunnan kokouksissa arvioitiin lisäksi kaupungin ajankohtaisia ICT-hankkeita sekä poikkihallinnollisia kehitysohjelmia. Konserniyhteisöistä arvioinnin kohteina olivat HSY-kuntayhtymä sekä Enter Espoo Oy sekä KOY Espoon Koulu- ja päiväkotitilat. Pääkaupunkiseudun kaupunkien ja Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiriin tarkastuslautakuntien yhteisarvioinnin aiheena vuonna 2022 oli Lasten ja nuorten hyvinvointi.

I jaoston arviointikohteita olivat Elinvoiman tulosalueelta työllisyyspalvelut maahanmuuttajille, liikuntapalvelut sekä tapahtuma- ja kulttuuripalvelut. Hyvinvoinnin ja terveyden toimialalta aiheina olivat lasten ja nuorten hyvinvointi sekä Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen valmistelun toteutus Espoon kaupungin näkökulmasta.

II jaoston arviointikohteita olivat Kaupunkiympäristön toimialalta kaupungin maaomaisuus, maankäyttösopimukset sekä maanhankinta ja -myynti, kaupunkitekniikan keskuksen tehtävät sekä Tilapalvelut-liikelaitoksen tehtävät, tilojen salkutus ja tilapankki, toimitilojen hankintatavat sekä ppp-malli. Kasvun ja oppimisen toimialalta arvioinnin kohteena olivat kouluverkko ja sisäilma-asiat. Kasvun ja oppimisen sekä Hyvinvoinnin ja terveyden toimialojen yhteisessä arviointikokouksessa käsiteltiin kasvun ja oppimisen sekä hyvinvoinnin ja terveyden palveluja maahanmuuttajalapsille ja nuorille.

Tarkastuslautakunnan raportointi valtuustolle

Valtuustolle kultakin vuodelta annettava arviointikertomus sisältää tarkastuslautakunnan arvioinnin tulokset. Valtuusto käsitteli tarkastuslautakunnan vuoden 2021 arviointikertomuksen kokouksessaan 16.5.2022 §60. Valtuusto velvoitti kaupunginhallituksen pyytämään lautakunnilta selvitykset ja kuvaukset toimenpiteistä, joihin on ryhdytty tai on ryhdyttävä arviointikertomuksessa esitettyjen epäkohtien korjaamiseksi sekä toimittamaan ne käsiteltäväksi valtuustolle ja tiedoksi tarkastuslautakunnalle osavuosikatsauksen käsittelyn yhteydessä. Valtuusto antoi kaupunginhallitukselle tehtäväksi huomioida arviointikertomuksessa tehdyt havainnot seuraavassa talousarviovalmistelussa ja tilinpäätöksen laidinnassa. Syyskuun 2022 valtuuston kokouksessa käsiteltiin vuoden 2021 arviointikertomushavaintoihin annetut vastaukset.

Syksyllä 2022 tarkastuslautakunta antoi valtuustolle erillislausunnot kaupungin toisesta ja kolmannelta osavuosikatsauksesta sekä konserniraporteista, jotka käsiteltiin valtuuston kokouksissa loka- ja joulukuussa. Lausunnot ovat luettavissa seuraavilla verkkosivuilla: <https://www.espoo.fi/fi/es-poon-kaupunki/paatoksenteko/ulkoinen-tarkastus#lausunnot-osavuosikatsauksista-7673>.

Tarkastuslautakunta saattaa sidonnaisuusilmoitukset tiedoksi valtuustolle vuosittain sekä huolehtii sidonnaisuusrekisterin julkisten tietojen julkistamisesta kaupungin verkkosivuilla. Espoon kaupungin julkaistut sidonnaisuusilmoitukset ovat luettavissa verkkopalvelussa osoitteessa <https://asiointi.asiat.fi/Sidonnaisuusrekisteri/Julkaisu/Index/JnGDK3dMvKRY4NObl5yLw0eXP18jbBWo>.

Vuoden 2022 arviointikertomuksen käsittely ja julkaiseminen

Tarkastuslautakunnan vuoden 2022 arviointikertomus luovutetaan valtuuston puheenjohtajalle 4.5.2023. Arviointikertomus julkaistaan kaupungin verkkosivuilla ja tiedotusvälineille lähetetään tiedote keskeisistä arviointikohteista. Tarkastuslautakunnan arviointikertomusten verkkosivu on osoitteessa www.espoo.fi/arviointikertomus. Arviointikertomus käsitellään valtuustossa 15.5.2023. Painetut arviointikertomukset jaetaan vuosittain valtuutetuille, johtaville viranhaltijoille ja sidosryhmille sekä toimitetaan kaupungin kirjastoihin ja yhteispalvelupisteisiin.

Ulkoisen tarkastuksen yksikkö

Kaupungin muusta organisaatiosta ja johdosta riippumattomaan ulkoiseen tarkastukseen kuuluu tarkastuslautakunnan ja JHT-tilintarkastajan lisäksi tarkastuslautakunnan alaisuudessa toimiva ulkoisen tarkastuksen yksikkö. Yksikkö valmistelee tarkastuslautakunnan ja sen jaostojen käsiteltävät asiat sekä tekee JHT-tilintarkastajan työohjelman ja yksikön tarkastusohjelman mukaisia tarkastuksia, joista raportoidaan tarkastuslautakunnalle ja tarkastusten kohteille. Ulkoisen tarkastuksen yksikköä johtaa tarkastuslautakunnan esittelijänä toimiva kaupunginreviisori, JHTT Virpi Ala-aho. Tarkastuslautakunnan ja sen II jaoston sihteerinä toimii kaupunkitarkastaja Riitta Björklund. Kaupunkitarkastaja Aino Jalli toimii I jaoston sihteerinä. Lisäksi arviointikertomuksen valmisteluun ovat omien vastualueidensa mukaisesti osallistuneet yksikössä työskentelevät kaupunkitarkastaja Jussi Lepistö ja tarkastusassistentti Heidi Väyrynen.

Kaupungin ja konserniyhteisöjen tilintarkastus

Kuntalain mukaan valtuusto valitsee hallinnon ja talouden tarkastamista varten tilintarkastusyhteisön. Kaupungin tytäryhteisöjen tilintarkastajaksi on valittava kaupungin tilintarkastusyhteisö, jollei poikkeamiseen ole perusteltua tarkastuksen järjestämiseen liittyvää syytä. Vuonna 2022 lakisäänteisenä tilintarkastusyhteisönä on toiminut BDO Audiator Oy ja kaupungin vastuunalaisena tilintarkastajana JHT, KHT Tiina Lind. Espoossa kaupungin vastuunalainen JHT-tilintarkastaja raportoi tarkastuslautakunnalle kolme kertaa vuodessa tarkastustyönsä tuloksista.

LIITE 1: Taulukot kaupungin, liikelaitosten ja konserniyhteisöjen tulostavoitteiden toteutumisesta tilinpäätöksen ja tarkastuslautakunnan arvion mukaan

KAUPUNGIN TULOSTAVOITTEIDEN TOTEUTUMINEN

Tulostavoitteet 2022	Tilinpäätös 2022		Tarkastuslautakunnan arvio			
	Toteutui ▲	Poikkeamia ▼	Toteutui ▲	Toteutui osittain →	Ei toteutunut ▼	Ei voida arvioida ■
Tulostavoitteet 2022	Toteutunut	Poikkeamia	Toteutunut	Toteutunut osittain	Ei toteutunut	Ei voida arvioida
Kaupungin rooli koronan ja sote-uudistuksen jälkeen vaatii erityistoimenpiteitä (2021–2022)						
Sote-palvelujen saatavuus palautuu koronaa edeltävälle tasolle.		▼			▼	
Nuorisotyöttömyys alenee v. 2019 tasolle.		▼			▼	
Hyvinvointialueuudistus toimeenpannaan hallitusti.	▲		▲			
Lapset ja nuoret voivat hyvin.		▼			▼	
Espoo tukee vastuidensa mukaisesti Ukrainasta saapuvia pakolaisia onnistuneesti.	▲		▲			
1. Espoo on oppimisen ja sivistyksen kärkikaupunki						
Espoolaiset lapset osallistuvat laadukkaaseen varhaiskasvatukseen.	▲			→		
Espoon oppimistulokset ja koulutustaso ovat Suomen kärkitasoa.	▲			→		
Kaikilla lapsilla ja nuorilla on mieluisa harrastus.		▼			▼	
Nollatoleranssi koulukiusaamisessa ja kouluväkivallassa.	▲			→		
Henkilöstön saannin houkuttelevuus ja henkilöstön jaksaminen varhaiskasvatuksessa ja opetuksessa.		▼			▼	
2. Espoo toteuttaa palveluja koko espoolaisen yhteisön voimin						
Palvelutuotannon kustannusvaikuttavuus paranee digikärkihankkeiden vaikutuksesta.		▼			▼	
Palvelutuotanto kehittyi asukas- ja asiakslähtöisesti ja kustannusvaikuttavasti monituottajamallia hyödyntäen.	▲					■
Rakentamisen prosessien vauhdittaminen (kaavoitus, maankäyttö, rakennusluvut).		▼			▼	
3. Espoo on taloudellisesti kestävä ja verotukseltaan kilpailukykyinen						
Toimintamenojen kasvua hillitään Taloudellisesti kestävä Espoo -ohjelman ja talousarvion mukaisesti.		▼		→		
Investointien tulorahoitusaste nousee yli 100 % valtuustokauden aikana ja konsernin lainakanta kääntyy laskuun.	▲		▲			
4. Espoo on kansainvälisesti vetovoimainen yrittäjyys- ja innovaatiopääkaupunki						
Espoolaiset viranhaltijat sekä poliittiset päättäjät vaikuttavat hallitusohjelman valmisteluun ja valtakunnalliseen päätöksentekoon siten, että Espoon mahdollisuudet kestäväan kasvuun ja investointeihin turvataan.	▲					■
Espoo houkuttelee tieto- ja osaamisintensiivisiä yrityksiä sijoittumaan ja pysymään Espoossa.	▲			→		
Yritysyöpaikkojen määrä Espoossa ja kasvukäytävillä kasvaa.	▲		▲			

Espoo on haluttu kumppani kestävien kaupunki- ja palveluratkaisujen kehittämisessä.	▲		▲			
Espoo profiloituu Pohjoismaiden parhaana startup-yrittäjyyden ja kasvuyritysten sijaintikaupunkina, jota tukemaan kehitämme kasvuyrityskampuksen yhdessä kumppaneiden kanssa.	▲			→		
Espoo on Pohjoismaiden paras paikkansainvälisille osaajille.	▲		▲			
5. Espoo on viihtyisä, turvallinen ja luonnonläheinen kotikaupunki						
Espoo kasvaa kestävästi.	▲				▼	
Turvallisuus Espoossa ja kuntalaisten kokema turvallisuus.		▼			▼	
Luonnon monimuotoisuus vahvistuu.	▲			→		
6. Espoo saavuttaa hiilineutraaliuden vuoteen 2030 mennessä						
Hiilidioksidipäästöt vähenevät tavoitteen mukaisesti.	▲		▲			
Hiilineutraaliuden edistäminen Espoo-tarinan strategiassa priorisoiduissa kohteissa raideliikenteen varren kaupunkikeskusalueilla ja POKE-pientaloalueilla.	▲		▲			
7. Espoo on Suomen paras kotouttaja						
Espoon kotouttaminen on tuloksellista.		▼			▼	
YHTEENSÄ 27 TULOSTAVOITETTA	17	10	8	7	10	2

LIIKELAITOSTEN TULOSTAVOITTEIDEN TOTEUTUMINEN

Tulostavoitteet 2022	Tilinpäätös 2022			Tarkastuslautakunnan arvio		
	Toteutunut	Poikkeamia	Toteutunut	Toteutunut osittain	Ei toteutunut	Ei voida arvioida
LÄNSI-UUDENMAAN PELASTUSLAITOS –LIIKELAITOS						
Tilikauden tulos ei jää alijäämäiseksi.	▲		▲			
Investointien kokonaismäärä on enintään valtuuston hyväksymän talousarvion mukainen.	▲		▲			
TILAPALVELUT-LIIKELAITOS						
Liikelaitoksen tulostavoite on 27,8 milj. euroa ylijäämäinen tulos ennen varauksia.	▲		▲			
Liikelaitoksen talonrakennusinvestointien hankkeiden toteutuminen valtuuston päättämän talousarvion sekä taloussuunnitelman investointiohjelman aikataulun ja kustannusarvion mukaan.	▲				▼	
YHTEENSÄ 4 TAVOITETTA	4	-	3	-	1	-

KONSERNIYHTEISÖJEN TULOSTAVOITTEIDEN TOTEUTUMINEN

	Tilinpäätös 2022			Tarkastuslautakunnan arvio			
	Toteutui ▲	Toteutui osittain ▼	Ei toteutunut ▼	Toteutui ▲	Toteutui osittain →	Ei toteutunut ▼	Ei voida arvioida ■
Espoon Asunnot Oy							
Asuntojen keskimäär. vuosittainen käyttöaste on vähintään 98,5 %.			▼		→		
Asiakaskokemus on hyvällä tasolla.	▲			▲			
Keskimääräinen asuntotuotannon aloitus 400 vuodessa, kunnes asunto-ohj. päätetään uudestaan.	▲			▲			
Lämmityksen energiatehokkuus paranee.	▲			▲			
Espoo Catering Oy							
Tuottavuus nousee säilyttäen ruuan laadukkaan tason.			▼			▼	
Aterioiden laatu säilyy vakaana ja hinnoittelu toimii kilpailukykyisesti ja liiketaloudellisin periaattein.	▲			▲			
Yhtiön toiminta on sidosyksikkönä kilpailukykyistä ja markkinaehtoista niin, että yhtiö tuottaa pääsääntöisesti hyvin maltillista voittoa.	▲			▲			
Asiakastytyväisyyskyselyn kokonaisarvosana palvelusta on paremmalla tasolla ja jatkuva asiakaskokemuksen seuranta on toiminnassa.			▼		→		
Vastuullisuus toteutuu mitattuna sekä sosiaalisella että kestävään kehitykseen liittyvillä toimenpiteillä.	▲			▲			
Enter Espoo Oy							
Rakentaa Espoon kestäväää kasvua a) houkuttelemalla yrityksiä asettumaan Espooseen, b) törmäyttämällä sijoittajia startupeihin ja kasvuyrityksiin, c) esittelemällä startupeja, kasvuyrityksiä ja tiedeyhteisön toimijoita kotimaisiin ja kv. yrityksiin.	▲			▲			
Rakentaa Espoon kestäväää kasvua houkuttelemalla yöpyviä vierailijoita ja matkailijoita Espooseen.	▲			▲			
Toiminnan vaikuttavuus kasvaa.	▲			▲			
Länsimetro Oy							
Länsimetro Oy:n metron jatkeen rakentaminen etenee sopimusten ja suunnitelmien mukaisesti. - Kustannusennuste < 1 159 milj. euroa.	▲			▲			
Länsimetro Oy:n metron jatkeen rakentaminen etenee sopimusten ja suunnitelmien mukaisesti. - Luovutus viim. vuoden 2023 aikana.	▲			▲			
Riskienhallinnasta ja realistisesta aikataulu- ja kustannustoteumasta raportoidaan tiiviisti ja avoimesti omistajille sekä mahd. merkittävät muutokset hankkeessa käsitellään omistajien kanssa.	▲			▲			
Kiinteistöjä omistavat yhtiöt							
Rakennusten sisäilmaolosuhteiden parempi hallinta sekä turvalliset ja terveelliset sisäilmaolosuhteet käyttäjille ja rakennuksille.	▲			▲			

EMMA - Espoon modernin taiteen museo							
Kulttuurisen ja sosiaalisen vaikuttavuuden lisääminen.	▲			▲			
Toiminnan omarahoitusosuuden kasvattaminen.	▲			▲			
Asiakastyytyväisyys.	▲						■
Espoon kaupunginteatteri							
Kulttuurisen ja sosiaalisen vaikuttavuuden lisääminen.			▼				▼
Toiminnan omarahoitusosuuden kasvattaminen.			▼				▼
Asiakastyytyväisyys.	▲			▲			
Espoon seudun koulutuskuntayhtymä Omnia							
Talouden tasapainon varmistaminen.	▲			▲			
Tutkinnon suorittaneiden sijoittuminen työelämään tai jatko-opintoihin.	▲			▲			
Tutkintokoulutuksesta eronneiden osuus.			▼				▼
TUVA-koulutuksen käynnistäminen.	▲			▲			
Toiminnan vaikuttavuuden mittamista ja seuraamista kehitetään.	▲			▲			
Helsingin seudun liikenne -kuntayhtymä HSL							
Tuottavuusohjelma on laadittu ja se toteutuu pks-tavoitteen mukaisesti.		▼			→		
Saavutettavuustarkastelu ja asiakastyytyväisyyden parantuminen alueittain.		▼			→		
Jalankulun, pyöräilyn, joukkoliikenteen ja uusien liikkumispalvelujen kulkutapaosuus kasvaa ja uusia liikkumispalveluja otetaan käyttöön.		▼					■
Joukkoliikenteen energiatehokkuutta parannetaan ottamalla käyttöön sähköbussseja ja muun linja-autokaluston osalta siirytään käyttämään yhä enemmän biopohjaisia polttoaineita.	▲						■
Helsingin seudun ympäristöpalvelut -kuntayhtymä HSY							
Tuottavuusohjelma on laadittu ja se toteutuu pks-tavoitteen mukaisesti.		▼			→		
Kotitalouksien jätteen kierrätysasteen ja palveluiden saavutettavuuden parantaminen.		▼			→		
Jätteiden hyödyntäminen yhteistyössä kumppaneiden kanssa.	▲						■
Blominmäen puhdistamon rakentaminen edistyy hallitusti siten, että laitos voidaan ottaa käyttöön suunnitelman mukaisesti 2022.		▼			→		
Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirin kuntayhtymä HUS							
HUS-kuntayhtymän tuottavuuden nousu 1,0 % / vuosi.			▼				▼
Investointien kokonaistaso mitoitettava rahoituskellisesti kestävä tasolle.	▲			▲			
Jorvin sairaala-alueen yhteisten palvelupolkujen asiakaslähtöistä kehittämistä jatketaan kaupungin kanssa yhteistyössä.		▼			→		
Kiinteistöomaisuuden arviointi ja realisointi.		▼			→		
HUS ei ylitä talousarviota.			▼				▼
YHTEENSÄ 40 TAVOITETTA	24	10	6	21	9	6	4

LIITE 2: Taulukko vuoden 2021 keskeisten arviointikertomushavaintojen jälki-seurannasta

Tarkastuslautakunnan jälkiseurannassa olevista vuoden 2021 arviointikertomuksessa annetuista keskeisistä suosituksista ja havainnoista, joiden toteuttaminen on tarkastuslautakunnan näkemyksen mukaan vielä kesken, on seuraavassa esitetty katsaukset vuoden 2022 tilinpäätöksen valmistumiseen mennessä tehdyistä toimenpiteistä. Tilinpäätöstietojen lisäksi jälkiseuranta-arvioinnissa on käytetty vuoden 2022 toisen osavuositarkastuksen yhteydessä valtuustolle arviointikertomushavainnoista annettuja vastauksia, toimielinten pöytäkirjoja ja muita asiakirjoja sekä viranhaltijoiden antamia täydentäviä tietoja.

Vuosittain seurattavia tulostavoitteita, henkilöstöön liittyviä seurantatietoja, talouden tilaa ja suuria investointeja sekä työllisyyden kehitystä koskevien aiempien havaintojen perusteella tehty kehityksen arviointi ja suositukset on sisällytetty lukuihin 2 ja 3. Sote-uudistuksen toteuttamista on käsitelty luvussa 2.6. Jälkiseurantaliitteessä näihin liittyviä edellisten vuosien havaintoja ja tehtyjä toimenpiteitä ei ole toistettu. Vuoden 2022 arviointiohjelman mukaisia aiheita on käsitelty ja niistä on annettu suositukset tämän arviointikertomuksen aiemmissa luvuissa, eikä niihin liittyviä aiempien vuosien arviointikertomushavaintoja ole tässä liitteessä toistettu.

Tarkastuslautakunnan johtopäätökset

Tarkastuslautakunnan keskeisten arviointikertomushavaintojen jälkiseuranta osoittaa, että seuraavissa olennaisissa havainnoissa esiin tuotujen epäkohtien/kehittämistarpeiden korjaamiseksi toimenpiteet ovat edelleen kesken.

VUODEN 2021 ARVIINTIKERTOMUSHAVAINTOJEN KÄSITTELY JA JÄLKISEURANTA

TARKASTUSLAUTAKUNNAN HAVAINTO

TEHDYT TOIMENPITEET

LASTENSUOJELU

Avohuollon tukitoimenpiteitä on lisätävä, jotta niitä voidaan tarjota perheille tarvetta vastaavasti.

Lastensuojelun avohuollossa tukitoimina ovat tehostettu perhetyö, avoarviointi, perhekuntoutus, avohuollon sijoitukset ja taloudellinen tuki. Lisäksi lastensuojeluperheillä on käytössään kaikki sosiaalihuoltolain mukaiset palvelut.

Avohuollon tukitoimia järjestettiin sekä kaupungin omana toimintana että ostopalveluna. Oma toimintaa kehitettiin vuosien aikana niin, että omaa palvelua oli tarjolla enemmän. Tuomarilan perhetukikeskukseen esitettiin lisävakansseja, jotta perhekuntoutuksessa voisi olla vielä useampia perheitä ympärivuorokautisessa kuntoutuksessa. Ostopalvelut täydensivät kaupungin omaa toimintaa ja niitä käytettiin verrattain paljon. Vuonna 2022 avohuollon tukitoimien kokonaiskustannukset olivat 4,2 milj. euroa, kun vuonna 2021 ne olivat 4,3 milj. euroa.

Palveluntuottajilla oli vaikeuksia henkilöstön saatavuudessa ja siitä johtuen erityisesti kotipalvelun ja tehostetun perhetyön saatavuudessa oli toisinaan haasteita. Lastensuojelun sosiaalityö on yksi avohuollon tukitoimi. Vuoden 2022 alussa lastensuojelulakiin tuli muutos, jossa lastensuojelun sosiaalityöntekijän asiakasmäärä rajattiin 35 lapseen sosiaalityöntekijää kohden. Espoossa mitoitus olisi toteutunut, mikäli vakanssit olisi saatu täytettyä.

OPPIVELVOLLISUUSLAIN UUDISTUKSEN TOIMEENPANO – LUKIOPAIKKOJEN RIITTÄVYYS

Espoon kaupungin tulee huolehtia lukiopaikkojen riittävydestä espoolaisten nuorten tarvetta vastaavasti.

Espoon suomenkielisen perusopetuksen päättävistä nuorista noin 75 % hakeutuu ensisijaisesti lukioon ja ensisijaisia hakijoita Espoon lukioihin suhteessa aloituspaikkoihin oli 1,13 vuonna 2022 ja 1,11 vuonna 2023. Vuonna 2022 matalin sisäänpääsykeskiarvo oli 7,58. Suomenkielisten lukioiden aloituspaikkamäärää nostettiin 39 paikalla vuodesta 2022 ja aloituspaikkoja varattiin 66,3 prosentille peruskoulun päättävästä ikäluokasta. Ruotsinkieliseen lukioon on vuosina 2022 ja 2023 aloituspaikkoja varattu 67 prosentille peruskoulun päättävästä ikäluokasta (65 %:lle vuonna 2022). Omnian ammatilukion opintoihin (kaksoistutkinto) voivat hakeutua kaikki yhteishaussa ammatilliseen koulutukseen valitut opiskelijat.

Toisen asteen koulutuksen ja nuorisopalveluiden tulosityksikön vuonna 2022 laatimassa lukiokoulutuksen palveluverkkoselvityksessä on kuvattu nykytila sekä esitetty skenaarioita suomenkielisen lukiokoulutuksen palveluverkon kehittämiseksi. Tavoitteena on varmistaa, että kasvavien ikäluokkien luomaan palvelutarpeeseen sekä lukiokoulutuksen vetovoimaisuuden kasvuun voidaan vastata riittävällä ja alueellisesti tasapainoisella koulutustarjonnalla.

TERVEYSPALVELUJEN TARJONNAN RIITTÄVYYS JA VALVONTA

Kaupungin tulee turvata hoitoon pääsy ja purkaa hoitojonot sekä terveysasemilla että suun terveydenhuollossa ennen palvelun siirtymistä hyvinvointialueelle.

Terveyspalveluissa koronapandemian aikana kertynyttä hoito- ja palveluelikaa pyrittiin purkamaan tehokkaasti. Samaan aikaan henkilöstön sairauspoissaolot ja henkilöstön saatavuus asettivat merkittäviä haasteita toiminnalle. Kiireettömään hoitoon pääsyä yleislääkärille ja hammaslääkärille mitataan T3-ajalla, mikä tarkoittaa kolmatta varattavissa olevaa vapaata aikaa. Terveysasemien yleislääkärien kiireettömän hoidon pääsyn tavoitearvo oli 7 vuorokautta. Joulukuussa 2022 neljän tiimiterveysaseman T3-aika vaihteli 2–7 vrk:n välillä ja kolmen monituottajamallin terveysaseman 4–7 vrk:n välillä. Muilla terveysasemilla hoitoon pääsy oli edelleen haasteellista, sillä niiden T3-aika oli 67–90 vrk. Neljään tiimiterveysasemaan siirtyminen paransi hoidon saatavuutta, ja lisäksi kaikilla terveysasemilla otettiin käyttöön tiedolla johtamisen työkalu operatiivisen johtamisen tueksi.

Kiireettömän suun terveydenhuollon hammaslääkärin T3-aika marraskuussa 2022 oli 99 vuorokautta, kun tavoitearvo on 90 vrk. Suun terveydenhuollossa asiakasmäärässä saavutettiin edellisvuoden taso. Asiakaskäynneissä jäätiin vuoden 2021 tasosta 4,2 prosenttia. Suun terveydenhuollon mukaan hoidon saatavuuden parantamiseksi yksi tarvittavista toimenpiteistä olisi hammashoitajien työn vaatavuuden arviointi ja palkkatason parantaminen työn vaatavuuteen perustuen. Toinen tarvittavista toimenpiteistä olisi monituottajamallin korvausten parantaminen palvelusetelitoiminnassa, jossa sekä asiakkaan että palveluntuottajan osuuksien kompensointia tulisi korottaa.

KULKUKESKUS

Kulkukeskuksen toiminta on laitettava viipymättä kuntoon ennen palvelun järjestämisvastuun siirtymistä hyvinvointialueelle.

Uusi vammaispalvelu- ja sosiaalihuoltolain mukaisten kuljetusten järjestämismalli vietäneen Länsi-Uudenmaan hyvinvointialueen hallituksen päätöksentekoon vuoden 2023 aikana. Ennen järjestämismallin uudistusta hyvinvointialueen kuntien kuljetuksien järjestämistapoihin ei tehdä rakenteellisia muutoksia. Tämä mahdollistaa sen, että kuljetusten eri järjestämismalleista saadaan kokemusta hyvinvointialueella ja päätös tulevaisuuden yhtenäisestä järjestämismallista voidaan tehdä parempaan tietoon perustuen. Espoossa käytössä olevassa ratkaisussa toteutetaan vain välttämättömät toimenpiteet, jotta ratkaisun lainmukaisuus voidaan varmistaa. Aluehallitukselle annetaan Espoon väliaikaisratkaisun toimitusvuodesta säännöllisesti seurantatietoja.

Vammaispalvelulain ja sosiaalihuoltolain mukaisissa kuljetusten järjestämisestä ja toteutusta koskevan hankinnan periaatteiksi on esitetty seuraavia: palvelu on asiakkaalle turvallista, esteetöntä, saavutettavaa ja vastaa asiakkaan yksilöllisiä tarpeita, palvelu tulee saada kohtuullisessa ajassa ja sen tulee olla käytettävissä ympäri vuorokauden sekä palvelukielinä toimivat suomi, ruotsi ja englanti ja kuljettajat ovat ammattitaitoisia.

PITKÄAIKAISHOIDON JA KOTIHOIDON JÄRJESTÄMINEN JA VALVONTA

lääkkäiden henkilöiden palveluissa on poikkeuksetta turvattava tarvetta vastaava hoiva- tai hoitopaikka määrääjässä silloin, kun asiakkaan tarvitsemia palveluja ei ole mahdollista tai tarkoituksenmukaista järjestää hänen omassa kodissaan.

Vanhusten palvelujen tulee jatkaa kotihoidon palvelujen laadun ja riittävyyden parantamiseksi tehtäviä kehittämistoimenpiteitä. Asiakkaan luona käyvien eri hoitajien määrän ja hoitajien vaihtuvuuden vähentämiseksi tehtäviä toimenpiteitä tulee suunnitelmallisesti jatkaa.

Hoivakotien valvontakäyntien tulee jatkossa tapahtua aiempaa useammin ennalta ilmoittamatta.

Sosiaalihuoltolain mukainen palvelutarpeen arviointi toteutettiin pääsääntöisesti lakisääteisessä ajassa eli seitsemän arkipäivän sisällä. Pitkääikaishoidon talousarvion mukainen keskimääräinen paikkamäärä (1 400 paikkaa) ei toteutunut maaliskuuta lukuun ottamatta ja paikkoja ei ollut käytössä riittävästi tarpeeseen nähden. Tämän vuoksi asiakkaiden odotusaika ympärivuorokautiseen palveluasumiseen kasvoi. Keskimääräinen odotusaika hoiva-asumisen päätöksestä palvelun alkamiseen heinä–syyskuussa 2022 oli 57 vrk, kun vuoden 2021 heinä–syyskuussa se oli 25 vrk. Yhteensä vuoden aikana noin 25 henkilöä joutui odottamaan hoivapaikkaa yli lain veloitteen eli yli 90 vrk.

Vuoden 2022 keskimääräinen odotusaika kotihoidon aloitukseen päätöksestä oli nolla vuorokautta. Kotihoidon käynnejä jouduttiin kuitenkin ajoittain lyhentämään, siirtämään tai perumaan, ja etäkotihoidon osuutta ei pystytty edistämään suunnitellusti hankalan henkilöstötilanteen takia. Kotihoidon viiden tutuimman hoitajan käyntien osuus oli 50 % joulukuussa 2022. Osuus on pysynyt melko samana verrattuna vuoteen 2021. Tutujen hoitajien osuutta pyrittiin edistämään asiakkaiden reittisuunnittelun ja tiimirajojen tarkentamisella, mutta lisääntynyt vuokrahenkilöstön tarve hankaloitti tilannetta.

Kotihoidon palvelujen laadun ja riittävyyden parantamiseksi tehtyjä kehittämistoimenpiteitä olivat mm. henkilöstön osaamisen parantaminen ja asiakkaan toimintakyvyn arvioinnin (RAI-mittari) kehittäminen. Keväällä 2022 otettiin käyttöön lääkeautomaatti, jonka avulla asiakkaalta voitiin vähentää kotihoidon hoitajan fyysisiä käynnejä tai siirtää käynnejä ruuhkatunneilta rauhallisempiin ajankohtiin. Lisäksi vanhusten palveluihin rekrytoitiin henkilöstä ulkomailta.

Hoivakotien valvontakäynnejä tehtiin aiempaa enemmän ja painopiste siirtyi ennalta ilmoitetuista käynneistä ennalta ilmoittamattomiin valvontakäynneihin. Valvontakäyntien lisääminen tehtiin prosesseja tehostamalla. Vuonna 2021 lähes 70 prosenttia valvontakäynneistä oli ennalta ilmoittamattomia. Vanhusten palvelujen näkemyksen mukaan vaikuttava valvonta ei ole vain havaintojen tekemistä, vaan se on myös aktiivista vuoropuhelua palveluntuottajan ja hoivakodin esimiehen kanssa. Ennalta ilmoittamattomat valvontakäynnit tuovat tietoa hoivakodin sen hetkisestä tilanteesta. Ennalta ilmoitetuilla valvontakäynneillä käydään yksikön vastuuhenkilön kanssa keskustelua tehdyistä valvontahavainnoista ja laatu-kyselyiden tuloksista, varmistetaan prosessien toimivuutta ja annetaan ohjausta laadun kehittämiseen.

ESPOOLAINEN IÄKÄS POTILAS PÄIVYSTYKSESSÄ

PKS-tarkastuslautakuntien yhteisarvioinnin yhteiset suositukset PKS-kaupunkien ja HUSin organisaatioiden tulee:

- seurata päivystyksellisten tilanteiden kehittämistoimenpiteiden vaikutuksia iäkkäiden päivystyskäynneihin ja kotona asumisen turvallisuuteen.
- jatkaa yhteistyössä HUSin ja pääkaupunkiseudun kaupunkien kanssa

Espoon vanhusten palveluissa seurattiin iäkkäiden päivystyskäyntien määrien kehittymistä kaupungin kotihoidossa ja pitkäaikaishoidossa sekä Jorvin päivystyspoliklinikassa. Espoon sairaala oli mukana koko HUSin valmiusraportoinnissa, jonka avulla tiedettiin päivittäin koko Uudenmaan päivystyspisteiden ja osastojen kuormitustilanne ja potilasvirtoja voitiin säätää sen mukaisesti. Espoon pitkäaikaishoidon ja kotihoidon päivystyskäyntien määrät vähentyivät vuodesta 2021. Hoivakotien asiakkaiden päivystyskäyntien kumulatiivinen määrä joulukuussa 2022 oli 331 (423 vuonna 2021) ja kotihoidon asiakkaiden 1 450 (1 624 vuonna 2021).

sellaisten päivystyksellisten tilanteiden toimintatapojen ja palveluiden kehittämistä, joilla voidaan parantaa iäkkäiden toimintakykyä ja hyvinvointia.

- kehittää yhteistyötään erityisesti iäkkäiden kotiuttamisprosessin osalta, jotta kasvavaan palvelutarpeeseen voidaan vastata.

Päivystystoiminnan tarkoituksenmukaisen toiminnan turvaamiseksi asiakasvirtauksen tehokkuuden ja henkilöstövajeen korjaamisen toimenpiteitä tulee Hyvinvoinnin ja terveyden toimialalla jatkaa tehostetusti, jotta palvelut siirtyvät hallitusti hyvinvointialueelle.

Espoon sairaala jatkoi vuonna 2022 yhteistyötä HUS Akuutin ja HUS Sisätaudit ja kuntoutus -toimialojen kanssa iäkkäiden potilaiden turvallisuudessa kotiuttamisessa ja geriatrisessa arvioinnissa. Yhteistyötä tehtiin myös päivystyspoliklinikalla ja erikoissairaanhoidon osastoilla. Espoon sairaalaan perustettiin kotiutumisen yhteistyöryhmä, joka ratkoi eri palvelualueiden yhteistyöllä esiin tulleita kotiutumisen prosessin ongelmia ja korjasi poikkeamien juurisyitä. Espoon sairaalan kotiutusprosessia jouduttiin muokkaamaan vuoden 2022 vaikeassa henkilöstötilanteessa. Sairaalaan kotiutuvien määrän vaihtelu aiheutti kotikuntoutuksen vastaanottokyvylle haasteita. Pitkäaikaishoidossa ei ollut tarpeeseen nähden riittävästi hoivakotipaikkoja käytettävissä, joten osa asiakkaista odotti paikkaa sairaalassa. Tämä taas johti päivystyksestä tai erikoissairaanhoidosta siirtyvien potilaiden heikentyneeseen vastaanottokykyyn Espoon sairaalassa, jolla oli vaikutusta siirtoviivemaksujen merkittävään kasvuun. Kaunialasta ostettiin ennakoitua enemmän paikkoja korvaamaan sairaalassa henkilöstöpuutteiden vuoksi suljettuna olevia paikkoja.

Länsi-Uudenmaan kehittämishankkeessa vuonna 2022 tuotettiin opas kotioiden asiakkaan terveydentilan äkillisen muutoksen tai muuttuneen sosiaalisen tilanteen tunnistamiseen ja hoitamiseen. Opas laadittiin yhteistyössä hyvinvointialueen kuntien sekä Länsi-Uudenmaan Sosiaali- ja kriisipäivystyksen kanssa. Kehittämistyössä hyödynnettiin Helsingin PÄTIJÄ-hankkeessa työstettyä kotioiden opasta. Auroranmäen arviointi- ja kuntoutusyksikön toiminnan kehittämistä jatkettiin yhteistyössä Espoon sairaalan ja asiakasohjauksen kanssa. Auroranmäki tarjoaa lyhytaikaista hoitoa ja sen asiakkaaksi tullaan jatkokuntoutukseen tai lyhytaikaiseen hoitoon Espoon sairaalasta tai kriisipäivystyksen kautta.

YMPÄRISTÖ- JA RAKENNUSVALVONTAKESKUS – RAKENNUSVALVONNAN PALVELUALUE

Rakennusvalvonnan lupakäsittelyssä on ollut vuoden 2022 aikana 3–5 henkilön vaje (22 % lupakäsittelyhenkilöstöstä). Syksyn 2022 aikana rekrytoitiin neljä lupakäsittelijää ja vuoden 2023 alkupuolella yksi lupakäsittelijä. Kolme täyttöluvan saanutta vakanssia on vielä hakuvaiheessa. Rakennusvalvonnan kokonaishenkilöstömäärä on tällä hetkellä yhden henkilötyövuoden pienempi kuin vuonna 2021.

Rakennuslupien käsittelyn riittävästä resurssoinnista on huolehdittava, jotta rakennusluvut saadaan käsiteltyä viipymättä.

Rakennusvalvonnan lupaprosessia koskeva analyysi pientalolupaprosessin osalta on tehty ja kehittämistoimien toteuttaminen on alkanut. Kerrostalolupaprosessin analyysin tekeminen on alkamassa. Rakentamisen luvat –palveluyksikön uudelleen organisointi on suunniteltu ja sen mukainen YT-menettely on menossa. Rakentamisen lupien käsittelyajat eivät ole vielä parantuneet. Suunnitellut toteuttamisvaiheessa olevat kehittämistoimet ja onnistunut rekrytointi vaikuttanevat lupakäsittelyajan ja asiakaskokemuksen parantumiseen vuoden 2023 aikana, joskin uuden rakentamislain tuomat muutokset ja niiden edellyttämät toiminnan kehittämis- ja muutos- sekä oppimistarpeet kuormittavat resursseja merkittävästi ainakin tulevan kahden vuoden aikana.

Kuvatiedot, lähdeluettelo sekä linkit

Kuvatiedot

Koko sivun kuvien kuvatiedot

s. 3 Träskändan kartano
s. 18 Espoon metron jatkeen avajaiset 3.12.2022
s. 40 Lippulaiva
s. 53 Saunakarnevaalit
s. 66 Matinkylä, Iirisranta
s. 86 Espoon keskus
s. 94 Kesä 2022

Kuva: Olli Häkämies
Kuva: Elias Metsämäa
Kuva: Alena Bureika
Kuva: Niklas Luoma
Kuva: Heidi-Hanna Karhu
Kuva: Tage Sandström
Kuva: Elena Savina

Lähdeluettelo sekä linkit

Arviointikertomuksen valmistelussa on käytetty lähteinä tarkastuslautakunnan ja sen jaostojen arviointikouksissa esitettyjä aineistoja. Lisäksi tietoja on tarkistettu viranhaltijoilta ja tehdyistä viranhaltijapäätöksistä sekä kaupungin toimielinten pöytäkirjoista. Seuraavassa on esitetty pöytäkirjojen lisäksi muut keskeiset valmistelussa hyödynnetyt asiakirjat ja tietolähteet.

Espoon kaupunkikonserni

Eetvarti - neljännesvuosijulkaisut: <https://www.espoo.fi/fi/eetvarti-neljannesvuosijulkaisut>

Elinvoimainen Espoo -kehitysohjelma: <https://www.espoo.fi/fi/espoo-kaupunki/espoo-tarina/elinvoimainen-espoo-ohjelma>

Enter Espoo Oy: <https://www.enterespoo.fi/>

Espoon Ilmastovahtipalvelu: <https://ilmastovahti.espoo.fi/>

Espoon kaupungin hyvinvointikertomus ja -suunnitelma 2022–2025: <https://espoo.oncloudos.com/koukous/2022606-6-118493.PDF>

Espoon kaupungin kestävän energian ja ilmaston toimintasuunnitelma, (SECAP): https://static.espoo.fi/cdn/ff/W1yZleWvPrxl8K56XLQkhfeycbwTEqyT2P66r-FBOU/1624263512/public/2021-06/SECAP-raportti_Espoon%20kaupunki_23.10.2019.pdf

Espoon kaupungin Kestävä kehitys, verkkosivut: <https://www.espoo.fi/fi/kestava-kehitys>

Espoon kaupungin konserniohje: https://static.espoo.fi/cdn/ff/_TcP5MsErrtE0FLQ8TMhccfflvuOoYPrrouYNRametsk/1629109695/public/2021-08/Espoon%20konserniohje%2012122016%20ei%20saavutettava.pdf.pdf

Espoon kaupungin kulttuuripalvelut: <https://www.espoo.fi/fi/kulttuuri-ja-vapaa-aika>

Espoon kaupungin liikuntapalvelut: www.Espoo.fi/liikunta

Espoon kaupungin sidonnaisuusrekisteri: <https://asiointi.asiat.fi/Sidonnaisuusrekisteri/Julkaisu/In-dex/JnGdk3dMvKRY4NObl5yLw0eXP18jbBW0>

Espoon kaupungin omistajapolitiikka: https://static.espoo.fi/cdn/ff/_r5kCQSwgkPhllIOPkrT0aWX-KYrm164Jxa4v6LLxohM/1629109742/public/2021-08/Espoon%20omistajapolitiikka%2012122016%20ei%20saavutettava.pdf.pdf

Espoon kaupungin rahastosijoitusten hallitusraportti 2022.

Espoon kaupungin sääntökokoelma: <https://www.espoo.fi/fi/espoo-kaupunki/paatoksenteko/saantokokoelma>

Espoon kaupungin tilastot ja tutkimukset: <https://www.espoo.fi/fi/espoo-kaupunki/tutkimus-ja-tilastot>

Espoon kaupungin tilojen sisäilma-asiat: <https://www.espoo.fi/fi/kaupungin-tilojen-sisailma-asiat>

Espoon kaupungin verkkosivut: www.espoo.fi

Espoon kaupungin VLR-raportti: <https://www.espoo.fi/fi/espoo-kaupunki/kestava-kehitys/kestavan-kehityksen-tavoitteet/espoo-kaupungin-vlr-raportti>

Espoon konserniraportti 2022, kaupunginhallituksen konsernijaosto 13.2.2022 §9 <https://espoo.oncloudos.com/cgi/DREQUEST.PHP?page=meetingitem&id=2023851-5>

Espoo-tarina: <https://www.espoo.fi/fi/espoo-kaupunki/espoo-tarina#section-25425>

Espoon talousarviot 2020–2023: <https://www.espoo.fi/fi/espoo-kaupunki/talous/talousarvio>

Espoon ulkoisen tarkastuksen verkkosivut: <https://www.espoo.fi/fi/espoo-kaupunki/paatoksenteko/ulkoinen-tarkastus#section-7671>

Espoon tarkastuslautakunnan arviointikertomukset 2018–2022: www.espoo.fi/arviointikertomus

Espoon tarkastuslautakunnan lausunnot osavuosikatsauksista 2020–2022: <https://www.espoo.fi/fi/espoo-kaupunki/paatoksenteko/ulkoinen-tarkastus#lausunnot-osavuosikatsauksista-7673>

Espoon tilinpäätökset 2015–2022: <https://www.espoo.fi/fi/tilinpaaotokset>

Espoon työllisyyspalvelujen verkkosivut: <https://www.espoo.fi/fi/tyoelama>

Espoo työssäkäynti, työpaikat ja työttömyys: <https://www.espoo.fi/fi/tyossakaynti-tyopaikat-ja-tyottomyys#ulko-maalaistaustaiset-tyelmss-17190>

Henkilöstöön liittyviä seurantatietoja vuodelta 2022, kaupunginhallitus 29.3.2023 § 90: <https://espoo.oncloudos.com/cgi/DREQUEST.PHP?page=meetingitem&id=2023880-5>

Hoito ja palvelutakuu Espoon terveysasemilla, hammashoitoloissa ja ikääntyneiden sosiaalipalveluissa.
Hyvinvoiva Espoo -kehitysohjelman verkkosivut: <https://www.espoo.fi/fi/espoo-kaupunki/espoo-tarina/hyvinvoiva-espoo-kehitysohjelma>

Kestävä Espoo -kehitysohjelma: <https://www.espoo.fi/fi/kestava-kehitys/kestava-espoo>

Kunta10-kyselyn Espoon tulokset

Nuorisopoliklinikka Nupoli: <https://www.espoo.fi/fi/nuorten-mielenterveys-ja-paihdepoliklinikka-nupoli>

Osavuositarkastukset valtuustolle vuonna 2022, valtuusto 12.12.2022 § 154: ja 12.9.2022 § 115:

Poikkihalinnollisten kehitysohjelmien seuranta 2022, valtuusto 27.02.2023 § 19: <https://espoo.oncloudos.com/cgi/DREQUEST.PHP?page=meetingitem&id=2023839-6>

Raportti Espoon hyvinvointisuunnittelun toteuttamisesta 2022: <https://espoo.oncloudos.com/kokous/2023880-7-185326.PDF>

Selvitykset vuoden 2021 arviointikertomuksessa esitettyihin havaintoihin, valtuusto 12.9.2022 § 115: <https://espoo.oncloudos.com/kokous/2022725-3-151431.PDF>

Suomenkielisen perusopetuksen arviointiraportti 2022: <https://espoo.oncloudos.com/kokous/2023861-11-179731.PDF>

Taloudellisesti kestävä Espoo - tuottavuus- ja sopeutusohjelman päivitys, valtuusto 13.6.2022 §80: <https://espoo.oncloudos.com/cgi/DREQUEST.PHP?page=meetingitem&id=2022677-8>

Tapahtumien yhteisöllinen Espoo -kehitysohjelma: <https://www.espoo.fi/fi/espoo-kaupunki/espoo-tarina/tapahtumien-yhteisollinen-espoo-ohjelma>

Terveet Tilat 2028 -ohjelman verkkosivut: <https://tilatjaterveys.fi/etusivu>

Työllisyys Espoo: <https://www.espoo.fi/fi/tyoelama/tyollisyys-espoo>

Tausta- ja lisätietoja

Aluehallintovirasto: <https://avi.fi/etusivu>

Espoo Catering Oy: <https://www.espoo.fi/fi/tervetuloa-espoo-cateringiin>

Harrastamisen Suomen malli: [Tietoa - Harrastamisen Suomen malli](#)

Helsingin seudun ympäristöpalvelujen verkkosivut: www.hsy.fi

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen johtaminen: <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johdaminen/hyvinvointijohtaminen/hyvinvointijohtaminen-kunnassa>

MAL-sopimuksen seuranta, HSL:n verkkosivut: <https://www.hsl.fi/hsl/mal>

Opetushallitus: www.oph.fi

Sosiaali- ja terveydenhuollon ja pelastustoimen uudistus: <https://soteuudistus.fi/etusivu> (päivitys päätynyt 31.3.2023)

Sosiaali- ja terveysministeriö: www.stm.fi

TE-palvelut 2024 uudistus: <https://tem.fi/te-palvelut-2024-uudistus>

Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos THL: www.thl.fi

Työeläkevakuuttajat TELA ry: <https://www.tela.fi>

Työ- ja elinkeinoministeriö: www.tem.fi

Työllisyyden kuntakokeilut: <https://tem.fi/tyollisyyskokeilut>

Työterveyslaitoksen työhyvinvointikyselyn tulosportaali: <https://www.ttl.fi/tutkimus/hankkeet/kunta-ja-hyvinvointialan-henkiloston-seurantatutkimus-fps>

YK:n kestävä kehityksen globaali toimintaohjelma Agenda2030: <https://kestavakehitys.fi/agenda-2030>

Lainsäädäntöä

Kuntalaki (410/2015)

Laki ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista (980/2012)

Laki julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta (916/2012)

Laki kuntouttavasta työtoiminnasta (189/2001)

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä (612/2021)

Laki toimeentulotuesta (1412/1997)

Laki työllisyyden edistämisen kuntakokeilusta (1269/2020)

Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista (380/1987)

Laki yksityisistä sosiaalipalveluista (922/2011)

Lastensuojelulaki (417/2007)

Maankäyttö- ja rakennuslaki (132/1999)

Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki (1287/2013)

Oppivelvollisuuslaki (1214/2020)

Sosiaalihuoltolaki (1301/2014)

Säteilylaki (859/2018)

Terveydenhuoltolaki (1326/2010)

ESPOON KAUPUNKI
ULKOISEN TARKASTUKSEN YKSIKKÖ
Kaupunginreviisori, JHTT Virpi Ala-aho
puh. 046 877 2801
www.espoo.fi/arviointikertomus

PAINO
Painonet Oy

KANSIKUVA
Tomi Tähti

ISBN (painettu) 978-952-7511-04-6
ISBN (pdf) 978-952-7511-05-3